Ο
ΙΕΡΟΣ ΝΥΜΦΑΓΩΓΟΣ
Η
ΟΜΙΛΙΑΙ
ΠΕΡΙ ΤΟΥ
ΙΕΡΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ.

Μεταφρασθεῖσαι ἐκ τῆς Ῥωσσικῆς γλώσσης

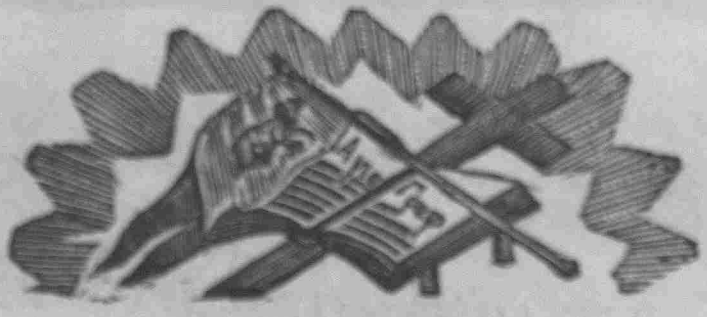
ὑπὸ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΓΩΓΟΥ ΤΟΥ ΛΕΣΒΙΟΥ,

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐκ τῶν τριῶν τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ Καθηγητοῦ ἐν αὐτῇ.

Αἷς προσετέθησαν καὶ αἱ περὶ Γάμων διαταγαὶ τοῦ ἁειμνήστου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ Σαμουήλ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ,

Διευθυνομένης παρὰ Στεφάνου Α. Δομετίου.

1859.

158

Ο
ΙΕΡΟΝ ΝΥΜΦΑΓΩΓΟΝ

Η

ΟΜΙΛΙΑΙ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ

ΙΕΡΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ.

Μεταφρασθεῖσαι ἐκ τῆς Ῥωσσικῆς γλώσσης

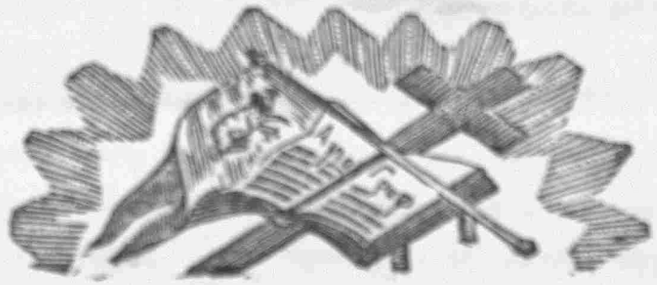
ὑπὸ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΥ ΓΩΓΟΥ ΤΟΥ ΛΕΣΒΙΟΥ,

ΔΙΔΑΚΤΟΡΟΣ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐν τῶν τριῶν τῆς ἐν Χάλκῃ Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ Καθηγητοῦ ἐν αὐτῇ.

Αἷς προσετέθησαν καὶ αἱ περὶ Γάμων διατάξεις τοῦ ἁειμνήστου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ Σαμουήλ.

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ,

ΕΚ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΑΣ,

Διευθυνομένης παρὰ Σταμάτου Α. Δημητέκου.

1859.

« *Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος.* »

Ἑβρ. ιγ'. 4.

Ἐγκρίσει καὶ ἀδείᾳ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς.

Τοῖς εὐσεβέσι καὶ ὀρθοδόξοις Χριστιανοῖς
ἐν Κυρίῳ χαίρειν!

Ο Γάμος, τὸ μυστήριον τῆς φύσεως, ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐγένετο καὶ μυστήριον τῆς χάριτος, καθαγιασθὲν ὑπὸ τῆς εὐλογίας τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἀκηράτων δωρεῶν τοῦ παναγίου αὐτοῦ Πνεύματος, καὶ προορισθὲν εἰς μέσον προκοπῆς τῶν συζευγνυμένων ἐπὶ τὴν Χριστιανικὴν τελειότητα, δι' ἧς κατορθοῦται ἡ ἐν χάριτι οἰκογενειακὴ ζωὴ καὶ ἐπιτυγχάνεται ὁ ἀῤῥαβὼν τῆς μελλούσης μακαριότητος.

Τοῦ μεγάλου τούτου μυστηρίου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ θεοῤῥήμονος Παύλου, ἡ ὑπερτάτη ἀξία ἐστὶν, ὅτι παρίστησι τὴν μυστηριώδη ἕνωσιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ἐξ οὗ προκύπτει τὸ ὑψηλὸν ἀρχέτυπον καὶ ὁ μυστικὸς ὑπογραμμὸς τοῦ τιμίου καὶ θεαρέστου γάμου, καὶ πάντα τὰ τῶν θεοφιλῶν Χριστιανῶν συζύγων καθήκοντα.

Ἀναγκαία λοιπὸν καταφαίνεται ἡ, ὡς οἷόν τε, ἀκριβὴς γνῶσις καὶ μελέτη πάντων τῶν ἀφορώντων τὸ θεῖον τοῦτο μυστήριον, ὅπερ εὐλογεῖ καὶ καθιεροῖ τὸν γαμικὸν σύνδεσμον, ἐξασφαλίζει καὶ διατηρεῖ αὐτὸν ἀδιάσπαστον καὶ ἀμώμητον, διαγράφει τὰ ἀμοιβαῖα τῶν Χριστιανῶν νυμφίων καθήκοντα καὶ τὰ τούτων πρὸς τὰ ἴδια τέκνα, καὶ

ὡς ἔπος εἰπεῖν, ἀποδεικνύει τὸν γάμον ἄξιον τῆς τιμῆς καὶ τοῦ μεγαλείου, εἰς ὃ ἀνυψώθη, διὰ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, τὸ ἐξαίρετον δημιούργημα τῆς παντοδυναμίας — ὁ ἄνθρωπος.

Ἄλλως τε ὁ γάμος, πηγὴ ὑπάρχων τῆς γενέσεως, δεῖται πάντως βαθυτέρας σπουδῆς καὶ ἐντελεστάτης ἐπιγνώσεως, καθ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις· καθότι διὰ τῆς παραβάσεως τῶν ἱερῶν συζυγικῶν καθηκόντων, τῆς πηγῆς ταύτης βεβηλωθείσης, ἀκαθέκτως ἀπορρέουσι λοιμώδεις χυμοί, καταμιαίνοντες τὴν δημόσιον ἠθικήν, ἐξ ἧς ἡ ἀνθρώπινος εὐημερία καὶ χρηστότης, ἀπομαραίνοντες τὴν θεσμοθεσίαν τοῦ ἀστικοῦ βίου, καὶ βαθμηδὸν παραλύοντες τὰς τῶν ἀνθρώπων κοινωνίας, οἰκτροὺς ὀλέθρους ἐν αὐταῖς ἀντεισάγοντες καὶ κατακλύζοντες αὐτὰς διὰ δακρύων ἐδυνηρῶν καὶ ἀτελεσφόρων! Ἐντεῦθεν, καθὰ πληροφορεῖ ἡμᾶς ἡ παγκόσμιος ἱστορία, ἡ ἐν τοῖς συνοικεσίοις πολλῶν ἕνεκα ἐπελθοῦσα παράλυσις τοῦ ἱεροῦ δεσμοῦ, καὶ ἡ ἐλάττωσις τοῦ πρὸς αὐτὸν ὀφειλομένου σεβασμοῦ ἐπέφερε τὴν διαφθοράν, τὴν παρακμήν, καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ἀνεπανόρθωτον πτῶσιν τῶν ἰσχυροτέρων καὶ περικλεεστέρων ἐθνῶν.

Τούτων οὖν οὕτως ἐχόντων, ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, αἱ θεόπνευστοι Γραφαὶ καὶ οἱ θεοπέσιοι τῆς Ἐκκλησίας πατέρες σοφὰς καὶ σωτηριώδεις τὰς περὶ τοῦ τιμίου γάμου ὑποθήκας παρέδωκαν, ἐξασφαλίζοντες τὰς τῶν ἀνθρώπων γενεὰς ἐκ τῆς ἀθεμίτου καὶ ἀξιοποίνου, δὸς δ' εἰπεῖν, καὶ ἀπροβουλεύτου συζυγικῆς συναφείας, καὶ πόρρωθεν προκαταβάλλοντες τὰς ἀφορμὰς τῆς θεόθεν εὐλογημένης τεκνογονίας, ἐξ ἧς τὸ *ἔθνος τὸ ἅγιον, τὸ βασίλειον ἱεράτευμα, ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου ὁ περιούσιος.*

Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ πολύτιμα ταῦτα τῆς Ἐκκλησίας γαμικὰ παραγγέλματα, σποράδην φερόμενα ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐκείνοις συγγράμμασιν, οὐ δύνανται παρέχειν τοῖς Χριστιανοῖς νυμφίοις πρόχειρον καὶ εὔσυνοπτον τὴν περὶ τῶν καθηκόντων αὐτῶν διδασκαλίαν, ἀναγκαία ὑπῆρχε πάντως εἰδική τις περὶ τούτου πραγματεία, διδάσκουσα εὐσυνόπτως πάντα τὰ τὸ ἱερὸν τοῦτο ἀφορῶντα μυστήριον, ἔκ τε τῆς θεσμοθεσίας τῆς μητρὸς ἡμῶν Ἐκκλησίας, τῆς διδασκαλίας τῶν

ἁγίων Γραφῶν καὶ τῶν θεοσόφων ἡμῶν πατέρων. Τὴν ἀνάγκην ταύτην πρὸ πολλοῦ καθορῶντες, περιεσκοποῦμεν, εἴ ποθεν δυνηθείημεν συντελέσαι πρὸς τὴν αὐτῆς θεραπείαν.

Καὶ δὴ κατ' ἀγαθὴν συγκυρίαν, περιελθόντος εἰς χεῖρας ἡμῶν τοῦ σοφοῦ καὶ πολυτίμου συγγράμματος « *περὶ τῶν ἐπτὰ ἁγίων μυστηρίων τῆς ὀρθοδόξου καθολικῆς Ἐκκλησίας, ὑπὸ Εὐσεβίου, ἐπισκόπου Βορίτζης, διευθυντοῦ τῆς ἐν Πετρουπόλει πνευματικῆς Ἀκαδημίας,* » οὐκ ὠκνήσαμεν μεθερμηνεῦσαι εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς γλῶσσαν τὰς ἀνὰ χεῖρας εὐσεβεῖς ὁμιλίας περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, ἐν αἷς πολλὴν εὑρήσει τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἀρθόνους δρέψεται τοὺς καρποὺς τοῦ πνεύματος ὁ ἐξ αὐτῶν θέλων ὠφεληθῆναι.

Ἔγνωμεν δὲ πρὸς ταύταις προσθεῖναι εὐκαίρως τε καὶ λυσιτελῶς τὰς « *περὶ τῶν γάμων διατάξεις* » τοῦ σοφωτάτου καὶ ἀοιδίμου Σαμουὴλ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, δι' ὧν, καθὸ πατὴρ φιλόστοργος καὶ ποιμὴν ἀληθέστατος, ὑπερβαλλόντως κηδόμενος τῆς οἰκογενειακῆς εὐημερίας καὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας τῶν ἁπανταχοῦ Ὀρθοδόξων, κεκραυγολεῖ καὶ θεατρίζει ἔθος φθοροποιόν, κατάχρησιν ἐλεεινήν, καὶ τότε μὲν πολλὰ τὰ δεινὰ μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν ἐπιφέρουσαν, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν πλείστας καὶ φοβερὰς παρεχομένην τὰς συμφοράς! ἔστι δ' αὖτε, ἡ ἕνεκεν ἀπρονοησίας καὶ ὑπερηφανίας τῶν προκρίτων καὶ πλουσίων τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐν τῷ ἱερῷ μυστηρίῳ τοῦ γάμου παρεισδύσασα δαιμονιώδης καὶ φθοροποιὰ προτελέτη, ἡ τοῦ λεγομένου *τραχώματος*, ἔθος τραχὺ καὶ βάρβαρον τῇ τε λέξει καὶ τῇ πράξει, ἰσχὺν νόμου ἤδη λαβόν, καὶ πρὸ πολλοῦ ἄρδην καταστρέφον πολλὰς οἰκογενείας ὁμογενῶν. Ἀλλ' οὐχ ἧττον καὶ βεβηλοῖ τὸ ἁγιώτατον τοῦ γάμου μυστήριον, καὶ ἀποδιώκει τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας, *εἰς αἰσχρὰν ἐμποριαν καὶ χρηματισμὸν παράθεσιν* μετατρέπον τὸν γάμον, καὶ ἐπομένως καταργοῦν τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ ἀξίαν καὶ τὰ σωτηριώδη ἀποτελέσματα!

Καὶ πᾶσα δὲ ἡ ἐν ἡμῖν ἐπιπολάζουσα διαφθορὰ τῶν ἠθῶν, *ἐκ τοῦ ψυχοκτόνου καὶ ἠθοκτόνου τούτου κακοῦ*, κατὰ μέγα μέρος, ἴσχε

τὰς πρώτας δηλητηρίους βίζας, ὡς ἄριστα καὶ μετὰ ῥαγδαίας στωμυλίας ἐν ἁπλοϊκῇ καὶ πατρικῇ φράσει διὰ πολλῶν καταδείκνυσιν ὁ περινούστατος καὶ εὐφραδέστατος Πατριάρχης.

Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ σκληρὰ τῆς πολυτελείας μάστιξ, ἥτις ἀπηνῶς μαστίζει τὴν δύστηνον ἡμῶν κοινωνίαν, ἐμβάλλει τὰ μέλη αὐτῆς εἰς φοβεροὺς κινδύνους ψυχῆς τε καὶ σώματος, διασπᾷ τοὺς συζυγικοὺς δεσμοὺς καὶ πληροῖ τὰς οἰκίας μεμψιμοιριῶν, γογγυσμῶν καὶ δακρύων, *ἐκ τοῦ ἐπαράτου τραχώματος* ἐξαιρέτως ἐτέχθη, νῦξήθη καὶ, ὡς λοιμώδης τις νόσος, πανταχοῦ διεδόθη. Ἐντεῦθεν, ἐπελθούσης τῆς χρηματικῆς ἀμηχανίας καὶ δυστυχίας τῶν οἰκογενειῶν, τὸ εὐλογημένον τοῦ γάμου μυστήριον, ἡ βάσις τῆς ἐντίμου τῶν Ὀρθοδόξων συμπολιτεύσεως, ὁ γλυκὺς σύνδεσμος τοῦ κοινωνικοῦ βίου, δυσχερέστατος κατέστη, καὶ τοῦτ' αὐτὸ ἰσόβιος συμφορά!

Δικαίως ἄρα καὶ φιλανθρώπως ὁ θαυμάσιος ἐν λόγοις καὶ ἔργοις ἀείμνηστος Πατριάρχης, διὰ τῶν σοφῶν καὶ θεσπεσίων αὐτοῦ λόγων ἐπάταξε τὴν τοῦ πολυσχεδοῦς κακοῦ κεφαλήν, καὶ φρικταῖς ἀραῖς καὶ ἀναθέμασι καθυπέβαλε πάντας τοὺς ἐπὶ χρήμασι γυναῖκας λαμβάνοντας. Εὐχῆς δ' ἂν εἴη ἔργον, ὅπως καὶ νῦν ληφθῇ ἡ δέουσα πρόνοια ὑπό τε τῆς εὐεργέτιδος μητρὸς μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας καὶ τῶν προκρίτων τοῦ Γένους ἡμῶν, πρὸς τὴν ῥιζηδὸν ἀποκοπὴν τῶν εἰς τοὺς νυμφίους παρεχομένων *τραχωμάτων*, ὅπως οὗτοι μὲν παύσωσι κακοπραγοῦντες ἐν τοῖς γάμοις αὐτῶν καὶ ὀσημέραι στενάζοντες, αἱ δὲ σύζυγοι ἀπεκδυθῶσι τῶν ἀτελευτήτων αὐτῶν ἀπαιτήσεων, ἡ δὲ κοινωνία ἀνακουφισθῇ τοῦ καταθλίβοντος αὐτὴν ἄχθους καὶ τὰς ζωτικὰς αὐτῆς δυνάμεις καταμαραίνοντος, ὁ δὲ γάμος ἤδη ὤν, ὡς ἐπὶ τὸ πολύ, ἀφορμὴ δουλείας καὶ βδελυρᾶς κερδοσκοπίας, καταστῇ ἔργον ἐλευθερίας, ἐμβριθοῦς σκέψεως καὶ περωτισμένου ὑπὸ τῆς διανοίας αἰσθήματος.

Λίαν δ' ἀσμένως καὶ εὐγνωμόνως ἀναδημοσιεύομεν πρὸς τοὺς καθ' ἡμᾶς ὁμογενεῖς τὰς πατριαρχικὰς ταύτας ὑποθήκας, περισώζοντες ἐκ τῆς λήθης ἔργον ἀείμνηστον, ἀρίζηλον δεῖγμα τῆς ὑπὲρ τοῦ εὐσεβοῦς ἔθνους ἐμφρονος καὶ λελογισμένης μερίμνης τῶν διεπόντων αὐτὸ

ἐν τῇ πρὸ ἡμῶν ἐποχῇ, καθόσον τὸ ἔντυπον τούτων βιβλιδάριον τῷ χρόνῳ ἀνηλώθη, τὴν σήμερον κατέστη δυσεύρετον (α).

Οἷος δὲ καὶ ὅσος ἐξέλαμψεν ὁ κλεινότατος Σαμουὴλ ἐν τῷ πρὸ τοῦ αἰῶνι, σκιρτίζει μὲν τορῶς καὶ ἡ κατ' αὐτὸν Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, βουλὰς αὐτοῦ σωτηρίους καὶ λόγους ἐπωφελεῖς καὶ πράξεις εὐκλεεῖς καὶ μεγάλας μετ' εὐρημιῶν καταγράφουσα, μαρτυροῦσι δὲ καὶ τῆς καλλιγράφου αὐτοῦ χειρὸς μνημεῖα οὐκ ἀγενῆ ἔν τε ἱεραῖς ὁμιλίαις καὶ πολυμαθεστάτοις συγγράμμασιν Ἐκκλησιαστικοῖς τε καὶ φιλοσοφικοῖς, τοῖς πᾶσι σχεδὸν ἀνεκδότοις.

Ἀλλ' ἡμεῖς χαριζόμενοι τοῖς μὴ τελεώτερον εὐπορίσασιν ἄλλοθεν θαυμάζειν τὸν ἄνδρα, ἐπισυνάπτομεν καὶ δύο ἐπισημοτάτας μαρτυρίας, τὴν μὲν βραχεῖαν οὖσαν βιογραφικὴν σημείωσιν, ἣν ἀποσπῶμεν ἔκ τινος ἀνεκδότου διατριβῆς τοῦ πέρυσιν ἐξ ἡμῶν πρὸς Κύριον μεταστάντος, οὐχ ἧττον σοφοῦ καὶ περικλεοῦς Πατριάρχου Κωνσταντίου Ἀ. τοῦ ἀπὸ Σιναίου, *περὶ τῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἐκ τοῦ ἱεροῦ Κλήρου ἐπ' ἀρετῇ καὶ παιδείᾳ διαλαμψάντων ἀνδρῶν*, ἔχουσαν οὕτω.

Σαμουὴλ Ἀ. ὁ κλεινότατος καὶ περικλεέστατος, Βυζάντιος τὴν πατρίδα καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν, κατ' ἐκλογὴν καὶ ψῆφον κοινὴν τῆς τε Συνόδου καὶ τοῦ Γένους ἄκων καὶ ἀντιφάσκων ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Δέρκων ἤρθη ἐπὶ τὴν περιωπὴν τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριαρχικοῦ θρόνου τῷ 1763 ἔτει κατὰ Μάϊον· ἀνὴρ τῇ τε θύραθεν καὶ τῇ Ἐκκλησιαστικῇ πλήρει παιδείᾳ, τῇ τοῦ λαμπροῦ νοὸς ἀγχινοίᾳ, ἐξύτητι καὶ πολιτικῇ ἐμπειρίᾳ καὶ δεξιότητι πρὸς διαχείρισιν πραγμάτων, πάντας τοὺς κατὰ τὸν αἰῶνα αὐτοῦ τῶν ἡμετέρων διε-

(α) Ἐξεδόθη ἐν Κωνσταντινουπόλει, τύποις Παναγιώτου Κυριακίδου τοῦ Βυζαντίου, ᾳψιζ'.

Τὴν αὐτὴν πυρπαντερικὴν πρόνοιαν καὶ τὸν αὐτὸν ζῆλον πρὸς τὴν παντελῆ κατάργησιν τῶν τραχωμάτων ἐνδείκνυται καὶ ὁ τῆς μακαρίας λήξεως εἰσερχομένους Πατριάρχης Ἀγαθάγγελος, καὶ μετ' αὐτοῦ πάντες οἱ τῆς βασιλευούσης κάτοικοι· διὸ καὶ γράμμα συγγλωσσῶδες πρὸς τοῦτο ἐξέδωκε, καὶ ὅρους καὶ κανόνας προικοδοσιῶν συνετάξατο, οἵ καὶ τύποις ἐξεδόθησαν ἐν τῷ Πατριαρχικῷ τυπογραφείῳ· φωκζ'. Καὶ ὅμως τὸ κακὸν μετ' αὐ πολὺ σφοδρότερον ἀνέβαλλε, καὶ μέχρις ἡμῶν ἐλεθριώτερον ἐπικρατεῖ!

νεγκών· ὅστις δέδωκε μορφὴν καὶ εἶδος (τὸ διαρκοῦν μέχρι τούτου) τῇ ἀνωμάλῳ καταστάσει τῶν τοῦ Κοινοῦ τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας πραγμάτων, καὶ διεπράξατο εὐκλεῶς πολλὰ ἐπίκροτα καὶ ἀξιομνημόνευτα, τιμήσας ἐπὶ πολὺ τοὺς πεπαιδευμένους ἄνδρας, καὶ μᾶλλον τοὺς περὶ τὴν ἔσω καὶ ἔξω μάθησιν κλειζομένους δύο, τόν τε *Εὐγένιον* καὶ *Νικηφόρον τὸν Θεοτόκην*, τοὺς ἐν Κωνσταντινουπόλει τότε διατρίβοντας, οὓς καὶ κατὰ τὴν θερμὴν αἴτησιν τοῦ μετὰ ταῦτα γενομένου πρίγκιπος τῆς Μολδαυΐας, διερμηνέως τότε τελοῦντος τῆς τῶν Ὀθωμανῶν βασιλείας, *Γρηγορίου Γκίκα*, ἀνδρὸς φιλομαθοῦς καὶ προστάτου τῶν σοφῶν, ἐπόθουν ἀμφότεροι μὲν ἀναγαγεῖν εἰς τὸν τῆς ἀρχιερατείας ὑψηλὸν βαθμὸν καὶ μέλη τῆς Συνόδου ἀναδεῖξαι, ἀλλ' οἱ ἀοίδιμοι ἐπιθυμίᾳ κρείττονι φλογιζόμενοι ἐπὶ τῷ ἰδεῖν τὰ λευκὰ φῦλα τῶν ἀρειμανίων Γερμανῶν καὶ ἐκδοῦναι αὐτοπροσώπως τὰ τοσαῦτα κοινωφελῆ αὐτῶν συγγράμματα, χαίρειν φράσαντες καὶ ὑπερόχους τιμὰς καὶ τὰ τοῦ Βοσπόρου τερπνὰ, ὁδὸν προείλοντο μακρὰν καὶ ἐπίπονον καὶ ἐπὶ τῆς κατὰ Λειψίαν τῆς Σαξωνίας ξένης ἀλιτεῖν ἐφ' ἱκανοὺς χρόνους προείλοντο· ὁ δὲ κλεινὸς Σαμουὴλ ἀπαυδήσας τέως ἐπόθει τῆς ἀπαλλαγῆς τῶν πολυωδύνων φροντίδων καὶ τῆς ἡσυχίας. Ἀλλ' ὁ πρὸς τοιούτους εἰσηγητὰς τῆς τάξεως καὶ κοινωφελεῖς ἄνδρας φθόνος τῶν χαιρεκάκων ἀπέπεμψεν αὐτὸν εἰς τὸ ὄρος τοῦ Ἄθωνος, καὶ ὁ Λαρίσσης μητροπολίτης Μελέτιος αὐτὸν διεδέχεται τῷ 1768 ἔτει. Ἐπανακάμψας δ' ἐκεῖθεν μετὰ διετίαν, διέτριβεν ἡσυχάζων ἐν τῷ κατὰ τὸν Βόσπορον χωρίῳ τῶν Θεραπείων. Βουλόμενοι δ' οἱ τῆς Συνόδου ἀρχιερεῖς, τῷ 1773 ἔτει, ἀντὶ τοῦ παραιτηθέντος Πατριάρχου τότε Θεοδοσίου ἄλλον ἐκλέξαι, ἀποτόμῳ φωνῇ τοῦ τότε Σουλτανεύοντος ἤκουσαν, *τὸν Σαμουὴλ ἀφεύκτως καὶ οὐκ ἄλλον*, ὡς εἰδότος τὸν ἄνδρα ἐκ τῶν ὧν καλῶν ἐπράξατο ἐπὶ τῆς αὐτοῦ πατριαρχείας. Διὸ καὶ κρυβέντα μόλις εὑρίσκουσιν οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἑλκόμενον καὶ ἀγόμενον ἀνάγουσιν εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τὸ δεύτερον. Ἀλλὰ γέρων καὶ λιθιάσει πάσχων, τῷ 1774 ἔτει, μεθ' ἕνα χρόνον ἀπαυριασθεὶς τὸν τοιαύτης βαρυτάτης αὐτῷ ἀξίας μανδύαν, μεταβαίνει εἰς τὴν κατὰ τὴν Προποντίδα

ἐγγὺς τοῦ Βυζαντίου νῆσον τῆς Χάλκης, ἔνθα αὐξηθέντος τοῦ τῆς λιθιάσεως αὐτοῦ πάθους, τὸ φθαρτὸν ἐναπέθετο σκῆνος ὁ λαμπρὸς οὗτος ἀπὸ τοῦ βίου καὶ τῶν πραγμάτων ἱεράρχης τῷ 1775 ἔτει. Ἐπὶ δὲ τῆς πλακὸς τοῦ ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου τοῦ χωρίου τῆς νήσου Χάλκης τάφου αὐτοῦ ὁρῶνται γεγραμμένοι οἱ ἐπιτύμβιοι οὗτοι.

Μνῆμα τόδ' ἀείμνηστον ἔχει κλεὸς, ὅττι Σαμουὴλ
Σῶμα φέρειν ἱερὸν εὔχεται εὐκλεέως.
Φωσφόρος ὃς ζωοῖσι καὶ Ἕσπερος ἐν φθιμένοισι,
Μνημοσύνῃ Σοφίης ἔνδικα φρυκτορέει.
Τοῖον δ' ἡμετέρη γενεὴ μέγαν ὄψεποτ' εἶδε
Κοίρανον ἀρχιθυτῶν, φέρτατον ἐλλογίμων.
Εὖ μάλα ἧς πραπίδεσσιν ἀρηρότα πεισαλίμῃσι,
Πεπνυμένον ἀρεταῖς, τλησίπονον καμάτοις.
Ἰρῆς τε κλισίης μέγ' ὄνειαρ, ἄεισμά τε πιστῶν.
Ὅλβια πάντ' ἔλαχεν καὶ φθόνον οὐ φέρεται.

φῶς. Ματου ί.

Καὶ ἡ μὲν τοῦ ἀοιδίμου Κωνσταντίου σημείωσις αὕτη· προβάλλομεν δὲ καὶ ἑτέραν ταύτην τοσούτῳ ἐπισημοτέραν τε καὶ πολυτιμοτέραν, ὅσῳ καὶ σύγχρονος. Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ᾳψμς'. πατριαρχεύοντος τὸ γ'. Παϊσίου Β'. τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας, ἡ μητρόπολις Δέρκων ἐν ἐλαχίστοις τέως τελοῦσα τῶν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου μητροπόλεων, προεβιβάσθη εἰς τοὺς ἐγκρίτους ἀρχιερατικοὺς θρόνους, ἐγδόη ταχθεῖσα τῇ τάξει μετὰ τὴν τῆς Χαλκηδόνος μητρόπολιν. Δέρκων δὲ μητροπολίτης ἐτύγχανε τότε ὁ κλεινότατος Σαμουὴλ, ἀκριβῶς ἐκτωκαίδεκα ἔτη πρὸ τῆς πατριαρχείας αὐτοῦ. Ἡ δ' ἐπὶ τούτοις Ἐκκλησιαστικὴ Πατριαρχικὴ καὶ Συνοδικὴ πρᾶξις, συνταχθεῖσα μετ' ἀμιμήτου Ἑλληνικῆς εὐφραδείας καὶ χάριτος, καὶ δὴ καὶ ῥητορικῆς δεινότητος ὑπὸ τοῦ τότε τὰ πρῶτα φέροντος ἐν τοῖς ἐλλογίμοις ἀνδράσι τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ περικλεοῦς διδασκάλου *Δωροθέου τοῦ Μιτυληναίου*, σώζεται κατεστρωμένη ἐν τοῖς πατριαρχικοῖς κώδηξι· μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς πράξεως καταγράφεται τὸ ἑξῆς ἐγκωμιαστικὸν παράρτημα, ὡς ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου

Παϊσίου μετὰ τῆς Συνοδικῆς πράξεως συναπολυόμενον· ἔχει δὲ καὶ αὐτὸ οὕτω.

Εἰ δὲ καὶ τοῦ νῦν αὐτῆς προϊσταμένου τινὰ λόγον ποιησόμεθά τε καὶ ἔπαινον, τὰ ἡμέτερα αὐτῶν ἐπαινεσόμεθα, φησὶν ἡ Θεολόγος φωνὴ, καὶ δόξαν μὲν περιαυτολογίας ὀφλήσομεν· ἀλλ' οἴδαμεν ὅτι καὶ σοφοὶ σοφοὺς, ὡς ἔφη τις τῶν πάλαι, σώζουσι, καὶ ἀγαθοὶ καὶ σπουδαῖοι σπουδαίους τε καὶ ἀγαθοὺς ἐπαινοῦσι καὶ ἄγανται· πᾶσα γὰρ ἀρετὴ, φασὶ φιλοσόφων παῖδες, πρὸς ἑαυτὴν σύμφωνος, κακία δὲ πρός τε ἀρετὴν καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἀεὶ στασιάζει· ἄλλως τε ἡ τοιαύτη περιαυτολογία ἄλλοις μὲν ἄν τισι τυχὸν ὄνειδος γένοιτο, ἡμῖν δὲ τῇ κατὰ Χριστὸν ἀγάπῃ συζῶσιν ἀλλήλοις καὶ τοῦτο φιλοσοφοῦσιν ἐξ ἅπαντος, καὶ ἐπὶ τούτῳ μᾶλλον ἀγαλλομένοις, ἥπερ ἐπὶ πλούτῳ καὶ γένει καὶ τοῖς τοιούτοις οἱ ἄλλοι τετύφωνται, κλέος ἂν εἴη καὶ στέμμα καὶ αὔχημα. Ἐπαινοῦμεν γὰρ ἀλλήλους, ὅτι καὶ φιλοῦμεν, καὶ θαυμάζομεν, ὅτι οὐ φθονοῦμεν· διόπερ οὐδὲ τῶν τοῦ ἀγαπητοῦ συναδελφοῦ ἡμῶν ἁγίου Δέρκων ἐπαίνων ἀπυτρεψόμεθα, κἂν ἑαυτοὺς ἐπαινεῖν δόξωμεν· οὐ γὰρ ὅτι ἡμέτερα, γεγωνίσκει πάλιν ἂν ἡ Θεολογικὴ σάλπιγξ, διὰ τοῦτο καὶ ψευδῆ, ἀλλ' ἐπαινετὰ μᾶλλον, ὅτι ἀληθῆ, καὶ τὸ πιστὸν ἐκ τοῦ παρ' εἰδότων ἡμῶν ἁπάντων πρὸς ὁμολογοῦντας αὐτῷ προσμαρτυρεῖσθαι φερόμενα· λογιότητι μὲν γὰρ ὁ ἀνὴρ ἐν ἡμῖν διαπρέπει, ἠθῶν δὲ κοσμιότητι καὶ πᾶσιν ἀρέσκει, ἐκδιδαχθεὶς μὲν τὰ μαθητὰ, κατορθώσας δὲ τὰ ἐπιτηδευτὰ, τὰ μὲν φιλοπονίᾳ καὶ ζήλῳ, τὰ δ' ἀσκήσει καὶ ἐθισμῷ, καὶ μίαν ἐξ ἀμφοτέρων ἕξιν κτησάμενος· οὔτε τὸν λόγον ὥσπερ χαλκὸν, τὸ τοῦ Ἀποστόλου, προϊέμενος ἀλαλάζοντα, οὔτε τὴν πρᾶξιν καταλείπων ἄλογον καὶ τυφλήν. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἔργα τοῖς λόγοις ἐπικοσμῶν καὶ κρατύνων, τοὺς δὲ λόγους τοῖς ἔργοις βεβαιῶν καὶ παρυφιστάς· διόπερ ἅμα μὲν Ἕλλην ἐν Ἕλλησιν ὢν, φιλοσοφεῖ τὴν Εὐαγγελικὴν μετριότητα καὶ ταπείνωσιν, ἅμα δὲ ἐν Λατίνοις λατῖνος τὴν Ἀνατολικὴν Ὀρθοδοξίαν τε καὶ εὐσέβειαν καὶ τὴν ἔξω σοφίαν ἐκμεμαθηκὼς, χαίρει μαθητὰς ἀκούων ἁλιέων καὶ ἀγαπᾷ, μιμούμενος μὲν εἰς δύναμιν τὴν ἐκείνων ἀνεξικακίαν καὶ ἐπιείκειαν, ζέων δ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας καὶ ἀρετῆς, πράττων δ' ἀεὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ τὴν εἰρήνην ἐκ τῶν ἐνόντων τε καὶ εὐστάθειαν, καὶ οὔτε φειδοῖ τοῦ οἰκείου προΐεται ὅτ κοινὸν, οὔτ' ἂν ἀντιλαμβανόμενος τῶν προσηκόντων, ταραχὴν ἐπάγει τοῖς πράγμασιν, ἀλλ' ἐν μὲν τοῖς κοινοῖς συμβάλλεται τὰ δυνατὰ, ἢ τάχα καὶ ὑπὲρ δύναμιν, καὶ παρέχει πρόθυμον ἑαυτὸν, εὐβουλίᾳ τε καὶ προνοίᾳ τοῦ συμφέροντος καὶ τῇ ἄλλῃ βοηθείᾳ τε καὶ συνεισφορᾷ· ἐν δὲ τοῖς ἰδίοις ἐξίσταται καὶ ὑποχωρεῖ, πρὸς οὐδὲν πάθος ἀκροσφαλὴς καὶ εὐάλωτος, ἀλλὰ μέτριός τε καὶ ἤπιος καὶ πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον ὑπερφυῶς εὐανάκλητος· οὐδὲν αὐτῷ νέμων πλέον τῶν ἄλλων, οὐδ' αὖτοῦ πάθος ἀποπιμπλὰς ἴδιον, ἀλλὰ τιμῶν τὸ ἴσον καὶ τὸ ἀστασίαστον ἀγαπῶν, καὶ παρέχων ἑαυτὸν ἐν μέσῳ τοῖς δεομένοις τι χρῆσθαι, τοῖς μὲν ἐπὶ τῷ δικαίῳ περὶ τὰς σπουδὰς καὶ πράξεις συνεπιλαμβάνεται, τοῖς δὲ πρὸς τὰς συμφορὰς καὶ χρείας συνεξετάζεται καὶ παρίσταται, πικρὸς μὲν ἢ αὐστηρὸς οὐδενὶ, εὐόμιλος δὲ πᾶσι καὶ προσηνὴς καὶ πᾶσιν οἰκείως καὶ ἐμμελῶς συμφερόμενος, καὶ τοὺς μὲν κατορθοῦντας καὶ εὐδοκιμοῦντας ἐπαινῶν καὶ θαυμάζων, τοὺς δ' ἁμαρτάνοντας καὶ πλημμελοῦντας οὐδ' εἰδέναι προσποιούμενος, ἢ παραινῶν καὶ προτρέπων τὸ δέον, οὐ καθαπτόμενος οὐδ' ἐνειδίζων, οὐδ' ἐκ τῆς ἐκείνων ἀδοξίας καὶ διαβολῆς εὐδοξίαν ἑαυτῷ καὶ εὐφημίαν θηρώμενος, ἀλλὰ τῆς μὲν γνώμης δυσχεραίνων αὐτοὺς καὶ μεμφόμενος, τὰ δ' ἄλλα οἰκτείρων τῆς κακοδαιμονίας, καὶ τοὺς δημοκόπους καὶ στασιώδεις μισῶν, βλάπτειν μὲν καὶ δυνάμενος οὐχ ὑπομένει, μετάγειν δὲ καὶ μετακαλεῖν ἑρέμα πρὸς τὰ καθεστῶτα πειρᾶται· φίλος εἰρήνης, ταραχῆς καὶ μάχης ἐχθρὸς, δίκης ἑταῖρος, ἀρετῆς ἐραστὴς, τοῖς πατριάρχαις εὐήνιος καὶ κατήκοος, τοῖς ἀρχιερεῦσιν εὐάγωγος καὶ εὐάρμοστος, οὐτ' εἰς ἐκείνους ὑβρίζων, οὔτε τούτων καταῤῥονῶν, ἀλλὰ θεραπεύων μὲν τοὺς γεραιτέρους καὶ δυσωπούμενος, τιμῶν δὲ καὶ περιέπων τοὺς νεωτέρους, καὶ μηδ' ἑτέροις σύλλογον ἢ παράσκημον ἐν τῷ συμφέρεσθαι καὶ συνεῖναι ἐπιδεικνύμενος, ἀλλὰ πλείω λόγον ἔχων τοῦ πάντα πᾶσι πρὸς ἡδονὴν καὶ χάριν πρᾶξαί τε καὶ εἰπεῖν, ἢ τὰ μέγιστα καὶ πλείστου ἄξια ἑαυτῷ γενέσθαι, οἷς δὴ φιλτάτους αὖτῷ τοὺς πάντας

ἄγων, αὐτός τε φίλτατος εἶναι πᾶσι περὶ πλείστου ποιούμενος. Καὶ ταῦτα μὲν παρεκβατικώτερον.

Δέξασθε δ' εὐμενῶς, ὦ σύζυγοι, ὑμεῖς τε οἱ ἐν τοῖς προπυλαίοις τῆς νυμφικῆς παστάδος ἱστάμενοι, *τὸν ἱερὸν τοῦτον Νυμφαγωγόν*· μάθετε ποιεῖν καὶ ἀκριβῶς φυλάττειν τὰς σεπτὰς αὐτοῦ παραινέσεις, κανονίσατε τὸν συζυγικὸν ὑμῶν βίον συμφώνως πρὸς τὸν ἀσφαλῆ καὶ σωτήριον αὐτοῦ γνώμονα, ἀσπάσασθε ἀπὸ καρδίας τὰ παρ' αὐτοῦ ἐντελλόμενα, καὶ ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι οὐ μόνον χειραγωγήσει ὑμᾶς καθ' ὅλον τὸ πολύμοχθον στάδιον τῆς παρούσης ζωῆς, πορευομένους τὴν μακαρίαν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος, ἀλλὰ καὶ ἄξει μέχρι τοῦ ἐπουρανίου νυμφῶνος τῆς ἀϊδίου δόξης καὶ βασιλείας, ὅπως *ἐν χαρᾷ ἀρρήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ* κομίσησθε τὸν ἀμάραντον τῆς Χριστιανικῆς συζυγίας στέφανον, *ὃν ἀποδώσει ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ* ὁ αἰώνιος τῆς Ἐκκλησίας νυμφίος, *ὁ δίκαιος κριτής*. Γένοιτο!

Ἔγραφον ἐν τῇ κατὰ Χάλκην Θεολογικῇ Σχολῇ,
τῇ 13 Ὀκτωβρίου 1859.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΙΕΡΟΔΙΑΚΟΝΟΣ ΓΩΓΟΣ.

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΡΩΤΗ.

Ἔννοια τοῦ Χριστιανικοῦ Γάμου. — Ὅτι ὁ Γάμος συνίστη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. — Τί σημαίνει ὁ Γάμος. — Ὁ Χριστιανικὸς Γάμος ἐστὶ μυστήριον. — Τὸ φυσικὸν καὶ ὑπερφυσικὸν ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ Γάμου.

§. 1. *Ἔννοια τοῦ Χριστιανικοῦ γάμου.*

Μεγάλη ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ! ἀνέκφραστος ἡ πρὸς ἡμᾶς φιλανθρωπία τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν! Προνοῶν πανσόφως περὶ τῆς σωτηρίας πάντων τῶν ἀνθρώπων, δεικνύει τὴν ἐξαίρετον καὶ σωτήριον πρόνοιαν ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ Ἐκκλησίας. Ἕκαστος πιστὸς καὶ ἀληθὴς ταύτης υἱὸς ἀπολαμβάνει τὰς δωρεὰς τῆς χάριτος καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, ἕως τῆς ἐξόδου ἐκ τῆς παρούσης ζωῆς· ὁ Κύριος, πλούσιος ὑπάρχων ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, ἀρθόνως διανέμει τὰς χάριτας τοῦ πνεύματος αὐτοῦ, νῦν μὲν δεχόμενος τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, καὶ ἀποπλύνων αὐτὸν ἐκ τῶν ἁμαρτιῶν διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, νῦν δὲ ἐπιστρέφων αὐτὸν εἰς τὴν πνευματικὴν ζωὴν διὰ τῆς χρίσεως τοῦ πνεύματος, καὶ ἄλλοτε μὲν τρέφων αὐτὸν διὰ τοῦ θείου αὐτοῦ σώματος καὶ αἵματος, καὶ θεραπεύων τὰς ἐξ ἁμαρτιῶν ἀσθενείας διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως, ἄλλοτε δὲ προετοιμάζων γονεῖς καὶ κηδεμόνας τῆς πνευματικῆς ζωῆς διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης. Ἀλλ' ἡ

ἀνεξάντλητος πηγὴ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀπώτερον ἐφαπλοῖ τὰ παναγνήρατα καὶ σωτηριώδη αὐτῆς ῥεῖθρα· διότι ηὐδόκησεν ὁ Ὕψιστος ἵνα διὰ τῆς ἁγίας αὐτοῦ χάριτος ἁγιάσῃ καὶ τὸν σύνδεσμον ἐκεῖνον, δι' οὗ συγκροτεῖται καὶ ἐκτείνεται τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ ῥίζα τῶν νέων γενεῶν, λαβοῦσα τὴν δρόσον τῆς χάριτος, νὰ βλαστήσῃ βλαστοὺς ἀγαθοὺς, ἀξίους τῶν οὐρανίων χαρισμάτων τοῦ παναγίου Πνεύματος, καὶ τοιουτοτρόπως πληθύνῃ καὶ ἀναθρέψῃ ἐν ἁγιότητι καὶ εὐσεβείᾳ τὸν ἐκλεκτὸν λαὸν τοῦ Κυρίου, καὶ ἑπομένως αὐξήσῃ τὸ βασίλειον τοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, σὺν τῷ προανάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ Πνεύματι.

Αὕτη δὲ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ἡ καθαγιάζουσα τὸν συζυγικὸν δεσμὸν, μεταδίδοται διὰ τοῦ ἁγίου μυστηρίου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται *Γάμος*.

Ὁ γάμος ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐστὶ μυστήριον, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος καὶ ἡ νύμφη, ὁμολογοῦντες ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας ἀμοιβαίαν συζυγικὴν πίστιν, διὰ τῆς εὐλογίας τοῦ ἱερέως λαμβάνουσι παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν χάριν, ἥτις παριστάνει τὸν δεσμὸν τοῦτον ὡς σύμβολον πνευματικῆς ἑνώσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ προορίζει τὸν γαμικὸν ζυγὸν πρὸς τὴν εὐλογημένην τεκνογονίαν, τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἀμοιβαίων καθηκόντων, καὶ τὴν Χριστιανικὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων.

Ἡ ἀξία τοῦ γάμου ὑπάρχει ἀναντιῤῥήτως μεγίστη, α) διότι συνέστη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· β) διὰ τὸ τέλος αὐτοῦ, καὶ γ) διότι ἁγιάζεται δι' ἐξιδιασμένου μυστηρίου.

§. 2. *Ὅτι ὁ γάμος συνέστη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ.*

Ὁ γάμος ἀναφέρει τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ εἰς τὸν Θεόν. Ὅταν μετὰ προσοχῆς θεωρήσωμεν τοὺς θαυμασίους νόμους τῆς φύσεως, τῇ δυνάμει τῶν ὁποίων διατηροῦνται καὶ διαιωνίζονται ἐν ἀμεταβλήτῳ καὶ ἐναρμονίῳ τάξει τὰ βασίλεια τῶν φυτῶν καὶ τῶν ζώων, δὲν δυνάμεθα νὰ μὴ ἴδωμεν ἐν αὐτοῖς τὴν πάνσοφον καὶ παντοδύναμον θέλησιν τοῦ Ὑψίστου· οὕτω δὲ καὶ πρὸς τὴν διατήρησιν καὶ τὴν

αὔξησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διὰ τοῦ γαμικοῦ δεσμοῦ, ἐμφανῶς δηλοῦται ὁ πάγκοινος νόμος, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ θεμελιωθεὶς πρὸς τὴν διάρκειαν καὶ τὸν πληθυσμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οὗ τινος ἡ διηνεκὴς ὕπαρξις καὶ ἡ καθ' ὅλον τὸν κόσμον ἐπέκτασις ἀναντιῤῥήτως πιστοποιεῖ ἡμᾶς, ὅτι ὁ νόμος τοῦ γάμου κατάγεται ἐκ τοῦ ὑψίστου δημιουργοῦ, τοῦ παντοδυνάμου, τοῦ αἰωνίου καὶ ἀμεταβλήτου εἰς τὰ θεῖα καὶ προσκυνητὰ αὐτοῦ ἐντάλματα.

Ἀλλ' ἡμεῖς δὲν ἔχομεν ἀνάγκην ὅπως μάθωμεν τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἐκ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἐμπιστευθῶμεν εἰς αὐτὴν ὡς εἰς μόνην ἀρχὴν τῆς ἀληθείας ταύτης· ἐπειδὴ περὶ τῆς θείας συστάσεως τοῦ γάμου ἔχομεν μαρτυρίαν ἀναμφίβολον τὸν *Λόγον τοῦ Θεοῦ*· ὁ προφήτης Μωϋσῆς ἐμφανέστατα ἀποδεικνύει, ὅτι τὸν γάμον ἐσύστησεν ὁ Θεὸς ἀμέσως μετὰ τὴν πλάσιν τοῦ πρώτου ἀνθρώπου, λέγων, ὅτ πρῶτον ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ, καὶ ἔπειτα ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ τὴν Εὔαν, τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Ὁ Μωϋσῆς θεοπνεύστως βεβαιοῖ· *« καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν· ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς λέγων· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν »* (Γεν. ά. 27). Ἀκολούθως ὁ ἱερὸς ἱστοριογράφος λέγει περὶ τῆς πλάσεως τῆς πρώτης γυναικός· *« καὶ ᾠκοδόμησεν ὁ Θεὸς τὴν πλευρὰν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ, εἰς γυναῖκα, καὶ ἤγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀδάμ »* (Γεν. β'. 22). Οὕτω λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐνομοθέτησε τὸν δεσμὸν τοῦ γάμου ἀπ' αὐτῆς τῆς πλάσεως τῆς γυναικὸς ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδάμ. Καὶ ὁ Ἀδὰμ φωτισθεὶς ὑπὸ τοῦ θείου Πνεύματος, ἅμα εἶδε τὴν Εὔαν, ἐγνώρισε τὴν πάνσοφον βουλὴν τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ πλάσει τῆς γυναικὸς ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ ἀνδρὸς, καὶ εἶπε· *« τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνὴ, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν »* (Γεν. β'. 22—24). Μετὰ δὲ τὸν κατακλυσμὸν πάλιν ἐκ νέου ὁ Θεὸς ἐστήριξε διὰ τῆς εὐλογίας αὐτοῦ τὸν νόμον τοῦ συζυγικοῦ

καὶ εἶπεν αὐτοῖς· οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία· ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω » (Ματθ. ιθ'. 4—6). Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐπαναλαμβάνει ἐνταῦθα τοὺς λόγους, οὓς ἐπρόφερεν ὁ Ἀδὰμ (Γεν. β'. 24), καὶ διὰ τούτου ἀποδεικνύει, ὅτι ὁ Ἀδὰμ εἶπεν αὐτοὺς οὐχὶ ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ κατ' ἔμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τὴν δ' ἀξίαν τοῦ γάμου, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ συστάντος καὶ ἁρεστοῦ αὐτῷ ὄντος, ἀπέδειξεν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὁπότε διὰ τῆς θείας αὐτοῦ παρουσίας ἐτίμησε τὸν γάμον, τὸν *ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας* γενόμενον, καὶ ἠξίωσεν αὐτὸν τῆς θαυματουργίας αὐτοῦ (Ἰωάν. β'. 1).

Ἀλλὰ τὴν αὐτὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς θείας τοῦ γάμου συστάσεως ἐκήρυξαν καὶ οἱ θεοκήρυκες Ἀπόστολοι. Ὁ ἅγιος Παῦλος διδάσκει· « *οὐ γάρ ἐστιν ἀνὴρ ἐκ γυναικός, ἀλλὰ γυνὴ ἐξ ἀνδρός· καὶ γὰρ οὐκ ἐκτίσθη ἀνὴρ διὰ τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ γυνὴ διὰ τὸν ἄνδρα* » (Α. Κορινθ. ια'. 8)· ὁ θεῖος Ἀπόστολος δεικνύει ἐνταῦθα σαφῶς τὴν πρώτην πλάσιν καὶ τὸν προορισμὸν τῆς γυναικός· διὰ τοῦτο ἀλλαχοῦ κατακρίνει ἐκείνους, οἵτινες, καταφρονοῦντες τὸν γάμον, ἐμποδίζουσιν αὐτὸν (Α. Τιμ. δ'. 34), καὶ οὕτω παροργίζουσι τὸν Θεὸν, ὅστις πρῶτος τὸν γάμον ἐσύστησε.

Τοσοῦτον ἀριδήλως διδάσκει ἡ ἁγία Γραφὴ περὶ τῆς θείας τοῦ γάμου συστάσεως!

§. 3. *Τί σημαίνει ὁ γάμος.*

Ἡ ἀξία καὶ ἡ σπουδαιότης τοῦ γάμου καταφαίνεται ἐκ τῶν σκοπῶν αὐτοῦ, οἵτινές εἰσιν οἱ ἀκόλουθοι.

Πρῶτος σκοπὸς τοῦ γάμου ὑπάρχει ἡ διατήρησις καὶ ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὅπως δοξάζηται τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ· αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐφανέρωσε τὸν σκοπὸν τοῦτον, ὅτε εὐλόγησε τὸν Ἀδὰμ, μετὰ τὴν πλάσιν τῆς γυναικός· « *ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεὸς, λέγων·*

δεσμοῦ, οὕτω καθὼς καὶ ἐν ἀρχῇ· « *καὶ εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὸν Νῶε, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ εἶπεν αὐτοῖς· αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πληρώσατε τὴν γῆν* » (Γεν. θ'. 1).

Ὁ Θεὸς ἐφανέρωσε τὴν περὶ τοῦ γάμου ἀγαθὴν αὐτοῦ μέριμναν, ἀποδείξας τοῦτον ἔργον τῶν πλαστουργικῶν αὐτοῦ χειρῶν· ὅθεν, ἀφοῦ ἔσωσεν ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ταὐτοχρόνως ἐρρόντισε καὶ περὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, καὶ περὶ τῶν γυναικῶν τῶν υἱῶν αὐτοῦ· « *καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου μετὰ σοῦ*, εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Νῶε, *εἰσελεύσῃ δὲ εἰς τὴν κιβωτὸν σὺ καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ ἡ γυνή σου, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου μετὰ σοῦ* » (Γεν. ς'. 18)· ὡσαύτως δὲ καὶ μετὰ τὴν παῦσιν τοῦ κατακλυσμοῦ ὁ Θεὸς ἐνθυμεῖται οὐχὶ μόνον τὸν Νῶε καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν· « *καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς πρὸς Νῶε, λέγων· ἔξελθε ἐκ τῆς κιβωτοῦ σὺ, καὶ ἡ γυνή σου, καὶ οἱ υἱοί σου, καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν σου μετὰ σοῦ* » (Γεν. ή. 16). Ἀλλὰ τοιαύτην πρόνοιαν ἀπέδειξεν ὁ Θεὸς καὶ περὶ τῆς Σάρρας, τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀβραὰμ (Γεν. ιζ'. 17), καθὼς καὶ περὶ ἄλλων γυναικῶν. Ἐν δὲ τῷ Μωσαϊκῷ νόμῳ τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου ἐξησφάλισεν ὁ Θεὸς διὰ αὐστηρῶν διατάξεων· ἡ παράβασις τῆς συζυγικῆς πίστεως, ὅπως προληφθῶσι τὰ ἐκ ταύτης προερχόμενα δεινὰ, ἐτιμωρεῖτο διὰ τοῦ θανάτου καὶ τῶν δύο ἐνόχων (Λευϊτ. κ'. 10. Δευτερ. κβ'. 22)· εἰς τὸν αὐτὸν θεῖον νόμον φαίνεται καὶ ἡ ἐξιδιασμένη συγκατάβασις πρὸς τοὺς νεονύμφους· διότι κατὰ τὸ διάστημα τοῦ πρώτου ἔτους τοῦ γάμου ὁ νεόνυμφος ἀπηλλάττετο τῆς ἐκστρατείας καὶ τῶν ἄλλων κοινωνικῶν καθηκόντων, ἅτινα ἀπεμάκρυνον αὐτὸν ἐκ τῆς οἰκίας αὐτοῦ· « *ἐὰν δέ τις λάβῃ γυναῖκα προσφάτως, οὐκ ἐξελεύσεται εἰς πόλεμον, καὶ οὐκ ἐπιβληθήσεται αὐτῷ οὐδὲν πρᾶγμα· ἀθῷος (ἐλεύθερος) ἔσται ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, ἐνιαυτὸν ἕνα εὐφρανεῖ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἣν ἔλαβεν* (Δευτερ. κδ'. 5).

Ὁ θεάνθρωπος Σωτὴρ ἡμῶν ὡσαύτως ἐμαρτύρησε περὶ τῆς θείας τοῦ γάμου καταγωγῆς. Ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, « *εἰ ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν, ἀποκριθεὶς*

αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε, καὶ πλησώσατε τὴν γῆν » (Γεν. α. 27). Παρατηρήσατε, ἀδελφοί, πόσον ἐστὶ παντοδύναμος ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ! ἅπαξ εἶπεν ὁ Θεὸς· *αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε*, καὶ ἡ θεία αὐτοῦ προσταγὴ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῶν αἰώνων μέχρι τῆς σήμερον ἐκπληροῦται! Ἐκ μιᾶς πρωτοπλάστου συζυγίας, τὸ ἀνθρώπινον γένος αὐξήθη εἰς ἀναρίθμητον πλῆθος, ἐπληθύνθη καὶ ἐπλήρωσε πᾶσαν τὴν γῆν. Τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φυτευθὲν σπέρμα ἐβλάστησεν, αὐξήθη εἰς μέγιστον δένδρον, καὶ διὰ τῶν κλάδων αὐτοῦ ἐσκέπασε πᾶσαν τὴν οἰκουμένην! τοσοῦτόν ἐστι μέγας καὶ ἔνδοξος ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἔργοις αὐτοῦ!

Δεύτερος σκοπὸς τοῦ γάμου ὑπάρχει ἡ ἀμοιβαία συνδρομὴ καὶ βοήθεια τῶν συζύγων κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς παρούσης ζωῆς· ὁ θεόπνευστος ἱστορικὸς οὕτω παριστάνει τὴν βουλὴν τοῦ Θεοῦ περὶ τῆς πλάσεως τῆς γυναικός. « *Καὶ εἶπε Κύριος ὁ Θεὸς, οὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον, ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν* » (Γεν. β'. 18)· ὅθεν ἡ γυνὴ ἐπλάσθη ἐκ τῆς πλευρᾶς τοῦ Ἀδὰμ, ὅπως, προορισθεῖσα βοηθὸς τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ληφθεῖσα ἐκ τῆς φύσεως αὐτοῦ, παρακινῆται πρὸς τὸ φυλάττειν ἀδιάσπαστον τὸν σύνδεσμον μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς· « *καὶ ᾠκοδόμησεν ὁ Θεὸς τὴν πλευρὰν, ἣν ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ εἰς γυναῖκα, καὶ ἤγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀδὰμ, καὶ εἶπεν Ἀδάμ· τοῦτο νῦν ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου, καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου· αὕτη κληθήσεται γυνὴ, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη* » (Γεν. β'. 22). Διὸ καὶ ὁ ἀνὴρ ἐκ φύσεως τείνει πρὸς τὴν γυναῖκα, ὡς πρός τι μέρος τῆς ἑαυτοῦ φύσεως· « *ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν* » (αὐτ. 24)· ὅθεν ἡ φρόνιμος καὶ σώφρων γυνὴ, ὡς ἀγαθὸς βοηθὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς, παρίσταται εἰς τὴν ἱερὰν Γραφὴν, ὡς δῶρον τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς πολύτιμος θησαυρός· « *γυνὴ εὐχάριστος ἐγείρει ἀνδρὶ δόξαν* » (Παροιμ. ιά. 16), λέγει ὁ σοφὸς Σολομών. Καὶ « *γυνὴ ἀνδρεία στέφανος τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς* » (αὐτ. ιβ'. 4)· « *ὃς εὗρε γυναῖκα ἀγαθὴν, εὗρε χάριτας, ἔλαβε δὲ παρὰ Θεοῦ ἱλαρότητα· ὃς ἐκβάλλει γυναῖκα ἀγαθὴν, ἐκβάλλει τὰ ἀγαθὰ, ὁ*

δὲ κατέχων μοιχαλίδα ἄφρων καὶ ἀσεβής » (αὐτ. ιή. 22)· ὁ δὲ σοφὸς Σειρὰχ διδάσκει· « *μὴ ἀστόχει γυναικὸς σοφῆς καὶ ἀγαθῆς, καὶ γὰρ χάρις αὐτῆς ὑπὲρ τὸ χρυσίον* (Σειρ. ζ'. 21)· *γυναικὸς ἀγαθῆς μακάριος ὁ ἀνὴρ, καὶ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ διπλάσιος· γυνὴ ἀγαθὴ εὐφραίνει τὸν ἄνδρα αὐτῆς, καὶ τὰ ἔτη αὐτοῦ πληρώσει ἐν εἰρήνῃ· γυνὴ ἀγαθὴ μερὶς ἀγαθὴ, ἐν μερίδι φοβουμένων Κύριον δοθήσεται* » (αὐτ. κς'. 1—3).

Τρίτος σκοπὸς τοῦ γάμου ὑπάρχει ἡ χαλίνωσις τῶν ἀτάκτων σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν. Ἐὰν μὴ ὑπῆρχεν ἁμαρτία καὶ ἐπομένως οὐδὲ ἐπιθυμίαι ἁμαρτωλαὶ, τότε οὐδὲ ὁ σκοπὸς οὗτος τοῦ γάμου ἠδύνατο νὰ ὑπάρχῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φυσικῇ τάξει τῆς ἀθώας καταστάσεως ἤθελον εἶσθαι δύο μόνον σκοποὶ τοῦ γάμου, ἔχοντες δύο ὑψηλοὺς προορισμοὺς, τὸν πληθυσμὸν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ τὴν ἀμοιβαίαν βοήθειαν τῶν διὰ τοῦ γάμου συναπτομένων καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς παρούσης ζωῆς. Ἀφ' οὗ ὅμως ἡ ἁμαρτία ὑπεδούλωσε τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐφάνησαν ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἄτακτοι καὶ παράλογοι ὁρμαὶ, ἐχθραὶ τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἐγκρατείας τῶν σαρκικῶν παθῶν, τότε ὁ νόμος τοῦ γάμου, χρήσιμος καὶ ἀναγκαῖος ὑπάρχων πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τῶν δύο προρρηθέντων σκοπῶν, κατὰ τὴν πάνσοφον τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν καὶ φιλανθρωπίαν, κατέστη ἡ ἰσχυρὰ θεραπεία καὶ ὁ χαλινὸς τῶν ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ἀναπτυσσομένων ἁμαρτωλῶν ἐπιθυμιῶν· ὅθεν καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς Κορινθίους· « *καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω* » (ἀ. Κορινθ. ζ'. 1)· καὶ ἀλλαχοῦ· « *λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστιν, ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ· εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γὰρ ἐστι γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι* » (αὐτ. 8) (α).

(α) Σ. τ. Μ. Συμφώνως δὲ τούτοις παραινεῖ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος οὕτωσὶ λέγων· « τί ἔτι παρθενίαν ἀσκεῖς τῇ καθάρσει σφραγίσθητι· ταύτην ποίησαι τοῦ βίου κεντρωνὶν καὶ συνέμπλεον· αὕτη ῥᾳδιζέτω σοι καὶ βίον καὶ λόγον, πᾶν μέλος, πᾶν κί-

§. 4. *Ὅτι ὁ χριστιανικὸς γάμος ἐστὶ μυστήριον.*

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀναστήσας καὶ ἀνακαινίσας τὸν πεπτωκότα ἄνθρωπον, συγχρόνως καὶ τὸν γάμον ἀνεκαίνισε καὶ ἀνύψωσεν. Ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ὁ γάμος οὐχὶ μόνον ἔχει τὸ ἀξίωμα ὅτι ἐστὶ σύνδεσμος μεταξὺ προσώπων ἐξαγορασθέντων διὰ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, ἁγιασθέντων καὶ δικαιωθέντων ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι διὰ πνεύματος Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἁγιάζεται καὶ ἀνυψοῦται δι' ἐξιδιασμένου μυστηρίου, τὸ ὁποῖον καθαγιάζει τὸν γαμικὸν σύνδεσμον, παριστάνει δι' αὐτοῦ τὴν ἕνωσιν τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ δίδωσιν ἀφθόνως τὰς δυνάμεις τῆς χάριτος πρὸς τὴν εὐλογημένην ἐπίτευξιν τῶν τοῦ γάμου σκοπῶν· οὕτως κηδόκησεν ὁ Θεὸς, ὥστε ὁ γάμος, ἅγιος ὑπάρχων διὰ τὴν θείαν αὐτοῦ καταγωγὴν, ἀλλ' ὑποπεσὼν ὑπὸ τὴν ὀλέθριον ἐπιρροὴν τῆς ἁμαρτίας, ἐκ νέου πάλιν νὰ ἀνυψωθῇ, νὰ ἁγιασθῇ, καὶ νὰ τιμηθῇ δι' ἐξαιρέτου δωρεᾶς τῆς χάριτος, διδομένης διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου.

Τὸ θεῖον τοῦτο μυστήριον ὁμοφώνως ὁμολογεῖ ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων μέχρις ἡμῶν. Περὶ τοῦ γάμου, ὡς περὶ μυστηρίου, ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος διαταχθέντος, οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι παρέδωκαν τῇ Ἐκκλησίᾳ διδασκαλίαν ἀρίδηλον. Ὁ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος, ἀναπτύξας τὴν μυστηριώδη σημασίαν τοῦ Χριστιανικοῦ γάμου, συμπεραίνων λέγει· « *τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν* » (Ἐφ. ε. 32). Ὁ Ἀπόστολος (αὐτ. 22—32) περιγράφει τὸν Χριστιανικὸν γάμον, ὡς εἰκόνα τῆς πνευματικῆς ἑνώσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς

νημα, πᾶσαν αἴσθησιν· τίμησον αὐτὴν, ἵνα σε κοσμήσῃ, ἵνα δῷ τῇ σῇ κεφαλῇ στέφανον χαρίτων, στεφάνῳ δὲ τρυφῆς ὑπέρλαμπρον σου· δίδεσαι γάμῳ καὶ τῇ σαρκὶ συνδέῃ τι· ταύτην συνείκησον σεαυτῷ τῆς σωφροσύνης φύλακα· πίσων εὐνούχων εἶσι, πίσων θυρωρῶν οὖσαν ἀσφαλεστέραν; οὕτω σαρκὶ συνιζείχθης; μὴ φοβηθῇς τὴν τελείωσιν· καθαρὸς εἶ καὶ μετὰ τὸν γάμον· ἐμὲ ὁ κίνδυνος, ἐγὼ τούτου συναρμόστης· ἐγὼ νυμφοστόλος· οὐ γὰρ, ἐπεὶ ἡ παρθενία τιμιωτέρα, ἐν τοῖς ἀτίμοις ὁ γάμος· μιμήσεται Χριστὸν, τὸν καθαρὸν νυμφαγωγὸν καὶ νυμφίον, ὃς καὶ θαυματουργεῖ γάμῳ, καὶ τιμᾷ συζυγίαν τῇ παρουσίᾳ, μόνον ἔστω γάμος καθαρὸς, καὶ πίθοις ὑπαρτοῖς ἀνεπίμικτος » (Λόγ. μ'.).

Ἐκκλησίας· προβάλλει δὲ τὴν διδασκαλίαν ταύτην, ὅπως συνετίσῃ τοὺς ἀτάκτως πορευομένους συζύγους, καὶ ἐν γένει διδάξῃ τοὺς Χριστιανοὺς, ὅπως θεωρῶσι τὴν συζυγικὴν κατάστασιν μετὰ τῆς δεούσης ὑπολήψεως καὶ εὐλαβείας, οὐχὶ μόνον ὡς ὑπὸ Θεοῦ συστηθεῖσαν, ἀλλὰ καὶ ὡς μυστηριώδη εἰκόνα τοῦ Ὑψίστου καὶ ἁγιωτάτου συνδέσμου τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οὕτω παρακινηθῶσι νὰ φυλάττωσι τὴν συζυγίαν καθαρὰν καὶ ἁγίαν.

Τὴν ὁμοιότητα τοῦ συζυγικοῦ δεσμοῦ πρὸς τὴν ἕνωσιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἅγιος Παῦλος ἀναπτύσσει κατὰ διαφόρους σχέσεις. Καθὼς ὁ Χριστὸς ὑπάρχει ἡ κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ, ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικός· « *ὅτι ὁ ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος* » (Ἐφ. ε. 23)· ὅθεν, καθὼς ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται εἰς τὸν Χριστὸν, οὕτω καὶ ἡ γυνὴ ὀφείλει νὰ ὑποτάσσηται εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς. « *Ἀλλ' ὥσπερ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντὶ* » (αὐτ. 24). Ἡ Ἐκκλησία ἐστὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, ἡ δὲ γυνὴ ἓν σῶμα μετὰ τοῦ ἀνδρός· διὸ, καθὼς ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ ἀγαπᾷ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, καὶ νὰ φροντίζῃ ὑπὲρ τῆς εὐδαιμονίας καὶ σωτηρίας αὐτῆς· « *οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς* » (Ἐφ. ε. 25)· « *οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα· ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ· οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτὴν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τὴν Ἐκκλησίαν* » (αὐτ. 28).

Τὴν περὶ τοῦ Χριστιανικοῦ γάμου Ἀποστολικὴν διδασκαλίαν ἐπαναλαμβάνουσιν οἱ ἅγιοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, παραλαβόντες αὐτὴν ἀμέσως παρ' αὐτῶν τῶν θεοκηρύκων Ἀποστόλων· καθὼς Κλήμης ὁ Ῥώμης (ἐπιστ. πρὸς Κορινθ. Κεφ. ΚΔ. 38), Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος, ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας (ἐπιστ. πρὸς Φιλαδ. Θ'. πρὸς Πολύκ.

Κερ. Ε.), Πολύκαρπος, ἐπίσκοπος Σμύρνης (ἐπιστ. πρὸς Φιλαδ.). Μετὰ δὲ τούτους, Ἰουστῖνος ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς (Dialog. cum Tryph. jud. p. 138)· ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος (Lib. I. adv. Haeres. cap. 8)· Κύριλλος ὁ Ἀλεξανδρείας (ἐξηγ. εἰς τὸν Ἰὼβ), καὶ ἄλλοι.

Ὁ δὲ Τερτυλλιανὸς, συγγραφεὺς τοῦ γ΄. αἰῶνος, οὕτω γράφει· « ὁ » διάβολος προσπαθεῖ ἵνα συστήσῃ εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ τοὺς αἱρε- » τικοὺς αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ μυστήρια τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὅ- » πως, τῷ τρόπῳ τούτῳ, μεταστρέψῃ τὴν ἀλήθειαν· διὸ βαπτίζει » τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ καὶ ὑπόσχεται αὐτοῖς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, σή- » μειοῖ τὸ μέτωπον τῶν ὑπερμάχων αὐτοῦ, ἁγιάζει καὶ δημοσίως » τελεῖ τὴν προσφορὰν τοῦ ἄρτου, καὶ εἰσάγει τὴν εἰκόνα τῆς ἀνα- » στάσεως, εἰς δὲ τὸν γάμον προσκαλεῖ τὸν ἱερέα » (Tertyllian. de praescript. cap. 40)· ἐνταῦθα ὁ γάμος τίθεται εἰς τὴν τάξιν τῶν λοιπῶν μυστηρίων. Καὶ ἀλλαχοῦ ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς, ἀπο- δείξας ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνύψωσε τὸν γάμον εἰς τὴν πρώτην αὐτοῦ τελειότητα, μεθ᾽ ἣν ὁ Χριστιανικὸς γάμος κατέστη εἰκὼν τῆς πνευματικῆς ἑνώσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, ὀνο- μάζει τὸν γάμον, διὰ τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου, *μέγα μυστήριον* (ib. de Monogam.). Κατὰ δὲ τοῦ Μαρκίωνος γράφων, λέγει· « ἐὰν » σὺ ἀποῤῥίπτῃς τὸν γάμον, συγχρόνως καταφρονεῖς καὶ αὐτὴν τὴν » Ἐκκλησίαν, τὴν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ θεμελειωθεῖσαν, τὴν ὁποίαν ὡς » νύμφην ἠγάπησε, καθὼς ὁ ἀνὴρ ἀγαπᾷ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. » Πρὸς δὲ τὴν σύζυγον αὐτοῦ γράφει· « πῶς δύναμαι ἵνα περιγράψω τὴν » εὐτυχίαν τοῦ ἐμοῦ γάμου, τὸν ὁποῖον ἡ Ἐκκλησία στηρίζει, ἡ » θυσία ἐνισχύει, ἡ εὐλογία ἐπισφραγίζει, οἱ Ἄγγελοι ἀναγγέλλουσιν, » ὁ οὐράνιος Πατὴρ καθαγιάζει; »

Ὁ δὲ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἔγραφεν· « εἴπερ ὁ γάμος ἐν τῇ » παλαιᾷ Διαθήκῃ θεμιτὸς ἦν καὶ νόμῳ ἐστερεώθη, πῶς δύναται ἀ- » θέμιτος εἶναι ὁ ὑπὸ τοῦ Κυρίου θεσμοθετηθεὶς γάμος, ἐὰν ἡμεῖς γι- » νώσκωμεν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Θεόν; ἅγιος ὁ νόμος, ἅγιος καὶ ὁ » γάμος· ὁ Ἀπόστολος ἀνάγει τὸ μυστήριον τοῦτο εἰς Χριστὸν καὶ » εἰς τὴν Ἐκκλησίαν » (Στρωμ. βιβλ. γ΄.)· ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος

ἑρμηνεύων τοὺς λόγους τοῦ Ἀποστόλου « *τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ* » λέγει· « ὄντως μυστήριόν ἐστι, καὶ μέγα μυστήριον, ὅτι ὁ ἀνὴρ » τὸν φύντα, γεννησάμενον, τὸν ἀναθρεψάμενον, τὴν ὠδινήσασαν, » τὴν ταλαιπωρηθεῖσαν ἀρεῖ, τοὺς τὰ τοιαῦτα εὐεργετήσαντας, » τοὺς ἐν συνηθείᾳ γενομένους, τῇ μηδὲ ὀρθείσῃ, μηδὲ κοινόν τι » ἐχούσῃ πρὸς αὐτὸν προσκολλᾶται, καὶ πάντων αὐτὴν προτιμᾷ· μυ- » στήριον ὄντως ἐστί· καὶ οἱ γονεῖς, τούτων γινομένων, οὐκ ἄχθον- » ται, ἀλλὰ μὴ γινομένων μᾶλλον· καὶ χρημάτων ἀναλισκομένων, » ἥδονται· ὄντως μέγα μυστήριον, ἀπόῤῥητόν τινα σοφίαν ἔχον » (Χρυσ. ἑρμην. εἰς τὴν πρὸς Ἐφεσ. ἐπιστ. ὁμιλ. κ΄.).

Καὶ καθὼς ἡ ὀρθόδοξος πίστις ὑπάρχει ἡ ἀρχαιοτέρα πάσης θρη- σκευτικῆς πλάνης καὶ πάσης αἱρέσεως, οὕτω καὶ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἐστὶν ἀρχαιότερον πάσης ψευδοῦς δόξης, ἥτις κατὰ διαφόρους καιροὺς ἐπεκράτησε, περὶ τοῦ Χριστιανικοῦ γάμου. Ἡ εἰς τὸ μυστή- ριον τοῦ γάμου πίστις, ἀρξαμένη διὰ τῶν Ἀποστόλων ἀπὸ τοῦ Ἰη- σοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ Ἀποστολικοῦ κηρύγματος ἐξεπλώθη καθ᾽ ὅλον τὸν Χριστιανικὸν κόσμον, πρὶν ἔτι ἀναφανῶσιν αἱ ψευδοδιδασκαλίαι τῶν αἱρετικῶν. Ἡ δὲ διδασκαλία περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, ὡς ἀληθὴς Ἀποστολικὴ παράδοσις, ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων διετηρήθη καθ᾽ ὅλους τοὺς αἰῶνας καὶ καθ᾽ ὅλας τὰς χώρας τῆς ἁγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας. Καὶ καθὼς πανταχοῦ ὡμολογοῦντο ἑπτὰ ἅγια μυστήρια, οὕτως ἐν τῇ τάξει τῶν ἑπτὰ ἱερῶν μυστηρίων πανταχοῦ καὶ πάντοτε συγκατελέγετο καὶ τὸ μυστήριον τοῦ γάμου· ὅθεν τὸν γάμον πιστεύ- ουσιν ὡς μυστήριον πολλοὶ Χριστιανοὶ, ἐκ παλαιτάτων χρόνων ἀπο- σκιρτήσαντες ἐκ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, καθὼς οἱ Ἀρμένιοι, οἱ Μα- ρωνῖται, οἱ Αἰθίοπες καὶ Ἀβυσσηνοὶ, οἱ Κόπται καὶ οἱ Νεστοριανοί· (apud Benaudotium, de la perpétuité etc. Tom. V. Libr. 6 cap. 1. et Assemanum Bibliothecae orientatis tom. 3, part 1). Ταῦτα δὲ ἀριδήλως ἀποδεικνύουσιν, ὅτι ἐν τῇ ἀρχαίᾳ οἰκουμενικῇ Ἐκκλησίᾳ ἡ πίστις εἰς τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἦτο καθολική· ὅθεν αἱ Χριστια- νικαὶ κοινωνίαι, πρὸ πολλοῦ ἐκπεσοῦσαι ἐκ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλη- σίας, διετήρησαν τὴν πίστιν ταύτην καὶ μέχρις ἡμῶν.

SISMANOGLIO MEGARO

§. 5. *Τὸ φυσικὸν καὶ ὑπερφυσικὸν ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ γάμου.*

Παρατηρήσατε μετὰ πόσης σοφίας καὶ ἀγαθότητος συνήνωσεν ὁ Κύριος ἐν τῷ γάμῳ τὴν ὁρατὴν καὶ φυσικὴν ἐνέργειαν μετὰ τῆς ἀοράτου καὶ ὑπερφυσικῆς αὐτοῦ χάριτος, τῆς ἁγιαζούσης καὶ ὑπερυψούσης τὸν γάμον.

Ἰδοὺ βλέπετε δύο πρόσωπα, ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἅτινα ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἱστάμενα, δίδουσιν ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ λειτουργοῦ τῶν μυστηρίων ἀμοιβαίαν ὑπόσχεσιν, ὅτι μεταξὺ αὐτῶν φυλάξουσιν ἀδιάσπαστον τὸν γαμικὸν σύνδεσμον ἐν ἁγνότητι καὶ ἁγιότητι μέχρι τέλους ζωῆς· τοῦτό ἐστιν ἔργον φυσικόν. Ἀλλ' ἰδοὺ ἀκολούθως ἀκούετε, ὅτι ὁ ἱερουργῶν ἐπιτελεῖ εὐχὰς καὶ δεήσεις καὶ εὐλογεῖ τὸν σύνδεσμον τοῦτον εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος· καὶ τοῦτο ὡσαύτως ἐστὶν ἔργον, ὑποκείμενον εἰς τὴν ὑμετέραν ἀκοήν. Ἡ δὲ ἀμοιβαία ὑπόσχεσις τῆς συζυγικῆς πίστεως, ἡ διδομένη ὑπὸ τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἡ δι' εὐχῶν εὐλογία τοῦ δεσμοῦ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ ἱερέως, ἀποτελοῦσιν, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τὴν ὁρατὴν σκέπην, ὑπὸ τὴν ὁποίαν μεταδίδονται εἰς τοὺς συζευγνυμένους ἡ ἀόρατος χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἡ ἁγιάζουσα τὸν γάμον· ἀλλ' ἡ χάρις αὕτη, τὸν μὲν φυσικὸν δεσμὸν τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς παριστάνει ὡς εἰκόνα τῆς πνευματικῆς καὶ ὑπερφυσικῆς ἑνώσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, τὸ δὲ ἁγιασθὲν ζεῦγος προορίζει καὶ διευθύνει πρὸς τὴν εὐλογημένην τεκνογονίαν, καὶ τὴν διατήρησιν πάντων τῶν καθηκόντων τῆς συζυγικῆς ζωῆς. Ταῦτα δὲ τὰ δῶρα τῆς χάριτος ἀποτελοῦσι τὸ ὑπερφυσικὸν μέρος τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου· πρὸς ταύτην τὴν χάριν, τὴν μεταδιδομένην εἰς τὸν γάμον διὰ μυστηρίου, ἀποβλέπει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὁπόταν διδάσκῃ· « *τοῦτο γάρ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς ὑμῶν, ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας· εἰδέναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁγιασμῷ καὶ τιμῇ, μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, καθάπερ καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ εἰδότα τὸν Θεόν* » (Α. Θεσσαλ. δ'. 3, 4).

Εἰς τὴν θείαν εὐχαριστίαν δὲν ἀποτελεῖ τὸ μυστήριον ἡ ἁπλῆ

χρῆσις τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου, ἀλλ' ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος μετουσιοῦνται εἰς σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, ὅταν, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, ἁγιάζωνται διὰ τῆς εὐλογίας τοῦ ἱερουργοῦντος· ὡσαύτως, ἡ διὰ τοῦ ὕδατος πλύσις τοῦ σώματος δὲν εἶναι τὸ μυστήριον τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἡ διὰ τοῦ ἐλαίου χρίσις δὲν εἶναι τὸ μυστήριον τοῦ εὐχελαίου, ἀλλ' ἡ τοῦ σώματος πλύσις γίνεται μυστήριον, ὅπερ ἀναγεννᾷ τὸν ἄνθρωπον εἰς ζωὴν πνευματικὴν, ὅταν τελῆται ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ λειτουργοῦ, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, εἰς τὸ ὄνομα τῆς παναγίας Τριάδος, καὶ ἡ διὰ τοῦ μύρου χρίσις γίνεται μυστήριον, ὅταν τελῆται κατὰ τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας. Τοιουτοτρόπως καὶ ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ γάμου, ἡ ἀμοιβαία συμφωνία τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης τοῦ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν γαμικὸν δεσμὸν δὲν εἶναι ἀκόμη μυστήριον, ἀλλὰ μυστήριον γίνεται, ὅταν ἡ ἀμοιβαία αὕτη ὑπόσχεσις τῆς συζυγικῆς πίστεως τελῆται εὐλαβῶς ἐνώπιον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἁγιάζηται διὰ τῆς εὐχῆς καὶ εὐλογίας τοῦ ἱερουργοῦντος, ἐπικαλουμένου τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος, καθὼς ὁ μὲν Κύριος διέταξεν, οἱ δὲ Ἀπόστολοι ἐδίδαξαν.

Ὅθεν ἐκ τῶν Ἀποστολικῶν χρόνων τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἐτελεῖτο δι' εὐχῶν καὶ εὐλογίας τοῦ ἱεροῦ λειτουργοῦ. Ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος ἔγραφε· « προσήκει εἰς γάμον συναπτεσθαι μετὰ γνώ- » μης τοῦ Ἐπισκόπου, ἵνα ὁ γάμος ᾖ κατὰ Κύριον, ἀλλ' οὐχὶ κατὰ » τὰ πάθη τῆς σαρκός » (Ἐπιστ. πρὸς Πολύκαρπ. Κεφ. Ε'.)· ὁ δὲ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγει· « ἁγιάζεται γοῦν καὶ ὁ γάμος, κατὰ » λόγον τελειούμενος, ἐὰν ἡ συζυγία ὑποπίπτῃ τῷ Θεῷ, καὶ διοι- » κῆται μετ' ἀληθινῆς καρδίας, ἐν πληροφορίᾳ πίστεως » (Στρωμ. βιβλ. δ'. §. 20)· ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος, ἀποδεικνύων τὸν σκοπὸν τῆς μυστηριώδους εὐλογίας ἐν τῇ τελετῇ τοῦ γάμου, διδάσκει· « ὁ » ἱερεὺς εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις τελεῖ τὸν τοῦ γάμου δεσμὸν, ὅπως δι' » αὐτῶν πληθυνθῇ ἡ τοῦ νυμφίου ἀγάπη, καὶ ἡ τῆς νύμφης ἁγνεία, καὶ » πᾶν τὸ ἐνταῦθα γινόμενον εἰσαγάγῃ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν τὰς ἀρετὰς καὶ » τὴν εὐσέβειαν, αὐτοὶ δὲ, τῇ θείᾳ συνάρσει ἑνωθέντες, διέλθωσι τὸν » βίον αὐτῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ ἁγιότητι » (Ὁμιλ. μθ'. εἰς τὴν Γένεσιν).

SISMANOGLIO M. GARO

Λοιπὸν βλέπετε, ἀδελφοί μου, πόσον ἱερὸς καὶ ἅγιος ὑπάρχει ὁ Χριστιανικὸς γάμος! πόσον ἅγιος ὁ νόμος τοῦ γάμου, διὰ τὴν θείαν αὐτοῦ καταγωγὴν, πόσον ἅγιος διὰ τὸν ὑψηλὸν αὐτοῦ σκοπὸν, ὥστε, κατὰ τὴν ἀγαθὴν καὶ πάνσοφον βουλὴν τοῦ Θεοῦ, ὁ γάμος νὰ ὑπάρχῃ τὸ εὐλογημένον φυτώριον τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἡ πηγὴ τῆς οἰκογενειακῆς εὐτυχίας, καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενειῶν τῆς ἡμετέρας φύσεως, διαφθαρείσης ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας! Ἐπὶ τέλους βλέπατε πόσον σεβαστὸς καὶ ἅγιος ὁ γάμος ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀνυψωθεὶς καὶ ἁγιασθεὶς διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐξεικονίζων τὴν μυστηριώδη ἕνωσιν τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας! ἀλλὰ καὶ παρατηρήσατε μετὰ πόσης εὐλαβείας ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀποβλέπει πρὸς τὸ μυστήριον τοῦ γάμου, συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ οὐρανοβάμονος Ἀποστόλου· « *τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστί.* »

Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐπαναλέγομεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ Ἀποστόλου· ἀλλ' ἂς εἴπῃ τοῦτο ἕκαστος μετ' εὐλαβείας ἀποβλέπων πρός τε τὸν ὑπερύψιστον αἴτιον τοῦ μυστηρίου, καὶ πρὸς αὐτὸ τὸ μυστήριον· ἂς ἐνθυμῆται τοῦτο πᾶς, ὅστις πρὸ μικροῦ ἢ πολὺ πρότερον εἰσελθὼν εἰς τὸν γαμικὸν δεσμὸν, ἐδέξατο τὴν χάριν τοῦ μυστηρίου τούτου, ὅπως μετὰ προσοχῆς καὶ ἁγιότητος ἐκπληροῖ τὰ καθήκοντα τοῦ γάμου, τὰ ἁγιασθέντα τῇ δωρεᾷ τῆς χάριτος, καὶ δοκιμάζων ἐν ἑαυτῷ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, εὐχαριστῇ ἀπὸ καρδίας τὸν δωρούμενον Κύριον· ἂς ἐνθυμῆται καὶ ἐκεῖνος, ὅστις προτίθεται νὰ εἰσέλθῃ εἰς γάμου κοινωνίαν, ὅπως ἐννοήσῃ ἐπαξίως τὸ μεγαλεῖον τοῦ μυστηρίου, καὶ ἑτοιμασθῇ νὰ δεχθῇ αὐτὸ μετ' εὐλαβείας πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ μετὰ προθυμίας ἀνυποκρίτου τοῦ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰ ἱερὰ καθήκοντα τῆς συζυγικῆς ζωῆς· ἂς ἐνθυμῆται ἕκαστος, ἵνα μὴ κατακρίνῃ ἀναξίως τὸν γάμον καὶ τὴν γαμικὴν κατάστασιν, ἀλλ' οὔτε παρασυρόμενος ὑπὸ τῆς ὁρμῆς τῶν παθῶν ἐπιχειρῇ ἀσκέπτως ἔργον, τὸ ὁποῖον ὡρίσθη ὑπὸ τοῦ θείου νόμου, καὶ οὐ τινος ὁ νόμος ἁγιάζεται ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ μυστηρίου· ἂς ἐνθυμῆται ἕκαστος, ἵνα, εὐχαριστῶν τὸν Θεὸν διὰ τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους αὐτοῦ δωρεὰς, τὰς δοθείσας τῷ ἀνθρώπῳ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς φύσεως καὶ τῆς χάριτος, εὐχαριστῇ αὐτὸν καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἅγιον μυστήριον, δι' οὗ, κατὰ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, εὐδοκεῖ νὰ ἁγιάζῃ τὴν συζυγίαν, καὶ τοιουτοτρόπως πρὶν ἢ γεννηθῶσι τὰ τέκνα, τῇ ἐνεργείᾳ τῆς χάριτος, τῆς εἰς τὸν γάμον διδομένης, ἤδη προεκλέγει, προσκαλεῖ καὶ προετοιμάζει αὐτὰ, ὅπως γίνωσι μακάρια μέλη τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας, τῆς, ὡς νύμφης, ἀγαπητῆς καὶ κεκοσμημένης διὰ ποικίλων δωρεῶν τῆς αὐτοῦ χάριτος.

Δόξα τῷ πανσόφῳ καὶ παναγάθῳ Κυρίῳ ἡμῶν, τῷ διὰ τὴν ἄπειρον αὐτοῦ ἀγαθότητα ποικιλοτρόπως προνοοῦντι ὑπὲρ τῆς σωτηρίας πάντων τῶν ἀνθρώπων, τῷ μόνῳ τρισυποστάτῳ Θεῷ, νῦν καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Ὅτι ὁ Χριστιανικὸς γάμος συγκειται ἐξ ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικὸς, καὶ ὅτι ἐστὶ δεσμὸς αὐτεπαιρέτος καὶ ἀδιάσπαστος.

Ἐν τῇ προηγουμένῃ ὁμιλίᾳ, ἀποδείξαντες τὴν σπουδαιότητα τοῦ γάμου ἐκ τῆς θείας αὐτοῦ καταγωγῆς, ἐκ τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ σκοπῶν, καὶ ἐκ τῆς ἐξιδιασμένης δωρεᾶς, δι' ἧς ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ηὐδόκησε νὰ ἁγιάσῃ τὸν γαμικὸν δεσμὸν, ἤδη, ἀδελφοί μου, πάλιν θέλομεν ὁμιλήσει περὶ τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ μυστηρίου. Ὅθεν ἂς ἀναπτύξωμεν τὰς κεφαλαιώδεις ἰδιότητας τοῦ Χριστιανικοῦ γάμου, καὶ εἴπωμεν ἰδίως ὅτι ὁ γάμος, κατὰ τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, σύγκειται ἐξ

ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικὸς, καὶ ὅτι ἐστὶ δεσμὸς ἑκούσιος καὶ ἀδιάλυτος.

§. 6. *Ὁ Χριστιανικὸς γάμος σύγκειται ἐξ ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικός.*

Ἐν ἀρχῇ ὁ Θεὸς ἔπλασεν ἕνα ἄνθρωπον, τὸν Ἀδὰμ, καὶ ἀκολούθως ἐκ τῆς πλευρᾶς αὐτοῦ ἔπλασε μίαν γυναῖκα, βοηθὸν αὐτοῦ· « *καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς* » (Γεν. ἀ. 27)· καὶ ἀλλαχοῦ· « *καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν* » (αὐτ. β'. 24). Βλέπετε; ὁ Θεὸς ἐν ἀρχῇ δὲν ἔπλασε δύο ἄνδρας ἢ δύο γυναῖκας δι' ἕνα γαμικὸν δεσμὸν, ἀλλὰ μόνον ἕνα ἄνδρα καὶ μόνον μίαν γυναῖκα· δὲν ἐπετράπη εἰς πολλοὺς ἀδιακρίτως ἵνα συγκροτήσωσι τὸν δεσμὸν τοῦ γάμου, ἀλλὰ ῥητῶς προσετάχθη· « *καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.* »

Οὗτος ὁ νόμος κατεβλήθη ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει, καὶ εἰς πολλὰ ἔθνη, μὴ ἐλλαμφθέντα ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῆς θείας ἀποκαλύψεως, ἀλλὰ μόνον ἀκούοντα τὴν φωνὴν τῆς φύσεως καὶ τῆς παραδόσεως, ἐθεμελιώθη διὰ νόμων πολιτικῶν (α). Ἐπειδὴ, καθὸ νόμος τοῦ πανσόφου καὶ ὑψίστου νομοθότου, πληρέστατα συμφωνεῖ πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ὀρθοῦ καὶ ὑγιοῦς λόγου, καὶ πρὸς ὅλας τὰς ἐπόψεις τῆς οἰκογενειακῆς καὶ κοινωνικῆς εὐημερίας. Ἡ δὲ θεία πρόνοια ὀφθαλμοφανῶς ἐμπνέει καὶ διατηρεῖ τὸν νόμον τοῦτον, ἐξ ἴσου περίπου αὐξάνουσα τὸ φῦλον τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν.

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐμποδίζει τὴν πολυγαμίαν καὶ στηρίζει τὸν ἀρχικὸν νόμον τοῦ συζυγικοῦ συνδέσμου, ὅταν λέγῃ· « *ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς, καὶ εἶπεν· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα,*

(α) Ἡ ἱστορία τῶν ἐθνῶν μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ περὶ μονογαμίας νόμοι ἔκπαλαι ἦσαν γνωστοὶ εἰς διάφορα ἔθνη τοῦ κόσμου· εἶεν, εἰς τοὺς Πέρσας, τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Ἑβδους, τοὺς Δωριεῖς, τοὺς Ἴωνας κτλ.

καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία » (Ματθ. ιθ'. 5)· ὥστε καὶ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ γάμος ὀφείλει νὰ συνίσταται μόνον ἐξ ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικός.

Ὁ δὲ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος περὶ τούτου τοῦ νόμου διδάσκει· « *ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω* » (Α. Κορινθ. ζ'. 2)· τὸ αὐτὸ ἐμφαίνει καὶ διὰ τῶν ἀκολούθων λόγων· « *ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή* » (αὐτ. 4)· ὅθεν, καὶ κατὰ τὸν ἀρχαῖον θεῖον νόμον, καὶ κατὰ τὰς ἐντολὰς τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν διδασκαλίαν, ἀνάγκη ἵνα συνιστῶσι τὸν γάμον δύο μόνον πρόσωπα, ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, παριστάνοντα μίαν κεφαλὴν, τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ ἓν πνευματικὸν αὐτοῦ σῶμα, τὴν ἁγίαν Ἐκκλησίαν.

§. 7. *Ὁ Χριστιανικὸς γάμος ἐστὶ δεσμὸς αὐτοπροαίρετος καὶ ἀπαραβίαστος.*

Ὁ δεσμὸς τοῦ γάμου, κατὰ τὴν ἀπ' ἀρχῆς θεσμοθεσίαν τοῦ Θεοῦ, ὑπάρχει δεσμὸς αὐτοπροαίρετος· διὸ καὶ ἐῤῥέθη· « *καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν* » ὁ τοιοῦτος δεσμὸς καὶ ἡ τοιαύτη ἕνωσις προκύπτει οὐχὶ ἐξ ἀνάγκης, ἀλλ' ἐξ ἐλευθέρας θελήσεως, ὑπὸ τῆς ἀγάπης κινουμένης· τοῦτον τὸν νόμον ἐπανέλαβεν ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου, εἰπών· « *ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς· ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ* » διὸ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος πολλάκις ἐμπνέει εἰς τὸν ἄνδρα τὴν πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀγάπην, καὶ πολλαχῶς προτρέπει αὐτὸν πρὸς τοῦτο· « *οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν Ἐκκλησίαν .... οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα· ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ* » (Ἐφ. ἐ. 25)· ὅθεν καὶ ἡ Ἐκκλησία παρὰ

τῶν προσερχομένων εἰς τὸ μυστήριον τοῦ γάμου ἀπαιτεῖ, ὡς ἀναγκαίαν συνθήκην, τὴν ἀμοιβαίαν συμφωνίαν. Καὶ ἑπομένως ἀποδεχθείσης ἤδη τῆς συμφωνίας, πρὸ τῆς στέψεως, ὁ ἱερεὺς εἰς ἐπήκοον τῆς Ἐκκλησίας ἐρωτᾷ τὸν μνηστευόμενον νυμφίον· « *ἔχεις θέλησιν ἀγαθὴν καὶ ἀκατανάγκαστον καὶ βουλὴν ἰσχυρὰν ἵνα λάβῃς ταύτην εἰς γυναῖκα, τὴν ὁποίαν ἐνταῦθα βλέπεις ἐνώπιόν σου;* » ὡσαύτως δὲ στρέφεις πρὸς τὴν νύμφην ἐρωτᾷ αὐτήν· « *ἔχεις θέλησιν ἀγαθὴν καὶ ἀκατανάγκαστον καὶ βουλὴν ἰσχυράν, ἵνα λάβῃς εἰς ἄνδρα τοῦτον, τὸν ὁποῖον βλέπεις ἐνταῦθα ἐνώπιόν σου;* »

§. 8. *Ὁ Χριστιανικὸς γάμος ὑπάρχει ἀδιάσπαστος.*

Ὁ τοῦ γάμου δεσμός, συνδεθεὶς ἅπαξ μεταξὺ δύο προσώπων, ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, πρέπει νὰ διαμένῃ ἀδιάσπαστος καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτῶν, μέχρι τοῦ θανάτου ἑνὸς τῶν δύο μελῶν τοῦ ἱεροῦ τούτου δεσμοῦ· ὁ Θεὸς, πλάσας τὴν Εὔαν, ἔδωκεν αὐτὴν τῷ Ἀδὰμ εἰς γυναῖκα καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ζωὴν, καὶ συνάψας αὐτοὺς διὰ τοῦ γάμου εἰς ἓν σῶμα, συνέδεσεν αὐτοὺς διὰ τοιούτου ἰσχυροῦ δεσμοῦ, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι μέλη ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ σώματος.

Τοῦτον δὲ τὸν ἀρχαῖον νόμον, τὸν ὑπὸ Θεοῦ δοθέντα διὰ τὸν γαμικὸν δεσμὸν, ὁ θεάνθρωπος Κύριος ἐπεβεβαίωσε, καὶ ἀκατάλυτον ἀνεκήρυξεν εἰπών· « *ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω* » (Ματθ. θ'. 6). Καὶ ἐν ἄλλῃ περιστάσει ὁ Σωτὴρ ἐδίδαξεν ὅτι, « *ὃς ἐὰν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοιχᾶται ἐπ' αὐτήν· καὶ ἐὰν γυνὴ ἀπολύσῃ τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ γαμηθῇ ἄλλῳ, μοιχᾶται* » (Μάρκ. ι. 11)· ὁ Κύριος *μοιχὸν* ὀνομάζει πάντα τὸν ἐγκαταλείποντα τὸν πρῶτον γαμικὸν δεσμὸν καὶ συναπτόμενον μετ' ἄλλου νέου, ζῶντος ἔτι τοῦ ἄλλου μέλους τοῦ πρώτου δεσμοῦ. Καὶ ἀλλαχοῦ δὲ ὁ Σωτὴρ καταδικάζει τὸν διασπῶντα τὸν γαμικὸν δεσμὸν, λέγων· « *πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ γαμῶν ἑτέραν μοιχεύει· καὶ πᾶς ὁ ἀπολελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν μοιχεύει* » (Λουκ. ις'. 18).

Οἱ δὲ θεῖοι Ἀπόστολοι, ὅ,τι παρέλαβον παρὰ τοῦ Κυρίου, τοῦτο, κατ' ἔμπνευσιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ παρέδωκαν τῇ ἁγίᾳ Ἐκ-

κλησίᾳ· ὅθεν, καθὼς διδάσκει αὐτὸς ὁ Κύριος περὶ τοῦ ἀδιασπάστου τοῦ γαμικοῦ δεσμοῦ, οὕτως ἐδίδαξαν καὶ οἱ μακάριοι αὐτοῦ Ἀπόστολοι· ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἔγραφε πρὸς τοὺς ἐν Κορίνθῳ Χριστιανούς· « *τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω οὐκ ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι· ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγήτω· καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι* » (Α. Κορινθ. ζ'. 10)· ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς Ῥωμαίους ἔγραφεν· « *ἡ ὕπανδρος γυνὴ τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ* » (Ῥωμ. ζ'. 2). Τὴν δὲ γυναῖκα ὀνομάζει *μοιχαλίδα*, ἐὰν αὕτη, ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς, ὑπάγῃ μετ' ἄλλου· « *ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ* » (αὐτ. 3).

Καθὼς ἐνετείλατο Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ καθὼς ἐδίδαξαν οἱ θεῖοι Ἀπόστολοι περὶ τοῦ ἀδιασπάστου τοῦ γαμικοῦ δεσμοῦ, οὕτω διδάσκει καὶ ἡ ἁγία τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Ἀκούσατε πῶς διδάσκει περὶ τούτου ὁ οἰκουμενικὸς διδάσκαλος, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐξηγῶν τοὺς λόγους τοῦ Κυρίου· « *οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς..... ὃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω* » (Ματθ. ιθ'. 4—6), ὁ θεόσοφος ἱεράρχης λέγει· « ὅρα σοφίαν διδασκάλου· ἐρωτηθεὶς γὰρ, » *εἰ ἔξεστιν*, οὐκ εὐθέως εἶπεν, *οὐκ ἔξεστιν*, ἵνα μὴ θορυβηθῶσι καὶ » ταραχθῶσιν· ἀλλὰ πρὸ τῆς ἀποφάσεως διὰ τῆς κατασκευῆς κατέ» στησε τοῦτο δῆλον, δεικνὺς ὅτι καὶ αὐτὸ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ ἐστι » τὸ πρόσταγμα, καὶ ὅτι οὐκ ἐναντιούμενος Μωσῇ ταῦτα ἐπέταξε· σκό» πει δὲ αὐτὸν οὐκ ἀπὸ τῆς δημιουργίας διισχυριζόμενον μόνον, » ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ προστάγματος αὐτοῦ· οὐ γὰρ εἶπεν, ὅτι ἐ» ποίησεν ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ τοῦτο » ἐκέλευσεν, ὥστε τὸν ἕνα τῇ μιᾷ συνάπτεσθαι· εἰ δὲ ἐβούλετο ταύ» την μὲν ἀφιέναι, ἑτέραν δὲ εἰσάγειν, ἕνα ἄνδρα ποιήσας, πολ» λὰς ἂν ἔπλασε γυναῖκας· νῦν δὲ καὶ τῷ τρόπῳ τῆς δημιουργίας » καὶ τῷ τρόπῳ τῆς νομοθεσίας ἔδειξεν, ὅτι ἕνα δεῖ μιᾷ συνοικεῖν » διὰ παντὸς καὶ μηδέποτε διαῤῥήγνυσθαι· καὶ ὅρα πῶς φησιν· « ὁ » *ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς*, » τουτέστι,

SISMANOGLIO MEGARO

» καὶ ἐκ μιᾶς ῥίζης ἐγένοντο καὶ εἰς ἓν σῶμα συνῆλθον· « *ἔσονται* » γὰρ, φησὶν, *οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν* · » εἶτα φοβερὸν ποιῶν τὸ ταύ» της κατηγορεῖν τῆς νομοθεσίας καὶ πηγνὺς τὸν νόμον, οὐκ εἶπε, » μὴ διασπᾶτε τοίνυν μηδὲ χωρίζετε, ἀλλὰ τί; *ὃ ὁ Θεὸς συνέζευ*» *ξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω* · εἰ δὲ Μωϋσέα προβάλλῃ, ἐγὼ σοὶ » λέγω τὸν Μωϋσέως δεσπότην καὶ μετὰ τούτου καὶ τῷ χρόνῳ ἰ» σχυρίζομαι· καὶ γὰρ ὁ Θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν » αὐτοὺς, καὶ πρεσβύτερος οὗτος ὁ νόμος, εἰ καὶ δοκεῖ παρ' ἐμοῦ » νῦν εἰσάγεσθαι καὶ μετὰ πολλὴς κείμενος τῆς σπουδῆς· οὐδὲ γὰρ » ἁπλῶς προσήγαγε τὴν γυναῖκα τῷ ἀνδρὶ, ἀλλὰ καὶ μητέρα ἀφιέναι » ἐκέλευσε καὶ πατέρα, καὶ οὐδὲ ἐλθεῖν πρὸς τὴν γυναῖκα ἁπλῶς ἐ» νομοθέτησεν, ἀλλὰ καὶ κολληθῆναι, τῷ τρόπῳ τῆς λέξεως τὸ ἀ» διάσπαστον ἐμφαίνων, καὶ οὐδὲ τούτῳ ἠρκέσθη, ἀλλὰ καὶ ἑτέραν » μείζονα συνάφειαν ἐπεζήτησεν· *ἔσονται* γὰρ, φησὶν, *οἱ δύο εἰς σάρκα* » *μίαν*. Εἶτα, ἐπειδὴ τὸν παλαιὸν ἀνέγνω νόμον τὸν καὶ διὰ πραγ» μάτων καὶ διὰ ῥημάτων εἰσενεχθέντα, καὶ ἀξιόπιστον ἀπὸ τοῦ δε» δωκότος ἀπέφηνε, μετ' ἐξουσίας λοιπὸν καὶ αὐτὸς ἑρμηνεύει καὶ » νομοθετεῖ λέγων· *ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία*· ὥσπερ » οὖν σάρκα τέμνειν ἐναγὲς, οὕτω καὶ γυναῖκα διαστῆσαι παράνο» μον· καὶ οὐκ ἔστι μέχρι τούτου, ἀλλὰ καὶ τὸν Θεὸν ἐπήγαγε λέ» γων· *ἃ οὖν ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω*· δεικνὺς, » ὅτι καὶ παρὰ φύσιν καὶ παρὰ νόμον τὸ γινόμενον, παρὰ φύσιν » μὲν, ὅτι μία διατέμνεται σὰρξ, παρὰ νόμον δὲ, ὅτι τοῦ Θεοῦ » συνάψαντος καὶ κελεύσαντος μὴ διαχωρίζεσθαι, αὐτοὶ συνεπιτίθε» σθε τοῦτο δρᾷν » (ὁμιλ. 62. Ματθ.).

Καὶ εἰς τοῦτον τὸν θεῖον νόμον, τὸν ἀπαγορεύοντα τὴν διάζευξιν τοῦ συζυγικοῦ δεσμοῦ, ὁ Θεὸς ἀπέδειξε τὴν φορὰν αὐτοῦ καὶ τὴν πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγαθότητα αὐτοῦ· μόνον τοιοῦτος δεσμὸς δύναται κατ' ἐξαίρετον τρόπον νὰ χρησιμεύσῃ πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τῶν τοῦ γάμου σκοπῶν, οὐ μόνον πρὸς τὸν πληθυσμὸν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν ἀγαθὴν τῶν τέκνων ἀνατροφήν. Τὰ τέκνα ἔχουσιν ἀπόλυτον ἀνάγκην τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας τοῦ πατρὸς

καὶ τῆς μητρὸς, ἵνα διὰ τῆς φιλοστόργου αὐτῶν ἐπιμελείας αὐξηθῶσι καὶ ἀνατραφῶσι συμφώνως πρὸς τὸν ἑαυτῶν προορισμόν· ἀλλ' ἐὰν στερηθῶσι τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρὸς, τότε ἡ ἀνατροφὴ αὐτῶν συνήθως ὑπόκειται εἰς πολλὰς δυστυχίας καὶ ἀθλιότητας· τοῦτο συνεχῶς βλέπομεν εἰς ἐκεῖνα τὰ ταλαίπωρα τέκνα, ἅτινα πρωΐμως στεροῦνται τοῦ πατρὸς ἢ τῆς μητρός· ἀλλ' ἔτι μᾶλλον ἀθλιέστερον ἀνατρέφονται τὰ τέκνα, ὁπόταν οὐχὶ ὁ θάνατος, ἀλλ' ἄλλη τις αἰτία λυπηρὰ διαζευγνύῃ τοὺς γονεῖς αὐτῶν· ὁποία δυστυχία καταλαμβάνει τότε τὰ ἀθῶα παιδία! ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει τίς διδάξει εἰς αὐτὰ τὰ πρακτέα; ὁ Θεὸς ἐντέλλεται ἵνα τιμῶσι καὶ ἀγαπῶσι τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν, ἀλλ' ἤδη ταῦτα ἐξ ἀνάγκης οἰκτρᾶς περιορίζουσι πᾶσαν αὐτῶν τὴν ἀγάπην εἰς ἕνα ἐκ τῶν γεννητόρων αὐτῶν. Ἔπειτα, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ὁ σωτήριος οὗτος νόμος, ὁ διαγράφων τὸ ἀδιάσπαστον τοῦ γαμικοῦ δεσμοῦ, τότε οἱ ἐλαφρόνοες καὶ πρὸς τὸ κακὸν ἐπιῤῥεπεῖς ἄνθρωποι, μετὰ πλείστης ταχύτητος καὶ ἀσκεψίας ἤθελον νυμφεύεσθαι καὶ ἑπομένως διαλύει τοὺς γαμικοὺς αὐτῶν δεσμούς. Ἐντεῦθεν ἀναγκαίως ἤθελον προκύπτει εἰς τὰς οἰκογενείας καὶ εἰς τὰς κοινωνίας ἀναρίθμητοι ἀταξίαι καὶ δυστυχίαι!

Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς θείας Γραφῆς, τὸν νόμον τοῦ συζυγικοῦ δεσμοῦ διαλύει μόνος ὁ θάνατος ἑνὸς ἐκ τῶν δύο, τοῦ ἀνδρὸς ἢ τῆς γυναικός· ὅθεν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρὸς, δίδει εἰς τὴν γυναῖκα ἄδειαν, ἵνα εἰσέλθῃ εἰς δεύτερον γάμον, καὶ τοι προτιμᾷ τὴν ἔντιμον χηρείαν· « *λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις*, γράφει ὁ θεσπέσιος Ἀπόστολος, *καλὸν αὐτοῖς ἐστιν ἐὰν μείνωσιν, ὡς κἀγώ· εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι* » (Α. Κορινθ. Ζ'. 8)· καὶ ἀλλαχοῦ· « *γυνὴ δέδεται νόμῳ, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, ἐλευθέρα ἐστὶν, ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν Κυρίῳ· μακαριωτέρα ἐστὶν, ἐὰν οὕτω μείνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην· δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα Θεοῦ ἔχειν* » (αὐτ. 39)· οὕτω διδάσκει καὶ τοὺς ἐν Ῥώμῃ Χριστιανούς· « ἡ ἔμπαντρος γυνὴ

SISMANOGLIO MEGARO

τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέδεται νόμῳ. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατήργηται ἀπὸ τοῦ ἀνδρός· ἄρα οὖν ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἑτέρῳ. Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τοῦ μὴ εἶναι αὐτὴν μοιχαλίδα, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ » (Ρωμ. ζ'. 2).

Οὕτως ἐδίδαξαν καὶ οἱ θεῖοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας περὶ τοῦ δευτέρου γάμου, τοῦ γινομένου μετὰ τὸν θάνατον ἑνὸς ἐκ τῶν συζύγων (α), ἀλλὰ ταὐτοχρόνως ὡμολόγησαν, ὅτι οὗτος τελεῖται κατὰ συγκατάβασιν πρὸς τὰς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐκ τῆς ἐλλείψεως τῆς Χριστιανικῆς τελειότητος, καθὼς τοῦτο φαίνεται καὶ εἰς τοὺς προῤῥηθέντας λόγους τοῦ Ἀποστόλου· « *εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖττον γάρ ἐστιν, ἢ καίεσθαι* » ὅθεν τοῦ δευτέρου γάμου τελουμένου, κατὰ τοὺς ἱεροὺς κανόνας τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων, παρελείποντάι τινες ἱεραὶ τελεταὶ, ἐν τῷ πρώτῳ γάμῳ τελούμεναι· οἱ δὲ δευτερόγαμοι οὐδένα τῶν βαθμῶν τῆς ἱερωσύνης λαμβάνουσιν, ἀλλὰ καὶ καθυποβάλλονται ὑπὸ κανόνας, ὡς μὴ φυλάξαντες τοὺς νόμους τῆς ἐγκρατείας, τῆς πρεπούσης εἰς ἀνθρώπους Χριστιανούς.

Ὁ θεάνθρωπος Κύριος ἡμῶν προσδιορίζει μίαν μόνην περίστασιν, καθ' ἣν διαλύεται ὁ γαμικὸς δεσμὸς, ζώντων ἀμφοτέρων τῶν συζύγων· « *ἐρρέθη, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι* » (Ματθ. ε. 23). Μόνη λοιπὸν ἡ ἀποδεδειγμένη πορνεία διαλύει τὸν

(α) Σ. τ. Μ. Ἰδοὺ πῶς περὶ τούτου ἀποραίνεται ὁ Θειολόγος Γρηγόριος· « δεικτέον γὰρ παραιτεῖσθαι τὴν δεύτερον ἐνταῦθα ὁ λόγος· εἰ μὲν γὰρ δύο Χριστοὶ, δύο καὶ ἄνδρες, δύο καὶ γυναῖκες· εἰ δὲ εἷς Χριστὸς, μία κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μία σὰρξ· ἡ δευτέρα δὲ ἀποπτυέσθω. Τὸ δεύτερον δὲ ἂν κωλύσῃ, τοῦ τρίτου τίς λόγος; τὸ πρῶτον νόμος, τὸ δεύτερον συγχώρησις, τὸ τρίτον παρανομία· ὁ δὲ ὑπὲρ τοῦτο, χειρώδης βίος, οἷος εἶδε πολλὰ ἔχων τῆς κακίας τὰ παραδείγματα· ὁ μὲν νόμος κατὰ πᾶσαν αἰτίαν τὸ ἀποστάσιον δίδωσι· Χριστὸς δὲ οὐ κατὰ πᾶσαν αἰτίαν, ἀλλὰ συγχωρεῖ μὲν μόνην χωρίζεσθαι τῆς πόρνης, τὰ δ' ἄλλα πάντα φιλοσοφεῖν κελεύει, καὶ τὴν πόρνην ὅτι νοθεύει τὰ γένεα » (Λόγ. λζ'.).

γαμικὸν σύνδεσμον, τὸ δὲ προσβληθὲν μέλος τῆς συζυγίας ἀποκόπτεε διὰ τῆς Ἐκκλησίας τὸ ἄπιστον καὶ ἄτιμον μέλος. Σύμφωνα δὲ τούτοις ἀποφαίνεται καὶ ὁ μακάριος Θεοδώρητος· « ὁ ποιητὴς τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, αὐτὸς δημιουργήσας αὐτὴν καὶ ἐν ἀρχῇ ποιήσας ἕνα ἄνδρα καὶ μίαν γυναῖκα, ἀπέτρεψε διαλύειν τὸν γάμον τοῦτον· ἀλλ' ἔδειξε μίαν περίστασιν, ἐν ᾗ ὁ γαμικὸς δεσμὸς διαλύεται, εἰπών· « *ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι· καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται* » τούτοις τοῖς ῥήμασιν ὁ Σωτὴρ ἐπιτάσσει ἵνα μιᾷ ὑπομονῇ ὑπομένωσι πάσας τὰς ἄλλας ἐλλείψεις τῆς γυναικὸς, ἐὰν αὕτη ἐστὶ λάλος, ἢ μέθυσος, ἢ στασιώδης καὶ ὀργίλος· ἀλλ' ἐὰν παραβαίνῃ τὸν ἱερὸν νόμον τοῦ γάμου, καὶ ἀναισχύντως πορεύηται πρὸς ἕτερον ἄνδρα, τότε ἐπιτρέπεται ἡ διάλυσις τοῦ δεσμοῦ » (Βιβλ. θ'. περὶ χαρακτ. Ἑλλ.) (α)

Ἀλλ' ἀρκοῦσι ταῦτα ἐν τῇ παρούσῃ ὁμιλίᾳ. Ἐὰν ὁ Θεὸς εὐδοκήσῃ, ἐν τῇ ἑπομένῃ θέλομεν ἐκθέσει ἐν συντόμῳ τὸν τρόπον, καθ' ὃν τελεῖται τὸ ἁγιώτατον τοῦτο μυστήριον· ἤδη δὲ παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, φυλάξατε πιστῶς ἐν τῇ μνήμῃ ὑμῶν, ὅ,τι ἀνέγνωτε καὶ ἐμάθετε· οἱ δὲ σύζυγοι ὀφείλουσι νὰ ἐνθυμῶνται καλῶς, ὅτι ἅπαξ καὶ διὰ παντὸς εἰσέρχονται εἰς τὸν δεσμὸν τῆς συζυγίας, καθὼς ἀπαιτεῖ ὁ θεῖος νόμος, ὁ ἐν τῇ πλάσει τοῦ ἀνθρώπου δοθεὶς, καὶ ὑπὸ τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος ἀνακαινισθεὶς, ὑπὸ δὲ τῶν Ἀποστόλων κηρυχθεὶς, καὶ ὑπὸ τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας ἀείποτε διατηρηθείς.

(α) Σ. τ. Μ. Σοφῶς δὲ περὶ τούτου ὁ Θεῖος Χρυσόστομος παραινεῖ τὸν ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς διαπαθοῦντα σύζυγον, ταῦτα πρὸς αὐτὸν λέγων· « διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς » πολλὴν ἐποίησε τοῦ πράγματος τούτου τὴν πρόνοιαν, διὰ τοῦτο οὐκ ἀρίστην ἐκβαλεῖν γυναῖκα, ἀλλ' ἢ ἐπὶ πορνείᾳ μόνην· τί γὰρ ἂν λοίδορος ᾖ, φησὶν, ἂν δαπανηρὰ καὶ πολυτελὴς, καὶ μυρία ἕτερα ἐλαττώματα ἔχῃ; φέρε πάντα γυναίως, καὶ μὴ ἐκβάλῃς διὰ τὰ ἐλαττώματα· διὰ τοῦτο κεφαλῆς ἐπέχεις χώραν, ἵνα εἰδῇς θεραπεύειν τὸ σῶμα. Καὶ γὰρ τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον, κἂν μυρία ἔχῃ τραύματα, οὐκ ἀποτέμνεις ἑαυτοῦ· ἐν τάξει γὰρ ἡμῖν ἐστι τοῦ σώματος ἡ γυνή » (Χρυσόστ. Τόμ. γ'. σελ. 339).

SISMA MEDITERRANEO MANOGLIO

Σύζυγοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες! ἡ ἁγιότης καὶ τὸ ἀδιάσπαστον τοῦ συζυγικοῦ ὑμῶν δεσμοῦ ὑποχρεοῦσιν ὑμᾶς ἵνα πάντοτε ἐνθυμῆσθε τὰ ἀμοιβαῖα ὑμῶν καθήκοντα· ὅπως δὲ μὴ φανῇ ποτε εἰς ὑμᾶς ὁ ἅγιος οὗτος δεσμὸς φορτίον βαρὺ καὶ δυσβάστακτον, προσπαθεῖτε ἀδιαλείπτως ἵνα συσφίγγητε τοῦτον διὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εἰλικρινοῦς εὐλαβείας καὶ διὰ τῆς τηρήσεως τῶν πρὸς ἀλλήλους ἱερῶν καθηκόντων. Ἔχετε πάντοτε κατὰ νοῦν, ὅτι, κατ' ἀγαθὴν καὶ φιλάνθρωπον τοῦ Θεοῦ ἐντολήν, ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ συνάπτονται διὰ τοῦ γάμου, ἵνα καὶ διὰ τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας ἐλαφρύνωσι τὰς ἀθλιότητας καὶ δυσκολίας τῆς παρούσης ζωῆς, τὰς δὲ ἀναποφεύκτους θλίψεις καὶ πικρίας μετριάσωσι, καὶ, ὅσον τὸ δυνατὸν, θεραπεύσωσιν· ὅθεν « *ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε, καὶ οὕτως ἀναπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ* » (Γαλ. ϛ'. 2).

Καὶ ὑμεῖς, οἵτινες προτίθεσθε νὰ εἰσέλθητε εἰς τὸν δεσμὸν τῆς συζυγίας, κρατεῖτε καλῶς εἰς τὴν μνήμην ὑμῶν τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς ἁγιότητος τοῦ γάμου, καὶ περὶ τοῦ ἀδιαλύτου τοῦ τοιούτου δεσμοῦ! μὴ φανῆτε τολμηροὶ καὶ ἀσύνετοι εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς ὑμετέρας προθέσεως· ἐνθυμεῖσθε διὰ ποῖον τέλος ὁ Θεὸς διέταξε τὸν δεσμὸν τοῦ γάμου; ἐσκέφθητε τί ἀπαιτεῖ παρ' ὑμῶν ἡ νέα αὕτη κατάστασις; ὁποῖαι δυσχέρειαι ἀναμένουσιν ὑμᾶς ἐν τῇ καταστάσει τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς; καὶ ὁποῖα μέσα ἔχετε ἵνα καταβάλητε ταύτας; ἐνθυμεῖσθε τοὺς Ἀποστολικοὺς λόγους, τοὺς ἀποδεικνύοντας τὸ ἀναλλοίωτον τοῦ θείου νόμου « *δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν . . . γυνὴ δέδεται νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς* (Α. Κορινθ. Ζ'. 27, 39).

Σκεπτόμενοι περὶ ταύτης τῆς θείας ἐντολῆς, ζητεῖτε, σὺ ὁ μέλλων νυμφίος, ἢ σὺ, ἡ μέλλουσα νύμφη, ζητεῖτε ἐν ἀλλήλοις πρὸ πάντων οὐχὶ πλούτη ἐφήμερα, οὐδὲ γένους ἐπισημότητα ἢ λάμψεις ἀξιωμάτων, ἀλλ' ἐκεῖνο μόνον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ ὡς σταθερὸν θεμέλιον τῆς μελλούσης ὑμῶν εὐτυχίας ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, καὶ ὡς ἐνέχυρον ἀσφαλὲς μακαριότητος ἐν τῇ μελλούσῃ· ζητεῖτε ἐν ἑαυτοῖς καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐκείνας τὰς ἀγαθὰς καὶ χαριτοβρύτους

ἰδιότητας τῆς ψυχῆς, ἄνευ τῶν ὁποίων δὲν δύνασθε νὰ καταστῆτε ἀληθῶς εὐτυχεῖς. Ἐὰν δὲν γνωρίζητε τὰ ἀξιαγάστα ψυχικὰ ταῦτα προσόντα, γνωρίσατε αὐτὰ, καὶ ἀποκτήσατε πρῶτον ὑμεῖς αὐτοὶ, καὶ ἑπομένως ζητήσατε καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ προσώπῳ, μεθ' οὗ ἀποφασίζετε νὰ ἑνωθῆτε καθ' ὅλην ὑμῶν τὴν ζωὴν· δὲν καθιστῶσιν ὑμᾶς εὐτυχεῖς μόνα τὰ ἐξωτερικὰ ἀγαθὰ, οὔτε ἡ λαμπρότης τοῦ γένους, οὔτε αἱ εὐμενεῖς περιστάσεις, οὔτε ὁ πλοῦτος, οὔτε ἡ σωματικὴ ὡραιότης, ἐὰν ὑμεῖς δὲν κοσμῆσθε ὑπὸ τῶν χρηστῶν ἠθῶν καὶ τῶν Χριστιανικῶν ἀρετῶν· ὑμεῖς καλῶς γνωρίζετε, πόσον στιγμιαῖα καὶ ἀβέβαια ὑπάρχουσιν ἅπαντα τὰ ἐξωτερικὰ ἀγαθὰ, καὶ ἂν ποτε ἐξητάσατε ἑαυτοὺς, ἐπληροφορήθητε βεβαίως ὅτι δὲν δίδουσιν αὐτὰ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν, οὐδὲ τὴν εἰρήνην τῆς ψυχῆς καὶ τὴν διαρκῆ παραμυθίαν καὶ ἀγαλλίασιν· καρδία ἀγαθὴ, ἀθωότης, πραότης καὶ σεμνότης, ζῆλος πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θείων ἐντολῶν, ἀναλλοίωτος, ἀμοιβαία ἀγάπη καὶ πίστις, ἰσχυρὰ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, ταπεινὴ ἀφοσίωσις καὶ ζῶσα ἐλπὶς ἐπ' αὐτὸν καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς, ἰδοὺ αἱ συνθῆκαι καὶ ἡ ἐγγύησις τῆς ἀληθοῦς ὑμῶν εὐτυχίας, ἐν τῷ σταδίῳ τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς! ἰδοὺ ὁ πλοῦτος, ἰδοὺ ἡ ὡραιότης, ἰδοὺ τὰ προτερήματα καὶ τὰ *εὐγενῆ αἰσθήματα*, τὰ ὁποῖα πρὸ παντὸς ἄλλου ὑμεῖς, οἱ μέλλοντες σύζυγοι, ὀφείλετε νὰ ἐπιθυμῆτε καὶ νὰ ζητῆτε εἰς ἀλλήλους! τούτων ὄντων, καὶ τὰ ἄλλα ἀγαθὰ δύνανται νὰ κοσμήσωσιν ἀληθῶς τὴν ὑμετέραν εὐημερίαν, καὶ νὰ πληθύνωσι τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς ἀπογόνους ὑμῶν. Προσέξατε, μήπως εἰσελθόντες εἰς τὴν συζυγικὴν ζωὴν, παραβῆτε, κατά τινα τρόπον, τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ ἢ τὸν νόμον τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ λυπήσητε τὸν Θεὸν, καὶ ἑπομένως στερηθῆτε τῆς αὐτοῦ εὐλογίας· μὴ σπεύδητε εἰς τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐκλογῆς, ἀλλὰ σκέπτεσθε μετὰ ἐμβριθοῦς προσοχῆς, καὶ ζητεῖτε τὰς ἐμπείρους καὶ φρονίμους συμβουλὰς τῶν εἰλικρινῶς ἀγαπώντων ὑμᾶς, τὰς ὁποίας ὀφείλετε καὶ νὰ πραγματοποιῆτε. Ἐπὶ πᾶσι δὲ τούτοις, εὔχεσθε προθύμως Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, καὶ ἱκετεύετε αὐτὸν, ἵνα αὐτὸς ὁδηγήσῃ ὑμᾶς

εἰς τὸ σπουδαιότατον τοῦτο ἔργον, καθὼς ποτε ὡδήγησε τὸν Πατριάρχην Ἰσαὰκ εἰς τὴν ἐκλογὴν τῆς Ῥεβέκκας (Γεν. κδ΄.), καὶ τῇ αὐτοῦ χάριτι χειραγωγήσῃ ὑμᾶς πρὸς τὴν ἀληθῆ εὐτυχίαν, τήν τε πρόσκαιρον καὶ τὴν αἰώνιον, εἰς δόξαν τοῦ παναγίου αὐτοῦ ὀνόματος, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΤΗ.

Περὶ τοῦ ὑπὸ τίνος, ποῦ καὶ πῶς τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου.

Εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἁγίων μυστηρίων τὰ πάντα γίνονται εὐσχημόνως, κατὰ τάξιν καὶ πρὸς οἰκοδομήν· ὅθεν ἀκούσατε μετὰ προσοχῆς τὰ ἐν τῇ παρούσῃ ὁμιλίᾳ, καὶ ἀκούσαντες δοξάσατε τὸν Θεὸν, τὸν οὕτω φιλευσπλάγχνως καὶ πανσόφως μεριμνῶντα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν. Ἐνταῦθα θέλετε μάθει ὅ,τι πρὸ πολλοῦ γνωρίζετε καὶ ὅ,τι συχνότατα βλέπετε· ἀλλὰ μὴ νομίσητε, ὅτι εἶναι πάντῃ ἀνωφελὲς ἵνα μελετήσητε ἐσκεμμένως τὸ ἤδη τοῖς πᾶσι γνωστόν· τοὐναντίον, ὑπάρχει ἀναγκαιότατον, ὅπως ἡ ἀπροσεξία καὶ ἡ συνήθεια μὴ καταστήσῃ ὑμᾶς ψυχροὺς καὶ ἀδιαφόρους θεατὰς καὶ ἀκροατὰς ἐκείνου, τὸ ὁποῖον ὀφείλετε νὰ βλέπητε καὶ νὰ ἀκούητε πάντοτε μετ᾽ εὐλαβείας καὶ μετὰ θερμῶν δεήσεων πρὸς τὸν Θεόν.

§. 9. *Ὑπὸ τίνος τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου.*

Καθὼς ἐν γένει τὸ δικαίωμα τοῦ τελεῖν τὰ θεῖα μυστήρια, ὑπὸ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου, παρεδόθη εἰς τοὺς Ἐπισκόπους, οἱ δὲ Ἐπίσκοποι μεταδίδουσι τοῦτο εἰς τοὺς Πρεσβυτέρους, τοὺς συνεργοὺς αὐτῶν, οὕτω καὶ τὸ δικαίωμα τοῦ τελεῖν τὸ μυστήριον τοῦ γάμου κυρίως ἀνήκει τοῖς Ἐπισκόποις, καὶ ἐκ τῶν Ἐπισκόπων μεταδίδοται εἰς τοὺς Πρεσβυτέρους· οὕτως ἐγίνετο καὶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ἐκκλησίᾳ· ὁ ἅγιος Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος ἐδίδασκεν ὅτι « *ὁ γάμος ὤφειλε γίνεσθαι μετὰ γνώμης τοῦ Ἐπισκόπου, ἵνα ᾖ κατὰ Κύριον, καὶ οὐχὶ κατὰ τὰς εἰσηγήσεις τῶν παθῶν* » (ἐπιστ. πρὸς Πολύκαρπ.)· ὡσαύτως ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Τερτυλλιανοῦ φαίνεται, ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ηὐλόγει τοὺς νυμφευομένους· ὅθεν οἱ ἐθνικοὶ καὶ αἱρετικοὶ, μιμούμενοι τοὺς ὀρθοδόξους Χριστιανοὺς, εἰς τοὺς γάμους αὐτῶν προσεκάλουν πρὸς εὐλογίαν ἀρχιερέα (de praescription. cap. 40). Καθὰ δὲ πληροφορούμεθα ἐκ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους ἡ ἐκτέλεσις τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου συνήθως ἐξιδιάσθη εἰς τοὺς Πρεσβυτέρους· οὕτω διδάσκει ὁ θεῖος Χρυσόστομος· « *ὁ ἱερεὺς ἐπιτελεῖ τὸν τοῦ γάμου δεσμὸν δι᾽ εὐχῆς καὶ εὐλογίας* » (ὁμιλ. μθ΄. εἰς τὴν Γέν.)· οὕτω γίνεται μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ· ἐπειδὴ ὁ Ἐπίσκοπος χορηγεῖ τὸ δικαίωμα τοῦτο τοῖς Πρεσβυτέροις, οἵτινες καὶ τελοῦσι τὸν γάμον κατὰ τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας.

§. 10. *Ποῦ τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου.*

Ἔκπαλαι ἡ Ἐκκλησία ἐνομοθέτησεν ἵνα τὸ μυστήριον τοῦ γάμου τελῆται ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν νόμον τοῦτον, ὡς γνωρίζετε, αὐστηρῶς μέχρι τοῦδε φυλάττει ἡ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία. Ἴσως πολλοὶ ἀδιάφορον θεωροῦντες τὴν περίστασιν ταύτην, οὐδόλως ὠφελοῦνται ἐξ αὐτῆς· ἀλλ᾽ ἆρά γε διατί, κατὰ τὴν θεσμοθεσίαν τῆς Ἐκκλησίας, ὁ γάμος τελεῖται ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ; Ἀκούσατε μετὰ προσοχῆς, ἀδελφοὶ, καὶ ἀπολαύσατε τὴν ἐκ τούτου ψυχικὴν ὠφέλειαν!

Ἡ Ἐκκλησία ἐντέλλεται ἵνα τὸ μυστήριον τοῦ γάμου τελῆται, οὐχὶ ἀλλαχοῦ, εἰμὴ ἐν τῷ θείῳ ναῷ, ὅπως τὸ ἅγιον μυστήριον τελεσιουργῆται ἐν ἁγίῳ τόπῳ, ὅπερ ἐστὶν, ἐν ναῷ Κυρίου, ἐνώπιον τοῦ θυσιαστηρίου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου προσφέρεται τῷ Θεῷ μεγάλη καὶ ἀναίμακτος θυσία, διὰ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας.

Οἱ εἰς γάμον συναπτόμενοι καὶ πάντες οἱ περιεστῶτες, βλέποντες

ὅτι τὸ μυστήριον τελεῖται ἐν Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ ζῶντος καὶ ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου, ὀφείλουσι νὰ αἰσθάνωνται μετὰ πλείστης εὐλαβείας τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν ἁγιότητα τοῦ γάμου, τελουμένου ἐν Κυρίῳ, δι' εὐχῶν καὶ εὐλογιῶν. Ἡ Ἐκκλησία ἤδη φαίνεται ὡς μάρτυς τῶν ὑποσχέσεων, τῶν διδομένων ἐνώπιον Θεοῦ ὑπ' ἀμφοτέρων τῶν νυμφευομένων.

Οὗτοι διδόντες ὑποσχέσεις ἐνώπιον τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ ἁγίου θρόνου τοῦ Θεοῦ, ὑποχρεοῦνται ἵνα φυλάττωσιν ἱερὰς τὰς ὑποσχέσεις αὐτῶν, καὶ τὴν σπουδαιότητα αὐτῶν ἐνθυμούμενοι, παρακαλῶσι τὸν Θεὸν, ὅπως ἡ χάρις αὐτοῦ διὰ παντὸς διαμένῃ ἐπ' αὐτοὺς, βοηθοῦσα αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν δοθεισῶν ὑποσχέσεων, καὶ εἰς τὴν διατήρησιν πασῶν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καθ' ὅλην τὴν συζυγικὴν ζωήν.

Ἡ δὲ δημοτελὴς ἐκτέλεσις τοῦ μυστηρίου ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ ἐμπνέει εἰς πάντας τοὺς περιεστῶτας οὐχὶ ματαίαν καὶ ἀσύγγνωστον περιέργειαν, ἀλλ' ἐγκάρδιον δέησιν ὑπὲρ τῶν εἰς γάμον συναπτομένων, ὅπως εὐλογήσῃ αὐτοὺς Κύριος ὁ Θεὸς διὰ τῆς καλλιτεχνίας καὶ τῆς ἀφθονίας πάντων τῶν ἀγαθῶν, τῶν χρησίμων πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τοῦ γάμου, καὶ πρὸς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς αἰωνίου σωτηρίας. Προσέξατε εἰς τὴν ἱερουργίαν τούτου τοῦ μυστηρίου, καὶ θέλετε ἰδεῖ, ὅτι ἐν αὐτῇ πάντες οἱ παρεστῶτες προσκαλοῦνται ἵνα ὑψώσωσι τὰς δεήσεις αὐτῶν ἐνώπιον τοῦ Ὑψίστου ὑπὲρ ἀμφοτέρων τῶν νυμφίων.

§. 11. *Πῶς τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου.*

Τὸν τρόπον, καθ' ὃν ἐκτελεῖται τὸ μυστήριον τοῦτο, εὐχαρίστως ἐκθέτω εἰς τὴν ὑμετέραν εὐσέβειαν, ἀκολουθῶν ἀκριβῶς τὴν ἐθιμοταξίαν τῆς Ἐκκλησίας, τὴν ὁποίαν πάντως γνωρίζετε καὶ βλέπετε, παρεστῶτες ἐν τῇ ἱερουργίᾳ τοῦ μυστηρίου· διαιρεῖται δὲ αὕτη εἰς δύο μέρη, εἰς τὸν *ἀῤῥαβῶνα* καὶ εἰς τὸν *στέψιν*.

§. 12. *Περὶ τοῦ ἀῤῥαβῶνος.*

Ὁ ἀῤῥαβὼν συνιστᾷ τὸ προπαρασκευαστικὸν μέρος τοῦ γάμου· ὁ κανὼν τῆς Ἐκκλησίας λέγει. « *Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, τοῦ*

ἱερέως ἐστῶτος ἐν τῷ Ἱερατείῳ, παρίστανται οἱ μέλλοντες ζεύγνυσθαι πρὸ τῶν ἁγίων Θυρῶν. » Βλέπετε, πῶς ἡ ἁγία Ἐκκλησία ἐπισύρει τὴν προσοχὴν καὶ διεγείρει τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸ μυστήριον τοῦ γάμου! αὕτη διδάσκει ἵνα ὁ γάμος τελῆται ἀμέσως μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν· ἀλλ' ἆρά γε διὰ τί ἵνα ὁ νυμφίος καὶ ἡ νύμφη, τὴν ἱερὰν λειτουργίαν ἀκροασθέντες, δι' εὐλαβοῦς προσευχῆς ἀξίως ἑτοιμασθῶσι πρὸς τὴν παραδοχὴν τῆς χάριτος τοῦ μυστηρίου· ὅθεν ἐξαιρέτως ὑμεῖς, οἱ μέλλοντες νὰ νυμφευθῆτε, προσέξατε εἰς τὸ ἀξιομίμητον παράδειγμα τῶν εὐσεβῶν υἱῶν καὶ θυγατέρων τῆς Ἐκκλησίας, οἵτινες, κατανοοῦντες τὸ πνεῦμα τῶν ἱερῶν κανόνων τῆς Ἐκκλησίας, πρὸ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, καθαρίζουσιν ἑαυτοὺς διὰ τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς, διὰ τῆς ἐξομολογήσεως καὶ τῆς μεταλήψεως τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου. Ἐπ' ἀληθείας, τὸ Χριστιανικώτατον τοῦτο παράδειγμα ὑπάρχει ἄξιον μιμήσεως δι' ὑμᾶς, μέλλοντες σύζυγοι! οὐδὲν ἀναγκαιότερον, οὐδὲ πολυτιμότερον διὰ τὴν συζυγικὴν εὐτυχίαν, ὅσον ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, τῇ δυνάμει τῆς ὁποίας πάντοτε καὶ καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς δύνασθε νὰ ἔχητε εἰρήνην καὶ παρηγορίαν, καὶ πᾶν ὅ,τι χρήσιμον πρὸς τὴν εὐδαιμονίαν ὑμῶν· ἀλλ' ὅπως ἀναπαύηται ἐφ' ὑμᾶς καὶ διαμένῃ πάντοτε μεθ' ὑμῶν ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἀνάγκη πᾶσα, ἵνα πρῶτον καθαρίσητε τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα δι' εἰλικρινοῦς ἐξομολογήσεως καὶ τῆς κοινωνίας τῶν ἀχράντων μυστηρίων τοῦ σώματος καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἔπειτα μετὰ φόβου καὶ εὐλαβείας προσέλθητε εἰς τὸ ἅγιον τοῦ γάμου μυστήριον.

Ἀκολούθως ὁ κανὼν τῆς Ἐκκλησίας λέγει· « *ὁ μὲν ἀνὴρ ἵσταται ἐκ δεξιῶν, ἡ δὲ γυνὴ ἐξ εὐωνύμων·* » οὕτω φυλάσσεται ἡ εὐπρέπεια καὶ ἡ τάξις, ἡ παρὰ Θεοῦ κανονισθεῖσα· ὁ ἀνὴρ, κατὰ τὸν θεῖον νόμον, ὑπάρχει ἡ κεφαλὴ τῆς γυναικός· διὸ καὶ προηγεῖται αὐτῆς ἐν τῇ στέψει. Ἑπομένως δ' ὁ κανὼν λέγει· « *ἀπόκεινται δὲ ἐν τῷ δεξιῷ μέρει τῆς ἁγίας τραπέζης δακτύλιοι αὐτῶν δύο· χρυσοῦς καὶ ἀργυροῦς·* » δύο δακτύλιοι, διὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα, ἐπιτίθενται

ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης, ἵνα ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ βασιλέως τῆς δόξης λάβωσι τὴν δύναμιν τοῦ ἁγιασμοῦ, καὶ οὕτω μεταφέρωσιν ἐπὶ τοὺς μνηστευομένους τὴν ἐπισκίασιν τῆς ἁγιαζούσης εὐλογίας τοῦ Θεοῦ· « *ὁ δὲ ἱερεὺς σφραγίζει τὰς κεφαλὰς τῶν νεονύμφων ἐκ τρίτου, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς κηροὺς ἀπτομένους.* » Ἡ σφραγὶς διὰ τοῦ σημείου τοῦ τιμίου σταυροῦ, καὶ ἡ ἐγχείρισις τῷ νυμφίῳ καὶ τῇ νύμφῃ τῶν ἁπτομένων κηρῶν, ἀρχίζουσι τὴν πνευματικὴν χαρὰν καὶ εὐφροσύνην, ἥτις τελεῖται ὑπὸ τὸ σημεῖον τοῦ τιμίου σταυροῦ καὶ τὰ πάντα διευθύνει πρὸς τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ πρὸς τὴν θερμὴν αἴτησιν τῶν ἀπείρων αὐτοῦ οἰκτιρμῶν· αἱ δὲ λαμπάδες, τὰς ὁποίας βαστάζουσιν οἱ μνηστευόμενοι, τὴν πνευματικὴν ἀγαλλίασιν παριστάνουσαι, σημαίνουσι καὶ τὴν δόξαν τῆς παρθενικῆς αὐτῶν σωφροσύνης καὶ τὸ φῶς τῆς ἐπ' αὐτοὺς κατερχομένης χάριτος (Συμ. Θεσσαλ. Κεφ. σοθ'.)

Μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ διακόνου « *εὐλόγησον, Δέσποτα,* » ὁ ἱερεὺς ἄρχεται εὐλογῶν τὸν Θεὸν « *εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν* » κ.τ.λ. ἔπειτα μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ διακόνου « *ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν,* » κ.τ.λ. ἡ Ἐκκλησία ἀναφέρει πρὸς τὸν Θεὸν τὰς συνήθεις ἱκεσίας· οὕτως ἅπασα ἡ παρισταμένη Ἐκκλησία μετὰ τῶν ἱερουργούντων καὶ τῶν μνηστευομένων προσφέρει τῷ Θεῷ μίαν θυσίαν δεήσεων καὶ αἰτήσεων, καὶ μετὰ τὰς κοινὰς δεήσεις ἰδίως δέεται « *ὑπὲρ τῶν μνηστευομένων ἀλλήλοις καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, ὑπὲρ τοῦ παρασχεθῆναι αὐτοῖς τέκνα εἰς διαδοχὴν γένους, ὑπὲρ τοῦ καταπεμφθῆναι αὐτοῖς ἀγάπην τελείαν, εἰρηνικὴν καὶ βοήθειαν, ὑπὲρ τοῦ φυλαχθῆναι αὐτοὺς ἐν ὁμονοίᾳ καὶ βεβαίᾳ πίστει, ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι αὐτοὺς ἐν ἀμέμπτῳ βιοτῇ καὶ πολιτείᾳ· ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς χαρίσηται αὐτοῖς τίμιον τὸν γάμον καὶ τὴν κοίτην ἀμίαντον.* »

Βλέπετε, ἀδελφοί, πρὸς ποίαν φωνὴν ἡ Ἐκκλησία καλεῖ τοὺς πάντας ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς παρούσης χαρᾶς! ἀκούσατε τὰς ἐκφωνήσεις, καὶ ἐγκύψαντες εἰς τὸ πνεῦμα αὐτῶν, καταταχθῆτε εἰς τὸν χορὸν τῶν παρακαλούντων τὸν Κύριον, καὶ προσεύχεσθε εὐλαβῶς πρὸς αὐτὸν, αἰτοῦντες ὑπὲρ τῶν συναπτομένων τὰς δωρεὰς τῆς οὐρανίου εὐλογίας· οὕτω δὲ παριστάμενοι εἰς τὴν τοῦ γάμου ἱερουργίαν, μὴ φαίνεσθε ἀδιάφοροι θεαταί, ἀλλ' ὑψώσατε τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν πρὸς τὸν Θεὸν, δεόμενοι καὶ ὑπὲρ ἑαυτῶν καὶ ὑπὲρ τῶν μνηστευομένων.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν αἰτήσεων τούτων, ὁ ἱερεὺς ἐκφωνεῖ εὐχὰς, καὶ αἰτεῖται παρὰ Θεοῦ τοῖς μνηστευομένοις εὐλογίαν, ὁμόνοιαν, εἰρήνην καὶ φωτισμὸν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν· ἔπειτα λαβὼν ἐκ τῆς ἁγίας τραπέζης τοὺς δακτυλίους, δίδωσι πρῶτον εἰς τὸν ἄνδρα τὸν χρυσοῦν, καὶ λέγει αὐτῷ· « *ἀρραβωνίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ* (ὁ δεῖνα) *τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ* (τὴν δεῖνα), *εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.* » τρὶς, ποιῶν Σταυρὸν μετὰ τοῦ δακτυλίου ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ· ἔπειτα ὡσαύτως δίδωσιν εἰς τὴν γυναῖκα τὸν ἀργυροῦν δακτύλιον, καὶ λέγει τοὺς αὐτοὺς λόγους· ὁ δὲ χρυσοῦς δακτύλιος, ὁ διδόμενος τῷ ἀνδρὶ, διὰ τὴν προτίμησιν τοῦ μετάλλου παριστάνει τὸ πρωτεῖον αὐτοῦ ἐν τῷ γαμικῷ δεσμῷ· ἀλλ' ὁ νυμφίος εἰς σημεῖον τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐκλεχθεῖσαν νύμφην, καὶ τῆς ἑτοιμότητος, διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, τοῦ βοηθεῖν τὸ ἀσθενέστερον μέλος, δίδωσιν εἰς τὴν νύμφην τὸν χρυσοῦν αὐτοῦ δακτύλιον, αὕτη δὲ πάλιν, εἰς σημεῖον τῆς ἀφοσιώσεως αὐτῆς πρὸς τὸν ἴδιον ἄνδρα καὶ τῆς ἑτοιμότητος τοῦ δέχεσθαι τὰς παρ' αὐτοῦ βοηθείας, τὸν ἀργυροῦν αὐτῆς δακτύλιον δίδωσι τῷ νυμφίῳ.

Ἐπιθέσας δὲ ὁ ἱερεὺς τοὺς δακτυλίους ἐν τοῖς δεξιοῖς δακτύλοις τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης, δέεται πάλιν τοῦ Κυρίου, ὅπως καταπέμψῃ ἐπ' αὐτοὺς τὴν οὐράνιον αὐτοῦ εὐλογίαν, στηρίξῃ αὐτοὺς *ἐν πίστει καὶ ὁμονοίᾳ καὶ ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ*, καὶ ἀποστείλῃ τὸν Ἄγγελον αὐτοῦ *τοῦ προπορεύεσθαι ἔμπροσθεν αὐτῶν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν.* Μετὰ ταῦτα δέεται ὑπὲρ πάσης τῆς Ἐκκλησίας, καὶ οὕτω τελευτᾷ τὸ προπαρασκευαστικὸν μέρος τοῦ γάμου, ἤτοι ὁ ἀῤῥαβών, ὅστις ἄλλοτε δὲν συνήπτετο μετὰ τῆς στέψεως, ὁπότε οἱ μνηστευόμενοι ἦσαν μικροὶ ἔτι τὴν ἡλικίαν, ἀλλ' ἤδη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τελεῖται συγχρόνως.

§. 13. *Περὶ τῆς στέψεως.*

Ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἐκκλησίας, κάτωθεν τοῦ ἱεροῦ ἄμβωνος, ἵσταται ἀναλόγιον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου τίθενται ὁ τίμιος σταυρὸς καὶ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, ἐξ ὧν ὁ μὲν σταυρὸς εἰκονίζει τὸν Σωτῆρα Χριστὸν, τὸν ὑπὲρ ἡμῶν παθόντα, τὸ δὲ Εὐαγγέλιον παριστάνει τὸν ζῶντα καὶ ἐνεργὸν αὐτοῦ λόγον· οἱ μεμνηστευμένοι, κρατοῦντες εἰς τὰς ἑαυτῶν χεῖρας λαμπάδας ἁπτομένας, εἰσέρχονται εἰς τὸν θεῖον ναόν· τούτων δὲ προπορεύεται ὁ ἱερεὺς μετὰ θυμιατοῦ, ἐμφαίνων διὰ τοῦ θυμιάματος τὴν δύναμιν τῶν εὐχῶν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς μνηστευθέντας ἐπισκίασιν τῆς χάριτος τοῦ παναγίου Πνεύματος, καὶ ψάλλει τὸν ρκζ'. ψαλμὸν, ἐν ᾧ ἐκφράζεται ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἡ διδομένη τῇ εὐσεβεῖ οἰκογενείᾳ, οἱ δὲ χοροὶ ἐν ἑκάστῳ στίχῳ τοῦ ψαλμοῦ λέγουσι τὸ « *δόξα σοι, ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξα σοι.* »

« *Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ* » (Ψαλμ. ρκζ'.) Ἰδοὺ τὸ ἀσάλευτον θεμέλιον τῆς οἰκογενειακῆς εὐτυχίας· φόβος πρὸς τὸν Θεὸν καὶ διατήρησις τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν! Ἰδοὺ ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν· φοβεῖσθε τὸν Θεὸν καὶ πορεύεσθε τὰς μακαρίας ὁδοὺς τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ· ἐργάζεσθε πάντα, ὅσα ἐντέλλονται αἱ θεῖαι ἐντολαί!

« *Τοὺς πόνους τῶν καρπῶν σου φάγεσαι, μακάριος εἶ, καὶ καλῶς σοι ἔσται.* » Ἐὰν σὺ, ὁ ἀνὴρ, φέρῃς πάντοτε ἐν τῇ ψυχῇ σου τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐλαβῶς πρὸς τὸν Θεὸν διακείμενος, ἀνυποκρίτως ἐκτελῇς τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολάς, μετὰ σοῦ δὲ καὶ ἡ γυνή σου, τότε μακάριος σὺ, καὶ καλῶς σοι ἔσται· εὐλογήσει Κύριος τοὺς κόπους τῶν χειρῶν σου, καὶ δώσει σοι πάντα τὰ χρήσιμα τῆς ζωῆς. « *Ἡ γυνή σου, ὡς ἄμπελος εὐθηνοῦσα, ἐν ταῖς κλίτεσι τῆς οἰκίας σου· οἱ υἱοί σου, ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν, κύκλῳ τῆς τραπέζης σου.* » Ἡ γυνή σου ἔσεται ὡς καρποφόρος ἄμπελος ἐν τῷ μέσῳ τῆς οἰκίας σου, οἱ δὲ υἱοί σου, ὡς κλάδοι ἐλαίας, περὶ τὴν τράπεζάν σου· εὐλογήσει σε Κύριος διὰ πολλῶν καὶ ἀγαθῶν τέκνων, ἅτινα ἔσονται ἡ παρηγορία σου, ἡ χαρά σου καὶ ὁ στέφανός σου.

« *Εὐλογήσαι σε Κύριος ἐκ Σιὼν, καὶ ἴδοις τὰ ἀγαθὰ Ἰερουσαλὴμ*

πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· » ὅθεν εὐλογήσει σε Κύριος ἐξ οὐρανοῦ, καὶ εἰς ὅλας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου ἀπολαύσεις τὴν εὐλογίαν, τὴν ὁποίαν ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς τὸν ἐκλεκτὸν αὐτοῦ λαὸν καὶ εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ὅτε οὗτοι ἔζων δικαίως, φυλάττοντες τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ.

« *Καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου, εἰρήνη ἐπὶ τὸν Ἰσραήλ.* » Εὐλογήσει σε Κύριος ἐν τοῖς υἱοῖς καὶ τοῖς ἀπογόνοις σου, καὶ εὐφρανθήσῃ ἐν τῇ εὐλογίᾳ τοῦ Θεοῦ, τῇ μεταβαινούσῃ ἐπὶ τὰ τέκνα τῶν τέκνων σου· ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ εὐλογία ἔσεται καὶ ἐπὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν πατρίδα σου· ἐπειδὴ ἡ εὐημερία τῶν οἰκογενειῶν ὑπάρχει τὸ στήριγμα τῆς εὐημερίας τῆς κοινωνίας καὶ τῆς πατρίδος, ἡ δὲ εὐημερία τῆς πατρίδος εἶναι τὸ θεμέλιον τῆς εὐημερίας τῶν οἰκογενειῶν. Οὕτω λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία, τὸν ψαλμὸν τοῦτον ψάλλουσα, διδάσκει τοὺς εἰς γάμου κοινωνίαν συναπτομένους, ἐν τίνι συνίσταται τὸ ἀκλόνητον θεμέλιον τῆς εὐτυχίας αὐτῶν, πῶς ὀφείλουσι νὰ φθάσωσιν εἰς τὸν ὕψιστον βαθμὸν τῆς εὐημερίας αὐτῶν, καὶ πῶς εὐλογεῖ ὁ Θεὸς τοὺς συζύγους, τοὺς ἐργαζομένους τὰς θείας αὐτοῦ ἐντολάς.

Ἀκολούθως ὁ ἱερεὺς ἀρχίζει τὴν ἱεροπραξίαν τῆς στέψεως, δοξολογῶν τὴν ἁγίαν Τριάδα· « *εὐλογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος,* » καὶ εὐθὺς ἀναφέρονται πρὸς τὸν Θεὸν αἱ συνήθεις δεήσεις, καὶ ἰδίως αἰτοῦνται παρὰ Θεοῦ ἐπὶ τοὺς συναπτομένους τὰ δῶρα τῆς εὐλογίας αὐτοῦ, καὶ δέονται *ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῶν, ὑπὲρ τοῦ εὐλογηθῆναι τὸν γάμον αὐτῶν, ὑπὲρ τοῦ παρασχεθῆναι αὐτοῖς σωφροσύνην, καὶ καρπὸν κοιλίας πρὸς τὸ συμφέρον, ὑπὲρ τοῦ δωρηθῆναι αὐτοῖς εὐτεκνίας ἀπόλαυσιν καὶ ἀκατάγνωστον διαγωγήν.* Μετὰ τὸ τέλος τῶν δεήσεων τούτων, ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκει μεγαλοφώνως τρεῖς εὐχὰς, ἐν αἷς ἐκτίθεται ἡ σύστασις τοῦ γάμου, καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἡ κατελθοῦσα τὸ πάλαι ἐπὶ τὰς εὐσεβεῖς οἰκογενείας, ἀλλὰ καὶ ἡ θερμὴ πρὸς τὸν Θεὸν δέησις, ἵνα ἡ αὐτὴ εὐλογία ἐπισκιάσῃ καὶ τοὺς νῦν εἰς γάμον συναπτομένους.

Μετὰ δὲ τὰς εὐχὰς ταύτας λαβὼν ὁ ἱερεὺς τοὺς στεφάνους, στέ-

φει πρῶτον τὸν νυμφίον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ τρισυποστάτου Θεοῦ, λέγων· « *στέφεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ* (ὁ δεῖνα) *τὴν δούλην τοῦ Θεοῦ* (τὴν δε) *εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος·* » τοῦτο δὲ λέγει ἐκ τρίτου, ποιῶν σχῆμα σταυροῦ. Εἶτα στέφει καὶ τὴν νύμφην, λέγων· « *στέφεται ἡ δούλη τοῦ Θεοῦ* (ἡ δεῖνα) *τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ* (τὸν δε) *εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.* » Καὶ τοῦτο τρὶς, ὁμοίως· ἔπειτα εὐλογεῖ αὐτοὺς, λέγων ἐκ τρίτου· « *Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξῃ καὶ τιμῇ στεφάνωσον αὐτούς.* » Τοιαύτη δέ ἐστιν ἡ ἔννοια τῆς παρούσης εὐχῆς. Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν! καθὼς τὸ εὐλογημένον τοῦτο ζεῦγος ἐκοσμήθη διὰ τῶν στεφάνων, οὕτω στεφάνωσον, κατακόσμησον τὸν σύνδεσμον τοῦτον δόξῃ καὶ τιμῇ καὶ ταῖς δωρεαῖς τῆς εὐλογίας σου καθ' ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν, ἵνα ὦσιν εὐτυχεῖς, καὶ λάμπωσιν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ ἁγιότητι, ὡς λαμπροὶ στέφανοι, εἰς δόξαν τοῦ παναγίου ὀνόματός σου.

Ἡ ἐπίθεσις τῶν στεφάνων ἐπὶ τὰς κεφαλὰς τοῦ νυμφίου καὶ τῆς νύμφης, ὡς στρατείων θριαμβευτικῶν καὶ βασιλικῶν, δηλοῖ καὶ τὰς χαρμοσύνους στιγμὰς τῆς ἱεροπραξίας, καὶ ἐξαιρέτως τὴν ἐπισημότητα τῶν συζύγων ὡς πρὸς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν, καθὸ γεναρχῶν τῆς μελλούσης γενεᾶς (α).

Αὕτη δὲ ἡ τῶν στεφάνων ἐπίθεσις καὶ ἡ εὐλογία εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος ἀποτελοῦσι τὸ οὐσιῶδες μέρος τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, καὶ ἐπισφραγίζουσιν αὐτόν. Ὅθεν κατὰ ταύτας τὰς ἱερὰς στιγμὰς καὶ οἱ ἑστεμμένοι νυμφίοι, καὶ οἱ μετασχόντες τῶν εὐχῶν τοῦ μυστηρίου, ἐρείδουσιν ἵνα ἵστανται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μετὰ ἐξιδιατρέπτης εὐλαβείας, δεόμενοι αὐτοῦ ἐν κατανύξει καρδίας, ὅπως καταπέμψῃ τὴν οὐράνιον αὐτοῦ χάριν εἰς τὰς καρδίας τῶν διὰ τοῦ

(α) Σ. τ. Μ. Ἵδιόν ἐστιν στρατιῶν δίδωσιν εἰς τοὺς στεφάνους τῶν νυμφίων ὁ Θεῖος Χρυσόστομος· « διὰ τοῦτο στέφανοι ταῖς κεφαλαῖς ἐπιτίθενται, σύμβολον τῆς νίκης, ἵτι ἀήττητοι γενόμενοι, οὕτω προσέρχονται τῇ εὐνῇ· ἵτι μὴ κατηγωνίσθησαν ὑπὸ τῆς ἡδονῆς· εἰ δὲ, ἄλλως ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, πῶς ἑαυτὸν ἐκδῷ, τίνος ἕνεκεν λοιπὸν καὶ στέφανον ἔχει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἡττημένος; » (Χρυσ. ὁμιλ. θ'. εἰς τὴν Α. πρὸς Τιμόθ.).

μυστηρίου συναπτομένων· ὑμεῖς δὲ πάντες οἱ περιεστῶτες ἐπαναλάβετε κατὰ διάνοιαν μετὰ τῶν ἱερουργούντων τὸ « *Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, δόξῃ καὶ τιμῇ στεφάνωσον αὐτούς.* »

Ἤδη δ' ἀκούσατε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου· ἐξ ἀμφοτέρων φαίνεται ἡ δύναμις καὶ ἡ ἁγιότης τοῦ μυστηρίου. Καὶ ἐν μὲν τῇ ἀναγνώσει τοῦ Ἀποστόλου (Ἐφ. ἐ. 20—33) ἀναπτύσσονται αἱ ἀμοιβαῖαι σχέσεις καὶ τὰ καθήκοντα τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, καὶ ἀποδεικνύεται ὁ ἀρχαιότατος νόμος τοῦ γάμου καὶ ἡ ἔννοια αὐτοῦ, καθ' ἣν σημαίνει τὴν μυστηριώδη εἰκόνα τῆς ἁγιωτάτης ἑνώσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὑπάρχει ἀληθὲς μυστήριον, κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν μαρτυρίαν· « *τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.* » Ἐν δὲ τῇ ἀναγνώσει τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἐκτίθεται ὁ γάμος ὁ ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, εἰς ὃν ἐκλήθη ὁ Κύριος, καὶ ἡ ἐν αὐτῷ θαυματουργὸς μεταβολὴ τοῦ ὕδατος εἰς οἶνον, δι' ἧς ηὐδόκησεν ὁ Σωτὴρ νὰ εὐλογήσῃ τὸν γάμον, ὡς ἔργον ἔννομον καὶ θεάρεστον καὶ ἄξιον τῆς θείας εὐλογίας καὶ χάριτος.

Μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου, ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας ἀναφέρεται σύντομος δέησις ὑπὲρ τῶν νυμφευομένων· ὁ δὲ ἱερεὺς παρακαλεῖ τὸν Θεὸν ὅπως διαφυλάξῃ αὐτοὺς *ἐν εἰρήνῃ καὶ ὁμοιοίᾳ*, ἀναδείξῃ αὐτοῖς *τίμιον τὸν γάμον*, διατηρήσῃ *τὴν κοίτην αὐτῶν ἀμίαντον*, καὶ *τὴν συμβίωσιν αὐτῶν ἀκηλίδωτον*, καὶ καταξιώσῃ αὐτοὺς *ἐν γήρει πλήρει καταντῆσαι, ἐν καθαρᾷ τῇ καρδίᾳ ἐργαζομένους τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολάς*. Μετὰ δὲ τὰς κοινὰς αἰτήσεις τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως λέγει· « *Καὶ καταξίωσον ἡμᾶς, Δέσποτα, μετὰ παῤῥησίας ἀκατακρίτως ἐπικαλεῖσθαί σε τὸν ἐπουράνιον Θεὸν Πατέρα, καὶ λέγειν·* » ὁ δὲ χορὸς τὸ *Πάτερ ἡμῶν*· αὕτη δὲ ἡ Κυριακὴ προσευχὴ προτίθεται ἵνα συνάψῃ τοὺς πάντας εἰς ἓν πνεῦμα προσευχῆς, καὶ τὰς καρδίας αὐτῶν ἀνυψώσῃ πρὸς μόνον τὸν οὐράνιον Θεὸν καὶ Πατέρα, ἵνα οὕτως ἡ χάρις ἐπισκιάσῃ οὐ μόνον τοὺς νυμφευομένους, ἀλλὰ καὶ πάντας τοὺς παρεστῶτας καὶ μετέχοντας τῶν εὐχῶν.

SISMANOGLIO MEGARO

Εἶτα προσφέρεται τὸ κοινὸν ποτήριον, καὶ εὐλογεῖ αὐτὸ ὁ ἱερεὺς, καὶ λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην· « *ὁ Θεὸς, ὁ πάντα ποιήσας τῇ ἰσχύϊ σου, καὶ στερεώσας τὴν οἰκουμένην, καὶ κοσμήσας τὸν στέφανον πάντων τῶν πεποιημένων ἐπὶ σοῦ, καὶ τὸ ποτήριον τὸ κοινὸν τοῦτο παρεχόμενος τοῖς συναγθεῖσι πρὸς γάμου κοινωνίαν, εὐλόγησον εὐλογίᾳ πνευματικῇ·* » εἶτα λαβὼν ὁ ἱερεὺς ἐπὶ χεῖρας τὸ κοινὸν ποτήριον (α), μεταδίδωσι τῷ νυμφίῳ καὶ τῇ νύμφῃ ἐκ τρίτου, πρῶτον τῷ νυμφίῳ καὶ ἔπειτα τῇ νύμφῃ· τοῦτο δὲ σημαίνει ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν τὰ πάντα εἰς αὐτοὺς πρέπει ἵνα ὦσι κοινά· αἱ αὐταὶ ἐπιθυμίαι καὶ οἱ αὐτοὶ σκοποὶ, καὶ ἓν σῶμα, κατὰ τὸν θεῖον νόμον· « *καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν,* » καὶ ὅτι ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι κοινὰς καὶ τὰς εὐτυχίας καὶ δυστυχίας, τὰς χαρὰς καὶ τὰς θλίψεις, καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον τῆς μελλούσης αὐτῶν ζωῆς.

Καὶ εὐθέως λαβὼν αὐτοὺς ὁ ἱερεὺς, τοῦ *συντέκνου* κρατοῦντος ὄπισθεν τοὺς στεφάνους, στρέφει ὡς ἐν σχήματι κύκλου· αὕτη δὲ ἡ κυκλοτερὴς στροφὴ σημαίνει τὴν πνευματικὴν ἀγαλλίασιν, καὶ παριστάνει, ὅτι τὸ ἑστεμμένον τοῦτο ζεῦγος, διατρέχον τὴν ὁδὸν τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ὀφείλει πάντοτε νὰ τείνῃ πρὸς οὐρανὸν, καὶ ἐν τῷ μέσῳ τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν καὶ ἀγώνων νὰ στρέφῃ τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν πρὸς τὸν φιλάνθρωπον Θεόν. Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ στροφῇ, τῇ ἐπαναλαμβανομένῃ τρὶς, εἰς τὸ ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος, οἱ χοροὶ ψάλλουσι τὰ ἑῤῥῆς τροπάρια· καὶ πρῶτον τὸ « *Ἠσαΐα χόρευε, ἡ Παρθένος ἔσχεν ἐν γαστρὶ, καὶ ἔτεκεν υἱὸν τὸν Ἐμμανουὴλ, Θεόν τε καὶ ἄνθρωπον, Ἀνατολὴ ὄνομα αὐτῷ, ὃν μεγαλύνοντες, τὴν Παρθένον μακαρίζομεν,* » ἐν ᾧ ὑμνεῖται τὸ ἀπόῤῥητον μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς παναγνου Παρθένου, καὶ δι' οὗ οἱ

(α) Σ. τ. Μ. Ὁ ἀείδιμος Νικόδημος ὁ Ἁγιορείτης γνωμοδοτεῖ τὴν καταργησιν τοῦ τοιούτου ποτηρίου, τοῦ πεπληρωμένου κοινοῦ ἄρτου καὶ οἴνου, λέγων ὅτι « αὐτὴ εἶναι συνήθεια νεωτερική, τὴν ὁποίαν μερικοὶ ἁμαθεῖς καὶ ἀνίσχυροι ἐπεισήγαγον εἰς τὸ Εὐχολόγιον, ἀντὶ τῆς θείας μεταλήψεως, ἐπου πρέπει νὰ λαμβάνουν οἱ νεόνυμφοι, ὅταν δὲν ἔχουν κανένα ἐμπόδιον κανονικὸν » (βλ. χριστιαν. λίγ. γ' περὶ γάμου).

διαλογισμοὶ καὶ αἱ καρδίαι ἁπάντων ὑψοῦνται πρὸς τὸν Κύριον καὶ Σωτῆρα ἡμῶν καὶ πρὸς τὴν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον· διότι, κατὰ θείαν εὐδοκίαν κατῆλθεν ἡ εὐλογία ἐπὶ τὰς ἑστεμμένας κεφαλὰς· ἔπειτα τὸ « *Ἅγιοι Μάρτυρες, οἱ καλῶς ἀθλήσαντες, καὶ στεφανωθέντες, πρεσβεύσατε πρὸς Κύριον, ἐλεηθῆναι τὰς ψυχὰς ἡμῶν,* » ἐν ᾧ δοξολογοῦνται καὶ προσκαλοῦνται εἰς τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς Κύριον πρεσβείαν οἱ στεφανωθέντες ἅγιοι Μάρτυρες, καὶ δι' οὗ δηλοῦται ὅτι καὶ τὸ στεφανωθὲν ζεῦγος τίθεται τρόπον τινὰ εἰς τὴν τάξιν τῶν Μαρτύρων, ἐπειδὴ ἐνίκησε τοὺς δεινοὺς πειρασμοὺς καὶ ἐφύλαξε σωφροσύνην, καὶ ἤδη ἀπολαμβάνει τοὺς στεφάνους τῆς εὐλογημένης συζυγίας· καὶ ὅτι καὶ ἐφεξῆς πρόκειται ἀγὼν δυσχερὴς, ὅπως διατρίξῃ ἐν ἁγιότητι τὸ στάδιον τῆς παρούσης ζωῆς, καὶ γενναίως καταβάλῃ πάντα τὰ σκάνδαλα καὶ τοὺς πειρασμούς· τελευταῖον δὲ ψάλλουσι τὸ τροπάριον « *Δόξα σοι, Χριστὲ ὁ Θεὸς, Ἀποστόλων καύχημα, Μαρτύρων ἀγαλλίαμα, ὧν τὸ κήρυγμα Τριὰς ἡ ὁμοούσιος,* » ἐν ᾧ δοξολογεῖται Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὡς καύχημα τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἀγαλλίαμα τῶν Μαρτύρων, ὑπάρχων συνάμα ἡ δόξα καὶ ἡ χαρὰ τῶν νεονύμφων, ἡ ἐλπὶς αὐτῶν εἰς πᾶσαν εὐφροσύνην καὶ θλῖψιν, καὶ εἰς πάσας τὰς περιστάσεις τῆς ἐπιγείου αὐτῶν ζωῆς.

Μετὰ ταῦτα, ἐπαίρει τοὺς στεφάνους ὁ ἱερεὺς, καὶ ἐπάρας τὸν στέφανον τοῦ νυμφίου, λέγει. « *Μεγαλύνθητι, νυμφίε, ὡς ὁ Ἀβραὰμ, καὶ εὐλογήθητι, ὡς ὁ Ἰσαὰκ, καὶ πληθύνθητι, ὡς ὁ Ἰακὼβ, πορευόμενος ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἐργαζόμενος ἐν δικαιοσύνῃ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ·* » ἐπάρας δὲ τὸν στέφανον τῆς νύμφης, λέγει· « *Καὶ σὺ, νύμφη, μεγαλύνθητι, ὡς ἡ Σάῤῥα, καὶ εὐφράνθητι, ὡς ἡ Ῥεβέκκα, καὶ πληθύνθητι, ὡς ἡ Ῥαχὴλ, εὐφραινομένη τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ, φυλάττουσα τοὺς ὅρους τοῦ νόμου, ὅτι οὕτως εὐδόκησεν ὁ Θεὸς,* » εὐχόμενος οὕτως εἰς αὐτοὺς ἐκείνους τὰς εὐλογίας, δι' ὧν εὐλόγησεν ὁ Θεὸς τὰς οἰκογενείας τῶν ἐκλεκτῶν Πατριαρχῶν, Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ, καὶ Ἰακώβ. Ἑπομένως ὁ ἱερεὺς δέεται τοῦ Κυρίου, ἵνα εὐλογήσῃ *τὰς εἰσόδους καὶ ἐξόδους* τῶν νεονύμφων, πληθύνῃ *ἐν ἀγαθοῖς τὴν ζωὴν αὐτῶν, ἀναδάβῃ τοὺς στεφάνους αὐτῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ,*

SISMANOGLIO MEGARO

ἀσπίλους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεπιβουλεύτους διατηρῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Κλινάντων δ' ἁπάντων τῶν παρισταμένων τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, ὁ ἱερεὺς εὔχεται τοῖς νεονύμφοις, ἵνα *ὁ Πατὴρ, ὁ Υἱὸς, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἡ παναγία καὶ ὁμοούσιος Τριὰς, εὐλογήσῃ αὐτοὺς, καὶ παράσχῃ αὐτοῖς μακροζωΐαν, εὐτεκνίαν, προκοπὴν βίου καὶ πίστεως, ἐμπλήσῃ αὐτοὺς πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν, καὶ ἀξιώσῃ αὐτοὺς καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἐπουρανίων ἀγαθῶν, πρεσβείαις τῆς ἁγίας Θεοτόκου, καὶ πάντων τῶν ἁγίων.* Καὶ τελευταῖον, ἀσπασαμένων τῶν νυμφίων ἀλλήλους, καὶ λαβόντων τόν τε ἀσπασμὸν καὶ τὰς εὐχὰς τῶν παρισταμένων, γίνεται παρὰ τοῦ ἱερέως τελεία ἀπόλυσις.

Ἐννοήσατε λοιπὸν, ἀδελφοί μου, ὅτι εὐσχήμως καὶ πρὸς οἰκοδομὴν γίνονται πάντα τὰ εἰς τὸ μυστήριον τοῦ γάμου τελούμενα, ὅτι ἀνυψοῦσιν ἡμᾶς ἐκ τῆς γῆς πρὸς τὸν οὐρανὸν, καὶ διδάσκουσιν ἵνα πάντα τὰ ἐπίγεια βλέπωμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πνεύματος, καὶ πάσας ἡμῶν τὰς πράξεις ὑποτάσσωμεν ὑπὸ τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἁγιάζει τὸν γάμον διὰ τῆς χάριτος τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου, ὅπως οἱ Χριστιανοὶ σύζυγοι, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν εἰκόνα τῆς πνευματικῆς ἑνώσεως τοῦ Χριστοῦ μετὰ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ μυστηρίου, κοσμήσωσιν ἑαυτοὺς διὰ τῶν θείων τελειοτήτων.

Κρίνατε ἤδη, πόσον κακῶς ποιοῦσιν οἱ ἐν καιρῷ τοῦ γάμου ἀτάκτως διάγοντες! κρίνατε, πόσον τοῦτο ἐναντιοῦται εἰς τὴν ἁγιότητα τοῦ γάμου! καὶ εἰς τὸ μεγαλεῖον τοῦ μυστηρίου! καὶ πόσον διαφωνεῖ πρὸς τοὺς ὑψηλοὺς σκοποὺς τῆς τοῦ γάμου συστάσεως! ὁ Θεὸς καὶ ἐν ἀρχῇ ἐρανέρωσε τὸν μέγαν τοῦ γάμου προορισμὸν, Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἀνύψωσε τὸν γάμον καὶ ἡγίασεν αὐτὸν διὰ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος, δείξας ἐν αὐτῷ ὁδὸν πρὸς τὴν τελειότητα καὶ τὴν ἁγιότητα· ἡ δὲ ἁγία Ἐκκλησία, τελοῦσα τὸν γάμον, καθαγιάζει αὐτὸν διὰ τῶν ἱερῶν αὐτῆς εὐχῶν καὶ δεήσεων· ὅθεν τῆς βαρυτάτης καταδίκης εἰσὶν ἄξιοι, ὅσοι, τελουμένου τοῦ γάμου, πράττουσι διαφόρους πράξεις ἀπρεπεῖς, ἀντιχριστιανικὰς καὶ ἀντιθέους· διότι οὕτω

προσβάλλουσι τὸ μυστήριον καὶ τὸν αἴτιον αὐτοῦ! καὶ ἀντὶ νὰ παρακαλῶσι τὸν πανάγαθον Θεὸν, ὅπως ἐξαποστείλῃ ἐπὶ τοὺς νυμφευομένους τὴν εὐλογίαν αὐτοῦ καὶ πλυθύνῃ τὰς δωρεὰς τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος, οὗτοι διὰ τῆς ἐπιμόμφου αὐτῶν διαγωγῆς ἐμποδίζουσι τὴν πέμψιν τῆς χάριτος, καὶ ἀποδιώκουσι τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ (α). Ἀδελφοί! προσέχετε ἵνα μὴ ἐξουθενίσητε τὴν ἁγιότητα τοῦ μυστηρίου, φοβήθητε μήπως παροργίσητε τὸν Κύριον, καταφρονοῦντες τὰς θείας αὐτοῦ δωρεάς· ἐνθυμούμενοι τὸ μεγαλεῖον τοῦ μυστηρίου, ἐστὲ εὐλαβεῖς πρὸς αὐτὸ ἐν παντὶ καιρῷ· μὴ ἀδιαφορῆτε, βλέποντες ὅτι αἱ πράξεις τῶν ἄλλων εἰσὶν ἀνάξιαι τοῦ μυστηρίου, ἀλλὰ προσπαθεῖτε, ὅσον δύνασθε, ἵνα θεραπεύσητε τὸ κακόν· ὑμεῖς, οἱ πατέρες καὶ αἱ μητέρες, προφυλάττετε ἐκ τῆς ἁμαρτίας ταύτης τὰ τέκνα ὑμῶν· ὑμεῖς, οἱ πρεσβύτεροι, δίδετε εἰς τοὺς νεωτέρους τὸ καλὸν παράδειγμα, εὐλαβούμενοι τὸ μυστήριον, καὶ ἀπέχοντες ἐκ πάσης πράξεως, ἀσυμφώνου πρὸς τὴν Χριστιανικὴν εὐσέβειαν· ὑμεῖς, οἱ μᾶλλον γινώσκοντες τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, διδάσκετε τῷ πλησίον ὅ,τι γινώσκετε περὶ τῆς ἁγιότητος τοῦ γάμου, καὶ περὶ τῆς εὐλαβείας, μεθ'

(α) Σ. Μ. Δικαίως οὖν καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος τοσοῦτον πικρῶς ἐλέγχει τοὺς ἀτάκτως καὶ ἀναισχύντως ἐν τοῖς γάμοις διάγοντας, οὕτωσὶ λέγων· « Μὴ γὰρ θέατρόν ἐστιν ὁ γάμος; μυστήριόν ἐστι, καὶ τύπος μεγάλου πράγματος· κἂν αὐτὸ μὴ αἰδῇ, αἰδέσθητι, οὗ τύπος ἐστίν . . . ἐν τοῖς τῶν ἐθνικῶν μυστηρίοις, αἱ ἀρχήσεις· ἐν δὲ τοῖς ἡμετέροις, σιγὴ καὶ εὐκοσμία, αἰδὼς καὶ κατάστολή· μυστήριον τελεῖται μέγα· ἔξω αἱ πόρναι, ἔξω οἱ βέβηλοι, μῦθόν ἐστιν ὁ γάμος· τί τοίνυν τὴν τοῦ βορβόρου δυσωδίαν ἐπεισάγεις τῇ τοῦ μύρου κατασκευῇ; πάντα σωφροσύνης ἐμπεπλῆσθαι δεῖ, πάντα σεμνότητος, πάντα κοσμιότητος· νῦν δὲ τοὐναντίον ὁρῶ· σκιρτῶντας, ὡς αἱ κάμηλοι, ὡς αἱ ἡμίονοι· διὰ τοῦτο τὸν γάμον ἐκκαθαίρεσθαι βούλομαι, ὥστε ἐπὶ τὴν εἰκείαν εὐγένειαν ἀναγαγεῖν . . . Ὁρίσται τὸ τοῦ Θεοῦ δῶρον, ἡ ῥίζα τῆς ἡμετέρας γενέσεως . . . εἰπέ μοι, μυστήριον τελεῖς, καὶ τὸν διάβολον καλεῖς; » (Λόγ. ιϐ'. εἰς τὴν πρὸς Κολασ.).

Ταῦτα δὲ καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος· « ἓν δὲ τῶν καλῶν παρεῖναι Χριστὸν τοῖς γάμοις (οὗ δὲ Χριστὸς, εὐκοσμία), καὶ τὸ γενέσθαι οἶνον τὸ ὕδωρ, τίδε ἐστὶ, πάντα μεταπεισθῆναι εἰς τὸ βέλτιον· οὕτως, ὡς μὴ τὰ ἄμικτα μίγνυσθαι, μήτε εἰς ταὐτὸν ἄγειν ἐπισκίπους καὶ γελωτοποιούς, εὐχὰς καὶ κρότους, ψαλμῳδίας καὶ συναυλίας· δεῖ γὰρ, ὥσπερ τ' ἄλλα πάντα, οὕτω καὶ τοὺς γάμους Χριστιανῶν ἔχειν τὸ εὔκοσμον· κόσμος δὲ ἡ σεμνότης· ταῦτα δωροφορεῖσθω τῷ γάμῳ » (Ἐπιστ. σλϐ'.).

ἧς ὀφείλουσι νὰ ἀποβλέπωσι πρὸς αὐτὸν, καὶ ὁποία ἁμαρτία καταστρέφει τὴν εὐλάβειαν ταύτην διὰ πράξεων ὅλως ἀνοικείων τ ῖς Χριστιανοῖς· τοῦτο ἀπαιτεῖ παρ' ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν νόμον αὐτοῦ εἰλικρινὴς εὐλάβεια, τὸ καθῆκον τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης καὶ ἡ μέριμνα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ὑμῶν· ἐπειδὴ, ὅ,τι ἀγαθὸν πράξητε εἰς τοὺς ἄλλους, τοῦτο ὁ Κύριος ἑκατονταπλασίως ἀποδίδωσιν εἰς ὑμᾶς· ὥστε, ἀδελφοὶ, *ἑορτάζωμεν*, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ θεορρήμονος Παύλου, *μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας* » (Α. Κορινθ. ε. 8)· εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ.

§. 14. *Περὶ τῶν ἁμοιβαίων καθηκόντων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός.*

Ἐπειδὴ ἡ χάρις, ἡ μεταδιδομένη ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ γάμου, βοηθεῖ καὶ παροτρύνει τοὺς συζύγους, ὅπως ἐκπληρῶσι τὰ πρὸς ἀλλήλους καὶ τὰ πρὸς τοὺς παῖδας αὐτῶν ὀφειλόμενα καθήκοντα, διὰ τοῦτο, θεωρήσαντες τὴν ἁγιότητα τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, εὔκαιρον ἤδη, ὦ σύζυγοι, ἵνα ἐξετάσωμεν τὰ ἁμοιβαῖα ὑμῶν καθήκοντα, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑμέτερα, ὦ γονεῖς, τὰ ὀφειλόμενα πρὸς τὰ τέκνα ὑμῶν· ὑπάρχει δὲ τοῦτο ἀναγκαιότατον, ὅπως ὑμεῖς μὲν, οἱ νεόνυμφοι, πιστότερον καὶ ἀκριβέστερον ἐκτελῆτε τὰς ἱερὰς ὑποσχέσεις, ἃς ἐδώκατε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ αἵτινες ἐσφραγίσθησαν διὰ τῆς χάριτος τοῦ μυστηρίου· ὑμεῖς δὲ, πάντες οἱ σύζυγοι καὶ οἱ γονεῖς, σκεφθέντες περὶ τῆς σπουδαιότητος καὶ ἱερότητος τοῦ γαμικοῦ

δεσμοῦ, μετὰ θερμοτέρου ζήλου ἐξασκῆτε τὰ ἐφ' ὑμᾶς ἐπιβληθέντα καθήκοντα· ὅθεν, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ἐπιτρέψατέ μοι ἵνα προβάλω τῇ ὑμετέρᾳ ἀγάπῃ ἔτι δύο ὁμιλίας, τὴν μὲν πρὸς ὑμᾶς, τοὺς νεονύμφους καὶ πάντας τοὺς συζύγους, περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους καθηκόντων, τὴν δὲ πρὸς ὑμᾶς τοὺς γονεῖς, περὶ τῶν καθηκόντων ὑμῶν πρὸς τὰ ὑμέτερα τέκνα.

Ἀκούσαντες περὶ τῆς ἀξίας τοῦ γάμου, καὶ περὶ τοῦ μεγαλείου τῆς ἐν χάριτι δωρεᾶς, τῆς χορηγουμένης διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, καὶ ὑμεῖς αὐτοὶ λαβόντες τὴν χάριν ταύτην ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς στέψεως ὑμῶν, ἀναπολήσατε, καὶ οἱ νεόγαμοι καὶ πάντες οἱ σύζυγοι, ἀναπολήσατε εἰς τὴν μνήμην ὑμῶν τὰ ἁμοιβαῖα καθήκοντα, ἅτινα, μέλλοντες νυμφευθῆναι, ὑπεσχέθητε ἑκουσίως ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας, ὅπως φυλάξητε ταῦτα ἄθικτα καὶ ἱερὰ μέχρι τέλους ζωῆς· ἠκούσατε, ὁποῖος πρέπει νὰ ἦναι ὁ ὑμέτερος γαμικὸς δεσμὸς κατὰ τὸν θεῖον ὁρισμόν.

Καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν, λέγει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ· *οὐκ εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία*· — *ὃ ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω*, ἐντέλλεται ὁ θεάνθρωπος ἡμῶν λυτρωτής· βλέπετε, ὅτι ὁ δεσμὸς ὑμῶν ὀφείλει εἶναι εἰλικρινὴς, τεθεμελιωμένος ἐπὶ τῆς ἁμοιβαίας ἀγάπης, σταθερὸς καὶ ἀδιάσπαστος μέχρι τέλους τῆς ὑμετέρας ζωῆς· ἐντεῦθεν δύνασθε νὰ ἐννοήσητε, ὁποῖα καθήκοντα ἐπιβάλλει ἐφ' ὑμᾶς ὁ τοῦ γάμου δεσμός.

Προσέχοντες εἰς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, ὑμεῖς ὀφείλετε ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους δι' ἀγάπης ἰσχυρᾶς καὶ ἀναλλοιώτου· ὀφείλετε ἵνα ὑπομένητε τὰς ἁμοιβαίας ἐλλείψεις μεθ' ὑπομονῆς ἀγογγύστου καὶ συγκαταβάσεως, ὀφείλετε ἵνα ἦσθε εἰλικρινεῖς πρὸς ἀλλήλους καὶ πρόθυμοι εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ οἴκου ὑμῶν, ὀφείλετε ἵνα φυλάττητε ἀπαραβίαστον τὴν συζυγικὴν πίστιν, ἵνα ἦσθε τίμιοι καὶ σώφρονες, καὶ ὁμοψύχως προσπαθῆτε ὅπως ἀπολαύσητε τὸ ἔσχατον τέλος τῆς ἐπιγείου ὑμῶν ζωῆς.

Ἀλλ' ἀναπτύξωμεν τὰ καθήκοντα ταῦτα ὁπωσοῦν λεπτομερέστερον, ἐπειδὴ ἡ ἀκριβὴς τούτων γνῶσις καὶ ἡ πιστὴ ἐκπλήρωσίς ἐστιν ἡ

ἀναπόφευκτος συνθήκη τῆς οἰκογενειακῆς εὐτυχίας, καθὼς ἡ τούτων ἄγνοια καὶ παράβασις ὑπάρχει ἡ ἀναγκαία συνέπεια τῆς ὑμετέρας δυστυχίας καὶ τῶν ἀναριθμήτων συμφορῶν.

Πρῶτον ὑμῶν καθῆκον ἐν τῷ συζυγικῷ δεσμῷ ὑπάρχει ἀναντιῤῥήτως ἡ σταθερὰ καὶ ἰσχυρὰ ἀμοιβαία ἀγάπη. Ἰδοὺ ὁ πρώτιστος τῆς συζυγίας δεσμὸς, ἵνα ὑμεῖς, ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ, δύο ὑπάρχοντες *εἰς σάρκα μίαν*, ἀποτελέσητε ἓν σῶμα· ἀλλ' ἀφοῦ ὑμεῖς μία σὰρξ, τὴν ἀμοιβαίαν ἀγάπην ἐμπνέει εἰς ὑμᾶς αὐτὴ ἡ φύσις· « *οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτὴν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν* » (Ἐφ. ε. 29), διδάσκει ὁ οὐρανοβάμων Ἀπόστολος. Ἡ τοιαύτη ἀγάπη, στηριζομένη ἐπὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπης, ἐστὶν ἡ πηγὴ καὶ ἡ ῥίζα πασῶν τῶν συζυγικῶν ἀρετῶν· ὑμεῖς δὲ, τὴν ἀμοιβαίαν ταύτην ἀγάπην ἐν ἑαυτοῖς τρέφοντες, προθύμως καὶ εὐχερῶς θέλετε ἐκπληροῖ καὶ τὰ ἄλλα πρὸς ἀλλήλους καθήκοντα· ἐπειδὴ ἡ ἀγάπη, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Ἀποστόλου, ἐστὶ *πλήρωμα τοῦ νόμου* (Ῥωμ. ιγ'. 10), καὶ *σύνδεσμος τῆς τελειότητος* (Κολασ. γ'. 14). Ἀλλὰ καὶ γλυκεῖα πηγὴ τῆς ὑμετέρας ἡσυχίας καὶ εὐτυχίας· διότι αὕτη ἀνακουφίζει ὅλους τοὺς μόχθους, τὰς θλίψεις καὶ ἀσθενείας τῆς συζυγικῆς ὑμῶν ζωῆς, πληθύνουσα μὲν τὰ δῶρα τῆς εὐδαιμονίας, καθιστῶσα δὲ φορητὰς ὅλας τὰς ἀνάγκας τῆς πενίας καὶ ἀθλιότητος· ὅθεν, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἡ τοιαύτη ἀγάπη, ἐκεῖ, φεῦ! καὶ ἐν τῇ φαινομένῃ εὐτυχίᾳ, ἐν μέσῳ τοῦ πλούτου καὶ τῆς ἀφθονίας, ῥέει ἀκαθέκτως ἡ πηγὴ τῶν ἐσωτερικῶν ταραχῶν, τῆς πικρίας καὶ τῶν δακρύων! συμβουλευθῆτε τὴν καθημερινὴν πεῖραν περὶ τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, καὶ θέλετε βεβαιωθῆ, ὦ σύζυγοι, ὅτι ἡ περὶ ἧς ὁ λόγος ἀγάπη ὑπάρχει δι' ὑμᾶς ἀπολύτως ἀναγκαία, καὶ ὅτι ἡ ἀπουσία ταύτης ἐπιφέρει ταλαιπωρίαν ἀῤῥήτον (α). Ἐνθυμεῖσθε λοιπὸν πάντοτε τὴν σπουδαιότητα

(α) Σ. τ. Μ. Ἀλλὰ μάθετε, ὦ σύζυγοι, τὴν ἀλήθειαν ταύτην καὶ ἐκ τῶν λόγων τοῦ χρυσορῥήμονος πατρὸς, λέγοντος· « εἶδα, ὅσων ἀγαθῶν αἰτίαν ἐστὶ τὸ γυναῖκα πρὸς ἄνδρα μὴ δυσχεραίνειν· εἶδα, ὅσων κακῶν ἐστιν ὑπόθεσις, ὅταν οὕτως πρὸς ἑαυτοὺς διακ-

καὶ τὴν ἀνάγκην τῆς τοιαύτης ἀρετῆς, παρακαλεῖτε τὸν Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ἵνα ἡ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος διαμένῃ πάντοτε μεθ' ὑμῶν, στηρίζουσα ὑμᾶς ἐν τῇ ἀληθεῖ ἀγάπῃ, καὶ φυλάττουσα ἐκ πάντων τῶν πειρασμῶν, τῶν δυναμένων ἵνα καταργήσωσι καὶ διασπάσωσι τὸν ἱερὸν τοῦτον σύνδεσμον τῆς ἀγάπης.

Ἀλλ' ὅπως ὑπάρχῃ σταθερὰ καὶ ἀμετάβλητος ἡ ἀμοιβαία ὑμῶν ἀγάπη, ὀφείλετε νὰ ὑποφέρητε μεθ' ὑπομονῆς καὶ συγκαταβάσεως τὰ ἀλλήλων ἐλαττώματα. Ὅσον καὶ ἂν προσπαθήσητε, ἐκ τοῦ αἰσθήματος τῆς ἀμοιβαίας ἀγάπης, ἵνα ἀρέσκητε ἀλλήλοις, ὑπάρχει ὅμως ἀδύνατον ὅπως μὴ προκύψῃ ποτὲ μικρά τις ἢ μεγάλη δυσαρέσκεια. Ἐπὶ τῆς γῆς μεταξὺ τῶν θνητῶν δὲν ὑπάρχει τοιαύτη πλήρης καὶ ἀναλλοίωτος τελειότης, ἥτις καθ' ἑαυτὴν νὰ ἀποτελῇ τὴν πηγὴν διηνεκοῦς εἰρήνης καὶ συμφωνίας καὶ μακαριότητος· διὸ ἀναποφεύκτως ὀφείλετε νὰ ἔχητε πρὸς ἀλλήλους ὑπομονὴν καὶ συγκατάβασιν, ὡς τὸ προσφορώτερον φάρμακον κατὰ πάσης περιστάσεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἤθελε συμβῆ διαφωνία ἢ ἐξασθένησις τῆς ἀμοιβαίας συζυγικῆς ἀγάπης.

Ἡ ὑπομονὴ διετάχθη ὑπὸ τοῦ Κυρίου, εἰπόντος· « *ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.* » Εἰς δὲ τὰς οἰκογενειακὰς ὑμῶν σχέσεις, ἡ ὑπομονὴ αὕτη λίαν ἀναγκαία καταφαίνεται· ὅθεν σὺ, ὁ ἀνὴρ, ἀνακαλύπτεις δυσάρεστόν τι ἴδιωμα τῆς γυναικός σου, μεθ' ἧς ἅπαξ καὶ διὰ παντὸς ἐδέθης διὰ τῶν δεσμῶν τοῦ γάμου; σκέπασον τὴν δυσαρέσκειάν σου διὰ τῆς ὑπομονῆς· βλέπεις τινὰς πράξεις, ἢ ἀκούεις τινὰς λόγους αὐτῆς, μὴ ὄντας κατὰ τὴν καρδίαν σου; πάλιν κάλεσον πρὸς βοήθειαν τὴν ὑπομονὴν, καὶ κρῖνε περὶ τῆς γυναικός σου συγκαταβατικῶς, ὡς περὶ σκεύους ἀσθενεστάτου· θεράπευε τὰς ἠθικὰς πληγὰς διὰ τῆς φρονήσεως καὶ τῆς ἀγάπης, καθὸ

στασιάζωσι· τότε γὰρ οὐ πλοῦτος, οὐκ εὐπαιδία, οὐ πολυπαιδία, οὐκ ἀρχὴ καὶ δυναστεία, οὐ δίξα καὶ τιμὴ, οὐ τροφὴ καὶ πολυτέλεια, οὐκ ἄλλη τις εὐπραγία δύναιτ' ἂν εὐφράναι ποτε γυναῖκα, ἢ ἄνδρα, ὅταν πρὸς ἀλλήλους ζυγομαχῶσι » (Χρυσόστ. Τόμ. γ'. σελ. 339).

κεφαλὴ τοῦ συζυγικοῦ σώματος, καὶ μηδέποτε μὴ φανῇς γυμνὸς ὑπομονῆς καὶ συγκαταβάσεως (α). Τὰ αὐτὰ πράττε καὶ σὺ, ὦ γύναι, πρὸς τὸν ἄνδρα σου, ἐνθυμουμένη ἀδιαλείπτως, ὅτι ὁ Θεὸς κατέστησεν αὐτὸν κύριόν σου, σὺ δὲ ὀφείλεις νὰ ὑπακούῃς αὐτῷ. Καὶ οὕτως ἐν ὑπομονῇ *ἀλλήλων τὰ βάρη βαστάζετε*, καὶ ἐξασφαλίσατε τὴν ἀμοιβαίαν ὑμῶν ἀγάπην ἐκ πάσης βλαβερᾶς περιστάσεως, καὶ ἐκ παντὸς κινδύνου, τοῦ ἐπαπειλοῦντος τὴν ἐλλάττωσιν ἢ τὴν καταστροφὴν αὐτῆς (β).

Ἐπὶ δὲ τούτοις, ὅπως διατηρηθῇ ἰσόβιος καὶ ἀδάπανος ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη, ὀφείλετε ἵνα ἦσθε πρὸς ἀλλήλους εἰλικρινεῖς καὶ εὔπιστοι. Ἡ δυσπιστία, φύσει συνοδευομένη ὑπὸ τῆς κρυψινοίας, συνήθως γίνεται πηγὴ ὑποψιῶν, καὶ τρέφει τὰς διαφωνίας καὶ τὰς ἔριδας. Ἐὰν ὑποθάλπητε εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν τὴν δυσπιστίαν καὶ τὴν δολιότητα, τότε ἐξ ἀνάγκης πλεῖσται δυσαρέσκειαι προκύψουσι μεταξὺ ὑμῶν! ὅθεν μὴ ἀνεχθῆτε, ἵνα ποτὲ ἐμφιλοχωρήσωσιν ἐν ὑμῖν θλίψεις καὶ ἀνάγκαι, ἐκ τῆς ἀσυμφωνίας ἀείποτε προκύπτουσαι, καὶ ἐκεῖ διὰ

(α) Σ. τ. Μ. « Καρτερεῖτε καὶ φιλοσοφεῖτε, ὅσοι τὸν τοῦ γάμου ζυγὸν ἐδέξασθε, παραινεῖ σε ὁ θεσπέσιος τῆς Ἐκκλησίας πατήρ, ὁ τῆς Θεολογίας ἐπώνυμος, ἐὰν ἐπιγραφὰς ἴδῃς ἢ ὑπογραφάς, ἀποκόμησον· κἂν γλῶσσαν πριπετῆ, σωφρόνισον, ἂν γέλωτα περισσὸν, κατηχῆσαι ποίησον, ἐὰν δαπάνην ἢ ποτὸν ἄμετρον, σύστειλον, ἐὰν προέδρους ἀκαίρους, πέδησον, ἐὰν ὀφθαλμὸν μετέωρον, κέλασον· μὴ τέμῃς δὲ προπετῶς, μηδὲ χωρίσῃς » (Γρηγορ. Θεολ. λόγ. λζ'.).

(β) Ἀκούσατε δ' ἀμφότεροι, ὅ,τε ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ, πῶς ἄριστα συμβουλεύει ὑμᾶς περὶ τούτου ὁ ἐν ἁγίοις θεοφόρος Ἰγνάτιος· « οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ὑμῶν, κἂν ὑπερίριοι ἀλλήλοις πρὸς κοινωνίαν γάμου συνέλθητε· ὁ τῆς φύσεως δεσμὸς, ὁ τῆς εὐλογίας ζυγὸς, ἕνωσις ἔστω τῶν διεστώτων. Ἔχιδνα, τὸ χαλεπώτατον τῶν ἑρπετῶν, πρὸς γάμον ἅπαντᾷ τῆς θαλαττίας σμύρνης, καὶ συριγμῷ τὴν παρουσίαν σημαίνουσα, ἐκκαλεῖται αὐτὴν ἐκ τῶν βυθῶν πρὸς γαμικὴν συμπλοκήν. Τί βούλεταί μοι ὁ λόγος; ὅτι κἂν τραχὺς ᾖ, κἂν ἄγριος τὸ ἦθος ὁ σύζυγος, ἀνάγκη φέρειν τὴν ἰμίζυγον, καὶ μηδεμιᾶς προφάσεως καταδέχεσθαι τὴν ἕνωσιν διασπᾶν· πλέκτης ἐστὶν; ἀλλ' ἀνὴρ πάρεστι; ἀλλ' ἡνωμένος κατὰ τὴν φύσιν· τραχὺς καὶ δυσάρεστος; ἀλλὰ μέλος ἴδιον, καὶ μελῶν τὸ τιμιώτατον· ἀκουέτω δὴ καὶ ὁ ἀνὴρ τῆς προσηκούσης παραινέσεως· ἡ ἔχιδνα τὸν ἶον ἐξαιρεῖ, αἰδουμένη τὸν γάμον, σὺ δὲ τῆς ψυχῆς τὸ ἀπηνὲς καὶ ἀπάνθρωπον οὐκ ἀποτίθεσαι, αἰδοῖ τῆς ἑνώσεως; » (ἐπιστ. πρὸς Τραλλησίους)

παντὸς κατοικοῦσαι, ἔνθα ὑπάρχει ἀμοιβαία δυσπιστία.

Κοινὸν καθῆκον τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς ὁμολογουμένως ὑπάρχει, ἵνα μεριμνῶσι περὶ τῆς καλῆς οἰκονομίας τοῦ οἴκου αὐτῶν, καὶ περὶ τῆς εὐημερίας πάντων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτῶν. Ἡ διηνεκὴς προθυμία καὶ ἡ φιλοπονία οἰκοδομοῦσι καὶ στηρίζουσι τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ οἴκου, ἡ δὲ ἀμέλεια καὶ ἡ ὀκνηρία καταστρέφουσι καὶ διαλύουσιν αὐτόν· διὸ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ γυνὴ, διὰ τὸ ἀγαθὸν τῆς οἰκίας αὐτῶν, ὀφείλουσι νὰ φροντίζωσι μετὰ πάσης προθυμίας· διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ παρ' αὐτῶν ἡ τῆς οἰκογενείας εὐτυχία. Κακὸν δὲ καὶ ὀλέθριον, ὅταν μόνον τὸ ἓν μέλος φροντίζῃ καὶ προθύμως κοπιάζῃ ὑπὲρ τοῦ οἰκογενειακοῦ ἀγαθοῦ, τὸ δ' ἄλλο παντάπασι περὶ τούτου ἀδιαφορῇ· ἐν τοιαύτῃ περιστάσει ἐλαχίστη ἔσεται ἡ ἐπὶ τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα πρόοδος. Ἀλλ' οὐαὶ, ἐὰν τὸ ἓν μέλος πάντοτε μεριμνᾷ ὑπὲρ τῆς οἰκιακῆς εὐημερίας, τὸ δ' ἕτερον οὐ μόνον ἀμελῇ περὶ τούτου, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀκηδίας καὶ τῆς σπαταλης αὐτοῦ καταστρέφῃ αὐτὴν. Πολλάκις δ' οὐαὶ, ὅταν ἀμφότεροι, ὁ πατὴρ καὶ ἡ μήτηρ, ὦσιν ἀφρόντιδες, ὀκνηροὶ καὶ σπαταλώδεις! ὑμεῖς κρίνατε, ὁποία θλιβερὰ τύχη ἀναμένει τοὺς δυστυχεῖς τούτους! ὑμεῖς αὐτοὶ εἴδετε, ἢ δύνασθε νὰ ἴδητε, εἰς ποίας θλίψεις καὶ δυστυχίας ὑπόκεινται, φεῦ! αἱ τοιοῦται οἰκογένειαι! οὐδεμία προμήθεια καὶ ἀρθονία μέσων, οὐδεμία πολυτάλαντος κληρονομία, οὐδὲ ἐμπορία πολυκερδὴς ἀπαλλάττουσιν αὐτοὺς ἐκ δυσχερῶν καὶ δεινῶν περιστάσεων· πᾶς πλοῦτος εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὡς ἐν πυρὶ, καταναίεται, ἢ ἐν ὕδατι βυθίζεται, οὕτω ταχέως τὰ πάντα καταπίπτουσιν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν, αὐτοὶ δὲ μένουσιν οὐδὲν ἔχοντες καὶ πλεῖστα ὀφείλοντες· προφυλάττεσθε, φοβεῖσθε τὸ τοιοῦτον κακόν! μάθετε, ὅτι δυσάρεστος τῷ Κυρίῳ ἡ τοιαύτη διαγωγὴ, καὶ ὅτι ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ ἕκαστον ἄνθρωπον διέταξεν ὁ Θεὸς, ἵνα ἐργάζηται καὶ πορίζηται τὸν ἄρτον *ἐν ἱδρῶτι τοῦ προσώπου* αὐτοῦ· συμφώνως δὲ τούτοις καὶ ὁ θεῖος Ἀπόστολος παραγγέλλει ὅτι, « *εἴτις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐσθιέτω* » (Β'. Θεσσαλ. γ'. 10). Ἐπὶ δὲ τούτοις γνῶτε, ὅτι ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐκείνους εὐλογεῖ ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν, οἵτινες εὐλαβῶς πρὸς αὐτὸν

SISMANOGLIO MIGARO

πάντοτε διακείμενοι, ζῶσιν ἐν μετριότητι καὶ φιλοπονίᾳ, ἀπολαμβάνουσι φρονίμως τὰ ἀγαθὰ τῆς ἐπιγείου ζωῆς, ὡς δῶρα τοῦ Θεοῦ ταῦτα ἀποδεχόμενοι, δὲν οἰκειοποιοῦνται τὰ ξένα, οὐδὲ διασκορπίζουσιν ἀσώτως τὰ ἴδια, ἀλλ' ἑκάστην δωρεὰν τῆς θείας ἀγαθότητος μεταχειρίζονται ἀναλόγως τῆς φαινομένης ἀνάγκης, καὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ, πάντοτε καὶ ἐν παντὶ εὐχαριστοῦντες τὸν ἐπουράνιον χορηγόν· εἰς τὰς χεῖρας τῶν τοιούτων καὶ τὸ ὀλίγον ἀποβαίνει προτιμότερον καὶ διαρκέστερον τοῦ ἀναριθμήτου πλούτου· ἐπ' αὐτοὺς πληροῦται ὁ λόγος τοῦ θεοπνεύστου σοφοῦ· « *κρεῖσσον μικρὰ μερὶς μετὰ φόβου Κυρίου, ἢ θησαυροὶ μεγάλοι μετ' ἀφοβίας* » (Παροιμ. ιέ. 16).

Τὸ δὲ ἐξαίρετον καὶ ἀπαράβατον καθῆκον ὑμῶν ἀναντιῤῥήτως ὑπάρχει ἡ αὐστηρὰ τήρησις τῆς συζυγικῆς πίστεως· γνωρίζετε πάντως, καὶ διὰ παντὸς ὀφείλετε ἵνα ἐνθυμῆσθε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· « *καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν* » (Ματθ. ιθ'. 4)· ὅθεν, κατὰ τὸν θεῖον τοῦτον νόμον, « *ἡ γυνὴ*, καθὰ διδάσκει ὁ Ἀπόστολος, *τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή* » (Α. Κορινθ. ζ'. 4)· εἴδετε, εὐλογημένοι σύζυγοι, εἰς ὁποίαν στενὴν σχέσιν καὶ συνάφειαν ἔθετο ὑμᾶς πρὸς ἀλλήλους ὁ ἱερὸς τοῦ γάμου δεσμὸς, καὶ εἰς ὁποίαν πίστιν ὑπεχρέωσεν ὑμᾶς· ἤδη ὁ εἷς ἐξ ὑμῶν δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα ἵνα διαθέτῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀνεξαρτήτως τοῦ ἄλλου, οἱ δύο ἐστὲ ἕν, τὸ ἓν ἀνήκει τῷ ἑτέρῳ, οὕτως ὑμεῖς ὑποχρεοῦσθε ἵνα φυλάττητε ταύτην τὴν πίστιν καὶ ταύτην τὴν ἑνότητα μέχρι τέλους τῆς ζωῆς· « *δέδεσαι γυναικί; γράφει ὁ Ἀπόστολος, μὴ ζήτει λύσιν* » (Α. Κορινθ. ζ'. 27)· ἓν ὄντες, ὀφείλετε ἵνα μένητε διὰ παντὸς ἕν· ἐνθυμεῖσθε ὅτι τὸ καθῆκον τοῦτο ἐπιβάλλει ἐφ' ὑμᾶς οὐχὶ ἄνθρωπος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεός· ὁ δὲ θεάνθρωπος Σωτὴρ ἡμῶν αὐστηρῶς ὑποχρεοῖ ὑμᾶς πρὸς ταύτην τὴν πίστιν· διότι ἓν ἐμπαθὲς βλέμμα τοῦ ἀνδρὸς ἐπὶ ξένην γυναῖκα, ἢ τῆς γυναικὸς ἐπὶ ξένον ἄνδρα καλεῖ μοιχείαν· « *ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτὴς ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ* » (Ματθ. έ. 27)· ὁ Κύριος θέλει ἵνα ἡ ἀμοιβαία ὑμῶν ἀγάπη οὐδόλως

ἐλαττωθῇ, οὐ μόνον δι' ἔργων ἐξωτερικῶν, ἀλλ' οὔτε δι' ἐσωτερικῶν διαθέσεων· ὁ Θεὸς ἐπιβλέπει οὐ μόνον ἐπὶ τὰς πράξεις, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰς ἐσωτερικὰς κινήσεις ὑμῶν· διὸ θέλει ἵνα ἐξαλείψητε τὸ κακὸν ἐν αὐτῇ τῇ ῥίζῃ αὐτοῦ· ὅστις τρέφει τὴν ῥίζαν τοῦ κακοῦ, οὗτος βλέπει ἀκμαιότερον καὶ καρποφορώτερον τὸ δένδρον αὐτοῦ· διότι ἐκ τῶν ἐσωτερικῶν πονηρῶν διαθέσεων γεννῶνται πᾶσαι αἱ παράνομοι πράξεις· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε πόσον βαρὺ καὶ ὀλέθριον κακὸν ἡ κατάλυσις τῆς συζυγικῆς πίστεως! καὶ πόσον τοῦτο διαφωνεῖ πρὸς τὸν νόμον τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς τὴν ἁγιότητα τοῦ δεσμοῦ, τοῦ καθαγιασθέντος διὰ τοῦ μυστηρίου! προσθέσατε δ' ἐπὶ τούτοις καὶ τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα ἀποτελέσματα, ὅσα συνήθως προκύπτουσιν ἐκ τῆς παραβάσεως τῆς συζυγικῆς πίστεως· ὁποίαν βαρεῖαν καὶ ἀπαραμύθητον θλῖψιν ὑπομένει ἕνεκα τούτου τὸ ἀθῶον πρόσωπον! ὁποία αἰσχύνη καὶ ἡλίκον ὄνειδος προξενεῖται ἀπάσῃ τῇ οἰκογενείᾳ! ὁπόσαι ἄλλαι συμφοραὶ ἐντεῦθεν ἀπορρέουσιν, ὡς ἐκ πηγῆς πικροτάτης· τοιαῦται δ' εἰσὶ, διαφωνίαι καὶ ἔριδες, ἄσεμνος θόρυβος, τοῦ οἴκου ἀμέλεια, τῆς περιουσίας καταστροφὴ, καὶ ἄλλα τοιαῦτα! ἀλλ' ὁποῖον δυστύχημα τοῦτο διὰ τοὺς ἀπογόνους! ἡλίκον σκάνδαλον διὰ τοὺς παῖδας, ὁπόταν ἡλικιωθῶσιν! ὁποία πικρὰ κληρονομία δι' αὐτοὺς, ἵνα ὑπάρχωσι παῖδες γονέων, ὑποπεσόντων εἰς τοιαύτην ἀδοξίαν καὶ ἀτιμίαν! ἤδη δὲ, λαβόντες κατὰ νοῦν πάσας τὰς ὀλεθρίους συνεπείας τῆς συζυγικῆς ἀπιστίας, ἐννοήσατε, τίνος ἕνεκα ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Μωϋσέως αὐστηρὰν τιμωρίαν ἐπέβαλεν ἐπὶ τοὺς παραβάτας τῆς συζυγικῆς πίστεως, διατάξας ἵνα οὗτοι παραδίδωνται τῷ θανάτῳ (Λευῖτ. κ'. 10)· ὁ δὲ θεῖος ἀπόστολος Παῦλος ἀπειλεῖ τοὺς τοιούτους διὰ τῆς φοβερᾶς κρίσεως τοῦ Θεοῦ, λέγων· « *πόρνους καὶ μοιχοὺς κρινεῖ ὁ Θεός* » (Ἑβρ. ιγ'. 4)· καὶ ἀλλαχοῦ· « *μὴ πλανᾶσθε· οὔτε πόρνοι .. οὔτε μοιχοὶ .... βασιλείαν Θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν* » (Α. Κορινθ. ς'. 9).

Πρὸς τῇ συζυγικῇ πίστει, ὑμεῖς ὀφείλετε νὰ ἐνθυμῆσθε καὶ τὴν ἁγιότητα τοῦ ὑμετέρου δεσμοῦ, ἀκριβῶς φυλάττοντες τὴν συζυγικὴν σωφροσύνην καὶ καθαρότητα, προσέχοντες ἑαυτοῖς, « ἵνα *μὴ πειράζῃ*

SISMANOGLIO MEGARO

ὑμᾶς ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν » (Ἀ. Κορινθ. Ζ'. 5), καὶ οὕτω διάγοντες ζωὴν ἐγκρατῆ καὶ ἁγίαν, ὡς πρέπει εἰς συζύγους Χριστιανούς. Τὰς δὲ θεμιτὰς ἀπολαύσεις τῆς συζυγίας ὀφείλετε νὰ καθυποτάσσητε εἰς ὑψηλοτέρους σκοποὺς, καὶ χρείας καλούσης, καὶ *ἔχοντες γυναῖκας*, ὀφείλετε ζῆν ὡς *μὴ ἔχοντες* (Ἀ. Κορινθ. Ζ'. 29), καὶ ἐξαιρέτως εἰς ὡρισμένους καιροὺς, « *ἵνα σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ* » (αὐτ. 5)· ἐν γένει δ' ὀφείλετε ἵνα μὴ γίνητε δοῦλοι τῆς σαρκὸς, ἀλλὰ περιπατῆτε ἐν πνεύματι· « *οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ Θεὸς ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ* » (Ἀ. Θεσσαλ. Δ'. 7)· πάντες οἱ Χριστιανοὶ, καθὸ στρατιῶται τοῦ ἐπουρανίου βασιλέως Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἑστῶτες ὑπὸ τὴν νικηφόρον σημαίαν τοῦ ζωηφόρου αὐτοῦ σταυροῦ, ὀφείλουσιν ἵνα καταβάλωσι τοὺς ἐχθροὺς τῆς σωτηρίας αὐτῶν, γρηγορῶσιν ἐφ' ἑαυτοὺς, καὶ διὰ παντὸς βαστάζωσιν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τοὺς φωτοβόλους πυρσοὺς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εἰλικρινοῦς ἀγάπης· ὅθεν καὶ ὑμεῖς, εὐσεβεῖς σύζυγοι, γρηγορεῖτε ἐφ' ἑαυτοὺς, περιορίσατε τὴν φαντασίαν ὑμῶν, χαλιναγωγεῖτε διὰ τοῦ θείου φόβου πάσας τὰς ῥοπὰς, τὰς φερούσας πρὸς ἁμαρτίαν, φεύγετε πάσας τὰς περιστάσεις, ἐν αἷς κινδυνεύει ἡ συζυγικὴ ἁγνότης καὶ σωφροσύνη· ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐπιτυγχάνονται, ἐὰν διατηρῆτε σεμνότητα εἰς τοὺς λόγους, εἰς τὰ ἐνδύματα, καὶ εἰς πάσας ὑμῶν τὰς πράξεις, πάντοτε τρέφοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν υἱικὸν φόβον πρὸς τὸν Θεὸν, προθύμως λατρεύοντες αὐτῷ, καὶ ὁσημέραι ἐνασχολούμενοι εἰς τὰς Χριστιανικὰς ἀρετάς.

Τὸ δὲ πρώτιστον ὑμῶν καθῆκον, ὅπερ ἀναξαιρέτως ὀφείλει καὶ ἕκαστος τῶν Χριστιανῶν, ὑπάρχει ἡ προετοιμασία πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν διὰ τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀκριβοῦς φυλακῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ· τὸ σπουδαιότατον τοῦτο καθῆκον ὀφείλετε νὰ ἐνθυμῆσθε πάντοτε, καὶ βαθέως νὰ ἐγχαράξητε ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν· ὅθεν ἀδιαλείπτως προσπαθεῖτε ἵνα διάγητε μετὰ τοσαύτης καθαρότητος καὶ ἁγιότητος, ὥστε αἱ πρὸς ἀλλήλους συζυγικαὶ ὑμῶν σχέσεις οὐ μόνον μὴ κωλύσωσιν ὑμᾶς πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τῆς αἰωνίου σωτηρίας, ἀλλὰ,

τοὐναντίον, συντελέσωσι καὶ εὐχερῆ κατασκευάσωσι τὴν ὁδοιπορίαν ὑμῶν πρὸς τὴν οὐράνιον πατρίδα· πλανᾶσθε, ὅστις νομίζει ὅτι τοῦτό ἐστιν ἀδύνατον, ἢ λίαν δυσχερές· μόνον προσέχετε ἑαυτοῖς, καὶ ἐμμένετε ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς πείρας θέλετε πληροφορηθῆ, ὅτι τοῦτο ἔσεται εἰς ὑμᾶς δυνατὸν καὶ σωτήριον, καὶ ὅτι μόνη ἡ ἀληθὴς εὐσέβεια δύναται νὰ κατασταθῇ ὑμᾶς ἀληθῶς εὐτυχεῖς· ἀλλὰ ταύτης τῆς εὐτυχίας ἀξιωθήσεσθε, ἐὰν, ἀγαπῶντες ἀλλήλους, ὡς φίλοι εἰλικρινεῖς, ταὐτοχρόνως πρὸ παντὸς ἄλλου ἀγαπᾶτε τὸν Θεὸν, ὡς τὸν πανάγαθον ὑμῶν πατέρα, φυλάσσητε ἐν παντὶ τὰς ἁγίας αὐτοῦ ἐντολὰς, ἀποδέχησθε πάντα τὰ δῶρα τῆς εὐτυχίας, εἰλικρινῶς εὐγνωμονοῦντες καὶ εὐχαριστοῦντες αὐτῷ, καταφεύγητε ἐπ' αὐτὸν εἰς πάσας ὑμῶν τὰς ἀνάγκας, καὶ ἐλπίζητε εἰς αὐτὸν εἰς πάσας ὑμῶν τὰς θλίψεις καὶ δυστυχίας· ὑμεῖς, ὡς πιστοὶ σύντροφοι, εἰλικρινῶς ἐπιθυμοῦντες τὴν ἐντελῆ εὐτυχίαν, ὀφείλετε νὰ τρέφητε πρὸς ἀλλήλους τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας διὰ τῶν ἀδόλων συμβουλῶν καὶ ὑπομνήσεων, καὶ ἕκαστος, διὰ τοῦ καλοῦ αὐτοῦ παραδείγματος. Ἀλλὰ πρὸ πάντων ἔσεσθε εὐτυχεῖς, ἐὰν μετὰ φρονήσεως ἀρέσκητε πρὸς ἀλλήλους, καὶ οὕτω στηρίζητε τὴν μεταξὺ ὑμῶν εἰρήνην καὶ συμφωνίαν, ἐκπληροῦντες πάντοτε τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ μετὰ τῆς ἀπαιτουμένης πρὸς αὐτὸν εὐλαβείας· εὐτυχεῖς καὶ μακάριοι, ἐὰν ταῦτα ποιῆτε· τὸ φῶς τῆς ἀληθείας καὶ γνώσεως θέλει φωτίζει τὰς ὁδοὺς τῆς ὑμετέρας ζωῆς, ἡ δὲ εὐλογία τοῦ Θεοῦ οὐδέποτε ὑμᾶς ἐγκαταλείψει.

Καὶ ἰδοὺ λοιπὸν τὰ κοινὰ ὑμῶν καθήκοντα, ἅτινα ἐξ ἴσου ἀνήκουσι τῷ ἀνδρὶ καὶ τῇ γυναικί! ἀλλ' ὅμως εἰσὶ καὶ ἄλλα, μερικὰ καλούμενα, ἐξ ὧν τὰ μὲν ἀναφέρονται ἰδίως πρὸς ὑμᾶς τοὺς ἄνδρας, τὰ δὲ, πρὸς ὑμᾶς τὰς γυναῖκας. Καὶ καθὼς τὰ μέχρι τοῦδε βεβαθέντα κοινὰ ὑμῶν καθήκοντά εἰσιν ἱερὰ καὶ περισπούδαστα, οὕτω καὶ τὰ βαθησόμενα μερικὰ ὑμῶν καθήκοντα εἰσὶν ἱερὰ καὶ ἁγιάσαστα· διὸ καὶ ταῦτα διετάγησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ διαχωρίσαντος τὰ φῦλα καὶ τὰς ἰδιότητας, τὰς ἀνηκούσας ἑκάστῳ φύλῳ ἰδίως. Ἀλλ' ἀκούσατε πρῶτον ὑμεῖς οἱ ἄνδρες τὰ μερικὰ ὑμῶν καθήκοντα.

Ὁ ἀνὴρ ἐστι κεφαλὴ τῆς ἑαυτοῦ γυναικός· τὸ δικαίωμα τοῦτο ἀπονέμει αὐτῷ ὁ Θεὸς, δωρησάμενος ὑπερτέρας καὶ ὑψηλοτέρας δυνάμεις ἐν τῇ φύσει αὐτοῦ· ἀλλὰ τὸ φυσικὸν τοῦτο δικαίωμα ἐπεσφράγισεν ὁ Θεὸς καὶ δι' ἰδίου νόμου, εἰπὼν τῇ πρωτοπλάστῳ γυναικί « *πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει* » (Γεν. 3, 16)· ὁ δὲ θεοφθέγμων Παῦλος συμφώνως τούτοις διδάσκει· « *θέλω δὲ ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι παντὸς ἀνδρὸς ἡ κεφαλὴ ὁ Χριστός ἐστι· κεφαλὴ δὲ γυναικὸς ὁ ἀνήρ* » (Α. Κορινθ. ιά. 3. Ἐφεσ. έ. 23)· ὅθεν ὁ ἀνὴρ ὀφείλει ἵνα φυλάττῃ ἀπρόσβλητα τὰ δικαιώματα αὐτοῦ, καὶ καθὸ κεφαλὴ, διευθύνῃ καὶ διοικῇ τὰ τῆς οἰκογενείας μέλη, προνοῶν συνάμα ὑπέρ τῆς οἰκιακῆς εὐημερίας, καὶ καταβάλλων πάντας ἐκείνους τοὺς μόχθους, οἵτινες ἀπαιτοῦσι μείζονας φυσικὰς καὶ ἠθικὰς δυνάμεις· ὁ ἀνὴρ, κεφαλὴ ὢν τῆς γυναικὸς, ὀφείλει ἵνα χειραγωγῇ αὐτὴν συνετῶς πρὸς ἁπάσας τὰς περιστάσεις τῆς ζωῆς, τὰς ἀπαιτούσας τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, καὶ μετὰ πραότητος Χριστιανικῆς παρατηρῇ καὶ διορθόνῃ τὰς ἐλλείψεις αὐτῆς, καὶ προλαμβάνῃ τὰς ἀνάγκας αὐτῆς.

Ἐπὶ δὲ τούτοις, ὁ ἀνὴρ ὀφείλει ἵνα πάντοτε τιμᾷ καὶ ὑπολήπτηται τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ οὐχί ποτε νὰ θεωρῇ αὐτὴν ὡς δούλην αὐτοῦ· τὴν τιμὴν ταύτην καὶ τὸν σεβασμὸν ἀπαιτεῖ ἡ ὑπὸ Θεοῦ καταστα θεῖσα σχέσις τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικὸς, ἐπειδὴ εἰσι μέλη ἑνὸς σώματος, καὶ οἱ δύο σὰρξ μία· « *οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα· ὁ ἀγαπῶν τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἑαυτὸν ἀγαπᾷ* » διδάσκει ὁ μακάριος Παῦλος (Ἐφ. έ, 25)· « *οἱ ἄνδρες*, παραινεῖ ὁ μακάριος Πέτρος, *συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς* » (Α. Πέτρ. γ΄. 7).

Ὁ ἀνὴρ, ὡς κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας, ἐξαιρέτως ὀφείλει ἵνα φροντίζῃ ὑπὲρ τῆς εὐημερίας καὶ εὐτυχίας τοῦ οἴκου· τὸ δὲ καθῆκον αὐτοῦ ἀπαιτεῖ ἵνα ἐμπνέῃ τὴν εὐσχήμονα τάξιν εἰς ἅπαντα τὰ μέλη τῆς οἰκογενειακῆς κοινωνίας, καὶ νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν οὐ μόνον τὴν ἐνεστῶσαν αὐτῆς κατάστασιν, ἀλλ' ὅσον ἐπιτρέπεται τῷ Χριστιανῷ, νὰ προνοῇ καὶ περὶ τοῦ μέλλοντος αὐτῆς· ὁ γεωργὸς ἐν ὥρᾳ φθινοπώρου

καταθέτει τὰ σπέρματα ἐν τῇ γῇ, ἵνα θερίσῃ τοὺς καρποὺς τὸ ἐλευσόμενον ἔτος· οὕτω πράττει καὶ ὁ φρόνιμος τῆς οἰκογενείας πατὴρ, ὅ,τι προσδοκᾷ ἐν τῷ μέλλοντι, τούτου τὴν ἀρχὴν καταβάλλει ἐν τῷ παρόντι· φευγέτω λοιπὸν παντελῶς τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν ὁ τῆς οἰκογενείας πατήρ· καὶ ἐὰν ὁ θεῖος νόμος προστάττῃ πάντα ἄνθρωπον, ἵνα ἐν κόπῳ τρώγῃ τὸν ἄρτον αὐτοῦ, ὁ πατὴρ ὅμως τῆς οἰκογενείας ὀφείλει ἵνα φροντίζῃ οὐ μόνον περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ὅλης τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ· ὁ Ἀπόστολος οὕτως ἐλέγχει τοὺς ἀμελεῖς· « *εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων, οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χείρων* » (Α. Τιμ. έ. 8).

Ὁ ἀνὴρ, ὡς κεφαλὴ τῆς οἰκογενείας, ὀφείλει μετὰ Χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ συνέσεως, νὰ μεριμνᾷ οὐ μόνον περὶ τῆς ἐπιγείου εὐδαιμονίας τοῦ οἴκου αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξαιρέτως περὶ τῆς ψυχικῆς σωτηρίας πάντων τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ· ὅθεν καὶ διὰ λόγου καὶ παραδείγματος ὀφείλει νὰ χειραγωγῇ αὐτὰ πρὸς τὴν εὐσέβειαν, προβαλλόμενος ἑαυτὸν ὑπογραμμὸν τῶν Χριστιανικῶν ἀρετῶν, ἵνα, ὡς εἰκὼν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ κατ' οἶκον Ἐκκλησίᾳ, φωτίζῃ διὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ πάντα τὰ μέλη αὐτῆς, καὶ διεγείρῃ ταῦτα πρὸς τὴν δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ· ὁ ἀνὴρ ὀφείλει νὰ ἐνθυμῆται, ὅτι ἡ γυνὴ, κατὰ τὴν θείαν ἐντολὴν, βοηθός ἐστιν αὐτοῦ· διὸ, καθ' ὅλας τὰς οἰκογενειακὰς ἐπιχειρήσεις καὶ πράξεις, τὸ καθῆκον ὑποχρεοῖ αὐτὸν, ἵνα συμβουλεύηται μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, ὅπως λάβῃ παρ' αὐτῆς τὴν δυνατὴν ἀρωγὴν πρὸς τὴν αἰσιωτέραν τοῦ μελετωμένου ἔργου διεκπεραίωσιν, καὶ ἀποδείξῃ αὐτῇ συνάμα τὴν ὀφειλομένην τιμὴν, καὶ οὕτω διατηρηθῇ ἡ πρέπουσα μετ' αὐτῆς σχέσις αὐτοῦ, καὶ στηριχθῇ ἡ ἀμοιβαία ἀγάπη καὶ συμφωνία. Ὅταν ἡ γυνὴ, ὡς βοηθὸς καὶ φίλη τοῦ ἀνδρὸς, δίδῃ αὐτῷ τὰς ἑαυτῆς γνώμας καὶ συμβουλὰς, ὁ ἀνὴρ ὀφείλει ἵνα ἀκούῃ καὶ ἀποδέχηται αὐτὰς μετὰ προσοχῆς, εὐγνωμοσύνης καὶ ὑπολήψεως. Ἐν δὲ τῇ περιςάσει ἐκείνῃ, καθ' ἣν ἡ φωνὴ τῆς γυναικὸς δὲν δύναται νὰ εἰσακουσθῇ διὰ λόγους ἰσχυροὺς, ὁ ἀνὴρ ὀφείλει ἵνα μὴ ἀπορρίψῃ τὴν γνώμην αὐτῆς μετ' αὐθαδείας καὶ περιφρονήσεως, ὅπως μὴ λυπήσῃ αὐτὴν, καὶ οὕτω προσβάλῃ

τὰ δικαιώματα αὐτῆς· ἡ ἀληθὴς Χριστιανικὴ ἀγάπη καὶ ἡ φρόνησις διδάσκουσι τί ὀφείλει νὰ πράττῃ ὁ ἀνὴρ ἐν τοιαύτῃ περιστάσει. Ἰδοὺ, ὦ ἄνδρες, τὰ ἴδια ὑμῶν καθήκοντα· ὁ Θεὸς δοὺς εἰς ὑμᾶς ἀνώτερα δικαιώματα, ἐπέβαλεν ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἀνωτέρας μερίμνας. Ἀλλ' ἀκούσατε ἤδη καὶ ὑμεῖς, αἱ γυναῖκες· καὶ ὑμεῖς ἔχετε τὰ ἴδια ὑμῶν καθήκοντα, ἅτινα ὥρισεν εἰς ὑμᾶς ὁ Θεός· ὀφείλετε ἵνα γνωρίσητε ταῦτα καὶ ἐκπληροῦτε μετὰ διηνεκοῦς προσοχῆς καὶ ζήλου ἀκαμάτου· διότι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀναγκαία συνθήκη τῆς εὐτυχίας ὑμῶν.

Ἡ γυνὴ ὀφείλει ἵνα διὰ παντὸς δεικνύῃ τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς ἀνυπόκριτον σεβασμὸν, τὸν ὀφειλόμενον τῇ κεφαλῇ τῆς οἰκογενείας. Τὸ καθῆκον τοῦτο ἐπιβάλλει αὐτῇ ὁ Θεὸς καὶ διὰ τοῦ νόμου τῆς φύσεως, πλάσας αὐτὴν ἀσθενεστέραν τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἀναδείξας βοηθὸν αὐτοῦ· πρὸς τοῦτο ὑποχρεοῖ τὴν γυναῖκα καὶ ἡ θεία ἐπιταγὴ, ἣν ἤδη ἠκούσατε· « *πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει* · » « *ὅτι ὁ ἀνήρ ἐστι*, διδάσκει ὁ Ἀπόστολος, *κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς Ἐκκλησίας* » (Ἐφ. ε. 23).

Πολλάκις ἐνδέχεται ὥστε ἡ γυνὴ νὰ ὑπερτερῇ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς κατὰ τὰ φυσικὰ ἢ ἠθικὰ προτερήματα, κατὰ τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἐμπειρίαν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αὕτη οὐκ ἔχει τὸ δικαίωμα ἵνα ἐξέρχηται τῶν ὁρίων αὐτῆς, τῶν ὑπὸ τοῦ θείου νόμου αὐτῇ διαγραφέντων, ἀλλ' ὀφείλει πάντοτε ἵνα διατηρῇ ἐν τῇ ψυχῇ καὶ ἀποδεικνύῃ διὰ τῶν ἔργων τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς ὀφειλομένην ὑπόληψιν. Ἡ φρόνησις καὶ ἡ ἀγάπη τῆς γυναικὸς πρὸς τὸν ἴδιον ἄνδρα, ἡ εἰλικρινὴς αὐτῆς μέριμνα ὑπὲρ τῆς εἰρήνης καὶ ἡσυχίας τῆς οἰκογενειακῆς κοινωνίας, διδάσκουσι τὸν τρόπον, καθ' ὃν αὕτη δύναται νομίμως νὰ ἐξασκήσῃ τὰ προτερήματα αὐτῆς, μὴ παραβαίνουσα, ἀλλ' ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ ἐκπληροῦσα τὸ καθῆκον τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς.

Ἡ γυνὴ, ὅπως διατηρήσῃ τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα νόμιμον σχέσιν, ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτῆς ὀφείλει ἵνα δεικνύῃ αὐτῷ ὑποταγὴν, ὀφειλομένην τῇ κεφαλῇ αὐτῆς καὶ τῷ τῆς οἰκίας κυρίῳ· ἄλλως, ἐν τῇ οἰκογενείᾳ οὐκ ἔσεται ἡ ποθουμένη ἁρμονία, τάξις καὶ εἰρήνη· ὁ Ἀπόστολος ὑποχρεοῖ τὰς γυναῖκας πρὸς τὴν τοιαύτην ὑποταγὴν διὰ τῆς ὑψηλῆς σημασίας τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου, ὁπόταν λέγῃ· « *ὥσπερ ἡ Ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντὶ* » (Ἐφ. ε. 24)· καὶ ἀλλαχοῦ· « *αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ὡς ἀρῆκεν ἐν Κυρίῳ* » (Κολασ. γ'. 18)· « *γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἀνδρὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ* » (Α. Τιμ. β'. 12).

Ἡ γυνὴ, καθὸ πιστὴ βοηθὸς τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, ὀφείλει ἵνα, καθ' ὅλας τὰς περιστάσεις τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, συναντιλαμβάνηται τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, μεριμνῶσα ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ οἰκογενειακοῦ ἀγαθοῦ· τὸν δὲ ἄνδρα αὐτῆς, πεφορτισμένον διὰ βαρείας περιστάσεις, ὀφείλει, ὡς φίλη εἰλικρινὴς, ἵνα παραμυθῇ καὶ ἀναπαύῃ δι' ὅλων τῶν δυνατῶν μέσων τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φρονήσεως.

Ἡ γυνὴ, ὡς μήτηρ τῆς οἰκογενείας, ἐξαιρέτως ὀφείλει ἵνα φροντίζῃ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς εὐημερίας τοῦ οἴκου, περὶ τῆς τάξεως πάντων τῶν οἰκιακῶν ἔργων, φυλάττῃ ἐπιμελῶς καὶ φρονίμως τὸ διὰ τῶν κόπων καὶ ἱδρώτων τοῦ ἀνδρὸς ἀποκτώμενον, προνοῇ οὐ μόνον περὶ τῶν τέκνων αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑπηρετῶν καὶ ὑπηρετριῶν, προλαμβάνῃ, ὅσον τὸ ἐπ' αὐτῇ, πᾶν τὸ δυνάμενον βλάψαι τὴν οἰκογένειαν, καὶ προάγῃ τὰ πάντα εἰς βελτίονα τάξιν καὶ κατάστασιν.

Ἡ γυνὴ, ὡς μήτηρ τῆς οἰκογενείας, ὀφείλει ἵνα μετὰ πάσης θυσίας καὶ προθυμίας ὑποστηρίζῃ καὶ ἐμπνέῃ ἐν τοῖς κόλποις τῆς οἰκογενείας τὸ πνεῦμα τῆς εὐσεβείας καὶ τῶν χρηστῶν ἠθῶν· διότι, αὕτη ἀπηλλαγμένη οὖσα τῶν κοινωνικῶν καθηκόντων τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἧττον βεβαρυμένη ὑπὸ ἔργων ἐξωτερικῶν, καὶ ἐν τῷ κύκλῳ τῆς οἰκογενείας ἀεὶποτε διαμένουσα, ἔχει πλείονα τὰ μέσα καὶ τὴν εὐχέρειαν, ἵνα φροντίσῃ περὶ τῆς ἠθικῆς καταστάσεως τοῦ οἴκου, καὶ ἐμπνεύσῃ τὴν εὐσέβειαν καὶ τὰς Χριστιανικὰς ἀρετὰς πρὸς πάντα τὰ μέλη τῆς κατ' οἶκον Ἐκκλησίας· τὸ ἱερὸν τοῦτο ἔργον τῆς γυναικὸς καθίσταται αὐτῇ ὁ ἁρμοδιώτερος τρόπος πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἄλλων αὐτῆς καθηκόντων, προφυλάττει αὐτὴν ἐκ τῶν σκανδάλων καὶ τῶν πειρασμῶν, στηρίζει τὰ χρηστὰ αὐτῆς ἤθη, καὶ ἔσεται πηγὴ

ἀκένωτος ἄλλων Χριστιανικῶν ἀρετῶν, καὶ ἀληθὴς κόσμος τοῦ ἠθικοῦ αὐτῆς ἀξιώματος.

Ἰδοὺ, ὦ γυναῖκες, τὰ ἴδια ὑμῶν καθήκοντα, τὰ ἐφ' ὑμᾶς ἀποκλειστικῶς ἀποκείμενα! μνημονεύετε αὐτῶν, καὶ προσπαθεῖτε νὰ ἐκπληροῦτε πιστῶς καὶ μετ' εἰλικρινοῦς προθυμίας· πρὸς τοῦτο σὲ ὑποχρεοῖ, ὦ γύναι, οἱαδήποτε καὶ ἂν ᾖς, ἡ πρὸς τὸν σύζυγόν σου ἀγάπη, ἡ φροντὶς περὶ τῆς ἀμοιβαίας ὑμῶν εὐτυχίας, καὶ τὸ ἱερόν σου καθῆκον, τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐπιβληθὲν ἐπὶ σέ (α).

Καὶ λοιπὸν, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐμάθετε ἤδη τὰ κοινὰ καὶ μερικὰ ὑμῶν καθήκοντα! ὅθεν διατηρεῖτε ταῦτα ἐν τῇ μνήμῃ ὑμῶν, καὶ μετὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐλαβείας ἐκπληροῦτε καὶ φυλάσσετε αὐτὰ, οὐχὶ ὡς ἐντάλματα ἀνθρώπων, ἀλλ' ὡς νόμους καὶ ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ· ὁ Θεὸς διαγράφει ταῦτα εἰς ὑμᾶς καὶ διὰ τῶν εἰσηγήσεων τοῦ ὀρθοῦ καὶ ὑγιοῦς λόγου, καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς ἁγίας Γραφῆς· αὐτὸς πάντοτε στηρίζει ὡς θείους αὐτοῦ νόμους, ἀποστέλλων τὴν εὐλογίαν καὶ εἰρήνην αὐτοῦ τοῖς φυλάσσουσιν αὐτά· διὸ, πρὸς τὴν ἐπίτευξιν τῆς οἰκογενειακῆς εὐδαιμονίας, ἀναγκαίως ὀφείλετε ἵνα φυλάσσητε τὰς ἐντολὰς τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ συζυγικὰ ὑμῶν καθήκοντα· διότι, ὅπου οὐκ ἔστιν ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, ἐκεῖ ἀπέδρα ἡ εὐτυχία, ἡ εἰρήνη, ἡ ἀληθὴς παραμυθία καὶ ἡ χαρά· ἐκεῖ οὐχ ὑπάρχει ἀνάπαυσις, ἀλλ' οὔτε δύνανται εἶναι· ἐπειδὴ ἄπεστιν ἡ ἀναγκαία ταύτης συνθήκη, δηλονότι ἡ τοῦ Θεοῦ εὐδοκία καὶ εὐλογία, ἡ

(α) Σ. τ. Μ. Ἔχετε δὲ κατὰ νοῦν, ὦ γυναῖκες, καὶ τοὺς ἱεροὺς τούτους λόγους τοῦ Θείου πατρὸς ἡμῶν Χρυσοστόμου, καὶ χριστιανικώτερον σκεφθεῖσαι, προσπαθήσατε ἵνα ὠφεληθῆτε ἐξ αὐτῶν· « ποῦ αἱ νῦν γυναῖκες; παραβάλωμεν αὐτὰς τῇ Σάῤῥᾳ· ἆρα τοιαῦτα ἐπιτάγματα δέχονται; τοιαῦτα ἔργα; ἐκβαλέ μοι τῆς φιλεκτήμου γυναικὸς τὴν χεῖρα, καὶ ὁρᾷς αὐτὴν κεχρυσωμένην ἔξωθεν, ἔνδοθεν δὲ πολυτρρίαν κεκτημένην· ἔκβαλέ μοι τὴν χεῖρά σου, ὦ φιλόκοσμε γύναι, δεῖξον αὐτῇ, τί ἐνδέδυται; πλεονεξίαν· ἐκβαλῶ τὴν χεῖρα τῆς Σάῤῥας· τί ἐνδέδυται; φιλοξενίαν, ἐλεημοσύνην, ἀγάπην, φιλοπτωχίαν· ὦ καλῆς δεξιᾶς! τί σοι δρέλος τοῦ χρυσίου, γύναι; ἵνα καλὴ φαίνῃ καὶ ὡραία; ἀλλ' εὐδὲν σοι τοῦτο εἰς κάλλος ψυχῆς· γενοῦ τὴν ψυχὴν εὔμορφος, καὶ ἔσῃ καὶ τὸ σῶμα πεθεινή » (Χρυσοστ. τόμ. 6. λόγ. ά).

ἀείποτε δυναμένη νὰ ἀναπληρώσῃ πάσας ἡμῶν τὰς ἐλλείψεις καὶ τὰς στερήσεις.

Παρακαλεῖτε Κύριον τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὅπως ὁδηγῇ ὑμᾶς εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς ἀληθείας, καὶ ἐνισχύῃ ὑμᾶς πάντοτε καὶ ἐν παντὶ πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ θείου αὐτοῦ θελήματος, καὶ οὕτω δοξάζηται καὶ δι' ὑμῶν τὸ πανάγιον αὐτοῦ ὄνομα, τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΠΕΜΠΤΗ.

Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν.

Διαλαβόντες ἐν τῇ προηγουμένῃ ὁμιλίᾳ, φιλόχριστοι σύζυγοι, περὶ τῶν ἀμοιβαίων ὑμῶν καθηκόντων, ἤδη προβάλλομεν τῇ ὑμετέρᾳ εὐσεβείᾳ τὰ καθήκοντα ὑμῶν πρὸς τὰ φίλτατα ὑμῶν τέκνα. Ἡ ἁγιότης τοῦ μυστηρίου διδάσκει ὑμᾶς, ἵνα ἐκπληροῦτε μετὰ ζήλου διηνεκοῦς οὐ μόνον τὰ πρὸς ἀλλήλους συζυγικὰ καθήκοντα, ἀλλὰ καὶ τὰ ὀφειλόμενα πρὸς τὰ ἴδια τέκνα· ἐπειδὴ διὰ τῆς χάριτος τοῦ μυστηρίου ἀπολαύσαντες ἐν τῷ γάμῳ τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, ὀφείλετε μεριμνᾷν ὅπως διατηρῆτε ἐπαξίως τὴν εὐλογίαν ταύτην, καὶ συμμορφοῦσθε πρὸς τὰς θείας βουλὰς, ταύτης αὐξανομένης· διὸ, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἀπόκειται ὑμῖν καθῆκον ἱερώτατον, ἵνα, λαβόντες τέκνα παρὰ τοῦ Θεοῦ, σκεφθῆτε μετὰ προσοχῆς, ὁποῖοι ὀφείλετε εἶναι πρὸς τὰ τέκνα ὑμῶν, ὅπως διαγράφητε νομίμως καὶ ἀκριβῶς τὰς

πρὸς αὐτὰ σχέσεις ὑμῶν, ἐκτελῆτε προθύμως τὰ πρὸς αὐτὰ καθήκοντα ὑμῶν, καὶ οὕτω στηρίζητε ἐφ' ὑμᾶς καὶ ἐπὶ τοὺς ἀπογόνους ὑμῶν τὴν εὐλογίαν τοῦ Ὑψίστου.

Οἱ γονεῖς ἀναγκαίως ὀφείλουσιν ἵνα μεριμνῶσι περὶ τῶν τέκνων αὐτῶν· τὸ καθῆκον τοῦτο ἐμπνέει αὐτοῖς ἡ φύσις, ἥτις ἐνέθηκεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν τρυφερὰν καὶ ἰσχυρὰν ἀγάπην πρὸς τὰ ἴδια τέκνα· ἔνθα δὲν ἀποδεικνύεται ἡ τοιαύτη ἀγάπη, ἐκεῖ ἀριδήλως καταφαίνεται ἡ διαφθορὰ τῆς φύσεως καὶ ἡ ἐξαχρείωσις τῶν ἠθῶν· ἐξαιρέτως δὲ ἡ μήτηρ εὐμοιρεῖ τοιαύτης ἰσχυρᾶς ἀγάπης πρὸς τὰ τέκνα αὐτῆς, ὥστε ὁ Θεὸς διὰ τοῦ παραδείγματος τῆς μητρικῆς ἀγάπης ἠὐδόκησε νὰ παραστήσῃ τὴν δύναμιν τῆς ἀγάπης αὐτοῦ πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ· « *μὴ ἐπιλήσεται γυνὴ τοῦ παιδίου αὐτῆς, ἢ τοῦ μὴ ἐλεῆσαι τὰ ἔκγονα τῆς κοιλίας αὐτῆς; εἰ δὲ καὶ ταῦτα ἐπιλάθοιτο γυνὴ, ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐπιλήσομαί σου, εἶπε Κύριος* » (Ἡσ. μθ'. 15).

Ἀλλὰ καὶ τίνων γονέων ἡ καρδία δὲν ὁμολογεῖ, ὅτι οὗτοι πρὸ παντὸς ἄλλου ὀφείλουσιν ἵνα μεριμνῶσιν ὑπὲρ τῶν τέκνων αὐτῶν; ἡ ἀσθένεια τῶν τέκνων εἰς τὰς πρώτας ἡμέρας, καὶ εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῶν, αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν κράζει πρὸς τὴν φιλόστοργον καρδίαν τῶν γονέων, ἐπικαλουμένη τὴν βοήθειαν αὐτῶν, ὅπως, δόντες αὐτοῖς τὴν ζωὴν, παράσχωσι καὶ τὰ μέσα πρὸς τὴν διατήρησιν αὐτῆς· διότι ἄλλως τὰ τέκνα οὐ δύνανται ἵνα μείνωσι ζῶντα.

Ἡ δὲ μέριμνα αὕτη, ὦ γονεῖς, ὑπὲρ τῶν τέκνων ὑμῶν, ὀφείλει ἵνα ἄρχηται μετὰ τῆς μερίμνης περὶ ὑμῶν αὐτῶν. Καὶ πρὶν ἢ ἀποκτήσητε τέκνα, τὸ καθῆκον τοῦτο ἀνάγκη ἵνα ᾖ πεπληρωμένον ὑφ' ὑμῶν. Ἐνθυμήθητε τί εἶπέ ποτε ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Μωϋσέως ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ· « *ἐγώ εἰμι Κύριος ὁ Θεός σου, Θεὸς ζηλωτὴς, ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἕως τρίτης καὶ τετάρτης γενεᾶς τοῖς μισοῦσί με, καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ τοῖς φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου* » (Ἐξόδ. κ'. 5). Τοιοῦτος ὁ νόμος τῆς θείας δικαιοσύνης! τοιαύτη ἡ σχέσις τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα! ἀκούσατε, τί σημαίνουσιν οἱ γονεῖς πρὸς τὰ τέκνα! λοιπὸν ἡ ὀργὴ καὶ ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἐκ τῶν πατέρων

μεταβαίνει εἰς τὰ τέκνα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους αὐτῶν! ὅθεν, ἐὰν ὑμεῖς ἐπιθυμῆτε τέκνα, ἐὰν ἀγαπᾶτε αὐτὰ καὶ θέλητε ἵνα ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ ἐπέλθῃ ἐπ' αὐτὰ, ὀφείλετε ἵνα ὑμεῖς πρότερον ἐπισπάσητε ἐφ' ὑμᾶς τὴν εὐλογίαν ταύτην.

Τίς ἀγνοεῖ, ὅτι ἐκ φύσεως τὸ μὲν ὑγιὲς δένδρον παράγει καὶ ὑγιεῖς τοὺς καρποὺς, τὸ δὲ ἀσθενὲς καὶ σαπρὸν φέρει τοιούτους καὶ τοὺς καρπούς; ἀλλὰ τοῦτ' αὐτὸ συμβαίνει καὶ ἐν τῇ γεννήσει τῶν τέκνων· γονεῖς, οἱ καταστρέψαντες τὴν ὑγείαν αὐτῶν διὰ τῆς ἀκρασίας καὶ τῶν ἄλλων ἐγκλημάτων, μεταδίδουσι τὰς ἀσθενείας αὐτῶν καὶ εἰς τὰ δυστυχῆ αὐτῶν τέκνα· οἱ δὲ νηφάλιοι γονεῖς, οἱ διατηροῦντες τὴν ὑγείαν αὐτῶν θάλλουσαν καὶ ἀκμάζουσαν, μεταδίδουσιν αὐτὴν καὶ τοῖς ἀπογόνοις αὐτῶν, ὡς κληρονομίαν πολυτιμοτάτην. Ἀλλ' ἔστι καὶ ἕτερος νόμος τῆς θείας δικαιοσύνης, καθ' ὃν αἱ ἀγαθαὶ ἢ πονηραὶ ἠθικαὶ ἰδιότητες τῶν γονέων, κατά τινα τάξιν φυσικὴν, συνήθως μεταβαίνουσιν εἰς τὰ τέκνα, καὶ πρὶν ἢ ταῦτα ἔλθωσιν εἰς κατάστασιν ἵνα κρίνωσι περὶ ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, ἤδη προδιατίθενται πρὸς τὰς ἀρετὰς ἢ τὰ πλημμελήματα τῶν γονέων αὐτῶν· πόσον δὲ ἰσχύει τὸ καλὸν ἢ κακὸν παράδειγμα τῶν γονέων ἐνώπιον τῶν τέκνων ἐν τῇ πρώτῃ αὐτῶν ἡλικίᾳ, καὶ τί σημαίνει ἡ εὐσεβὴς μέριμνα τῶν γονέων ὑπὲρ τῶν ἰδίων τέκνων, ἢ τοὐναντίον ἡ ἀμέλεια ὑπὲρ τῆς χρηστῆς αὐτῶν ἀνατροφῆς, ἀμφότερα ταῦτα πληροφοροῦσιν ὑμᾶς, ὦ γονεῖς, ὅτι αἱ ἀρεταὶ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν, ἡ ἀγάπη πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, ἡ ἀφοσίωσις τῷ θείῳ θελήματι, καὶ ἡ διηνεκὴς ὑμῶν εὐλάβεια πρὸς τὸν θεάνθρωπον ἡμῶν Κύριον, εἰσὶ τὰ πάντων ἀναγκαιότερα καὶ χρησιμώτερα τοῖς τέκνοις ὑμῶν.

Κατέχοντες δ' ἐν τῇ μνήμῃ ὑμῶν τὴν ἀλήθειαν ταύτην, ὑμεῖς οἱ ὄντες καὶ οἱ μέλλοντες γονεῖς, ὀφείλετε ἵνα εὑρίσκητε ἐν αὐτῇ νέας καὶ ἰσχυρὰς προτροπὰς πρὸς τὴν εὐσεβῆ καὶ ἐνάρετον ζωὴν, ἵνα, ἐφ' ἑαυτοὺς πρῶτον ἐφελκύσαντες τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ, μεταδώσητε ταύτην ἑπομένως καὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν· ὑμεῖς αἱ μητέρες ἐξαιρέτως ὀφείλετε ἵνα ἐνθυμῆσθε τὸ καθῆκον τοῦτο ἐν καιρῷ τῆς ἐγκυμοσύνεως ὑμῶν· ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἰδίως φυλάσσετε τὴν ὑγείαν τῆς

ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ὑμῶν, ἵνα τὸ δῶρον τοῦτο ἐξ ὑμῶν μεταθῇ καὶ εἰς τὰ τέκνα ὑμῶν συγχρόνως μετὰ τῆς ζωῆς· διὸ φυλάττεσθε ἐκ πάσης ταραχῆς καὶ συγχύσεως τῆς καρδίας, ἐκ τῶν ἰσχυρῶν θλίψεων, τῶν ἀκαθάρτων λογισμῶν καὶ ἐπιθυμιῶν, καὶ ἐν γένει, ἐκ πάσης ἁμαρτίας· ἀλλὰ καὶ προσπαθεῖτε ἵνα ἐν τῇ σπουδαίᾳ ταύτῃ περιστάσει μετὰ ἐξιδιασμένης προθυμίας τρέφητε ἐν ἑαυταῖς Χριστιανικὰ αἰσθήματα, τὸ πνεῦμα τῆς ταπεινώσεως, τῆς πραότητος, τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον, τὸ πνεῦμα τῆς προσευχῆς καὶ τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὴν πανάγαθον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, ἐν μέσῳ πάντων τῶν συμβεβηκότων τῆς ζωῆς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας, ἵνα τοιουτοτρόπως ἐν αὐτῇ τῇ φύσει τῶν τέκνων ὑμῶν ἐμφυτεύσητε ἀγαθὰς ἰδιότητας, ψυχικάς τε καὶ σωματικάς.

Μετὰ δὲ τὴν γέννησιν τοῦ βρέφους ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ, τὸ πρώτιστον καὶ σπουδαιότατον καθῆκον τῶν Χριστιανῶν γονέων ὑπάρχει, ἵνα τὸ ἀρτιγέννητον ἀναγεννηθῇ εἰς ζωὴν πνευματικὴν διὰ τοῦ μυστηρίου τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ οὕτως εἰσαχθῇ εἰς τοὺς χαριτοβρύτους κόλπους τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας· οἱ γονεῖς ὀφείλουσιν ἐνθυμεῖσθαι τοὺς λόγους τοῦ θεανθρώπου Σωτῆρος· « *ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστι, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος πνεῦμά ἐστι* » (Ἰωάν. γ΄. 5, 6). Μεχρισοῦ τὸ βρέφος δὲν ἀναγεννηθῇ διὰ ὕδατος καὶ πνεύματος ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι, διατελεῖ ἔτι ὑπὸ τὴν καταδίκην τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, μὴ ὂν μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ξένον τοῦ *πνεύματος τῆς υἱοθεσίας*, καὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀποκτωμένης διὰ τῆς χάριτος τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· τίς λοιπὸν τῶν εὐσεβῶν γονέων ἤθελεν εὑρεθῇ ἔχων τοσοῦτον σκληρὰν καρδίαν, ἵνα βλέπῃ τὸ νεογέννητον αὐτοῦ τέκνον ὑπὸ τὸ βάρος τῆς προπατορικῆς ἁμαρτίας, καὶ πάντῃ ξένον τῶν ἀκηράτων ἀγαθῶν, ἅτινα ἀνήκουσι μόνοις τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸν θεῖον ἡμῶν λυτρωτὴν καὶ σωτῆρα;

Ἀφ' ἧς δὲ στιγμῆς τὸ ὑμέτερον τέκνον ἐξέλθῃ τῆς ἱερᾶς κολυμ-

βήθρας, ἁγιασθὲν ὑπὸ τοῦ παναγίου Πνεύματος, ὀφείλετε ἵνα θεωρῆτε αὐτὸ οὐχὶ μόνον ἁπλῶς ὡς ὑμέτερον τέκνον, ἀλλὰ καὶ ὡς τίμιον μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὡς κατοικητήριον τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ· διότι ἔκτοτε τὸ μακάριον ὑμῶν τέκνον, τῇ χάριτι τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ τῇ δωρεᾷ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, υἱοθετήθη τῷ Θεῷ καὶ Πατρί. Ἐντεῦθεν συμπεράνατε πῶς ὀφείλετε ἵνα ἀνατρέφητε τὰ τέκνα ὑμῶν, τὰ ἤδη ἐκ τῶν πρώτων ἡμερῶν ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι ἀπολουσθέντα πάντα ῥύπον ἁμαρτίας, καὶ ἁφιερωθέντα εἰς τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐν τῷ δικαστήματι ἁπάσης αὐτῶν τῆς ζωῆς ἐπὶ μᾶλλον τελειοποιῶνται, ἕως οὗ καταντήσωσιν *εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ* (Ἐφ. δ΄. 13)· ὁ ὑψηλὸς οὗτος σκοπὸς ὀφείλει ἵνα χορηγῇ τὴν διεύθυνσιν καὶ τὴν ζωὴν εἰς πάσας ὑμῶν τὰς μερίμνας ὑπὲρ τῆς ποθουμένης μορφώσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τῶν τέκνων ὑμῶν.

Τὴν βρεφικὴν ζωὴν τοῦ παιδίου, τὴν κατὰ μικρὸν ἀναπτυσσομένην εἰς τὴν ἡλικίωσιν καὶ τὰς πράξεις, ὀφείλετε νὰ θεωρῆτε ὡς προετοιμασίαν πρὸς τὴν ὑψίστην καὶ πρακτικὴν αὐτοῦ ζωὴν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ· ὅθεν ὑπό τε τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως ὑποχρεοῦσθε, ὦ γονεῖς, ἵνα ἀναστρέφησθε μετὰ τῶν τέκνων ὑμῶν εἰς τὰ πρῶτα μάλιστα ἔτη τῆς ἡλικίας αὐτῶν, θεωροῦντες αὐτὰ, ὡς ἁφιερωθέντα τῇ λατρείᾳ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὡς τέκνα τῆς ἁγίας αὐτοῦ Ἐκκλησίας καὶ ναοὺς τοῦ ἁγίου Πνεύματος· διὸ μετὰ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν εὐλαβείας μεριμνᾶτε καὶ περὶ τῆς σωματικῆς ζωῆς τοῦ παιδίου, ὅπως ἀξίως τὸ πνεῦμα κατοικῇ ἐν αὐτῇ. Ἡ δὲ μήτηρ, ὑπ' οὐδεμιᾶς ἀνάγκης κωλυμένη, ὀφείλει ἵνα ἐκτελῇ καθῆκον ἱερὸν, τρέφουσα διὰ τοῦ γάλακτος αὐτῆς τὸ ἴδιον τέκνον. Τὴν δὲ ζωὴν αὐτοῦ ἀμφότεροι φυλάσσοντες, ὀφείλετε φροντίζειν, ὅπως τὸ σῶμα αὐτοῦ αὐξάνῃ καὶ ἐνδυναμοῦται, συμφώνως πρὸς τοὺς νόμους τῆς φύσεως καὶ πρὸς τὸν πρώτιστον αὐτοῦ προορισμὸν, ὅστις ἐστὶν, ἵνα γίνῃ ὄργανον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἐπιτύχῃ τὸ ἔσχατον αὐτοῦ τέλος· ὅθεν περιθάλπετε τὸ σῶμα, προφυλάσσετε αὐτὸ ἐκ τῆς βλαβερᾶς ἐπιῤῥοῆς τῶν στοιχείων, καὶ

ἐνισχύετε διὰ τῶν καταλλήλων μέσων· ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἐργάζεσθε, ἔχοντες πάντοτε ὑπ' ὄψιν τὸν κεφαλαιώδη σκοπὸν τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως μηδὲν συγχωρηθῇ ἀπᾴδον τῷ τοιούτῳ σκοπῷ· προφυλάσσοντες δὲ τὸ παιδίον ἐκ πάσης ἐπηρείας καὶ τῆς ὀλεθρίου ἐνεργείας τῶν ἀτμοσφαιρικῶν μεταβολῶν, ἢ ἐκ τῆς ἐξασθενήσεως καὶ χαυνώσεως, ἣν ἐπιφέρει ἡ αὐστηρὰ ἀνατροφὴ καὶ ἡ τῶν γονέων ὑπέρμετρος ἀγάπη, οὐχ ἧττον προσέχετε ἵνα μὴ καταστήσητε αὐτὸ μαλθακὸν καὶ φιλάσθενον δι' ὑπερβολικῆς καὶ ἀκαίρου μερίμνης, ἢ εὐπρόσβλητον ὑπὸ τοῦ ψύχους διὰ τῆς πολλῆς προφυλάξεως· ὅθεν ἡ τροφὴ αὐτοῦ ἔστω ὑγιεινὴ καὶ οὐδόλως πρὸς λαιμαργίαν φέρουσα, τὸ δὲ ἔνδυμα κατάλληλον τῷ φύλῳ καὶ τῇ καταστάσει τοῦ παιδίου, καὶ μηδαμῶς ὑποτρέφον τὴν παιδικὴν κενοδοξίαν καὶ φιλαυτίαν· ἐπιτρέπετε δ' αὐτῷ καὶ τὰς ἀθῴους παιδικὰς διασκεδάσεις, ὅπως αὗται, ἐνδυναμοῦσαι τὸ σῶμα, κατὰ μικρὸν διεγείρωσιν, ἀναπτύξωσι καὶ ἐπασχολήσωσι τὰς νοερὰς αὐτοῦ δυνάμεις. Ἀλλ' ἐν τοσούτῳ καὶ ἡ μέριμνα περὶ τῆς ψυχῆς καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ παιδίου ἐστὶ πλείστου λόγου ἀξία.

Τὴν μέριμναν ταύτην, ὦ γονεῖς, ὀφείλετε ἀκατάπαυστον ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ παιδίου· ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος τοῦ Χριστοῦ διὰ τῆς ἀοράτου αὐτῆς παρουσίας ἐπισκιάζουσα τὸ παιδίον ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀναγεννήσεως αὐτοῦ ἐν τῷ θείῳ βαπτίσματι, ὑποχρεοῖ ὑμᾶς, ὡς καὶ πάντας τοὺς προσεγγίζοντας τὰ παιδία, ἵνα, φερόμενοι πρὸς αὐτὰ μετὰ πάσης προφυλάξεως, ἐμπνέητε αὐτοῖς τὰ ἁγνότερα καὶ ἁγιώτερα αἰσθήματα, καὶ μάλιστα καθ' ὃν καιρὸν ἄρχονται νὰ ἐννοῶσι τὰ κύκλῳ αὐτῶν ἀντικείμενα, ὅπως ἐν τῇ πρώτῃ ἀναπτύξει τῆς διανοίας αὐτῶν ἐξοικειωθῶσι μόνον μετὰ τῶν ἀθῴων, τῶν ὠφελίμων καὶ ἀναγκαίων πραγμάτων· διὸ συμφώνως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀκαταπαύστως καλλιεργεῖτε τὸν νοῦν, τὴν καρδίαν καὶ τὴν θέλησιν τῶν παιδίων.

Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ ἐνεργείᾳ τῆς παιδικῆς αὐτῶν διανοίας ὀφείλετε ἵνα κοινοποιῆτε εἰς αὐτὰ λόγους καὶ ἐννοίας ὑγιεῖς, ἀληθῶς ὠφελίμους καὶ ἀναγκαίας, καὶ ἐπομένως ἀναπτύσσητε ταύτας, προϊούσης

τῆς νοερᾶς αὐτῶν καταστάσεως. Καὶ ἐπειδὴ ἡ παιδικὴ ἡλικία ζῇ μᾶλλον ἐν τῇ αἰσθήσει, αἱ πρῶται πρὸς τοὺς παῖδας διδασκαλίαι ἀνάγκη ἵνα ἐξηγῶσι τὰ πλησιέστατα αὐτοῖς ὁρατὰ ἀντικείμενα, καὶ ἐκ τούτων κατὰ μικρὸν νὰ προχωρῶσι πρὸς τὰ ἀπώτερα καὶ ἀόρατα, δι' ὧν ἀκολούθως σαφέστερον ἐννοήσουσι πάντα τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν κείμενα· ἅμα δὲ τὸ παιδίον ἀρχίσῃ ἵνα γνωρίζῃ καὶ ὀνομάζῃ τοὺς ἑαυτοῦ γονεῖς, καὶ διακρίνῃ τὴν ἀγάπην καὶ τὰς εὐεργεσίας αὐτῶν, ὀφείλετε, ὦ γονεῖς, ἵνα διδάσκητε αὐτὸ, ὅτι ὑπάρχει πατὴρ ἐπουράνιος, ὅστις ἀγαπᾷ τοὺς πάντας, προστάζει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ν' ἀνατέλλῃ ἐπὶ πάντας, δίδει τροφὰς καὶ πᾶν ὅ,τι ἔχομεν, παρηγορεῖ τοὺς πενθοῦντας, καὶ πάσας ἡμῶν τὰς θλίψεις καὶ τὰς δυστυχίας μεταστρέφει εἰς ὠφέλειαν ἡμῶν. Πληροφορήσατε τὸ τέκνον ὑμῶν, ἀναλόγως τῆς νοερᾶς αὐτοῦ ἀναπτύξεως, ὅτι ὁ Θεὸς ἐστι μέγας, πάνσοφος καὶ ἀγαθὸς, καὶ πλούσιος ἐν ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς, ὅτι αὐτὸς τὰ πάντα ἐποίησε, διατηρεῖ καὶ φυλάττει ἐν τάξει καὶ ἁρμονίᾳ· διατηρῶν συνάμα καὶ τὴν ἡμετέραν ζωὴν, καὶ δίδους ἡμῖν πάντα τὰ ἀναγκαῖα. Διδάξατε ὑμεῖς πρῶτοι τὸ παιδίον ὑμῶν μετὰ φρονήσεως, ἀγάπης καὶ εὐλαβείας, ὅτι Θεὸς ὁ Πατὴρ ἔπεμψεν εἰς τὸν κόσμον τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅστις ἐδίδαξεν, ἐθαυματούργησεν, ἔπαθεν, ἀπέθανεν, ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ ἀνελήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν ὡς Θεὸς παντοδύναμος, καὶ ὅτι ἐπομένως ἐξαπέστειλε τὸ πανάγιον Πνεῦμα, καλεῖ τοὺς πάντας πρὸς τὴν αἰώνιον σωτηρίαν καὶ τὴν κληρονομίαν τῆς οὐρανίου βασιλείας, ὅτι ἐλεύσεται καὶ πάλιν ἐπὶ τῆς γῆς ἵνα κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκροὺς, ὅτε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Μὴ παύσητε διδάσκοντες τὰ φίλτατα ὑμῶν τέκνα, τὰς σωτηριώδεις ἀληθείας τῆς ἁγίας ἡμῶν πίστεως, εἰδότες ὅτι μετ' ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης ἀποδέξονται τὴν διδασκαλίαν ὑμῶν· διότι πρὸ μικροῦ ἀναγεννηθέντα δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, φυλάττουσιν ἔτι τὴν προσφιλῆ ἐκείνην ἀθωότητα, τὴν ἀποκτηθεῖσαν ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι, καὶ πνέοντα τὴν εὐσέβειαν, ζητοῦσι καὶ διψῶσιν ἵνα γνωρίσωσι τὸν ἑαυτῶν δημιουργὸν καὶ λυτρωτὴν, καὶ οὕτως ἀγαπῶσιν αὐτὸν, καὶ λατρεύωσιν αὐτῷ.

SISMANOGLIO MUSEO

Προφυλάσσετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μή τις ἐμπνεύσῃ αὐτοῖς ἐννοίας ψευδεῖς, ἰδέας πεπλανημένας καὶ ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν πίστιν καὶ τὰ ἤθη αὐτῶν, προσπαθοῦντες παντοιοτρόπως, ὅπως συνηθίσωσιν ἐγκαίρως ἵνα κρίνωσι περὶ πάντων, συμφώνως πρὸς τὰς ἀρχὰς τοῦ ὀρθοῦ λόγου καὶ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐδέποτε τολμῶσιν ἵνα γνωμοδοτῶσι περὶ πραγμάτων, ὑπερβαινόντων τὴν κατάληψιν καὶ τὰς γνώσεις αὐτῶν, ἀλλ' ὁμολογῶσι τὴν ἄγνοιαν αὐτῶν, καὶ μετὰ πάσης ἐμπιστοσύνης ἕπωνται τῇ χειραγωγίᾳ τῶν γονέων καὶ διδασκάλων αὐτῶν.

Στηρίζοντες δ' ἐν τοῖς τέκνοις ὑμῶν τὰς ὀρθὰς καὶ ὑγιεῖς γνώσεις, ἐξαιρέτως ὀφείλετε ἵνα φροντίζητε ὑπὲρ τῆς μορφώσεως τῆς καρδίας καὶ τῆς θελήσεως αὐτῶν, ὅπως τοιουτοτρόπως ἀγαπήσωσι τὴν ἀλήθειαν, ἥτις ἐστὶ τὸ ἀληθὲς κάλλος καὶ τὸ ἀληθὲς ἀγαθόν· αἱ δὲ ψυχαὶ αὐτῶν, μὴ μολυνθεῖσαι ἔτι ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, προθύμως βέπουσι πρὸς αὐτό, ἀρκεῖ μόνον ἵνα ὑποστηρίζητε αὐτὰς, δεικνύοντες τὰ ἄξια ἀγάπης ἀντικείμενα, καὶ ἐν παντὶ καιρῷ χειραγωγοῦντες αὐτὰς διὰ τοῦ χρηστοῦ καὶ εὐσεβοῦς ὑμῶν παραδείγματος· περὶ τῶν ἀξίων ἀγάπης καὶ εὐλαβείας ὁμιλεῖτε πάντοτε ἐνώπιον αὐτῶν μετ' ἀγάπης καὶ εὐλαβείας. Περὶ δὲ τοῦ ἀντικειμένου ἐκείνου, ὅπερ ἐστὶν ἄξιον θαυμασμοῦ καὶ ὑπολήψεως, μὴ λαλῆτε ἔμπροσθεν αὐτῶν μετὰ ψυχρότητος καὶ ἀδιαφορίας· στρέφετε τὴν καρδίαν αὐτῶν πρὸς τὰ ἀληθῶς ὑψηλὰ καὶ ὡραῖα, ὅπως μάθωσιν ἵνα ἀγαπῶσι καὶ θαυμάζωσι ταῦτα πρεπόντως· πανταχόθεν περικυκλοῖ ἡμᾶς τὸ μεγαλεῖον τῆς φύσεως διὰ τῶν ποικίλων αὐτῆς καλλονῶν, πάντοτε ἐφ' ἡμᾶς ὑπάρχει ἡ ἀπερίληπτος, καὶ πᾶσαν περιγραφὴν ὑπερβαίνουσα, ὑψηλὴ καὶ θαυμάσιος θέα τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ, πάντοτε φωτίζει καὶ θερμαίνει ἡμᾶς ὁ ἀληθῶς μέγας καὶ πάγκαλος τῆς ἡμέρας φωστήρ· διὸ συνδιαλέγεσθε συνεχῶς μετὰ τῶν τέκνων ὑμῶν περὶ τούτων καὶ τῶν ἄλλων ἐξαισίων ἔργων τοῦ Θεοῦ, διεγείροντες εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὸν ποιητὴν καὶ προνοητὴν τῶν ἁπάντων, καὶ δεικνύετε εἰς αὐτὰ τὰ προφανῆ τεκμήρια τῶν θείων τελειοτήτων· οὕτως ἀνυφοῦντες τὴν παιδικὴν καρδίαν πρὸς

τὰς ἀληθεῖς ὡραιότητας, διδάσκετε αὐτὰ νὰ ἀγαπῶσι μόνον τὴν ἀλήθειαν, τὸ ἀληθὲς ἀγαθὸν καὶ ὡραῖον, καὶ νὰ θαυμάζωσι μόνον τὸ ἀληθὲς μεγαλεῖον.

Ἐμπνέοντες εἰς τὰ τέκνα ὑμῶν ἐννοίας ὀρθὰς καὶ ὑγιεῖς, καὶ τὴν καρδίαν αὐτῶν ἐξευγενίζοντες, ταὐτοχρόνως διευθύνετε καὶ τὴν θέλησιν αὐτῶν πρὸς τὰς ἀρετάς· οἱ παῖδες ἐν ὅσῳ ἔτι εἰσὶ παῖδες, καὶ ἰδίως εἰς τὰ πρῶτα ἔτη τῆς παιδικῆς ἡλικίας, ὑμεῖς ὀφείλετε ἵνα ἐπιμελῆσθε αὐτῶν οὐχὶ τόσον διὰ λόγων, ὅσον δι' ἔργων, τοῦτ' ἔστι δίδοντες εἰς αὐτοὺς χρηστὰ παραδείγματα, καὶ προτρέποντες ἵνα πράττωσι πάντα, ὅσα εἰσὶ κατάλληλα εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ τὰς περιστάσεις αὐτῶν· ὅταν δὲ αὐξηθῶσι καὶ γίνωσι νοημονέστερα, τότε ἐκείνας τὰς παραινέσεις, τὰς ὁποίας ἤδη ἐξεπλήρουν ὑπὸ τὴν χειραγωγίαν ὑμῶν, ἐξηγεῖτε καὶ ἀναπτύσσετε, ἀποδεικνύοντες τὴν ὠφέλειαν καὶ τὴν ὑποχρεωτικὴν αὐτῶν δύναμιν.

Ἐν πάσῃ δὲ περιστάσει προσπαθεῖτε ἵνα διεγείρητε καὶ ὑποστηρίζητε εἰς τὰς καρδίας τῶν τέκνων ὑμῶν τὸ ἠθικὸν αἴσθημα καὶ τὴν δύναμιν τῆς συνειδήσεως· ὁμιλεῖτε συνεχῶς μετ' αὐτῶν περὶ τῆς ἀξίας καὶ ὠφελείας τῆς ἀρετῆς, καὶ περὶ τῆς ἀπαξίας καὶ βλάβης τῆς κακίας καὶ ἁμαρτίας· διηγεῖσθε εἰς αὐτὰ παραδείγματα ἐναρέτων ἀνδρῶν, ὡς ἀξίων ἀγάπης, σεβασμοῦ καὶ μιμήσεως, ἐκθέτοντες συνάμα καὶ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐγκλημάτων εἰς ἀνθρώπους ἁμαρτωλοὺς, ἵνα τοιουτοτρόπως τρέφοντες ἐν αὐτοῖς τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀρετὴν, τρέφητε συνάμα τὸ μῖσος καὶ τὴν ἀποστροφὴν κατὰ τῆς ἁμαρτίας.

Ἐνθυμεῖσθε πάντοτε, ὅτι ἓν ὑπάρχει τὸ ἀληθὲς θεμέλιον τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, *ὡς ἀρχὴ τῆς σοφίας*. Ἔστε δ' οὗτος οὐχὶ φόβος δουλικὸς, ὁ κωλύων τὸν ἄνθρωπον ἐκ τῆς ἁμαρτίας τῷ δέει τῶν ποινῶν, ἀλλὰ φόβος υἱϊκὸς, ὅστις συνίσταται ἐκ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἰσχυρᾶς ἀγάπης, πατέρα ὑπεράγαθον αὐτὸν ὁμολογῶν, καὶ συνοδεύεται ὑπὸ μερίμνης εἰλικρινοῦς, ὅπως μὴ λυπήσῃ αὐτὸν δι' οὐδεμιᾶς πονηρᾶς πράξεως· τοῦτον τὸν φόβον ὀφείλετε ἐμπνέειν εἰς τὰ τέκνα ὑμῶν ἐκ τῆς πρώτης αὐτῶν ἡλικίας,

SISMANOGLIO MEGARO

ἀνατρέφοντες αὐτὰ, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, *ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ Κυρίου* (Ἐφ. ϛ΄. 4)· ἐνταῦθα, ὦ γονεῖς, πρὸ πάντων ἀπαιτεῖται τὸ παράδειγμα τῆς εὐσεβοῦς ὑμῶν ζωῆς. Ἡ πρὸς τὸν Θεὸν εὐλάβεια ὑμῶν, ὁ ὑμέτερος ζῆλος πρὸς τὴν ἀκριβῆ τήρησιν τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν, καὶ ἡ σταθερὰ ὑμῶν ἀποχὴ ἐκ παντὸς πράγματος, ἐναντίου ὄντος εἰς τὴν εὐσέβειαν καὶ τὴν ἀρετὴν, ἰδοὺ τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς καλῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων ὑμῶν.

Ἀνατρέφοντες δὲ ταῦτα, κωλύετε αὐτὰ ἐκ τῶν κακῶν συναναστροφῶν· διότι, καθὼς ὠφελοῦνται ἐκ τῶν ἀγαθῶν παραδειγμάτων, οὕτω καθ' ὑπερβολὴν βλάπτονται καὶ ἐξαχρειοῦνται ἐκ τῆς συναναστροφῆς ἀνθρώπων, διεφθαρμένων τὰ ἤθη· « *ὁμιλίαι κακαὶ*, κατὰ τὸν θεῖον Ἀπόστολον, *φθείρουσιν ἤθη χρηστά* » (Ἀ. Κορινθ. ιέ. 33)· ὡσαύτως ὄλεθρος καὶ ἀπώλεια εἰς τοὺς παῖδας ἡ ἀνάγνωσις βιβλίων, βλαβερῶν εἰς τὴν πίστιν καὶ τὰ ἤθη αὐτῶν· ὅθεν μὴ ἐπιτρέπετε αὐτοῖς συγγράμματα, ὅσα ἐναντιοῦνται εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ὀρθοδόξου πίστεως καὶ εἰς τοὺς θεσμοὺς τοῦ βασιλείου Κράτους, ἀποπλανῶσι τὴν διάνοιαν τῶν παίδων εἰς κενὰς θεωρίας, δελεάζουσι καὶ θρύπτουσι τὴν αἰσθητικότητα αὐτῶν, ἐπασχολοῦσι τὴν παιδικὴν αὐτῶν φαντασίαν εἰς διαλογισμοὺς ματαίους καὶ ἀνωφελεῖς, καὶ διεγείρουσιν ἐν ἑαυτοῖς ἐπιθυμίας πονηράς· τοὐναντίον δὲ, μακάρια θέλετε καταστήσει τὰ ὑμέτερα τέκνα, ἐὰν, ῥιζώσαντες εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, ὑποχρεοῦτε αὐτὰ, ὅπως ἀναγινώσκωσι συγγράμματα εὐσεβῆ καὶ σωτήρια, καὶ ἐξαιρέτως τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὸν *δυνάμενον σοφίσαι αὐτὰ εἰς σωτηρίαν* (Ἀ. Τιμ. γ΄. 15).

Παντοιοτρόπως προφυλάσσετε τὰ τέκνα ὑμῶν ὅπως μὴ παραδοθῶσιν εἰς κλίσεις ἀθεμίτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες εὐκόλως μετατρέπονται εἰς πάθη, καὶ ὑποδουλοῦσι τὸν ἄνθρωπον εἰς τοῦτο ἢ εἰς ἐκεῖνο τὸ ἔγκλημα· ὅθεν περιορίσατε τὸ κακὸν ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ· προφυλάξατε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐκ τῆς ἰδιοτροπίας, τῆς ὑπερηφανίας, τῆς κενοδοξίας, τῆς ἀπειθείας, τῆς ὀκνηρίας, τοῦ μίσους, τῆς μνησικακίας, τῆς ἔχθρας, τῆς πρὸς τὰ τῆς πίστεως ψυχρότητος, τῆς ἀδιαφορίας πρὸς τοὺς γέροντας καὶ τοὺς ἄρχοντας, τῆς πρὸς τὴν

φιληδονίαν ῥοπῆς, καὶ ἐξ ἄλλων ἁμαρτημάτων, τὰς δὲ ψυχὰς αὐτῶν ἐκ τοιούτων ἀκανθῶν καὶ τριβόλων καθαίροντες, ἐμφυτεύσατε εἰς αὐτὰς ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ εὐλάβειαν πρὸς τὰ θεῖα, ὑποταγὴν εἰς τὸ Κράτος, σέβας πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους, εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς εὐεργέτας, εἰλικρινῆ ἀγάπην πρὸς πάντας, πρᾳότητα, ἀμνησικακίαν, φιλησυχίαν, εὐμένειαν, ἑτοιμότητα πρὸς τὰ ἀγαθὰ, φιλοπονίαν, σεβασμὸν πρὸς τὴν ἀθωότητα καὶ χρηστότητα ἠθῶν.

Γονεῖς! καθὼς ἡ πατρικὴ καὶ μητρικὴ ὑμῶν ἀγάπη πρὸς τὰ ὑμέτερα τέκνα ὑπαγορεύει εἰς ὑμᾶς ἵνα μὴ βλέπητε ἀδιαφόρως τὰς εἰς αὐτὰ φαινομένας ἠθικὰς ἐλλείψεις, τοιουτοτρόπως ἡ αὐτὴ ἀγάπη ὑποχρεοῖ ὑμᾶς, ἵνα πρὸς τὴν διόρθωσιν τῶν ἐλλείψεων τούτων μεταχειρισθῆτε μέσα φρονήσεως καὶ πραότητος· διότι ἄλλως ἐνδέχεται ν' ἀποτύχητε τοῦ σκοποῦ· πρὸς τὴν ὀρθὴν διεύθυνσιν τοῦ τρυφεροῦ φυτοῦ ἀπαιτεῖται προσοχὴ καὶ προφύλαξις, ὅπως μὴ θραύσωμεν αὐτὸ, ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ἀπαιτοῦνται καὶ πρὸς τὴν διόρθωσιν τῶν τρυφερῶν ὑμῶν τέκνων· διὸ ἀνάγκη ἵνα κατ' ἀρχὰς φέρησθε πρὸς αὐτὰ ἱλαρῶς καὶ ἡπίως, παραινοῦντες καὶ συμβουλεύοντες, μεχρισοῦ ἡ ἀδιόρθωτος αὐτῶν γνώμη ἀπαιτήσῃ μέτρα αὐστηρὰ, καθὼς ἡ κινδυνώδης ἀσθένεια φάρμακα ἰσχυρά· πρὸς τὴν μακροθυμίαν καὶ πραότητα προτρέπει ὑμᾶς ὁ Ἀπόστολος, λέγων· « *οἱ πατέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμῶσιν* » (Κολασ. γ΄. 21)· ἀλλὰ καὶ ἡ πραότης ἔχει τὰ ὅρια αὐτῆς· ὅταν ὑπάρχῃ ἀνάγκη αὐστηρότητος, οἱ γονεῖς ἁμαρτάνουσιν, ἐὰν μὴ μεταχειρίζωνται αὐτὴν, ὅπως σώσωσι τὸ τέκνον αὐτῶν ἐκ τῆς κατεχούσης αὐτὸ κακίας· ὁ θεσπέσιος σοφὸς λέγει· « *πληγαὶ καὶ ἔλεγχοι διδόασι σοφίαν* » (Παροιμ. κθ΄. 15)· ὁ δὲ Σειρὰχ ἀποφαίνεται· « *ὁ ἀγαπῶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐνδελεχήσει μάστιγας αὐτῷ, ἵνα εὐφρανθῇ ἐπ' ἐσχάτῳ αὐτοῦ· ὁ παιδεύων τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὀνήσεται ἐπ' αὐτῷ, καὶ ἀναμέσον γνωρίμων ἐπ' αὐτῷ καυχήσεται* » (Σειρ. λ΄. 1—3).

Γονεῖς! προφυλάττοντες τὰ τέκνα ὑμῶν, ὅπως μὴ ἀποκτήσωσι ψευδεῖς ἰδέας καὶ γνώσεις περὶ τῆς ζωῆς, διὰ τῆς ἀναγνώσεως συγγραμμάτων, ἅτινα περιέχουσιν ἀπατηλὰς καὶ ἀδυνάτους θεωρίας,

ταὐτοχρόνως ὀφείλετε ἵνα προλέγητε εἰς αὐτὰ τὰς δυσχερείας, τὰς θλίψεις καὶ ἀσθενείας, ἃς ἐνδέχεται νὰ ἀπαντήσωσιν ἐν τῇ πορείᾳ τῶν διαφόρων ὁδῶν τῆς ζωῆς· ἀκολούθως παραινέσατε αὐτὰ πῶς ὀφείλει νὰ διάγῃ ὁ ἄνθρωπος, ὑπὸ δεινῶν περιστάσεων κατεχόμενος, πῶς νὰ φυλάττῃ ἑαυτὸν ἐκ τῶν θελγήτρων τῆς ἁμαρτίας, πῶς νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς ἀθλιότητας τῆς ἐπιγείου ὁδοιπορίας, καὶ τίνι τρόπῳ γενναίως νὰ ὑπομείνῃ τὰς θλίψεις καὶ ἀσθενείας, αἵτινές εἰσιν ἀχώριστοι τῆς παρούσης ζωῆς· συχνάκις ὑριστάμεθα καιρίαν τὴν βλάβην· διότι ἀπαντῶμεν τὰ δυστυχήματα, μὴ ὄντες προητοιμασμένοι, ὅπως καταβάλωμεν αὐτά· ὅθεν, ἀνατρέφοντες τὰ τέκνα ὑμῶν, ὑπερβαλλόντως θέλετε ἀδικήσει αὐτὰ, ἐὰν μὴ προετοιμάσητε ἐγκαίρως τὴν καρδίαν αὐτῶν, ὅπως παλαίῃ ἀπτοήτως κατὰ τῶν δυσχερῶν περιστάσεων, τὰς ὁποίας ἀναπορεύκτως ἀπαντήσει εἰς τὸ στάδιον τῆς πολυμόχθου ζωῆς· διὸ νουθετεῖτε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν καιρῷ καταλλήλῳ, πῶς δυνήσονται ἵνα παρέλθωσιν ἀνεπιβλαβῶς τὰς ἀνάγκας, τὰς ἀσθενείας, τὰς θλίψεις καὶ δυστυχίας! καὶ ὅτι ἐν τοιαύταις περιστάσεσιν ὀφείλουσιν ἵνα ἔχωσι μακρόθυμον ὑπομονὴν, φρόνησιν, καὶ ἐξαιρέτως ζῶσαν πίστιν εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἀκλόνητον πεποίθησιν ἐπὶ τὴν ὑπεράγαθον αὐτοῦ πρόνοιαν.

Γονεῖς! ὅταν ἐμπιστεύησθε τὰ τέκνα ὑμῶν εἰς τὰς χεῖρας τῶν παιδαγωγῶν, ἢ εἰσάγετε ταῦτα εἰς ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα, μὴ νομίζητε ὅτι ἀπηλλάγητε πλέον τοῦ καθήκοντος, ὅπως μεριμνᾶτε ὑπὲρ αὐτῶν, καθὼς πολλοὶ ἀφρόνως τοῦτο ποιοῦσιν· ὅπου καὶ ἂν ὦσι τὰ τέκνα ὑμῶν, ὑμεῖς πάντοτε ἐστὲ οἱ γονεῖς αὐτῶν· ποία καρδία δύναται ἵνα μᾶλλον ἀγαπᾷ τὰ τέκνα, καὶ μᾶλλον κήδηται αὐτῶν, ὅσον ἡ φιλόστοργος τῶν γονέων καρδία; ποία ἀγάπη διὰ τῆς ἰδίας μερίμνης δύναται ἵνα ἐνεργήσῃ ἐπωφελέστερον ἐπὶ τὰ τέκνα, ὅσον ἡ ἀγάπη τῶν ἀγαθῶν γονέων; ὅθεν ἡ περὶ τῶν τέκνων ὑμῶν φροντὶς ὀφείλει ἵνα συνοδεύῃ αὐτὰ πανταχοῦ, ὅπου ἂν ἀπέλθωσι. Μὴ παύσητε ὑπενθυμίζοντες αὐτοῖς, ὅ,τι πρότερον συνεβουλεύσατε αὐτά· ἐξακολουθήσατε διδάσκοντες αὐτὰ τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ἀναγκαίους κανόνας τῆς ζωῆς, καὶ προφυλάσσετε αὐτὰ ἐκ πάντων τῶν κινδύνων,

ὑπάρχοντες οὕτως οἱ φύλακες τῆς χρηστοηθείας αὐτῶν· συνδιαλεγόμενοι δὲ μετ' αὐτῶν, γίνεσθε τὸ παράδειγμα τῆς εὐσεβείας, καὶ διὰ τῆς συνετῆς ἡμῶν ἀναστροφῆς ζωογονεῖτε καὶ στηρίζετε ἐν αὐτοῖς τὴν σωτήριον ἠθικὴν ἐπιῤῥοὴν, ἣν ἅπαξ ἀπεκτήσατε ἐπ' αὐτῶν· διότι, ὁποία κινδυνώδης βλάβη διὰ τοὺς παῖδας, ἐὰν, ἐλθόντες ἐκ τῶν ἐκπαιδευτηρίων εἰς τὴν οἰκίαν τῶν γονέων, ἀπαντήσωσιν ἐν αὐτῇ κακὰ παραδείγματα! ὁποία θλιβερὰ ἀπώλεια τῆς χρηστότητος καὶ ἠθικότητος αὐτῶν, ἐὰν οἱ γονεῖς ἀνέχωνται τὰς μωρὰς αὐτῶν ἐλευθεροφροσύνας καὶ πονηρὰς συνηθείας, καὶ οὕτω συμπλημμελῶσι μετ' αὐτῶν! συχνότατα οἱ τοιοῦτοι γονεῖς μέμφονται καὶ αἰτιῶνται τοὺς παιδαγωγοὺς, ἢ τὰ ἐκπαιδευτήρια· διότι μικρὰν καὶ ἀνωφελῆ ἐπιῤῥοὴν ἐξασκοῦσιν ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν. Καὶ ὅμως αὐτοί εἰσιν οἱ πρώτιστοι αἴτιοι τῆς κακοηθείας τῶν τέκνων αὐτῶν, ἢ διότι ἠμέλησαν τὴν χρηστὴν αὐτῶν ἀγωγὴν, ἢ διότι πρῶτοι ἔδωκαν εἰς αὐτὰ τὸ κακὸν παράδειγμα τῶν ἀθεμίτων αὐτῶν πράξεων.

Πολλὰ ἠδυνάμεθα ἔτι λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς, ὦ γονεῖς, περὶ τῶν καθηκόντων ὑμῶν πρὸς τὰ ὑμέτερα τέκνα, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὀλίγων τούτων παραινέσεων ἀναμφιβόλως ἐννοήσατε τὴν πρὸς αὐτὰ σπουδαίαν ὑμῶν σχέσιν, καὶ ἡλίκη μέριμνα καὶ προσοχὴ ἀπαιτεῖται, ὅπως ἀκριβῶς ἐκπληρώσητε τὰ ὑμέτερα καθήκοντα πρὸς τὰ ἴδια τέκνα· ἐμάθετε, διὰ τί ἠὐδόκησεν ὁ Θεὸς ἵνα ἁγιάσῃ τὸν γαμικὸν σύνδεσμον διὰ τοῦ ἁγίου μυστηρίου! ἀρεστὸν ἐγένετο τῷ σωτῆρι ἡμῶν Θεῷ, ἵνα διὰ τοῦ τοιούτου μυστηρίου τὸ εὐλογημένον ζεῦγος τῶν συζύγων ἐπιτύχῃ διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐξαίρετον καὶ ἰσχυρὰν βοήθειαν πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν τοσοῦτον δυσχερῶν καὶ σπουδαίων καθηκόντων τῆς καταστάσεως αὐτοῦ. Ἐστὲ λοιπὸν πιστοὶ ἐκπληρωταὶ τοῦ καθήκοντος ὑμῶν, μεριμνᾶτε ἀκαμάτως ὑπὲρ τῶν τέκνων ὑμῶν, ἔχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν πρόσκαιρον καὶ αἰώνιον αὐτῶν προορισμόν.

Μὴ φοβεῖσθε τοὺς κόπους καὶ πόνους· ἔνθα κόπος, ἐκεῖ καὶ παρηγορία καὶ χαρά· ὁ γεωργὸς κοπιάζει, καὶ οὐδέποτε ἀπαυδᾷ, ἐπειδὴ ἀναμένει τοὺς καρπούς· ὁ κηπουρὸς ἐν κόπῳ καὶ ἱδρῶτι φυτεύει, καὶ

ἐν ὑπομονῇ ποτίζει καὶ καθαίρει, ὑπὸ τῆς ἐλπίδος ἐνισχυόμενος. Ἀλλὰ μήπως οὗτοι δύνανται ἀπολαῦσαι τοσαύτας ἀνταμοιβὰς ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν, ὅσας ὑμεῖς ἀναμένετε, φροντίζοντες περὶ τῆς χρηστῆς ἀνατροφῆς τῶν βλαστῶν τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ, οἵτινες ἐξηγοράσθησαν τῷ τιμίῳ αἵματι τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ ἡγιάσθησαν ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ; ἐνθυμεῖσθε, πόσον ἀναγκαία καὶ σωτηριώδης ὑπάρχει ἡ τῶν παίδων ἀνατροφὴ κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστοῦ! αὕτη δι' αὐτόν ἐστι θησαυρὸς ἀνεκτίμητος· ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἄξιος τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ προορισμοῦ μόνον διὰ τῆς Χριστιανικῆς ἀνατροφῆς, καὶ τὰ τέκνα ὑμῶν δύνανται φυλάξαι τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος, τὴν ληφθεῖσαν ἐν τῷ ἁγίῳ βαπτίσματι, μόνον διὰ τῆς εἰς τὸν Θεὸν ὑποταγῆς, καὶ διὰ τῆς αὐστηρᾶς τηρήσεως τῶν ἁγίων αὐτοῦ ἐντολῶν· ὅθεν διδάσκετε εἰς αὐτὰ τὸ πανάγιον τοῦ Θεοῦ θέλημα καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ· ταῦτα δὲ ἀροῦ μάθωσιν ἵνα εἰλικρινῶς ἀγαπῶσι τὸν Θεὸν, καὶ εὐλαβῶς ὑπακούωσιν αὐτῷ, τότε καθίστανται ἄξια τῆς ἀληθοῦς εὐτυχίας, τῆς τε προσκαίρου καὶ αἰωνίου.

Γονεῖς! οὕτως ἀνατρέφοντες τὰ ὑμέτερα τέκνα, θέλετε ἐκπληροῖ τὸ ἁγιώτερον τῶν καθηκόντων ὑμῶν· θέλετε μορφώσει ἀληθεῖς καὶ ἁγαστοὺς πολίτας τῆς ἐπιγείου καὶ οὐρανίου πατρίδος, τέκνα τοῦ ἐπουρανίου πατρὸς, καὶ συγκληρονόμους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· ὅθεν ἰδοὺ ἡ σπουδαιοτέρα καὶ ὑψηλοτέρα ἐνασχόλησις ὑμῶν! ἀλλὰ καὶ ὁποία παραμυθία καὶ ἀγαλλίασις ἀπόκειται εἰς ὑμᾶς, ἐὰν πιστῶς ἐκπληρώσητε τὸ ἱερὸν τοῦτο καθῆκον, οὗ τινος τὴν ἀκριβῆ ἐκπλήρωσιν ὑπεσχέθητε ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐνώπιον τῆς χάριτος ἐκείνης, ἣν ἐλάβετε ἐν τῷ ἁγιωτάτῳ μυστηρίῳ τοῦ γάμου! Ἡ περὶ τῶν τέκνων ὑμῶν μέριμνα, εὐλογοῦντος καὶ συνεργοῦντος ὑμῖν τοῦ Ὑψίστου, ὑπάρχει λίαν ὠφέλιμος καὶ ἀναγκαία τῇ τε πολιτικῇ κοινωνίᾳ καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ· διότι εἰς ἐκείνην μὲν προετοιμάζει γονεῖς χρηστοὺς καὶ ἀγαθοὺς, ἄρχοντας δικαίους καὶ ἐναρέτους, δικαστὰς ἀμερολήπτους, εὐεργέτας τῆς ἀνθρωπότητος· εἰς δὲ τὴν Ἐκκλησίαν χορηγεῖ τὰ ἀληθῆ αὐτῆς μέλη, ἀξίους λειτουργοὺς τοῦ ἱεροῦ βήματος, ποιμένας

καὶ διδασκάλους, ζῆλον Θεοῦ πνέοντας, καὶ κληρονόμους τῆς ἐπουρανίου βασιλείας. Ἀλλὰ καὶ δι' ὑμᾶς τοὺς φιλοστόργους γονεῖς, οἱ καλῶς ἀνατραφέντες παῖδες ἔσονται ἡ γλυκυτάτη παραμυθία καθ' ὅλην ὑμῶν τὴν ζωήν· καθότι οὗτοι προωρίσθησαν, ὅπως ὑπάρχωσιν ἡ χαρὰ εἰς τὰς θλίψεις ὑμῶν, τὸ ὑποστήριγμα τῶν ἀναγκῶν, τῶν ἀσθενειῶν καὶ τοῦ γήρατος ὑμῶν, τὸ δὲ μέγιστον, *ἡ ἐλπὶς τοῦ θείου ἐλέους ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ* (Παροιμ. ἰ. 29. Ἀ. Τιμόθ. ϛ'. 15).

Παρακαλεῖτε Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Θεὸν ἡμῶν, ὅπως αὐτὸς, ὁ στηρίξας τὴν ἁγιότητα τοῦ γάμου, καὶ καθαγιάσας αὐτὸν τῇ χάριτι τοῦ μυστηρίου, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ πανσθενουργοῦ αὐτοῦ Πνεύματος, ἀεί ποτε φωτίζῃ καὶ ἐνισχύῃ ὑμᾶς, ἐν τῷ φόβῳ καὶ ἐν τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἀνατρέφοντας τὰ τέκνα ὑμῶν, καὶ καταπέμπῃ ἐπ' αὐτὰ καὶ ἐφ' ὑμᾶς τὴν θείαν αὐτοῦ εὐλογίαν, πρὸς δόξαν τοῦ παναγίου αὐτοῦ ὀνόματος, σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἀμήν.

SISMEL MEDIOEVALE MANOGLIO

ΔΙΑΤΑΓΑΙ ΓΑΜΩΝ,

ΗΤΟΙ

ΛΟΓΟΙ ΣΑΜΟΥΗΛ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,

κατὰ τῶν ἐπὶ χρήμασι γυναῖκας λαμβανόντων, καὶ ἐμποριαν ἄντικρυς καὶ χρηματισμὸν τοὺς ἱεροὺς γάμους ποιουμένων.

Ἐξ οὗ συνέβαινε μυρία τὰ ἄτοπα, ὅσα καὶ γραφῇ παραδοῦναι ἀμήχανον, ἃ καὶ κατιδὼν ὁ κοινὸς πατὴρ ἐπὶ τὸ χεῖρον προβαίνοντα, συνέθετο τούς δε τοὺς λόγους, ἐκφωνηθέντας ἐν τῇ ἁγιωτάτῃ τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ, καθωμιλημένῃ τῇ διαλέκτῳ, ἵνα καὶ τοῖς νῦν οὖσι συνετὰ, καὶ τοῖς ὄπισθεν ἐσομένοις τῶν Χριστιανῶν εὐσύνοπτα καὶ κατάδηλα γένηται τὰ ἀπὸ τοιούτων γάμων ἀναφῃνύμενα κακά· ἐφ' οἷς, ὀλίγαις ὕστερον ἡμέραις, δημοσιευθέντων τῶν δύο τουτωνὶ λόγων εἰς τὸ κοινὸν, καὶ τῆς τοῦ πράγματος ἀτοπίας οἱονεὶ στηλιτευθείσης, συμφρονήσας ἅπας ὁ ἐν τῇ βασιλευούσῃ ὀρθόδοξος λαὸς, καὶ οἱ τοῦ ὀρθοδόξου γένους προΰχοντες, ὁμοφώνως τὴν τοῦ κακοῦ τούτου ἀπαλλαγὴν ἐξητήσαντο. Καὶ δὴ, σκέψεως περὶ τούτου γενομένης, ἔδοξε τοῖς πᾶσιν, ἐκ μέσου ἄραντας, τὸ παρεισαχθὲν παρὰ πάντα λόγον τοῦτο ἔθος ἐκτρίψαι, ὅροις τε τισὶ καὶ κανόσι τὰ τῶν γάμων εὖ μάλα συναρμολογῆσαι, ὥστε καὶ νῦν, καὶ εἰς τὸν ἔξῆς ἅπαντα χρόνον, παῖδας ἐκ πατέρων τὸ εἶναι δεχομένους, οὐχ ἧττον καὶ τὸ εὖ εἶναι κεκτῆσθαι, ἀπηλλαγμένους ἀμυθήτων ὅσων τὴν νῦν ἡλικίαν κατεχόντων κακῶν. Τοιγαροῦν συνόδου συναθροισθείσης ἁγιωτάτων ἀρχιερέων ἐπὶ τοῦ διαληφθέντος Πατριάρχου, γνώμῃ καὶ τῶν λοιπῶν μακαριωτάτων Πατριαρχῶν, ὅρους καὶ κανόνας ἐξέθετο ἡ τοῦ Χριστοῦ μεγάλη Ἐκκλησία, φρικωδεστάταις ἀραῖς καὶ ἀλύτοις ἐπιτιμίοις καθυποβάλλοντας, ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ οὐ συστοιχήσαιεν, οὓς καὶ τόποις ἐκδοθῆναι εἰς διηνεκῆ μνήμην ἐπέτρεψεν.

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΚΑΤΑ ΤΩΝ

ΕΠΙ ΧΡΗΜΑΣΙ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΛΑΜΒΑΝΟΝΤΩΝ.

ΚΥΡΙΑΚΗ Θ'. ΛΟΥΚΑ.

Ἂν διαλογίζεται ὁ Εὐαγγελικὸς οἰκονόμος τοῦ πλούτου, ποῦ, καὶ εἰς ποῖα εὐρυχωρότερα μέρη νὰ συνάξῃ καρποὺς καὶ γεννήματα, πλούτου ἐφόδια, διαλογίζεται καὶ ὁ τοῦ νῦν καιροῦ ζηλωτὴς καὶ ἀκόλουθός του, ἀπὸ ποῦ καὶ ποῖα μέρη νὰ συνάξῃ καὶ αὐτὸς, εἴ τι εἶδος χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· ὁ ἕνας συλλογίζεται, ἀφοῦ ἐπλούτησεν, εἰς ποίας καὶ πόσας χρείας νὰ μεταχειρισθῇ τὸν πλοῦτόν του, καὶ ὁ συλλογισμός του νὰ ἀναπαύηται ἐπάνω εἰς τὰς ὀρέξεις του καὶ ἐπιθυμίας, νὰ τρώγῃ καλὰ, νὰ πίνῃ καλὰ, νὰ ξεφαντόνῃ καλλίτερα, καὶ τὰ ἑξῆς, ὅσα νὰ τὰ κοινολογήσωμεν αἰσχυνόμεθα· ὁ ἄλλος πάλιν μὲ τοὺς αὐτοὺς καὶ παρομοίους σκοποὺς συλλογίζεται, τί τρόπον νὰ μεταχειρισθῇ καὶ μέσα διὰ νὰ πλουτήσῃ· εἰ δὲ καὶ ὁ τρόπος του εἶναι ἐπιβλαβὴς, ὀλέθριος καὶ κατὰ τῆς κεφαλῆς του, τοῦτο δὲν θέλει νὰ τὸ ἐξεύρῃ· ἄρρων, ἀνόητος καὶ ὁ ἕνας, ἄρρων, ἀνόητος καὶ ὁ ἄλλος· ὁ Εὐαγγελικὸς, ὅ,τι ἔπηξεν, ἐθεμελίωσε τὰς ἐλπίδας του εἰς τὸ ἀθεμελίωτον καὶ ἀβέβαιον τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς· ὅθεν καὶ δικαίως ἤκουσεν· « ἄφρον, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαιτοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; » (Λουκ. ιβ'. 15)· ἄρρων καὶ ὁ τοῦ νῦν καιροῦ, ὅτι μὲ τὸν δρόμον ὁποῦ διώκει καὶ κυνηγᾷ τὸν πλοῦτον, μὲ τὸν αὐτὸν περιπίπτει ἀνηλεῶς εἰς κρημνοὺς καὶ βάραθρα ἀπωλείας. Καὶ ἐδῶ φαίνεται μία συντροφία δύο τρελῶν, ἑνὸς

παλαιοῦ καὶ ἑνὸς νέου τρελοῦ, μὲ τούτην μόνην τὴν διαφορὰν, πῶς ὁ παλαιὸς ἤλπιζε νὰ ξεφαντόνῃ καὶ νὰ χαίρεται τοὺς ἰδίους του καρποὺς, τὰ ἰδικά του ἀγαθὰ, χωρὶς νὰ συλλογισθῇ ἄλλο τι· ὁ νέος ἐλπίζει νὰ ξεφαντόνῃ καὶ νὰ χαρῇ ὄχι τοὺς καρποὺς, ὁποῦ ὁ Θεὸς τοῦ εὐλόγησεν, ἢ καὶ οἱ ἱδρῶτες τῆς καλλιεργημένης γῆς τοῦ ἐχάρισαν, ἢ τοῦ ἔδωκεν ὁ καιρὸς, ἀλλὰ τοὺς ξένους καρποὺς, τὰ ἀλλότρια ἀγαθὰ, τὰ μὲ μυρίους κόπους καὶ βάσανα ἀπὸ ἄλλους προσυναγμένα, νὰ θερίσῃ χωρὶς νὰ σπείρῃ, νὰ συνάξῃ χωρὶς νὰ γεωργήσῃ, καὶ εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἀκόπως νὰ πλουτήσῃ· καὶ ἂν εἰς κανένα ἄλλον καιρὸν τῆς ζωῆς του δὲν φαίνεται ὁ Χριστιανικός σου συλλογισμὸς, ἂν ἀλλοτε συσκιάζεται καὶ σκεπάζεται μὲ διάφοραις προφάσαις καὶ ματαιολογίαις ἡ εὐλαβητική του προαίρεσις, ἀλλὰ τέλος πάντων δὲν ἠμπορεῖ νὰ κρυφθῇ εἰς καιρὸν τοῦ γάμου του· ὅταν μέλλῃ νὰ ἔλθῃ εἰς γάμους, τότε φανερὰ ξεσκεπάζεται ἡ ἀληθεια, καὶ φανερώτερα ἡ ἀφροσύνη καὶ ματαιότης του, μὲ τὰς ξένας ἀποθήκας ὁποῦ πολυερευνᾷ, μὲ τὰ ξένα πουγγεῖα καὶ *ἀπαραίτητα τραχώματα*, ὁποῦ ζητεῖ καὶ λογαριάζει. Καὶ τούτη εἶναι ἡ μεγαλητέρα ζάλη τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλούτου, ἡ πλέον ἐπικίνδυνος τρικυμία, ὁποῦ μὲ τοὺς σροδροὺς ἀνέμους τῆς σκοτεινῆς φαντασίας της ἄγει καὶ φέρει τὸν ταλαίπωρον ἄνθρωπον ἀπὸ κῦμα εἰς κῦμα, ἀπὸ ἕνα βυθὸν εἰς ἄλλον, καὶ πλέον, εἰς ὅλην τοῦ βίου τούτου τὴν θάλασσαν, πυρσὸν, φῶς σωτηρίας δὲν βλέπει ὁ δυστυχής! Καὶ ἂν ἡ ζωὴ ἑνὸς ἀνδρογύνου προοιμιάζεται, λαμβάνει τὴν ἀρχὴν ἀπὸ τοὺς γάμους του, ἂν δηλαδὴ οἱ γάμοι του καλοὶ, καὶ ἡ ζωή του ἀκολουθεῖ καλὴ, ἂν οἱ γάμοι του κακοὶ, καὶ ἡ ζωή του κακή· ἂν τοῦτο ἀληθινὸν καὶ ἀλάνθαστον, ἡμεῖς, ἀρίνοντες σήμερον τὸν Εὐαγγελικὸν ἄρρονα, διὰ τὸν ὁποῖον πολλάκις καὶ παῤῥησίᾳ εἰς τὸ κοινὸν ἐλαλήσαμεν, τί ἐραντάζετο ὁ μάταιος, καὶ τί ἔπαθεν ὁ δυστυχὴς, ἀρίνωντας, λέγω, ἐκεῖνον τὸν παλαιὸν καὶ πεπαλαιωμένον εἰς τὴν ἀφροσύνην, τὸν ἀδιόρθωτον, ἀποφασίσαμεν σήμερον νὰ λαλήσωμεν διὰ τὸν τωρινὸν καὶ τοῦ νῦν καιροῦ ἄρρονα, τί φαντάζεται μὲ τὰ *τραχώματά του*, καὶ ὅσα παθαίνει ὕστερον διὰ τὰ *τραχώματά του*·

ἀνόητος, ὄχι διὰ μίαν φορὰν εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ζωῆς του καὶ εἰς τὴν *μέσην* καὶ εἰς τὸ τέλος καὶ διὰ πάντα· διὰ τοῦτο καὶ πάντοτε ταλαίπωρος, ἄθλιος! διὰ τὰ *τραχώματα*, Χριστιανοί μου, εἶναι ἡ σημερινή μας παραίνεσις καὶ νουθεσία, *διὰ τὰ τραχώματα*, αὐτὰ ὁποῦ πολλάκις καὶ κατὰ μέρος ἐλαλήθησαν, καὶ πάντοτε κοινῶς παρὰ πάντων καὶ παῤῥησίᾳ ἐθρηνολογήθησαν. Καὶ μὴν εἰπῆτε τί μέλει τοῦ Πατριάρχου, ἂν ἡμεῖς ἢ ἀπατῶμεν εἰς τοὺς γάμους, ἢ ἀπατώμεθα, ἢ φθείρωμεν, ἢ φθειρώμεθα, ἢ ἀφανίζωμεν σπήτια, ἢ ἀφανιζώμεθα· μὲ τοῦτο, δὲν εἶναι αὐτὴ ἡ φωνὴ, φωνὴ ἑνὸς φρονίμου τέκνου εἰς πατέρα φιλόστοργον· ἀλοίμονον εἰς ἐκεῖνο τὸ τέκνον, ὅταν δὲν δέχεται πατρικὴν συμβουλὴν, καὶ τρὶς ἀλοίμονον εἰς ἐκεῖνον τὸν πατέρα, ὅταν δὲν διδάσκῃ, δὲν ὁδηγῇ, δὲν φωτίζῃ, δὲν φροντίζῃ, δὲν ἀγωνίζεται τὴν καλὴν κατάστασιν τῶν τέκνων του· ὅτε καὶ ἂς μὴν ἐλπίζῃ πλέον κανένα ἀγαθὸν εἰς τὸν οἶκόν του· τοῦτο καὶ ὁ προφήτης Σειρὰχ μᾶς διδάσκει· « *παίδευε υἱόν σου· οὕτω γὰρ ἔσται εὔελπις* » (Σειρ. ιά. 16)· δώσατε λοιπὸν ἀκρόασιν, δώσατε προσοχὴν, διὰ νὰ καταλάβετε εἰς ποῖα λυπηρὰ καὶ ἀθεράπευτα *κακὰ* εὑρίσκεσθε τὴν σήμερον διὰ μόνα αὐτὰ τὰ *τραχώματα*, καὶ πόσα χαροποιὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς θέλετε ἐπιτύχει, ἂν ἀκολουθήσετε τὴν συμβουλήν μας.

Νόμος εἶναι φυσικὸς, καὶ νόμος κοινὸς ὅλων τῶν ἀνθρώπων, τὸ νὰ θέλῃ καὶ νὰ ἀγαπᾷ ὁ καθεὶς τὸ καλόν του, εἴτε ἀληθινὸν καλὸν εἶναι, εἴτε καὶ φαινόμενον· δὲν εὑρίσκεται ἄνθρωπος νὰ μὴν ἀσπάζεται αὐτὸν τὸν νόμον, καὶ κατὰ τοῦτο ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἐπαίνου ἄξιοι εἶναι, συμφώνως κρατοῦν ὅλοι αὐτὸν τὸν νόμον, καὶ ἐκ συμφώνου ἐπαινετοί· ἀλλὰ δὲν εἶναι τοῦτο ἀρκετὸν, δὲν στέκεται εἰς μόνην τὴν θέλησιν καὶ ἀγάπην τοῦ ἀνθρώπου ἡ ἀπόκτησις τοῦ καλοῦ· ἀλλ' ἀνάγκη νὰ ἔχῃ καὶ σύντροφον τὴν φρόνησιν· καὶ αὐτοῦ δοκιμάζονται οἱ κόποι ἑνὸς γεωργοῦ, ἑνὸς τεχνίτου, ἑνὸς πολιτικοῦ καὶ αὐλικοῦ, καὶ κάθε ἄλλου, ὁποῦ ἀγαπᾷ καὶ διώκει τὸ καλόν του, εἴτε τῆς ἐλπιζομένης εὐτυχίας του, εἴτε τῆς ἀποτυχίας καὶ δυστυχίας του· εἰδὲ καὶ τοῦ λείπει ἡ φρόνησις, καὶ ἡ πάσχει νὰ πετάξῃ,

ώσὰν τὸν Ἴκαρον, τοῦτο ὁποῦ εἶναι ἀδύνατον, ἢ θέλει νὰ θηρεύσῃ τὸν ἄνεμον μὲ δίκτυον, ὅταν τοῦ λείπῃ δηλαδὴ καὶ ὁ τρόπος, ἢ καὶ ἄλλο σπέρνει καὶ ἄλλο ἐλπίζει νὰ θερίσῃ, τοῦτο ὁποῦ εἶναι καὶ καταγέλαστον, πόσου γέλωτος ἄρά γε ἄξιος εἶναι ὁ τοιοῦτος; πόσου ἐλέους; ὅλα αὐτὰ ἐνωμένα τὰ βλέπομεν σήμερον εἰς ἐκείνους τοὺς νέους, ὁποῦ ἐπιθυμοῦν νὰ εὕρουν γάμους καλοὺς μὲ σκοπὸν νὰ καλοζήσουν, ἔπειτα ἀντὶς *γυναῖκα* πραγματεύονται *ἄσπρα*, ζητοῦν *τραχώματα*, καὶ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐλπίζουν νὰ καλοταξιδεύσουν, τότε ἀνέλπιστα παθαίνουν ὅλον τὸν καραβοτσακισμὸν τῆς ζωῆς των· καὶ πῶς τοῦτο; ἀκούσατε.

Νόμος εἶναι Ἀποστολικὸς, καὶ κοινὴ πάσης νομοθεσίας παραγγελία, τὸ νὰ ὑποτάσσηται εἰς τὸν ἴδιόν της ἄνδρα ἡ γυναῖκα· « *αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεσθε τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν* » (Ἐφες. ϛ'. 18). Νὰ ὑποτάσσηται, λέγει, ὅ,τι λογῆς τὸ λοιπὸν σῶμα εἰς τὴν κεφαλήν· καὶ καθὼς ἡ κεφαλὴ μὲ τὴν δύναμιν τῆς ὁράσεώς της ξεχωρίζει τὸ φῶς ἀπὸ τὸ σκότος, καὶ μὲ τὴν ἀκοήν της διακρίνει τὸ ὠφέλιμον ἀπὸ τὸ βλαπτικὸν, καὶ μὲ τὴν γεῦσιν τὸ γλυκὺ ἀπὸ τὸ πικρὸν, καὶ μὲ τὴν ὄσφρησιν τὸ εὐῶδες ἀπὸ τὸ δυσῶδες καὶ βρωμερὸν, καὶ μὲ ὅσα ἄλλα ἡγεμονικὰ καὶ προφυλακτικὰ κυβερνᾷ τὰ λοιπὰ μέλη τοῦ σώματός της, καὶ ὡς μία βασιλικὴ καθέδρα δίδει τὰς προσταγάς της εἰς ὅλα τὰ μέρη τῆς ἡγεμονίας της, λέγω εἰς ὅλα τὰ μέλη τοῦ σώματός της, τοῦτο νὰ γένῃ καὶ τοῦτο νὰ μὴ γένῃ, εἰς τρόπον ὁποῦ τὰ ὑποκείμενα μέρη προσφέροντα καὶ ἀποδίδοντα τὴν πρέπουσαν εἰς τέτοιον κηδεμονικὸν φύλακα ὑπακοὴν καὶ εὐπείθειαν, φυλάττεται ἡ τοῦ παντὸς ἁρμονία, σώζεται ὅλη ἡ ἡγεμονία· ἀλλέως, ἂν ἡ καθέδρα ἄλλα προστάζῃ, καὶ ἄλλα τὰ ὑποκείμενα μέλη κρίνουν καὶ ἀποφασίζουν, καὶ μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ τῶν μελῶν μεσολαβοῦν ἀλληλομαχίαις, διχόνοιαις καὶ διάστασαις, ἄθλιον καὶ πανάθλιον πλέον ἐκεῖνο τὸ σῶμα! τέτοιαν ὑποταγὴν παραγγέλλουν οἱ θεῖοι καὶ ἀνθρώπινοι νόμοι, νὰ προσφέρῃ ἡ κάθε γυναῖκα εἰς τὸν ἄνδρα της θέλημα, γνώμην, καὶ σκοπὸν ἄλλον νὰ μὴν ἔχῃ, παρὰ πῶς νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν ἄνδρα της· τὴν σήμερον ὅμως μὲ τὸν τρόπον ὁποῦ

οἱ γάμοι γίνονται, ἔγιναν τὰ ἄνω κάτω καὶ τὰ κάτω ἄνω, *οἱ ἄνδρες γυναῖκες, καὶ αἱ γυναῖκες ἄνδρες!* καὶ ἐκεῖνος ὁποῦ ἔπρεπε νὰ κρατῇ τὸ *τιμόνι* τοῦ καραβίου, κατεστάθη τὴν σήμερον *μοῦτσος*, μὲ τὸ νὰ ἄφησαν ἐναντίον παντὸς νόμου τὴν ἐξουσίαν ἐπάνω εἰς ταῖς γυναῖκές των, καὶ προτιμοῦν καὶ προκρίνουν μόνον τὸν νόμον τοῦ πλούτου, καὶ αὐτοῦ μέσα λανθάνεται καὶ κρύπτεται τὸ μέγα καὶ ἀδιόρθωτον κακὸν, ὅτι ὅπου πλοῦτος, ἐκεῖ καὶ ὑπερηφάνεια, ἐκεῖ καὶ ἐξουσία, δεσποτεία, ἀψηφησία, ἐκεῖ καὶ ὕβρις καὶ καταφρόνησις· τέτοιος εἶναι ὁ νόμος τοῦ πλούτου! Καὶ δὲν κατηγορῶ τὸν πλοῦτον, ὅτι εἶναι ἕνα τῶν μέσων ἀγαθῶν, καθὼς λέγουν οἱ σοφοὶ, ἤγουν ἔχει τόσα καλὰ, ὅσα καὶ κακὰ, κατηγορῶ ὅμως τὸν τρόπον τοῦ πλούτου, ὅταν μὲ τὸ μέσον τοῦ *τραχώματος* θαῤῥῶντας νὰ ἐξουσιάζῃς καὶ νὰ προστάζῃς, προστάζεσαι καὶ ἐξουσιάζεσαι, καὶ ἂν δὲν τὸ ὁμολογῇς, ἀντὶς αὐθέντης καταστήνεσαι ὅμως οἰκειοθελῶς δοῦλος, καὶ δοῦλος ἀργυροαγορασμένος, καὶ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐλπίζεις ἄνεσιν καὶ ἀνάπαυσιν, εὑρίσκεις παντοτεινὴν καὶ ἀνελεύθερον δουλείαν· τοῦτο κατηγορῶ, τοῦτο ἐλεεινολογῶ.

Καὶ εἶναι πλέον αὐτὴ ζωή; ἐσὺ ἐπιθυμεῖς νὰ εὕρῃς γυναῖκα, ὁποῦ θέλει νὰ εἰπῇ συνοίκησις παντοτεινὴ, ὁποῦ θέλει νὰ εἰπῇ συμβίωσις ἀγαπημένη, ὁμόνοια καὶ ὁμορροσύνη χαροποιὰ, ἀγάπη στερεὰ καὶ ἀχώριστος, νὰ μὴν εὐγαίνῃ ἀπὸ τὴν ὑπακοήν σου, νὰ μὴν παραστρατῇ ἀπὸ τὸ θέλημά σου, νὰ φυλάττῃ πίστιν καὶ ὅσα ἄλλα· καὶ καλῶς αὐτὰ τὰ νομοθετεῖς καὶ τὰ κρίνεις, μὰ ὁ νόμος τοῦ πλούτου τὰ ἀναιρεῖ καὶ τὰ καταστρέφει ὅλα αὐτὰ τὰ καλὰ, ὁποῦ ἐσὺ θέλεις καὶ ἀγαπᾷς· διὰ τί ὁποῦ δίδει, ἀνάγκη καὶ νὰ προστάζῃ, καὶ ὁποῦ λαμβάνει, πρέπει νὰ ὑπομένῃ· καὶ ἂν χωρὶς νὰ τοῦ δώσῃ, ὤντας ἀφιερωμένος ὁ ἄνδρας εἰς τὴν ἀγάπην τῆς γυναικός του, ὑπομένει τὰς προσταγάς της, ἀλλ' ὅταν καὶ τὸν δίδῃ καὶ τὸν μετρᾷ καὶ τὸν πλουτίζῃ, εἶναι τρόπος νὰ φανῇ πλέον ἀπειθὴς καὶ παρήκοος ὁ καροῤῥοίζικος; ἔξω ἂν εἶναι ἀχάριστος, καὶ βάρβαρος ἄνθρωπος, καὶ ἀντὶ ἀγαθῶν, ὁποῦ ἔλαβεν, ἀνταποδίδει κακά· ἀλλὰ δὲν ἀνταποδίδεις κακὰ, ἀσυλλόγιστε, ὄχι· ἀλλὰ λαμβάνεις κακὰ διπλάσια καὶ

τριπλάσια· λέγεις, ἀλλὰ δὲν σὲ ἀκούει· λέγεις, ἀλλὰ καὶ ἀκούεις περισσότερα· καὶ τὸ νὰ ἀκούῃς κακὸν, καὶ τὸ νὰ μὴ σὲ ἀκούῃ χειρότερον· τέτοιος ἰσχυρὸς εἶναι ὁ νόμος τοῦ πλούτου, νὰ λέγῃ καὶ νὰ προστάζῃ· εἰδὲ καὶ προέρχεται ἀπὸ γυναῖκα, τότε καὶ πολλὰ ἰσχυρότερος· « *ἡ χρήματα εἰσφέρουσα, δέσποινα ἀντὶ γυναικὸς γίνεται,* » δὲν τὸ λέγω ἐγὼ, τὸ μαρτυρεῖ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων· ὥστε ἡ ἐξουσία τῶν τωρινῶν γυναικῶν δὲν εἶναι πλέον αὐθάδεια, καθὼς ἐσὺ θαῤῥεῖς, ἀλλὰ ἀφροσύνη καὶ ἀναξιότης τοῦ ἀνδρὸς, ὁποῦ μὲ τὴν λῆψιν τοῦ *τραχώματος* γεννᾷ τὴν ἐξουσίαν κατὰ τοῦ ἀνδρός.

Ὁ Θεὸς εἰς τὸν πρωτόπλαστον ἄνθρωπον τὸ ἕνα ἐφάνη πῶς τὸ ἐχώρισεν εἰς δύο μέρη, κατὰ ἀνάλυσιν, καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν χωρισμὸν διὰ νὰ δείξῃ πῶς εἶναι πάλιν ἕνα κατὰ σύνθεσιν, δὲν ἄφησε τὸ ἕνα ἀρκετὸν εἰς γέννησιν ἀνθρώπου, διατί ἐκεῖνο, ὁποῦ γεννᾶται, δὲν εἶναι ὅλον, ἀλλὰ δύο ἡμίτομα, μέρος τοῦ ἑνὸς καὶ μέρος τοῦ ἄλλου, μισὸ μέρος τοῦ πατρὸς καὶ μισὸ μέρος τῆς μητρός· ὁποῦ θέλει νὰ εἰπῇ, ἄνδρας καὶ γυναῖκα δὲν εἶναι δύο ἄνθρωποι, ἀλλὰ ἕνας ἄνθρωπος, καὶ γεννᾶται ἀπὸ δύο μισὰ ἕνα ὁλόκληρον· ἕνας τέλειος ἄνθρωπος εἶναι τὸ ἀνδρόγυνον, εἰς αὐτὸ ἀπαρτίζεται ἡ ὁλόκληρος φύσις· καὶ διὰ τοῦτο κεφαλῆς τόπον ἔχει ὁ ἄνδρας καὶ σῶμά του ἡ γυναῖκά του, κατὰ τὸν Ἀποστολικὸν καὶ κοινὸν νόμον· τοῦτος εἶναι καὶ ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ, δύο νὰ φαίνωνται ἄνθρωποι τὸ ἀνδρόγυνον, καὶ ἕνας ἄνθρωπος νὰ εἶναι τῷ πράγματι. Ἀλλ' ὁ τωρινός μας γαμβρὸς εἰς καιρὸν ὁποῦ ἡ κεφαλή του ζητεῖ νὰ σωματωθῇ, δὲν ζητεῖ σῶμα γερὸν νὰ εὕρῃ, σῶμα ὑγιεινὸν, σῶμα ὁποῦ νὰ δύναται νὰ τὸ κινῇ, νὰ τὸ ὁρίζῃ καὶ νὰ τὸν δουλεύῃ, ἀλλὰ τέτοιον σῶμα ζητεῖ, ὁποῦ ὅταν ἡ κεφαλὴ θέλῃ νὰ κινηθῇ, τὸ σῶμα νὰ μὴν ἀκολουθῇ· ἔπειτα μόνη ἡ κεφαλὴ νὰ κινῆται καὶ τὸ κορμὶ ἀκίνητον, εἶναι τοῦτο σῶμα γερόν;

Βοηθὸν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν ἄνδρα τὴν γυναῖκα, σύντροφον, νὰ συνεργάζεται, νὰ συνδουλεύῃ, νὰ συναγωνίζεται, νὰ ὑφαίνῃ, νὰ ῥάπτῃ, νὰ πλύνῃ, νὰ προετοιμάζῃ τροφὴν, νὰ καλλιεργῇ ἐνδύματα, νὰ

οἰκονομῇ τὰ ἄνω καὶ τὰ κάτω τοῦ ὀσπητίου, νὰ φυλάττῃ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν του, νὰ κρύπτῃ τοὺς κόπους του, καὶ εἰς καιρὸν ἀνέσεώς του, μὲ τὴν πρόθυμον θεραπείαν της, νὰ τοῦ ἀνακουφίζῃ τοὺς ἱδρῶτας, νὰ τὸν ἀναπαύῃ, νὰ τὸν εὐχαριστῇ· βοηθὸν, καὶ ὄχι *δέσποιναν*. Ἀλλ' αὐτὸ, τὸ καλῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν νενομοθετημένον, τὸ βλέπομεν σήμερον ἡμαρτημένον καὶ ἄκυρον, βλέπομεν τὴν κεφαλὴν νὰ προστάζηται καὶ τὰ ποδάρια νὰ προστάζουν· *Θέλω τοῦτο τὸ στολίδι, ὄχι δὲν μ' ἀρέσει αὐτὸ, θέλω νὰ περιδιαβάσω, καὶ δὲν θέλω νὰ σὲ ἐρωτῶ.* Κυρία εἰς τὰ πράγματα, κυρία εἰς τὰ ἄσπρα, μέσα καὶ ἔξω ἡ προσταγαῖς της, καὶ ὁ ταλαίπωρος ἄνδρας της ἂς κοπιάζῃ, ἂς ταλαιπωρῆται, ἂς ξενιτεύηται, ἂς θαλασσομαχῇ, ἂς φέρνῃ καὶ ἂς μὴ προφθαίνῃ, ἂς τρέχῃ ὁλημέρα, καὶ τὸ βράδυ μηδ' ἕνα *σπολλάτη*· ὥστε κάθε της προσταγὴ εἶναι μία ἔξοδος ἀνυπόφορος, καὶ κάθε της θέλημα μία κακοζωΐα· καὶ τούτων τῶν κακῶν ἄλλο δὲν εἶναι τὸ αἴτιον, παρὰ ἡ ἀπάτη τῶν γυναικῶν, ὁποῦ εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν γάμων μὲ τὰ *τραχώματα* ἀγοράζουν τὴν τυραννικὴν ἐξουσίαν καὶ δεσποτείαν ἐπάνω εἰς τοὺς ἄνδρας των, καὶ ἡ μιᾶς ἡμέρας προδοσία, τὸ δόλωμα τοῦ *τραχώματος*, εἰς ὅλην του τὴν ζωὴν μισοζωντανὸν τὸν κρατεῖ εἰς τὰ δίκτυά της· τοῦτο ἐπέρασε τὴν ἐξουσίαν τῶν ἀνδρῶν εἰς τὰ χέρια τῶν γυναικῶν, καὶ ὁ γάμος, τὸ ποτὲ εὔκολον πρᾶγμα καὶ ἐλαφρὸν καὶ γλυκὺ, ἔγινε τὴν σήμερον *ἡ ἐσχάτη δυστυχία*, καὶ σχεδὸν πολλὰ ὀλίγοι δὲν ἐμετανόησαν, ἀφοῦ ἐγεύθησαν τὰ φαρμάκια τῶν γυναικῶν τους. Καὶ λοιπὸν ἡ πρέπει νὰ μὴ ἔλθῃ τινὰς εἰς γάμον, ἢ πρέπει νὰ ὑποφέρῃ· τέτοιον πρᾶγμα εἶναι τὸ *τράχωμα*, ὁποῦ εἰς τὸ παρὸν γλυκαίνει, εὐφραίνει, καὶ εἰς τὸ ὕστερον μαραίνει καὶ τήκει.

Καὶ ποῦ πλέον μένει ὁ νόμος τοῦ Θεοῦ; ἡ εὐλογία τοῦ μυστηρίου; οἱ νόμοι τῆς θείας οἰκονομίας; ἡ χάρις τοῦ γάμου; ὅταν διὰ τὰ ἄσπρα λείψῃ ἡ ὑπακοὴ, ἡ ἀναγκαία εὐπείθεια εἰς τὸν ἄνδρα της; « *ἐν τρισὶν ὡραΐσθην ἔναντι Κυρίου καὶ ἀνθρώπων,* μᾶς καυχᾶται ὁ προφήτης Σειρὰχ, *ὁμόνοια ἀδελφῶν, καὶ φιλία τῶν πλησίον, καὶ γυνὴ καὶ ἀνὴρ ἑαυτοῖς συμπεριφερόμενοι* » (Σειρ. κέ. 16)· ἕνα ἀπὸ

τὰ ζηλωτὰ τοῦ κόσμου καὶ ἐπιθυμητὰ βάζει ὁ Προφήτης καὶ τὸ ὡς ἕνα σῶμα νὰ συγκινῆται ὁ ἄνδρας μὲ τὴν γυναῖκά του, νὰ ἔχουν μίαν καὶ τὴν αὐτὴν γνώμην, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ θέλημα, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ψυχήν· εἰ δὲ καὶ εἰς ἕνα ἀνδρόγυνον λείψῃ αὐτὸς ὁ δεσμὸς, τί ἀηδίαις, τί σύγχυσαις; τί διχόνοιαις; τί καθημεριναῖς πίκραις; τί ἀδιάκοποι πόλεμοι; καὶ τέλος ποῦ ἕνας ἄνθρωπος; ποῦ ἕνα σπῆτι; ἐδῶ καὶ φθοραῖς, ἐδῶ καὶ ὑποψίαις, καὶ ὅσα ἄλλα αἰσχύνομαι νὰ λαλῶ· ἄνθρωπε! γυναῖκα ζητεῖς, καὶ δὲν ἐρωτᾷς πολιτείαν; δὲν ἐξετάζεις ἀνατροφὴν, ἢ συναναστροφήν; δὲν ἐρευνᾷς ἦθος, προαίρεσιν, ἀλλὰ πραγματεύεσαι ἄσπρα; ἕνα μουλάρι θὲ νὰ πάρῃς καὶ τὸ διαλέγεις, μίαν κατζίκα καὶ τὴν στοχάζεσαι, καὶ γυναῖκα εἰς τὸ στρῶμά σου καὶ δὲν ἐξετάζεις; καὶ πῶς νὰ μὴν ἀπατηθῇς καὶ νὰ μὴ γελασθῇς; τί ὀργίζεσαι; τί ἀδημονεῖς; καὶ ὅταν ἀπέβλεψες εἰς στρώματα καὶ παπλώματα χρυσᾶ καὶ χρυσοΰφαντα, καὶ ὕστερον αὐτὴν τὴν γυναῖκα εἶδες σιμὰ εἰς τὸ πλευρόν σου μίαν πάρδαλιν καὶ θηρίον ἀνήμερον, τί δεινοπαθεῖς; ἀλλὰ τοῦτο εἶναι μία δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ θαυμάζεσαι τώρα.

Ἕνας θέλει νὰ λάβῃ μίαν κόρην καὶ ξεγυμνόνει πρῶτον τοὺς γονεῖς της, σμίγει τὴν ἰδικήν του χαρὰν μὲ τοὺς στεναγμοὺς τῶν γονέων της, καὶ εἰς καιρὸν ὁποῦ ἐμβαίνει ὁ γαμβρὸς, εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἁρπάζει καὶ λεηλατεῖ ὅσα δὲν ἠμπορεῖ ὁ μεγαλήτερος ἐχθρὸς, ὁ τολμηρότερος κλέπτης, καὶ διὰ νὰ μὴ πολυλογῶ, γάμους καὶ χαραῖς ἀκούομεν εἰς ἕνα σπήτι, ἀλλὰ, χωρὶς δισαγμὸν, ἐκεῖ καὶ θλίψεις καὶ ἐνοχαῖς γονέων γνωρίζομεν, καὶ ἐρήμωσαις καὶ ἀφανισμούς. Καὶ διατί ἐγυμνώθησαν; καὶ διατί ἐγύμνωσαν καὶ τὰ ἄλλα τους τέκνα; ὅλοι οἱ τοῦ σπητιοῦ γυμνοὶ καὶ ἀδικημένοι, καὶ ὁ ἀδικῶν τίς; ὁ ἀγαπητὸς, ὁ διαλεκτὸς, ὁ ἐξακουστὸς, αὐτὸς ὁ καλότυχος γαμβρός! Καὶ ἐκ τούτου ποίαν ὁμόνοιαν ἀδελφῶν ἐλπίζεις, ὁποῦ τὴν ἐχώρισες; ποίαν φιλίαν τῶν πλησίον, ὁποῦ τοὺς ἐλύπησες; ποίαν συμπεριφορὰν γυναικὸς, ὁποῦ βλέπει τοῦ λόγου της στολισμένην καὶ τὸ πατρικόν της σπῆτι ξεγυμνωμένον, κενὸν, κουρσευμένον, καὶ γυμνοὺς τοὺς γονεῖς; ἐκεῖνα, ὁποῦ ὁ προφήτης Σειρὰχ εἰς ἀνδρογύνων

γάμους μακαρίζει, σὺ λεηλατεῖς καὶ καταστρέφεις, ἐρημᾷς καὶ ἀφανίζεις, ἔπειτα καὶ τὰ ἐντὸς καὶ τὰ πέριξ θέλεις νὰ σὲ τιμοῦν καὶ νὰ σὲ ἀγαποῦν; Ἀλλὰ μία τοιαύτη λυπηρὰ ἀρχὴ, μὲ ὄνομα χαρᾶς, δικαίως μετ' ὀλίγον εἰς ἄμετραις λύπαις σὲ φέρνει· καὶ ἐκεῖνα, ὁποῦ εἰς ἄλλους γονεῖς σὺ ἔκαμες, ἐκεῖνα παθαίνεις καὶ σὺ ὕστερον εἰς τὰ τέκνα σου, καὶ μὲ τὸν ἰδικόν σου νόμον καταδικάζεσαι καὶ σὺ ὁ ἴδιος· ἐσὺ κρίνεις καὶ ἀποφασίζεις, ὅτι *τόσα πρέπει νὰ πάρω διὰ τοὺς γάμους μου, καὶ μὲ τόσα δὲν στέργω*, καὶ τοῦτος εἶναι ὁ νόμος σου, τὸ νὰ πλουτίσῃς ἀπὸ γυναῖκα· ἔπειτα, ἀφ' οὗ ἰδῇς τὸν ἑαυτόν σου πεπλουτισμένον ἀπὸ κόραις, τότε καταδικάζεσαι μὲ τὸν αὐτὸν νόμον σου, τότε θρηνολογεῖς τὸν ἑαυτόν σου ὅτε καὶ ἀνωφελὴς ἡ μεταμέλειά σου. Καὶ τοῦτο εἶναι ἡ δικαία κρίσις τοῦ Θεοῦ, « *ὅτι ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστὶ*, » λέγει ὁ ἴδιός μας Χριστός.

Εὐλόγησεν ὁ Κύριός μας τὸν ἐν Κανᾷ γάμον τῆς Γαλιλαίας, καὶ τὴν εὐλογίαν του τὴν ἔδειξε μὲ τὸ θόλετρον ὅπου ἔδωσε, μεταβάλλωντας τὸ νερὸν εἰς κρασί· ἀλλ' ὁ τωρινὸς γάμος μεταβάλλει τὴν εὐλογίαν εἰς λύπαις καὶ στεναγμούς. Καὶ τὸ τέλος τοῦ γάμου, ὁποῦ εἶναι ἡ καλὴ συμβίωσις καὶ τὸ λιπαρὸν γῆρας, ὁποῦ εἰς τὰ στέφανα καὶ ἡ Ἐκκλησία τὸν εὔχεται, καὶ ὁ ἱερεὺς τὸν εὐλογεῖ, μεταβάλλονται ὄχι εἰς κρασὶ, ἀλλ' εἰς *δηλητήριον καὶ φαρμάκι*· πόσοι νέοι ἤθελαν ἔλθει εὐθὺς εἰς τοὺς γάμους εἰς τὸ ἄνθος τῆς νεότητός τους, εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς ἡλικίας τους, ὅταν καὶ ἡ ἀγάπη θερμοτέρα καὶ ὁ γάμος χαριέστερος, ἂν ἔλειπεν αὐτὸς ὁ συλλογισμὸς τῆς ὑστερινῆς μετὰ τὸν γάμον ἐνοχῆς, ἂν κάμω τόσαις κόραις, θέλω τόσα, καὶ λοιπὸν ἂς ἀποκτήσω πρῶτον, καὶ ὕστερον ἂς εὐλογηθῶ. Καὶ τοῦτο σήμερον, καὶ τοῦτο αὔριον στοχαζόμενοι, ἀποφεύγουν τοὺς γάμους, φοβοῦνται τὴν συζυγίαν τῆς γυναικὸς, καὶ ἔτσι περιπίπτουν εἰς βρωμεραῖς ἀκαθαρσίαις, εἰς κατηραμέναις παρανομίαις, εἰς θανατηφόραις ἁμαρτίαις, καὶ τέλος πάντων, τότε συλλογίζονται γάμους, ὅταν πρὸ τοῦ γάμου φθείρουν τὰ ἤθη τους, μολύνουν τὴν ψυχήν τους. Καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ φυλαχθοῦν τὰ ὕστερα ὑγιεινὰ, ἀφ' οὗ τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς ζωῆς των εἶναι σεσαπημένα καὶ προδιεφθαρμένα; ποία ζωὴ

ἐλπίζεται ὕστερον καθαρὰ, ἀφ᾽ οὗ οἱ τόσοι χρόνοι ἔμαθον τὴν ἀκαθαρσίαν; εἰδὲ καὶ πρὸ τοῦ γάμου καὶ μετὰ τὸν γάμον ἡ κακὴ συνήθεια τραβᾷ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν παλαιὰν στράταν τῆς ἁμαρτίας, μένει πλέον συμβίωσις τιμημένη; ποῦ συμβίωσις; ποῦ καθαρότης καὶ ποῦ ἀγάπη; ὅταν ἀκούῃ ἡ νύμφη τὰ πρῶτα τοῦ ἀνδρός της ἀνδραγαθήματα, βλέπῃ καὶ τὰ ὕστερα; ὅλα τὰ ἐναντία ἤθελαν ἀκολουθεῖ, ἂν ὁ νέος ἤθελε γνωρίσει τὴν νύμφην διὰ πρώτην γυναῖκά του· τότε καὶ ἡ νύμφη, ἁπαλὴ καὶ τρυφερὴ, μὲ ἁπαλὸν καὶ τρυφερὸν ἤθελεν εἶσθαι, καὶ καθαρὰ μὲ καθαρόν· τότε καὶ τὸ στεφάνι, τὸ σημεῖον τῆς νίκης, δεσμὸς ἀχώριστος μιᾶς παντοτεινῆς συνθήκης, εἰρήνης, μιᾶς εὐτυχισμένης ζωῆς· τότε βέβαια εἶχε καὶ ἡ γυναῖκα μίαν καὶ τὴν θέλησιν μὲ τὸν ἄνδρα της, τὸ θεμέλιον τῆς εἰρηνικῆς ζωῆς· « *ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ ῥίζα πάντων τῶν κατ᾽ οἶκον ἀγαθῶν, πρώτιστον τῆς κατ᾽ οἶκον εἰρήνης καὶ πάντων τῶν ἀγαθῶν θεμέλιον, γυνὴ ὁμοροοῦσα τῷ ἀνδρί* » (Χρυσόστ. εἰς τὴν πρὸς Τίτ. ἐπιστ.).

Ἂς μὴ καυχηθῇ τινας, ὅτι ἐγὼ καὶ τὸν καιρὸν τοῦ γάμου ἀναβάλλω, καὶ τὸν ἑαυτόν μου καθαρὸν ἀπὸ βδελυρίας καὶ ἁμαρτίας φυλάττω· ἀδύνατον νὰ εὑρίσκεταί τινας εἰς παντοτεινὸν πόλεμον, καὶ νὰ μὴ νικηθῇ καὶ καμμίαν φοράν· ὅπου πόλεμος, ἐκεῖ καὶ ὁ κίνδυνος ἄφευκτος, ἐκεῖ καὶ τὸ τέλος ἄδηλον· τοῦτο ἐκαυχήθη καὶ ὁ μέγας προφήτης Δαβίδ· « *ἐὰν παρατάξηται ἐπ᾽ ἐμὲ παρεμβολὴ, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου* » (Ψαλμ. κέ.)· ὅταν ὅμως εἶδε μίαν γυναῖκα γυμνὴν, τὴν Βηρσαβεὲ, εὐθὺς ἐνικήθη ὁ ἀνίκητος, καὶ περιέπεσεν εἰς δύο φοβερὰ καὶ θανάσιμα ἁμαρτήματα, μ᾽ ὅλον ὁποῦ τὸ πλῆθος τῶν γυναικῶν του ὑπερέβαινεν εἰς τὸν ἀριθμὸν κάθε πολυάριθμον κοπάδι βοσκοῦ· ἀδύνατον, ἀδύνατον εἰς τὸν πόλεμον τῆς σαρκὸς νὰ μὴ νικηθῇ καμμίαν φορὰν ὁ νέος· ἀπὸ τέτοιον πόλεμον πολλάκις ἐπαρακάλεσε καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος νὰ ἐλευθερωθῇ καὶ δὲν εἰσηκούσθη, ὅτι ἅπαξ ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε, καὶ ἡ δημιουργίαις του νόμοι εἰς τὸν ἅπαντα αἰῶνα διαμένουσιν, ὅσα καὶ ἂν προβάλλῃ ὁ ἄνθρωπος· « *ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκὶ*, λέγει, *ἄγγελος Σατὰν, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι* » (Β΄. Κορινθ. ιβ΄. 7)· δὲν εἶναι

μήτε εὑρίσκεται νέος μήτε ἀπὸ τὸν Δαβὶδ ἁγιώτερος, μήτε ἀπὸ τὸν Σαμψὼν δυνατώτερος, ὁποῦ μὲ ἕνα κατωσάγωνον ὄνου χιλιοστοὺς Φιλισταίους κατέβαλεν· ἀλλὰ τέλος πάντων, *μία γυναῖκα* Φιλισταία τὸν ἐκατέστησε παίγνιον ἕως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ μικρὰ παιδία, καὶ τὸ χειρότερον, ὁποῦ ἂν πέσῃ ὁ νέος εἰς τὴν ἁμαρτίαν, δύσκολα σηκόνεται πλέον· αὐτὰ προξενεῖ εἰς τοὺς νέους ἡ ἀγαμία καὶ ἡ ἀνυπανδρία· αὐτὰ τὰ κακὰ γεννοῦν τὰ ἄσπρα καὶ τὰ *τραχώματα*. Καὶ ὁ φόβος τοῦ γάμου δὲν εἶναι τὴν σήμερον φόβος μιᾶς γυναικὸς, ἀλλὰ τῶν θυγατέρων, ὁποῦ ὕστερον ἤθελε γεννήσει, καὶ πῶς ἔχει νὰ τὰς κυβερνήσῃ· εἰδὲ καὶ ἤθελε λείψει αὐτὸ, καὶ μήτε ὁ γαμβρὸς νὰ ζητῇ τώρα διὰ τὴν νύμφην *τράχωμα*, μήτε ὕστερον ἄλλοι νὰ τὸν ζητοῦν διὰ ταῖς κόραις του, ποῦ πλέον μένει ὁ φόβος τοῦ γάμου; διὰ τί νὰ μὴν ὑπανδρευθῇ ὁ νέος μὲ τὴν νέαν; τάχα διὰ νὰ μὴ θρέψῃ καὶ ἐνδύσῃ μίαν γυναῖκα; ἐπ᾽ ἀληθείας, ἂν ἦτον μόνον αὐτὸ τὸ αἴτιον, ἕνας νέος καὶ δύο γυναῖκας ἔστεργε νὰ πάρῃ, ἂν τὸν ἐσυγχωροῦσεν ὁ νόμος· ἀλλὰ διὰ τὸ πλῆθος τῶν θυγατέρων του; καὶ φοβᾶται πολυτεκνίαν θυγατέρων, ὁποῦ *τραχώματα* πλέον δὲν εἶναι; αὐτὰ προξενοῦν τοὺς φόβους, ὑστεροῦν τοὺς γάμους ἀπὸ τοὺς νέους καὶ νέας, αὐτὰ καὶ γίνονται ἀκαθαρσίαις, μολυσμοῦ αἴτια, αὐτὰ παραδρομαὶ τῆς παρθενίας! Καὶ ἐκεῖνο τὸ πάλαι ὅπου ἦτον ἡ μεγαλητέρα εὐτυχία, τὸ νὰ γένῃ πατέρας, τοῦτο τὴν σήμερον ἔγινε μέγας φόβος! ὥστε, καὶ ἂν προτοῦ νὰ στεφανωθῇς εἶσαι *ἀκάθαρτος, μιαρὸς, βδελυρὸς*, καὶ ἀφοῦ στεφανωθῇς, *ταλαίπωρος, ἄθλιος*! τί ζωή; καὶ τί γῆρας εἶναι αὐτό; εἰς ποῖον μέλος τῆς ζωῆς σου ἔχουν χώραις αἱ τοῦ μυστηρίου εὐχαὶ καὶ εὐλογίαι; εἰδὲ καὶ μήτε πρότερον μήτε ὕστερον ἔχουσι χώραν αἱ εὐχαὶ, μήτε εἰς καιρὸν ἀκαθαρσίας, μήτε εἰς καιρὸν ταλαιπωρίας σου, φαίνεται νὰ χωροῦν εἰς τὸν καιρὸν τῆς ζημίας σου· διατὶ μέσα εἰς ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ, ἐκεῖνο τὸ *τράχωμα* ὁποῦ λαμβάνει ἕνας γαμβρὸς, μὲ πολλαπλασίους τόκους χρεωστεῖ νὰ τὸ πληρώσῃ ὕστερον καὶ αὐτὸς διὰ ταῖς κόραις του· καὶ αὐτὰ ὁποῦ τώρα πέρνει καὶ δὲν τὸ αἰσθάνεται, μετὰ καιρὸν τοῦ τὰ πέρνουν ἄλλοι πολλαπλάσια μὲ κάθε δίκαιον· ἕνα παλληκάρι πέρνει τώρα, λόγου

χάριν, πέντε πουγγεῖα διὰ ἕνα κορίτσι, ἢ καὶ παράνω, ἀμὴ ἂν γεννήσῃ πέντε κόραις, χρεωστεῖ κατὰ ἀναλογίαν νὰ δώσῃ εἰς πέντε, ἀπὸ πέντε τὴν κάθε μίαν, εἰκοσιπέντε· δὲν λέγω περισσότερα, ὅτι μὲ τὸν καιρὸν κάθε κακὸν αὐξάνει, ὅταν δὲν φθάσῃ νὰ κοπῇ· καὶ τί πραγματεία εἶναι αὐτὴ, νὰ ζημιόνεται τινας εἰς τὰ πέντε εἰκοσιπέντε; ἀμὴ ἂν χαθοῦν καὶ αὐτὰ τὰ πέντε ἀπὸ πολλὰ ἐναντία τῆς τύχης καὶ τοῦ καιροῦ περιστατικὰ ἀνέλπιστα, ἀναγκαίως ἀκολουθεῖ μήτε μίαν κόρην νὰ ὑπανδρεύσῃ· ἀλοίμονον εἰς τέτοιον λογαριασμὸν ἀφροσύνης των, ἀλοίμονον ὡσὰν ὁποῦ λογιάζει νὰ πέρνῃ, καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν δίδει ὁμολογίαν χρεωστικὴν διὰ τὰ *τραχώματα* τῶν θυγατέρων του, ὅσα μήτε αὐτὰ ὁποῦ τώρα πέρνει, μήτε ἄλλα τόσα τοῦ ἐξαρκοῦσι.

Πολλὰ λέγουν διὰ τὰς γυναῖκας οἱ σοφοὶ, *πολλὰ*, ἤγουν *κακά*· δὲν ἠξεύρω, ἢ αἱ γυναῖκες ἐκείνου τοῦ καιροῦ ἄλλης φύσεως ἦτον, ἢ οἱ σοφοὶ συκοφάνται· ἐγὼ ὅμως ἀφίνωντας εἰς ἕνα μέρος σήμερον ταῖς ἀμφιβόλαις γνώμαις, ἕνα καὶ μόνον σᾶς λέγω, ὅτι ἡ γυναῖκα εἶναι *ἕνα σπάνιον καλὸν, δυσεπίτυχον ἀγαθόν*. Ἂν ἔτυχέ τινας γυναῖκα καλὴν, ἔτυχεν ὅλα τὰ καλὰ, ἔτυχε καλὸν οἰκονόμον τοῦ ὀσπητίου του, πιστὸν φυλάκτορα τῶν κόπων του, ἄγρυπνον παιδαγωγὸν τῶν τέκνων του, ἄδολον συμβουλάτορα τῶν ὑποθέσεών του, ἀδωρόληπτον δορυφόρον τῆς ὑγείας του, ἀνακουφισμὸν τῶν θλίψεών του, παρηγορίαν τῆς ζωῆς του, ἄνεσιν τῆς ψυχῆς του, καὶ ὅσα ἄλλα ὀρεκτὰ καὶ ἐπιθυμητά· ἔτυχε γυναῖκα καλὴν; ἂς ὑπάγῃ καὶ εἰς τὴν πραγματείαν του χωρὶς ἔννοιαν, ἂς ὑπάγῃ καὶ εἰς τὴν ξενιτείαν μὲ ἐλευθερίαν· ἄφησε τιμόνι εἰς τὸ σπῆτί του, διὰ νὰ κυβερνᾷ τὰ πάντα· πολλαῖς, καὶ μετὰ θάνατον τοῦ ἀνδρός τους, ἐβάστασαν εἰς τιμὴν τὰ ὀσπήτιά τους, ἐφύλαξαν τὰ ὑπάρχοντα, ἀνέθρεψαν τὰ ὀρφανὰ, ὑπάνδρευσαν ταῖς κόραις, ἐπρόκοψαν καὶ ἐκυβέρνησαν καὶ τὰ ἀρσενικὰ, καὶ σχεδὸν ὅσα δὲν ἤθελον δυνηθῆ μήτε οἱ φίλοι τοῦ ἀνδρός της, μήτε οἱ συγγενεῖς τοῦ ἀποθαμμένου, μήτε οἱ εὐεργετημένοι ἀπὸ τὸν ἄνδρα της, μήτε κανεὶς ἄλλος τῶν δυνατῶν ἢ πλουσίων τοῦ τόπου ἐκείνου, μήτε αὐτὸς ἴσως ὁ θανών· ὅλα αὐτὰ μία χήρα

μοναχὴ μὲ τὴν χηρείαν της καὶ μὲ τῆς φύσεως τὴν ἀδυναμίαν τὰ ἐκατόρθωσε, τὰ ἐτελεσφόρησεν, ἐκεῖνα ὁποῦ τὴν σήμερον ἐξ αἰτίας τοῦ *τραχώματος* δύσκολον, διὰ νὰ μὴ εἴπω ἀδύνατον, εἶναι νὰ τὰ κατορθώσῃ, ἂν ἔχῃ καὶ προαίρεσιν· τέτοιαν γυναῖκα σὲ προξενολογεῖ καὶ ὁ προφήτης Μαλαχίας· « *καὶ αὕτη κοινωνός σου, καὶ γυνὴ διαθήκη σου, καὶ ἐγκατάλειμμα πνεύματος* » (Μαλ. Β'. 14).

Ἐσὺ ὅμως ὁ γαμβρὸς μήτε αὐτὰς τὰς ἀρετὰς τῆς γυναικὸς, μήτε θάνατον συλλογίζεσαι, μήτε καὶ τὰ μετὰ θάνατον· πάλιν ἐξ ἐναντίας, ὅποιος δὲν ἔτυχε γυναῖκα, τὰ ἔχασεν ὅλα· αὐτὸς φέρνει, καὶ αὐτὴ σκορπίζει, αὐτὸς παραγγέλλει, καὶ αὐτὴ *τραγῳδᾷ!* συνοικεῖ καὶ κινδυνεύει, ἐλπίζει καὶ ἀπατᾶται, ἀγαπᾷ καὶ μαραίνεται! εἰς ἕνα λόγον, ὅλα τὰ ἄλλα τοῦ κόσμου κακὰ σιμὰ εἰς τὴν κακίαν αὐτῆς μικρὰ τοῦ φαίνονται· « *μικρὰ πᾶσα κακία πρὸς κακίαν γυναικὸς,* » λέγει ὁ προφήτης Σειράχ· ὥστε καὶ πάλιν λέγω, ὅποιος εὐτύχησεν εἰς γυναῖκα, εὐτύχησεν εἰς ὅλα, καὶ ὅποιος ἐδυστύχησεν εἰς γυναῖκα, ἐδυστύχησεν εἰς ὅλα· καθὼς καὶ μία γυναῖκα, ὅταν εἶναι εὐτυχὴς εἰς ἄνδρα, εὐτυχὴς εἰς ὅλα· εἰδὲ καὶ δυστυχὴς εἰς ἄνδρα, δυστυχὴς εἰς ὅλα. Ἀλλὰ τὸ πῶς μήτε ὅλοι εὐτυχοῦν εἰς γυναῖκα, μήτε ὅλοι δυστυχοῦν, τὸ βλέπομεν κάθε μέρα εἰς τὰς διαφόρους παραστάσεις τῶν συνόδων μας· εἶμαι ὅμως βέβαιος, πῶς ἡ μεγαλητέρα δυστυχία τοῦ ἀνδρὸς εἶναι ἡ τυραννικὴ καὶ ἀσυλλόγιστος γυναῖκα καὶ ἀδιάκριτος· ὅλαι αἱ ἄλλαι δυστυχίαι καὶ μὲ τὸν καιρὸν διορθόνονται, καὶ μὲ τὴν τύχην ἀπαντῶνται, καὶ μὲ τὴν ἐπιμέλειαν καὶ φρόνησιν περνοῦν, ὡσὰν καὶ νὰ μὴν ἦτον, ἀλλ' ἡ δυστυχία τῆς γυναικὸς καὶ ἕως εἰς τὸν τάφον της διαμένει ἀχώριστος. Καὶ πῶς πιστεύεσαι, ἄνθρωπε! τὸ πουγγί σου, τὴν ζωήν σου, τὴν τιμήν σου, τὰ τέκνα σου καὶ τὰ μετὰ θάνατον, εἰς ἕνα προσωρινὸν γέλασμα τοῦ *τραχώματος;* πῶς προδίδεις τὸν ἑαυτόν σου καὶ ὅλον τὸν οἶκόν σου; καὶ ἀντὶ νὰ ἐρευνᾷς καὶ νὰ πολυεξετάζῃς ἄνθρωπον, ζητεῖς ἄσπρα, ὁποῦ σήμερον εἶναι καὶ αὔριον δὲν εἶναι; ἀλοίμονον εἰς ἐκείνην τὴν γῆν, ὅσον καρποφόρος καὶ ἂν εἶναι, ὅταν λείψῃ ἀπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ βροχερὸν σύννεφον, ἀλοίμονον, λέγω, εἰς ἐκεῖνα τὰ πλούτη, ὅταν

λείψουν ἄνωθεν οἱ σταλαγμοὶ τῆς θείας εὐλογίας καὶ χάριτος· σήκωσε τὰ ἄσπρα ἀπὸ τὴν μέσην, ἄνθρωπε, τότε εἶσαι ἐλεύθερος ἀπὸ αὐτὰ τὰ κακά· διαλέγεις καὶ πέρνεις, τότε βλέπεις καὶ ψωνίζεις, καὶ ἡ ἡ μία, ἢ ἡ ἄλλη, ἀδύνατον νὰ μὴ σὲ ἀρέσῃ καμμία κόρη· τότε καὶ γλήγωρα καθαρὸς μὲ καθαρὰν συνευφραίνεσαι, τότε χαίρεσαι καὶ τὴν νεότητά σου, τότε σὲ ὑπακούει καὶ σὲ πείθεται ἡ γυναῖκά σου, τότε βοηθός σου καὶ ὄχι *δέσποινα*, τότε καὶ τὸ ὄνομα τῆς χαρᾶς τοῦ γάμου εἶναι ἀληθινὴ χαρά, ὅταν δηλαδὴ καὶ ὁ πενθερὸς δὲν ἀδημονῇ, διατὶ δὲν ἐμέτρησε, καὶ οἱ νεόνυμφοι χαίρονται, διατὶ δὲν θέλουν μετρήσει ὕστερον καὶ αὐτοί· τότε καὶ τὰ λοιπὰ ἀδέλφια εἰς χαράν, ὅτι δὲν ἀδικήθησαν· καὶ τότε πλέον ἐλεύθερος καὶ ὁ πενθερὸς, ἐλεύθερος καὶ ὁ γαμβρὸς, ἐλεύθερα καὶ τὰ τέκνα τους καὶ τὰ ἔγγονά τους, καὶ τέλος τὸ ἐναντίον, ἂν τύχῃ καὶ αἰφνίδιος θάνατος, δὲν ἔχει χρείαν καὶ ἡ χήρα διὰ τὴν ὑπανδρείαν τῶν ὀρφανῶν.

Καλά· ἀλλ' αὐτὸ ἔγινε τὴν σήμερον συνήθεια, λέγεις, καὶ συνήθεια παλαιὰ νὰ ἀλλάξῃ, δύσκολον πρᾶγμα· τοῦτο μὲ λέγεις καὶ προφτσίζεσαι, ὡσὰν νὰ μὴν ἠξεύρω, τί θέλει νὰ εἰπῇ ἀσυνείδητος ἀναισχυντία καὶ τόσον ξέσκεπη καὶ φανερὰ, ὅσον καὶ νὰ πουλῇ τινας τὸν ἑαυτόν του μέσα εἰς τὸν φόρον· *τόσα θέλω καὶ τόσα ζητῶ, ὅποιος μὲ τὰ δώσει, ἐκεῖνος καὶ μὲ ἔχει, ἐκεῖνος μὲ ὁρίζει*· ἢ ὡσὰν νὰ μὲ λανθάνῃ πόσον μεμακρυσμένος εἶναι ἀπὸ τὴν στάσιν τῶν συγγενῶν, πόσον γυμνὸς ἀπὸ τὴν προκοπὴν καὶ ἀξιότητα τῶν νέων, ἐκείνου ὁποῦ παῤῥησίᾳ ἀποκόπτεται ἡ ἀγορά του ἀπὸ κάτω εἰς τὸ προσωπεῖον τῆς συνηθείας· δὲν δίδει ἀκρόασιν τί ψάλλει καὶ τί εὔχεται ὁ κόσμος διὰ λόγου του, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ καταρᾶται· δὲν εἶναι ἡ συμβουλή μας διὰ τέτοιον ἀσυνείδητον, ἀναιδῆ καὶ ἀδιόρθωτον· εἶναι ὅμως δι' ἐκείνους, ὁποῦ ἐρωτοῦν καὶ ἐξετάζουν, καὶ δὲν στέργουν κανένα ἀγενὲς καὶ ἀνάξιον τῆς τιμῆς των, ὁποῦ συλλογίζονται φωνὴν λαοῦ καὶ φοβοῦνται κατάραις. Εἰδὲ καὶ τὴν κακὴν συνήθειαν ταύτην μὲ προβάλλεις, πόσα καλὰ σὲ λέγω καὶ ἐγὼ δὲν ἦτον εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ μὲ τὴν περίεργον φρόνησιν εὐγῆκαν ὕστερον εἰς τὸ φῶς· καὶ πάλιν πόσα κακὰ ἦτον, καὶ μὲ τὴν αὐτὴν φρόνησιν ἔλειψαν·

ἐχάθηκαν· εἰδὲ καὶ ἀμετάβλητα ἦτον καὶ ἀμετακίνητα τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ, μήτε νέον καλὸν ἔπρεπε νὰ γεννηθῇ πλέον εἰς τὸν κόσμον, μήτε κακὸν νὰ παύσῃ οὐδέποτε· ἐκεῖ ὁποῦ πολλὰ καὶ μεγάλα καλὰ ἦτον εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας τῶν προπατόρων μας, καὶ τούτων τὰ ἐναντία βλέπομεν ἡμεῖς εἰς τοὺς τωρινούς· χρειάζεται τοῦτο ἀπόδειξιν; πολλὰ πλουσιώτεροι ἦτον οἱ πρόγονοί μας ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ διὰ ἄλλα αἴτια πολλὰ, καὶ ἔτι διατὶ εἶχαν ὅλης τῆς γῆς καὶ τῆς θαλάσσης ταῖς πραγματείαις εἰς τὸ χέρι τους. Ἀλλ' εἰς καιρὸν τῶν γάμων τους δὲν ἐσυνήθιζαν ἄσπρα καὶ *τραχώματα*· οἱ πτωχοὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου διὰ νὰ ἦναι ἐλεύθεροι ἀπὸ γυναικὸς ἐξουσίαν, δὲν ἐκαταδέχουνταν, οἱ πλούσιοι, καὶ δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν, καὶ διατὶ ἐπρόβλεπον τὴν ὑστερινὴν τῶν τέκνων τους κατάστασιν, ἐπροστοχάζοντο τὸ ἀβέβαιον τῆς τύχης, καὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων τὸ ἄστατον· ὅθεν πτωχοὶ καὶ πλούσιοι ἐλάμβανον γυναῖκας, ὁπότε ἤθελεν ὁ καθεὶς κατὰ τὴν ὄρεξιν καὶ ἀρέσκειάν του, καὶ πάλιν ἔδιδαν εἰς γάμον τὰς θυγατέρας των, τὰς εἰς ὥραν καὶ ἡλικίαν γάμου, ὁπότε ἤθελαν τοὺς παρακαλέσει, χωρὶς κόπους καὶ βάσανα, χωρὶς ἐνοχαῖς καὶ γύμνωσαις· ἀλλ' οἱ τωρινοὶ γαμβροὶ τὸ εὔκολον φοβοῦνται, καὶ τὸ δύσκολον δὲν τὸ βλέπουν, πλούσιοι διὰ μίαν ἡμέραν τοῦ στεφανώματος, καὶ πτωχοὶ καὶ βασανισμένοι διὰ ὅλην τους τὴν ζωήν· διὰ τοῦτο καὶ ἀπὸ πολλὰ πλουσιωτέρους γονεῖς μας, κατεστάθημεν ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοί τους πτωχοὶ καὶ πενέστατοι, καὶ ἀπὸ πολλὰ πρότερον κοινὰ καλὰ, περιεπέσαμεν εἰς αὐτὰ ὁποῦ δοκιμάζομεν τὰ κακά· ὥστε αἴτιον τοῦ *τραχώματος* δὲν εἶναι ἡ συνήθεια, ἀλλ' ἡ καθαρὰ *ἀστοχασία καὶ ἀνοησία*· εἰδὲ καὶ συγχωρήσομεν τῶν κακῶν τὴν συνήθειαν, καὶ τοὺς ψευδομαρτυροῦντας καὶ κλέπτοντας, καὶ κάθε κακὸν καὶ ἁμαρτωλὸν, ἔπρεπε νὰ τοὺς συγχωρήσωμεν, ὡσὰν ὁποῦ καὶ αὐτοὺς ἡ συνήθεια τοὺς ἐδίδαξε τὸ κακὸν, τοὺς ἐγύμνασε τὴν ἁμαρτίαν.

Ἀλλὰ δὲν συγχωρεῖται τινας ἀπὸ αὐτοὺς, δὲν ἀθωοῦται μὲ τοιαύτην ἀπολογίαν, καταδικάζεται περισσότερον, ὅσον καὶ περισσότερον καιρὸν δὲν ἐῤῥόντισε τὴν διόρθωσίν του. Λοιπὸν ἂν δέχεσθε συμβουλὴν, ὁποῦ, κατὰ τὴν σοφὴν παραγγελίαν, ὡς ἕνας λύχνος, δείχνει

τὴν στράταν τοῦ συμφέροντος· « *λόγος βίου παντὸς ἡγείσθω βουλή*, » ἀκολούθησε τὸν ὁδηγόν σου, ἄκουε τὴν συμβουλήν μας, ἄφησε αὐτὴν τὴν κακὴν συνήθειαν, κατάλαβε τὸ συμφέρον σου, διὰ νὰ ζήσῃς καὶ ἐσὺ καὶ τὰ τέκνα σου ἐλεύθερα τὴν ζωὴν, κατὰ τὴν ζωὴν τῶν προπατόρων μας, καὶ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα τὰ καλὰ, ὁποῦ θέλεις τύχῃ, ἂν σοῦ τύχῃ καὶ καμμία *δαλιδὰ* εἰς τὸ ῥιζικόν σου καὶ εἰς τὸ στρῶμά σου, κἂν νὰ ἠμπορῇς εὔκολα νὰ τὴν ἀποσπρόχνῃς ἀπὸ τὴν πόρταν τοῦ ὀσπητίου σου, ἐκεῖνο ὁποῦ τώρα ἂν θελήσῃς, εἶναι τὸ πλέον δύσκολον νὰ τὸ κάμῃς, διὰ τὸν φόβον τοῦ *τραχώματος*· ἀλλ' ἐγὼ, φαντάζεσαι, ἂς πάρω τόσα σήμερον, καὶ μὲ τοὺς τόκους τὰ πολλαπλασιάζω, μὲ τὴν πραγματείαν μου τὰ αὐξάνω, καὶ μὲ τὴν προκοπήν μου ὠφελοῦμαι, κερδαίνω καὶ ἀποκτῶ· καλαῖς ἐλπίδαις αὐταῖς, ἂν σίγουρος ἤθελες ἔχῃ πάντοτε τὸν ἄνεμον δεξιὸν καὶ εἰς τὴν ἐξουσίαν σου, ἂν δὲν συνέβαιναν καὶ ἐναντίοι καιροί· πολλοὶ ἔσπειραν καὶ ἡ ἀκρίδες τὰ κατέφαγαν, ἢ ὁ πάγος τὰ ἐνέκρωσεν, ἢ ἡ ἀνυδρία τὰ ἔκαυσεν, ἢ καὶ χάλαζα τὰ ἐξάλειψε, καὶ σὺ ὅταν σπέρνῃς μὲ δάνεια τὰ ἄσπρα τοῦ *τραχώματος*, πρόσμενε καὶ τὰ ἐναντία· εἶδὲ καὶ αὐτὰ καθ' ἑκάστην συμβαίνουν, καὶ συχνὰ ἀλλάζουν οἱ καιροὶ, μὲ ποίαν φρόνησιν δὲν ὑποθέτεις καὶ εἰς τὸν ἑαυτόν σου ζημίαις ἐξαφνικαῖς καὶ δυστυχίαις ἀνέλπισταις; συμπολίτας σου πλουσίους καὶ εὐτυχεῖς πόσους εἰς τὸν ἀριθμὸν βλέπεις; τρεῖς, τέσσαρας, πέντε, δέκα τῆς ὁμηγύρεως· καὶ αὐτοὺς βλέπεις καλὰ, καὶ τόσους δυστυχισμένους, πολλὰ φρονιμωτέρους καὶ ἀζημιωτέρους ἀπὸ λόγου σου, τόσον πλῆθος ἐνδεεῖς, ἕνα γένος ὁλόκληρον εἰς ἀπορίαν καὶ στενὴν ἔνδειαν, ἂν δὲν τοὺς λυπῆσαι, κἂν δὲν τοὺς βλέπεις; ἐγὼ ἔστεργα νὰ διαμένουν καὶ αὐτοὶ οἱ πέντε δέκα μέχρι τέλους εἰς εὐτυχίαν· εἶδὲ καὶ αὐτοὶ σήμερον ἄνω, καὶ αὔριον κάτω, καὶ οὐδέποτε εἰς τὸ ὁμαλὸν καὶ ἰσόπεδον τῆς καταστάσεώς των, πόθεν μόνος ἐσὺ ἔξω τῶν κακῶν; πτερωτὸς, πτερωτὸς εἶναι ὁ πλοῦτος, εὔκολα πετᾷ καὶ φεύγει καὶ θηρεύεται δύσκολα, καὶ ὁ τῆς δυστυχίας ἀριθμὸς δὲν ἔχει τὸ μέτρον του ὡρισμένον, καθὼς ἐσὺ μετρᾷς καὶ ἀριθμολογεῖς τοὺς τόκους σου· ζλα εἰς μίαν ἡμέραν χάνονται, ὅσα εἰς μίαν ἡλικίαν καὶ εἰς μίαν

ζωὴν ἀποκτῶνται, καὶ μόλις ἡ τελευταία τοῦ θανάτου ἡμέρα διακρίνει τὸν πλούσιον ἀπὸ τὸν πτωχὸν· τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος τραγῳδὸς σωφώτατα μᾶς τὸ λέγει·

« *χρὴ δ' οὔποτ' εἰπεῖν ὄλβιον οὐδένα βροτὸν,*
πρὶν ἂν θανόντος τὴν τελευταῖαν ἴδῃς » (Ἀνδρομ.).

Ἀλλ' ἔστω, δεδόσθω, ἄμποτες εὐτυχὴς ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ζωῆς σου· ἀλλὰ τὸ νὰ ὑποθέτῃς ἀκόμη καὶ τὰ κατόπιν σου ἀπὸ πρώτης ἡλικίας ἕως τελευταίας, τὸν υἱόν σου πορφυρογέννητον καὶ ἔξω τῆς ἐναντίας τύχης, ἔξω τῶν ἀνθρωπίνων δυστυχημάτων, τοῦτο εἶναι καὶ ἐσχάτης ἀνοίας, εἰς καιρὸν ὁποῦ βλέπεις πατέρας εὐτυχεῖς καὶ υἱοὺς ἀξίους ἐλέους, ὀσπήτια λαμπρὰ πατέρων καὶ μετ' ὀλίγον καὶ αὐτὰ τὰ οἰκόπεδα, οἱ γυμνοὶ τόποι, πουλημένα ἀπὸ υἱούς. Καὶ τοῦτο εἶναι τὸ ἀναγκαίως ἀκόλουθον τῆς παρούσης μας καταστάσεως, τὸ νὰ δουλεύῃ ὁ δοῦλος διὰ τὸν αὐθέντην του· δὲν ἔχει ὄνομα ὁ δοῦλος, δὲν ἔχει γλῶσσαν, καὶ δὲν ἔχει φωνὴν, δὲν ἔχει σύνεσιν· τὰ δὲ ὅσα ἔχει αὐτὸς, ἐξουσιάζει ὁ αὐθέντης του καὶ μὲ κάθε δίκαιον.

» *φεῦ φεῦ ! τὸ δοῦλον ὡς ἁπανταχῇ γένος*
» *πρὸς τὴν ἐλάσσω μοῖραν ὥρισε Θεὸς,* »

λέγει ὁ αὐτὸς τραγῳδὸς (Ἀντιόπ.).

Τώρα μέσα εἰς τὴν πολυκύμαντον καὶ πολυβάσανον ταύτην ζωὴν, τὸ νὰ ταξιδεύῃ ἕνα πλεύσιμον πραγματείας χωρὶς τιμόνι, διατὶ τὸ ἀφαίρεσεν ὁ αὐθέντης του, εἶναι τρόπος νὰ διασωθῇ ἀβλαβὲς καὶ ἀκέραιον; καὶ τούτη εἶναι ἡ ἱερὰ ἄγκυρα τῆς ἐλπίδος σου; ἡ σιγουρητὰ τῶν τόκων σου; τὸ κέρδος τοῦ *τραχώματος*; ὁποῦ μὲ τὸ φόρτωμα τοῦ καραβίου βυθίζεται καὶ τὸ καράβι καὶ ὁ καραβοκύρης; Ἀλλ' αὐτὰ ἂν δὲν τὰ συλλογίζεται ὁ νέος, πρέπει ὅμως νὰ τὰ προβλέπῃ ὁ τοῦ νέου πατήρ· καὶ ἂς μὴ λέγῃ, ἐγὼ σήμερον ἀναμεταξὺ τῶν πλουσίων εἶμαι ὁ δυνατώτερος, καὶ καθὼς δύναμαι νὰ ὑπανδρεύσω ταῖς κόραις μου μὲ *βαρέα τραχώματα*, ἔτσι θέλω, ζητῶ καὶ διὰ τοὺς υἱούς μου. Λανθασμένος εἶναι ὁ συλλογισμός του, διατὶ κοντὰ εἰς ταῖς ἄλλαις τοῦ κόσμου ἀπάταις τὸ νὰ δώσῃς εἶναι εἰς τὸ χέρι σου, ἀμὴ τὸ νὰ πάρῃς εἰς τὸ χέρι σου δὲν εἶναι· πολυπρό-

θωπικις καὶ ἀνομοιοπρόσωπαις εἶναι αἱ ἡμέραις, φωτεινὴ ἡ σημερινὴ καὶ ἡλιόφωτος, ἀλλ᾽ ἡ αὐριν ὴ δὲν ἠξεύρομεν, ἂν συννεφώδης καὶ μελανὴ καὶ πάντη ἀνόμοιος καὶ σκυθρωπή· τώρα καὶ ἔξαφνα βρονταῖς καὶ ἀστραπαῖς, καὶ φρόνιμος εἶναι ἐκεῖνος κατὰ ἀλήθειαν, ὁποῦ βλέπει καὶ προστοχάζεται τὰ τοῦ χειμῶνος, καὶ μὲ τὰ προφυλακτικὰ εἰς τὰ ἐναντία τῆς στράτας προετοιμάζεται· « *ἀνὴρ φρόνιμος κατευθύνων πορεύεται* » (Παροιμ. ις΄. 15). Καὶ μὴ μὲ λέγεις πῶς ἐπλούτησαν καὶ μερικοὶ ἀπὸ *τραχώματα*· ἕνα γερὸ μῆλον εἶδες ἐπάνω εἰς τὴν μηλίαν, καὶ τόσα σάπια, σκουληκοφαγωμένα καὶ χαμαὶ εἰς τὴν γῆν ἀπερρίμμενα, δὲν τὰ βλέπεις; μὲ ἐπαινεῖς τέτοιον δένδρον; αὐτὸ ἔχεις συμβουλάτορα σύ; ὢ τῆς μεγαλοφροσύνης σου! δὲν εἶναι τὸ *τράχωμα* αἴτιον εὐτυχίας, δὲν εἶναι, ὅτι ὕστερα ἀπὸ τοὺς γάμους ἐφάνησαν πολλοὶ πτωχοὶ καὶ παντέρημοι, καὶ ὁ μὴ ἄξιος νὰ πλουτήσῃ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ του καὶ ἀπὸ ἰδίαν του προκοπὴν, ἀνάξιος καὶ νὰ τὰ φυλάξῃ· εἶναι ὅμως μέσα, αἴτια ματαίων ἐξόδων καὶ ἀχρήστου δαπάνης· εὔκολα σκορποῦνται τὰ ἕτοιμα, καὶ γλήγορα φθείρονται, τέτοια εἶναι ἡ φύσις καὶ τὸ ἰδίωμά τους· ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἀρέσῃ τῆς νεονύμφου ὁ νεόνυμφος ἐξοδεύει διὰ ἐντροπὴν, ἐξοδεύει διὰ ἐπίδειξιν, καὶ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, ἐξοδεύει καὶ περιττὰ, καὶ μαζὺ μὲ τὰ περιττὰ χάνονται ὕστερα καὶ τὰ ἀναγκαῖα· τότε καὶ εἰς τὰ κριτήρια ἄνω καὶ κάτω ἀντηχοῦν καὶ κωδωνίζονται τὰ *τραχώματα*, τότε καταλαμβάνει καὶ τὴν ἰδικήν του ἀπάτην, τότε καταλαμβάνει καὶ τὸ ἀσυλλόγιστον τῆς γυναικὸς, ὁποῦ μήτε τύχης ἀναγκαίαν μεταβολὴν, μήτε πραγματείας ἄφευκτον ζημίαν, μήτε ἄλλο τι δὲν θέλει νὰ ἀκούσῃ· ἀλλὰ τὸ *τράχωμά μου*, φωνάζει, *τὰ ἄσπρα μου ἔφαγε, τὸ τίποτές μου ἐσκόρπισε, μὲ ἔσβυσε, μὲ ἀφάνισε!* καὶ ὅσα παρόμοια ἐβαρέθημεν καθ᾽ ἑκάστην ἀκούοντες μετὰ κλαυθμῶν καὶ ὀδυρμῶν· τότε φανερὰ μανθάνει καὶ ὁ δυστυχὴς ἄνδρας ἀπὸ τοὺς νόμους, πῶς τὸ *τράχωμα*, ὁποῦ ἔλαβεν, εἶναι χρέος του, καὶ τόσον ἄφευκτον καὶ ἀπαραίτητον, ὅσον καὶ μετὰ θάνατον ἀπὸ κάθε ἄλλο προτιμᾶται χρέος, τουτέστι χρέος ἀθάνατον· ὥστε καὶ ἕνα μῆλον, ὁποῦ βλέπεις ἐπάνω εἰς τὴν μηλίαν, δὲν τὸ τρώγεις ἐσὺ, ἄλλος τὸ τρώγει· ἄκουσα καὶ ἕνα νὰ

λέγῃ· *ἂς πάρω ἐγὼ διὰ λόγου μου αὐτὰ, ὁποῦ μὲ δίδουν, καὶ διὰ ἄλλους δὲν μὲ μέλει, δὲν φροντίζω περισσότερον ἀπὸ τὸ ἴδιόν μου.* Καὶ τίς ἄλλη ἁμαρτία μιαρωτέρα ἀπὸ αὐτὴν; τίς ἄλλος θεοστυγέστερος καὶ καταρατώτερος ἄνθρωπος, νὰ προδίδῃ τὸ κοινὸν συμφέρον τῆς πατρίδος του, τὸ κοινὸν ὄφελος τοῦ γένους του διὰ τὸ ἰδιόν του συμφέρον; μία κόρη νὰ ὑπανδρεύηται, καὶ τόσαι ἄλλαι *νὰ μαραίνωνται, νὰ στειρεύουν*, ἕνα σπήτι νὰ χαίρεται, καὶ μία ὁλόκληρος γειτονία νὰ *στεράζῃ*! χαίρεσαι τοιοῦτον γάμον σύ; ἀλλὰ δὲν χαίρονται τὰ τέκνα σου ὕστερον, ἀλλὰ μήτε καὶ σὺ, ὅταν βλέπῃς τόσαις κόραις τριγύρω σου· εἰδὲ καὶ μαζὺ μὲ τὸ συμφέρον τοῦ γένους σου προδίδεις καὶ τὸ συμφέρον τῶν ἰδίων σου τέκνων, ποῖος ἄλλος μιαρώτερος ἀπὸ σένα; ἂς πάθουν, λέγεις, οἱ ἄλλοι, ἂς χαθοῦν, καὶ δὲν σὲ μέλει. Καὶ τί καλὸς Χριστιανὸς εἶσαι, ἂν ἐγένουσουν καὶ ἀρχηγός; ἀπὸ τέτοιους παρομοίους προδότας καὶ ἀσεβεῖς ἄνδρας ἀφανίσθησαν πόλεις καὶ πολιτεῖαι καὶ ὁλόκληρα ἔθνη, καὶ ὅσον κατὰ τὴν προαίρεσίν σου, *προδότης εἶσαι καὶ σὺ ὅλου τοῦ Χριστιανικοῦ γένους*· ἀλλὰ δὲν ἔλαβε κανένας προδότης εὐτυχές ποτε τέλος, καθὼς τέλος πάντων μήτε καὶ σὺ, ὁποῦ μὲ τὸ κακόν σου παράδειγμα ἀφανίζεις τόσους γονεῖς, καταστρέφεις τόσα ὀσπήτια, προδίδεις ἕνα *δυστυχέστατον γένος*· βέβαια τὸ νὰ πέρνῃ τινὰς διὰ τὴν χρείαν του, χαροποιὸν πρᾶγμα εἶναι, ἀλλ᾽ ὁ φρόνιμος ὅταν δανείζεται, στοχάζεται πρῶτον καὶ πέρνει, προβλέπει πῶς θέλει ἔλθει καιρὸς καὶ νὰ τὰ πληρώσῃ· τοῦτο στοχάσου καὶ σὺ, καὶ ἂν τώρα λαμβάνῃς χωρὶς ὕστερον νὰ χρεωστῇς καὶ μὲ τόκους βαρεῖς νὰ πληρόνῃς, καλὰ τὸ κάμνεις αὐτό· τόσον ὅμως σὲ λέγω, πῶς εἶσαι ἕνας κακὸς ἄνθρωπος, ὁποῦ δανείζεσαι καὶ δὲν πληρόνεις· εἰδὲ καὶ δὲν τὸ στέργεις αὐτὸ, ἀνάγκη νὰ ἦσαι τρελλὸς καὶ πάντῃ ἀνόητος, ὁποῦ τὸ σήμερον μόνον βλέπεις, τὸ αὔριον δὲν προβλέπεις· πλὴν ἐγὼ μήτε κακὸν σὲ λέγω, μήτε τρελλὸν, μήτε ἄλλο τι ἀνάρμοστον καὶ ἀπρεπὲς, ἀλλὰ ἀπατημένον καὶ γελασμένον· καὶ τοῦτο σὲ συμβουλεύω νὰ μὴν ἀπατᾶσαι, καὶ θαρρεῖς πῶς κερδαίνεις, καὶ σὺ ἀφανίζεσαι.

Εἰπέτε με, σᾶς παρακαλῶ, ἂν ἠθέλατε μὲ μίαν κοινὴν γνώμην

ὅλοι σας νὰ ἀποφασίσητε ἀπὸ τὴν σήμερον ἡμέραν νὰ λείψουν πλέον τὰ *τραχώματα*, οἱ γονεῖς νὰ προικίσουν τὴν κόρην τους μὲ ὅσα ἤθελον δυνηθῆ, καὶ τοῦτο ἤθελεν ἀκουσθῆ εἰς ὅλον τὸν κόσμον, τὸ πῶς *τὰ παλληκάρια τῶν Ῥωμαίων* ἐσυμφώνησαν ὅλοι, μὲ μίαν βουλὴν καὶ ἀπόφασιν, νὰ πέρνουν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸ ἑξῆς κορίτσια χωρὶς ἄσπρα· ἀρά γε τί ἀξίαις, τί εὐφημίαις, τί παρὰ πάντων ἐγκώμια ἠθέλετε λάβει; καὶ δὲν εἶναι τοῦτο μία μεγάλη σας κατασχύνη καὶ ὄνειδος, τὰ ἔθνη καὶ τόσαις φυλαῖς νὰ θέλουν νὰ σᾶς ἐγκωμιάσουν, καὶ ἐσεῖς οἱ ἴδιοι νὰ μὴ θέλετε τέτοιαν χάριν; τέτοιαν τιμήν; ἀλλὰ νὰ προκρίνετε τὴν ἀτιμίαν καὶ τὰ ὀνείδη καὶ τὰ περιγελάσματα, διὰ νὰ μὴν εἰπῶ κλαυθμολογήματα, ὁποῦ καθ' ἑκάστην μᾶς ἐλεεινολογοῦν τὰ ἔθνη διὰ τὰ *τραχώματα;* μὰ εἰδὲ καὶ δὲν θέλετε τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εὔκλειαν, κἂν δὲν λυπᾶσθε τὸν ἑαυτόν σας; τόσα κορίτσια καὶ μὲ τὰ κάλλη τοῦ σώματος ἕτοιμα, καὶ μὲ τὰ κάλλη τῆς ψυχῆς ἑτοιμότερα, νὰ προσμένουν νὰ σᾶς δουλεύσουν, καθὼς ἐσεῖς θέλετε καὶ ἀγαπᾶτε, ἔπειτα καταφρονοῦντες τὰ κάλλη τῆς ψυχῆς ἐκεῖνα, ὁποῦ ὁ Θεὸς θέλει, καὶ τὰ κάλλη τοῦ σωματος ἐκεῖνα, ὁποῦ σεῖς θέλετε καὶ τὰ ὀρέγεσθε, μόνον διὰ τὰ ἀπατηλὰ ἄσπρα νὰ προκρίνετε ἐκεῖνα, ὁποῦ οὔτε ὁ Θεὸς θέλει, οὔτε καὶ σεῖς ἀγαπᾶτε; καὶ εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν, καὶ εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὴν ὄρεξίν σας ἐναντιοι· καὶ τίς ἄλλη παιδεία χειρότερη ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὸν ἑαυτόν σας; ποία ἄλλη μωρία μεγαλητέρα; δὲν παιδεύει, δὲν παιδεύει ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μόνος του ὁ ἄνθρωπος παιδεύεται καὶ τιμωρεῖται διὰ τὴν ἀβουλίαν καὶ ἀστοχασίαν του· διατὶ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα, δὲν εἶναι τρόπος νὰ συνέλθουν ποτὲ εἰς ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ὑποκείμενον καὶ νεότης καὶ ὡραιότης καὶ εὐγένεια καὶ χρηστὰ ἤθη καὶ πλοῦτος, σπάνια πράγματα αὐτὰ ἕως καὶ εἰς αὐταῖς ταῖς ἡγεμονικαῖς καθέδραις. Ἀλλὰ καὶ κάθε ἕνα ἀπὸ αὐτὰ κεχωρισμένον ἔχει ξεχωριστὴν τὴν ἔπαρσίν του καὶ εἰς τὴν ἰσχὺν καὶ εἰς τὸ νὰ δουλόνῃ καὶ εἰς τὸ νὰ λυπῇ τὸν ἄνθρωπον· εἰδὲ καὶ τύχῃ νὰ σμίξουν ὅλα αὐτὰ καμμίαν φορὰν εἰς ἕνα ὑποκείμενον, τότε καὶ δεκαπλάσιος ἡ ἔπαρσις καὶ ἡ δουλεία των· τούτη εἶναι ἐκείνη ἡ περίφημος ἁμαρτία καὶ ἀφροσύνη,

ὁποῦ τὸν ἄνθρωπον δοῦλον τὸν κατασταίνει, εἰς ὅλὴν του τὴν ζωὴν ἀνελεύθερον· ἀλλὰ καὶ χωρὶς αὐτὰ τί τρόπος ζωῆς εἶναι ὁ τοῦ νῦν καιροῦ, ὅταν ἡ ἀδιάκοπος φροντὶς, ὁ καθημερινὸς συλλογισμὸς τῆς κυβερνήσεως τῶν θυγατέρων, δὲν ἀφίνῃ τινὰ νὰ εὐφρανθῇ, καθὼς αὐτὸς θέλει καὶ ἀγαπᾷ; μόνον ἂς κρύψω, λέγει, ἂς φυλάξω, ἂς ἔχω, ἂς μὴν ἐξοδεύσω εἰς τοῦτο καὶ τοῦτο, ὁποῦ καὶ ἐγὼ θέλω καὶ ἡ γυναῖκά μου ὀρέγεται καὶ θερμὰ μὲ παρακαλεῖ· καὶ ὅταν αὐτὴ ἡ καθημερινὴ ἔννοια τὸν τήκῃ, τὸν μαραίνῃ, τὸν φθείρῃ, ποία εἶναι ἡ ἀπόλαυσις τῶν καθημερινῶν του καὶ ἀδιακόπων κόπων; τίς ἡ ἄνεσις; τίς ἡ εὐφροσύνη τῆς παρούσης ζωῆς; εἰ δὲ καὶ τοῦτο δὲν ἀρκεῖ μόνον, ἀλλὰ διὰ τὴν αὐτὴν πάλιν αἰτίαν τῆς κυβερνήσεως τῶν θυγατέρων του πίπτει εἰς πολλὰ ἄτοπα βιαζόμενος, καὶ πολλάκις εἰς κακίας, ψευδομαρτυρίας, ἐπιορκίας, κλοπὰς, ἁρπαγὰς, ἀδικίας, καὶ ὅσα ἄλλα κακά. Μὲ τὴν αὐτὴν αἰτίαν τῶν *τραχωμάτων* χάνει λοιπὸν καὶ τὴν μέλλουσαν καὶ αἰώνιον ζωὴν σιμὰ εἰς τὴν παροῦσαν, καὶ μήτε τὴν παροῦσαν ἐχάρη, μήτε τὴν μέλλουσαν.

Τόσα κακὰ καὶ παρόντα καὶ μέλλοντα καὶ αἰώνια γεννᾷ ἕνα κακὸν, καὶ ἀκόμη δὲν τὸ ξεριζόνετε; ἀκόμη δὲν τὸ ἀποτινάζετε; κακὴ ζωὴ δι' αὐτὸ καὶ ταλαίπωρος, ταλαίπωρος καὶ ἡ ψυχὴ διὰ τοῦτο πάλιν, μήτε ζωὴ μήτε ψυχή! ἀκόμη δὲν ἐκαταλάβετε τὸ αἴτιον νὰ τὸ ἀποβάλλετε; Ἕνα καὶ μόνον *τράχωμα* ἀναμεταξὺ εἰς ὅλα τὰ λοιπὰ *τραχώματα* βλέπω ὠφέλιμον εἰς τοὺς γαμβροὺς, τοῦτο καὶ ἐπαινῶ· ὅταν δηλαδὴ εὕρῃ τινὰς μίαν ἐπίκληρον κόρην μὲ τὰ ὑπάρχοντα τῶν γονέων της, ὁποῦ ἐκληρονόμησε μὲ τὴν ἰδικήν της πατρικὴν περιουσίαν, πεπλουτισμένην τέτοιαν κόρην λαμβάνωντάς την τινὰς, δὲν λαμβάνει *τράχωμα*, ἀλλ' ἕνας καὶ αὐτὸς γίνεται κληρονόμος· τέτοιαν κόρην καὶ τέτοιον *τράχωμα*, καλότυχος εὐγέ του ὁποῦ τὰ τύχῃ· εἰδὲ καὶ τοῦτο δὲν εἶναι, μὲ κάθε τρόπον ἀπόφευγε τὸ *τράχωμα*, διὰ νὰ μὴν ἐπιφορτισθῇς, δι' ἕνα πρὸς ὥραν καὶ φαινόμενον ἀγαθὸν, δέκα κακὰ ἀνυπόφορα καὶ ἀβάστακτα.

Ἱκανῶς μὲ φαίνεται νὰ ἐκαταλάβετε τὴν πατρικήν μας ταύτην συμβουλὴν, ὅτι δὲν λέγομεν να ζημιωθῇ παντελῶς τὸ *τράχωμα*,

ὁποῦ ζητεῖ καὶ τὸ λαμβάνει τώρα εἰς καιρὸν τοῦ γάμου του, ὄχι, δὲν εἶναι ἡ συμβουλή μας ποιαύτη, ὅταν μετὰ θάνατον τῶν γονέων τῆς νύμφης γένῃ καὶ αὐτὸς ὁ γαμβρὸς ἕνας συγκληρονόμος· βεβαιότατον τοῦτο, ἂν δὲν ἀδυνατήσουν οἱ γονεῖς, περισσοτέραν εὑρίσκει κληρονομίαν ὁ γαμβρός· ἐκεῖ ὁποῦ τὴν σήμερον ἂν χάσῃ τὸν *σερμαγέτον* ὁ πενθερός του, μὲ μίαν τῆς θυγατέρας του ὑπανδρειὰν, ἀδύνατον νὰ ἀναλάβῃ εἰς ὅλην του τὴν ζωήν· λοιπὸν καιρὸν σᾶς λέγω νὰ περιμένετε τοῦ *τραχώματος*, καὶ ὄχι νὰ ζημιωθῆτε τὸ *τράχωμα*· ἔρχεται καιρὸς νὰ ἀπολαύσετε τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ τῶν γονέων, χωρὶς ἀδικίαν τῶν γονέων καὶ χωρὶς ταλαιπωρίαν τῆς ἀθλίας ταύτης ζωῆς σας, καὶ μὲ εὐτυχίαν τῶν ἰδίων σας τέκνων. Ἀλλ' ἐγὼ δὲν λυποῦμαι τοὺς γονεῖς, διατὶ ἔπαθαν πλέον ὅ,τι ἔπαθαν· αὐτοὶ ἐνόμισαν μὲ τὴν πολλήν τους γνῶσιν, ἂν δώσουν ἄσπρα πολλὰ, εὑρίσκουν γαμβροὺς καλοὺς, καὶ μὲ τὴν πολλὴν δόσιν νὰ ἀκολουθήσῃ εἰς τοὺς νεονύμφους ἄνεσις καὶ εὐτυχία· τοῦτο τοὺς ἔκαμε νὰ δώσουν ὅ,τι ἔδωσαν καὶ τὰ ὑπὲρ δύναμιν, χωρὶς νὰ στοχασθοῦν ὅτι τὰ ἄσπρα δὲν γενναῦν ἄνθρωπον· δὲν ἐσυλλογίσθηκαν νὰ εὕρουν νέους ἀξίους, νέους ἐπιτηδείους, μὲ τέχνην καὶ ἐργόχειρον εἰς τὰς χεῖράς τους, ἱκανοὺς καὶ μὲ αὐτὰ καὶ μὲ ἄλλαις τους προκοπαῖς νὰ κρατήσουν σπῆτι, νὰ συνάξουν καρποὺς μὲ τοὺς ἰδίους ἱδρῶτάς τους, ἀλλ' εἰς τὴν ματαιάτητα τοῦ γένους ἀποβλέψαντες, *αὐτὸς εἶναι τοῦ θεῖος ἄρχοντος υἱὸς*, ἐπροτίμησαν αὐτὸν τὸν εὐγενῆ διὰ γαμβρὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους πολλοὺς νέους, καὶ τέλος μάταιος ἐστάθη ὁ συλλογισμός τους, κούφηαις εὐγῆκαν καὶ ἡ ἐλπίδες τους· διατὶ κοντὰ εἰς τὸ *τράχωμα*, ὁποῦ τὸ ἔραγαν καὶ τὸ ἔρθειραν, ἐσκόρπισαν καὶ ἄλλα, καὶ ὅσα ἄλλα τοὺς ἔτυχον, ἑτοιμότατα τὰ ἐκυβέρνησαν· ἤθελα ὅμως νὰ ἐρωτήσω κανένα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς γονεῖς, ἂν δὲν εἶναι νὰ τὸν ὠφελήσω, ἀλλὰ κἂν νὰ τὸν ἐλέγξω νὰ τὸ παραγγέλλῃ εἰς ἄλλους· ἄνθρωπε! τόσα ἔδωκες εἰς τὴν θυγατέρα σου, καὶ τὰ ἐσκόρπισεν ὁ γαμβρὸς, πέρνεις τόσα εἰς τὸν υἱόν σου, καὶ τὰ σκόρπισε καὶ ὁ υἱός σου· ὠφελήθη λοιπὸν ἡ κόρη σου, ἢ ἡ νύμφη σου, ὅταν ὁ γαμβρός σου καὶ ὁ υἱός σου εἶναι ἀνάξιος; ὄχι ἄλλο, παρὰ ἐδυστύχησες σὺ ὁ πολυποθημένος πατὴρ, ἐδυστύχησε καὶ ὁ ἀθῶος συμπέθερός σου, καὶ εἰς τὴν αὐτὴν δυστυχίαν καὶ τὰ τέκνα σας· μὰ ὁ υἱός μου εἶναι, λέγει, τοιοῦτος καὶ τοιοῦτος καὶ ἄξιος τόσα νὰ πάρῃ· καὶ ποία ἄλλη πλέον θεατρισμένη ἀναξιότης ἀπὸ αὐτήν; ἀφ' ἑαυτοῦ του νὰ μὴν εἶναι ἱκανὸς νὰ τρέφῃ καὶ νὰ ἐνδύῃ γυναῖκα, ἀλλὰ νὰ χρειάζεται ἀπὸ γυναῖκα; καὶ τούτη εἶναι ἡ ἐλπὶς τῆς διαδοχῆς σου; ὅθεν δὲν θρηνῶ τοὺς ἠπατημένους διὰ τὴν ματαιότητά τους εἰς τὰ παθήματα, θρηνολογῶ ὅμως τοὺς νέους εἰς τὰ μὴ μαθήματα· ὀφθαλμοφανῶς βλέπουν τὰ κακὰ εἰς τοὺς γονεῖς των, καὶ αὐτοὶ δὲν τὰ αἰσθάνονται, βλέπουν ταῖς στενοχωρίαις, τὰ βάσανά τους, ταῖς ἐνοχαῖς· καὶ τὰ βάρη δι' ἕνα καὶ μάνον τοιοῦτον τέλος, βλέπουν πατρὸς καὶ μητρὸς ἀναστεναγμοὺς, βλέπουν ἀδελφαῖς εἰς ὥραν γάμου καὶ ἀκυβέρνητας, συλλυποῦνται, συναναστενάζουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἀδελφοὶ διὰ τὰς ἀδελφὰς καὶ συμπάσχουν, καὶ ἀκόμη δὲν σωφρονίζονται; ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτιά τους τὸ παράδειγμα τῶν γονέων τους, αὐτοὶ εἰς τὸν αὐτὸν λάκκον τῆς βασάνου ἑτοιμάζονται νὰ πέσουν μὲ τὰ *τραχώματα*, καὶ ὡς τόσον αὐτὴ ἡ τεθλιμμένη ζωὴ, αὐτὴ ἡ δυστυχία μεταβαίνει ἀπὸ πατέρα εἰς τέκνα, ἀπὸ μίαν διαδοχὴν εἰς ἄλλην, καὶ τέλος ἔρθασεν ὅλον τὸ δυστυχὲς γένος μας *εἰς ἀνεκδιήγητον πτῶσιν!*

Ἀλλὰ μὴ, τέκνα μου ἀγαπητὰ, μὴ πλέον αὐτὴ ἡ ἀφροσύνη, μὴ θησαυρίζετε ἐν ἑαυτοῖς μᾶς διδάσκει ὁ Εὐαγγελικὸς λόγος, μὴ βάλλετε τὰς ἐλπίδας σας εἰς προσωρινοὺς θησαυροὺς, μὴ λογιάσετε τέτοια ἄσπρα, ὡσὰν τὰ *τραχώματα* νὰ ἦναι πλούτη βέβαια καὶ στερεὰ, ὅτι δὲν ἀποκτῶνται μὲ εὐχαῖς καὶ εὐλογίαις, ἀλλὰ μὲ λύπαις καὶ στεναγμοὺς τῶν νέων, καὶ μὲ δάκρυα *ἑνὸς γέρους ὁλοκλήρου*. Ἐλπίσατε εἰς τὸν Θεὸν καὶ εἰς τὰ πλούτη, ὁποῦ μὲ εὐλογίαν Θεοῦ προέρχονται· « *μακάριος ἀνὴρ, οὗ ἔστι τὸ ὄνομα Κυρίου ἐλπὶς αὐτοῦ* » (Ψαλμ. λθ'.)· τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ὁ προφητάναξ Δαβίδ· μέγα *τράχωμα*, μέγα κέρδος εἶναι, τὸ νὰ ἐργάζεται ὁ Χριστιανὸς μέσα εἰς τὴν ὁδὸν τῆς εὐσεβείας, ὁποῦ περιπατεῖ, τοὺς ἐκ δικαίων πόρους, καὶ νὰ ζῇ μὲ τοὺς ἰδίους ἱδρῶτάς του· αὐτὰ καὶ ἔργα τῆς ἀρετῆς καὶ ἔργα τῆς εὐσεβείας· αὐτὸς καὶ ἀληθινὸς πλοῦτος καὶ εὐλογία

τοῦ Θεοῦ· εἰδὲ καὶ θέλετε καὶ ἄλλα πρὸς τούτοις κέρδη καὶ πλούτη, σηκώσετε ἀπὸ τὸ μέσον τὰ ἀνωφελῆ καὶ περιττὰ ἔξοδα, αὐτὰ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα, εὐχαριστηθῆτε εἰς τὰ ἐλαφρὰ καὶ εὐκολοπόριστα, ὅσα καὶ πρέπουν εἰς *δούλων* κατάστασιν, καὶ ὄχι αὐθεντῶν. Μὴ σκορπᾶτε τὴν εὐλογίαν τοῦ Θεοῦ εἰς μάταια καὶ φαντασιώδη, καὶ ἔτσι εἶσθε ἀνενδεεῖς, πάντοτε ζῆτε καλὰ, ὅτι καὶ πλούσιος ἀληθινὸς λέγεται ὄχι ἐκεῖνος, ὁποῦ ἔχει πολλὰ, ἀλλ᾽ ἐκεῖνος, ὁποῦ δὲν χρειάζεται πολλά· « *οὐ πλούσιός ἐστιν ὁ πολλὰ κεκτημένος, ἀλλ᾽ ὁ μὴ πολλῶν δεόμενος* » (Γρηγ. Θεολ.). Τοῦτο προβλέπωντας καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴν κεφαλ. ιέ. μᾶς τὸ ἐδίδαξεν· « *ἔστι πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκείας.* » *Εἶπα καὶ ἐλάλησα, ἁμαρτίαν οὐκ ἔχω.*

ΛΟΓΟΣ ΕΤΕΡΟΣ

ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΣΑΜΟΥΗΛ,

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΓΑΜΩΝ.

Δὲν χωρεῖ μεγάλην τέχνην, ὁποῦ ἔχει μικρὸν νοῦν, καὶ ὁποῦ δὲν γνωρίζει τὰ σφάλματά του, καμμίαν διόρθωσιν ἂς μὴν ἐλπίζῃ εἰς αὐτά· εὐτυχὴς ὅμως ἐκεῖνος, ὁποῦ ἀκούει τὸ καλὸν καὶ πάλιν βλέπει τὸ κακὸν, αὐτὸς εὑρίσκει καὶ ἐλευθερίαν τῶν κακῶν, καὶ ἐπιτυχίαν τῶν ἀγαθῶν· τὸ ἕνα γεννᾷ ἡ ἀφροσύνη· ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς παροιμιαστὴς λέγει· « *ἀνὴρ ἄφρων ὀρύσσει ἑαυτῷ κακά* » (ς΄. 16)· τὸ ἄλλο ἐξ ἐναντίας γεννᾷ ἡ φρόνησις· ὅθεν καὶ ὁ σοφὸς Σειρὰχ διδάσκει· « *ὁ νοήμων οἶδεν ἐν τῷ ὀλισθαίνειν αὐτόν* » (ή. 14). Ἐκ τούτου συνεκροτήθησαν βουλαὶ καὶ βουλευτήρια, ἐκ τούτου σύνοδοι καὶ συνελεύσεις ἐκλεκτῶν καὶ φρονίμων ἀνδρῶν, ὅπου πολλάκις εἴδαμεν δύναμιν μεγάλην εἰς ὀλίγον καιροῦ διάστημα νὰ ἀφανισθῇ, διὰ νὰ μὴν εἶχε σύντροφον τὴν καλὴν βουλὴν, καὶ ἄλλοτε ἀνάπαλιν μίαν καλὴν βουλὴν γυμνὴν ἀπὸ δύναμιν, νὰ κατορθώσῃ πολλὰ καὶ μεγάλα ἀνδραγαθήματα· ὅθεν δικαίως καὶ ὁ Ἐκκλησιαστὴς μᾶς διδάσκει· « *βουλὴ σοφοῦ, πηγὴ ζωῆς* » (ζ΄. 6). Καὶ τὸ νὰ δυστυχοῦν οἱ ἄνθρωποι, ἄλλοι χωρὶς καμμίαν φανερὰν αἰτίαν, καὶ ἄλλοι ἐξ ἐναντίας χωρὶς καμμίαν ἐλπίδα νὰ εὐτυχοῦν, τοῦτο καὶ μόνον εἶναι τὸ αἴτιον, τοῦτο ἠνάγκασε καὶ ἡμᾶς νὰ δώσωμεν πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἰς ὅλον τὸ γένος ἡμῶν μίαν πατρικὴν συμβουλὴν καὶ σωτήριον καὶ κοινωφελῆ γνώμην, διὰ τὴν ἀτυχίαν *τῶν τωρινῶν γάμων*· εἰς τρόπον ὁποῦ, ἂν δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὰ ὅσα ἀκούσια

κακὰ τοῦ παρόντος βίου, κἂν νὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ πολλὰ λυπηρὰ καὶ ἐκούσια.

Εἰς μεγάλην ἔνδειαν κατήντησε, Χριστιανοί, τὸ γένος μας τῶν ὀρθοδόξων σήμερον, εἰς μεγάλην στενοχωρίαν τῶν ἀναγκαίων, τὸ βλέπομεν φανερὰ, δὲν τὸ ἀρνεῖται τινάς. Καὶ τοῦτο εἶναι ἕνα κακὸν, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, μία πηγὴ τῶν κακῶν, ὁποῦ σήμερον παραφέρει καὶ σέρνει τὸν ἄνθρωπον εἰς ἕνα κακὸν καὶ αὖριον εἰς ἄλλο· ὅλοι οἱ χειμῶνες τοῦ χρόνου περνοῦν, ἀλλ᾽ ὁ χειμὼν τῆς πτωχείας ὅλον τὸν χρόνον κρατεῖ καὶ διαμένει· ὅλη ἡ ζωὴ ἑνὸς ἐνδεοῦς εἶναι ἕνας παντοτεινὸς χειμών, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἄνθρωπος ἁρπάζει εἰς τὸ χέρι του τὰ ἅρματα τῆς κακίας, εὐγένει ἔξω εἰς τὸ κυνήγι, καὶ πότε τὸν ἕνα κυνηγᾷ νὰ κτυπήσῃ, πότε τὸν ἄλλον, διὰ νὰ γεμίσῃ τὴν πεινασμένην κοιλίαν του· αὐτὴ ἡ ἔνδεια τὸν παρακινεῖ καὶ μὴ θέλοντα εἰς τὰ κακὰ, αὐτὴ καὶ τὸν διδάσκει τοὺς ψευδολογαριασμοὺς, ταῖς ψευδομαρτυρίαις, ταῖς ἐπιορκίαις, ταῖς κλεψιαῖς, ταῖς προδοσίαις, ταῖς ἁρπαγαῖς καὶ ταῖς ἀδικίαις, ὡς καὶ τοὺς φόνους αὐτοὺς, καὶ ὅσα ἄλλα ἀναρίθμητα κακὰ, ἐκεῖ ὁποῦ ἕνας χορτάτος, ἀναπαμένος, λέγω, καὶ κυβερνημένος, ὀλιγάκις καταδέχεται τὰ τοιαῦτα, ἔξω ἂν εἶναι πολλὰ λαίμαργος. Καὶ ὅταν ἔχῃ ὀλίγην γνῶσιν, ἂν κάμῃ καὶ καμμίαν φορὰν τὸ καράβι του χύσι, ἀλλὰ μὲ ὅσα τοῦ ἀπέμειναν καὶ τοῦ ἐφυλάχθησαν, ἱκανὸς νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ταξίδι τῆς πραγματείας του, καὶ νὰ μὴ κατασταθῇ ἢ ἕνας ὀνομαστὸς *κουρσάρης*, ἢ ἐπίσημος *κεσετζῆς*· αὐτὸς καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους φιλανθρωπότερος, αὐτὸς καὶ ἐλημονητικώτερος, αὐτὸς καὶ μεταδοτικώτερος καὶ εὐεργετικώτερος· καὶ εἰς ἕνα λόγον, ἡ εὐτυχία εἶναι μία ἀλάνθαστος δοκιμὴ τῆς προαιρέσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὡσὰν ὁποῦ ἔχωντάς τινας τὸν τρόπον τῆς κυβερνήσεώς του, αὐτὴν τὴν δύναμιν τῆς καλῆς τύχης, εὐκόλως δύναται νὰ μᾶς δείξῃ καὶ τὴν προαίρεσίν του· τέτοιοι εἶναι ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἂν ἔβλαψαν καί τινα, ἀλλ᾽ ἐσκέπασαν τὰ μερικά τους κακὰ, ἢ καλήτερα νὰ εἰπῶ, τὰ ἐδιόρθωσαν μὲ ἄλλα τους κοινωφελῆ ἔργα εἰς μίαν ὁλόκληρον πόλιν, εἰς μίαν πατρίδα, εἰς ἕνα γένος.

Τοῦτο εἶναι ἕνα ἔργον τῶν δυνατῶν καὶ πλουσίων, καὶ ὄχι τῶν

πτωχῶν καὶ ἀδυνάτων, ἐκεῖ ὁποῦ ὁ ἀδύνατος καὶ ἐνδεὴς, ἂν ἔχῃ καὶ προαίρεσιν καλὴν, τί νὰ σοῦ κάμῃ ὁ ἄπορος, ὅταν τοῦ λείπῃ ἡ δύναμις; προαίρεσις χωρὶς δύναμιν εἶναι ἕνας θησαυρὸς ἐνταφιασμένος, παραχωμένος, σῶμα νεκρόν· ἀλλ᾽ ὅταν τὸν ἀναγκάζῃ καὶ ἡ ἔνδεια, ἡ ἀκυβερνησία, ποῦ μένει πλέον καὶ ἡ προαίρεσις, ὅσον καλὸς ἄνθρωπος καὶ ἂν εἶναι; ὅταν ἕνας πεινᾷ, ἡ πεῖνα τὸν ἀναγκάζει νὰ ὁρμᾷ ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι σου, ἐπάνω εἰς τὴν βούκαν σου. Ἕνας νὰ τρώγῃ, καὶ ἄλλος νὰ μένῃ νηστικὸς, ὑποφέρεται τοῦτο; ἐσὺ ἐνδεδυμένος, καὶ ἐκεῖνος γυμνός; ἐσὺ μὲ σπήτια ὑψηλὰ καὶ εὐρύχωρα, καὶ ἐκεῖνος μηδὲ τὸ ἐνοίκιον νὰ ἔχῃ; καὶ πῶς γίνεται νὰ μὴν ὁρμᾷ ἐναντίον σου, νὰ μὴν ἐπιχειρίζεται τὰ πλέον τολμηρὰ καὶ πλέον ἄτοπα ὡς ἀπηλπισμένος; Καὶ τέλος, δι᾽ αὐτὰ τὰ κακά του ἐπιχειρήματα νὰ παιδεύεται ὁ ταλαίπωρος μὲ κριτήρια, νὰ τιμωρῆται μὲ κατεργώματα, νὰ φθείρεται μὲ ἐξορίαις, νὰ χάνῃ πολλάκις καὶ αὐτὴν τὴν ζωήν του, καὶ ὄχι μόνον αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν μέλλουσαν, ἐκεῖ ὁποῦ μέλλει νὰ κολάζεται αἰωνίως διὰ ὅσα κακὰ ἐδῶ ἔπραξεν· ὥστε καὶ ἐδῶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν ἐλεεινὸς, διὰ τὸ κακὸν τέλος του, καὶ ἐκεῖ ὁμοίως εἰς τὴν μέλλουσαν ἐλεεινότερος, διὰ τὸ μὴ τέλος του· τέτοιον πολύγονον κακὸν εἶναι ἡ ἔνδεια, ἡ ἀκυβερνησία καὶ ἡ πτωχεία, καὶ εἰς τέτοια θλιβερὰ τέλη τραβᾷ τὸν δυστυχῆ ἄνθρωπον!

Τέτοια παρόμοια κακὰ δοκιμάζει εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς τὸ *δυστυχὲς γένος μας τῶν ὀρθοδόξων*, καὶ τοῦτο εἶναι ἡ μάλιστα ἔνδεια καὶ ἀπορία, ἡ ἀκυβερνησία τῶν τέκνων, αὐτὰ τὰ ἄσπρα, *αὐτὰ τὰ τραχώματα*, αὐτὰ καὶ δυστυχεστέρους μᾶς ἐκατάστησαν ἀπὸ κάθε ἄλλο γένος, καὶ ὅσον ἡ ἔνδεια καὶ ἀκυβερνησία μας περισσεύει, τόσον ἡ θλῖψις καὶ ἡ βάσανος τῆς ζωῆς μας αὐξάνει· μία στενοχωρία διαδέχεται τὴν ἄλλην, καὶ τέλος δὲν ἔχει μήτε ἡ μία, μήτε ἡ ἄλλη· ἀκόμη δὲν ἐπέρασεν ἡ μία, καὶ ἡ ἄλλη βαρύτερη μᾶς φυσᾷ καὶ ἐπιπνέει, καὶ ὁμοῦ μὲ αὐτὰς ἡ θλιβερὰ καὶ ἡ βασανισμένη μας ζωὴ, ὅσον πάγει, εἰς τὸ χειρότερον. Καὶ δὲν πταίει ἡ ἔνδεια, ὄχι· τοῦτο εἶναι ἡ κοινὴ τῶν ἁπάντων ἀνθρώπων τύχη, πταίει ὅμως ἡ ἀβουλία καὶ ἀστοχασία μας, ὅταν ἡμεῖς οἱ ἴδιοι μὲ

πολλοὺς καλεστάδες, καὶ μὲ πολλὰ καλέσματα τὴν προσκαλοῦμεν θελημα τικῶς μέσα εἰς τὰ σπήτιά μας, μέσα εἰς ταῖς γυναικές μας, μέσα εἰς τὰ παιδία μας· ἐγὼ δὲν ὀνομάζω κατὰ τὸ παρὸν ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι ἀργοί, ὀκνηροὶ καὶ τεμπέλιδες, μηδὲ ὅσοι ἀνυπρόκοποι καὶ ἀνάξιοι, ἢ ὅσοι χωρὶς τέχνην, χωρὶς ἐργόχειρον καὶ χωρὶς πραγματείαν, δοσμένοι εἰς μέθαις καὶ τρυφαῖς, ἀκολασίαις καὶ ξεφαντώματα, αὐτοί, καὶ ὅσοι παρόμοιοι τούτων, προτιμοῦν μίαν τέτοιαν ζωὴν διὰ τὰ διεφθαρμένα τους ἤθη. Ἀλλ' ἕνα πλῆθος τοιούτων ταλαιπώρων καὶ κακοδαιμόνων ἀνθρώπων εὑρίσκονται καὶ εἰς τὰ ἄλλα γένη, καὶ μολοντοῦτο εὐτυχέστερα ζοῦν τὰ λοιπὰ σύνδουλα γένη ἀπὸ τὸ ἰδικόν μας· καὶ ἡμεῖς ὅσον ὀλιγωτέρους ἔχομεν ἀπὸ αὐτοὺς, πάλιν δυστυχέστεροι, πάλιν πενέστεροι ἀπὸ κάθε ἄλλο γένος, καὶ μόνον μὲ μίαν *ξηρὰν φαντασίαν* μεγαλοφρονοῦμεν, τῷ πράγματι δὲ καὶ τῇ ἀληθείᾳ εἴμεθα *οἱ πλέον ἐλεεινοὶ καὶ ἀξιοδάκρυτοι!* φαίνεται τοῦτο καὶ ἀπὸ πολλὰ ἄλλα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἐργαστήρια μάλιστα· πόσα εἶναι τὰ τῶν συνδούλων καὶ ὁμοδούλων γενῶν εἰς τὸ πλῆθος, καὶ πόσα τὰ τοῦ γένους μας εἰς τὴν ὀλιγότητα· φαίνεται τοῦτο λαμπρότερον καὶ ἀπὸ τὰς ἐνορίας· πόσοι τῶν ἄλλων φυλῶν, εἴτε Ἀρμένιοι, εἴτε Ἑβραῖοι, ἠγόρασαν καὶ ἀγοράζουν καὶ σπήτια καὶ σπητότοπους Ῥωμαίων, καὶ καθ' ἑκάστην αὐτὸ τρέχει αὐξάνοντας πανταχοῦ τῆς πόλεως. Καὶ ἂν ἡ μεγαλόπολις αὕτη δὲν εἶναι ἱκανὴ νὰ παρηγορήσῃ τὴν ἔνδειαν καὶ ἀκυβερνησίαν μας, πόσον στενὰ καὶ στενοχωρημένα λογιάζετε νὰ ἦναι τὰ ἔξω τῶν λοιπῶν ὁμογενῶν μας· πανταχοῦ αὐξάνουν καὶ πληθύνουν εἰς κάθε πολιτείαν καὶ χώραν ἡ φαμιλιαῖς τῶν ἑτερογενῶν καὶ ἑτεροδόξων, καὶ μόνον τῶν ὀρθοδόξων σμικρύνονται καὶ ἐλαττοῦνται, καὶ καθὼς βλέπομεν ἀπὸ ἕνα αἰῶνα ὡς ἄλλον, ἀπὸ μίαν ἡλικίαν ὡς ἄλλην, θέλει ἔλθει καιρὸς (ὃ μὴ γένοιτο), οἱ προφητικοὶ τοῦ Ἱερεμίου λόγοι νὰ ἀληθεύσουν εἰς ἡμᾶς· « *καὶ οὐ μὴ λάβῃς γυναῖκα, καὶ οὐ μὴ γεννηθήσεταί σοι υἱὸς, οὐδὲ θυγάτηρ ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ* » (ζ'. 18). Καὶ πῶς θέλει γεννηθῇ υἱὸς ἢ θυγάτηρ, ἀφοῦ μίαν φορὰν λείψῃ ὁ πατήρ; ἀλοίμονον καὶ τρισαλοίμονον μὲ τὴν γνῶσιν ὁποῦ περιπατοῦμεν, καὶ μὲ τὴν ἀβουλίαν

καὶ ἀφροσύνην ὁποῦ κρατοῦμεν! ἔπειτα ἐλπίζομεν νὰ μὴ μᾶς ἔλθουν εἰς ἔκβασιν αὐτὰ τὰ προφητικὰ τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς, τὰ λυπηρὰ προμηνύματα;

Μιᾶς μόνης ἐπαρχίας ἐγκάτοικοι ἦτον τὸ ποτὲ γένος τῶν Ἑβραίων· Ἰουδαία καὶ Παλαιστίνη, καὶ ὅσαι χῶραί τους ἀκούετε, μέρη τῆς καθόλου Συρίας αὐτὰ, καὶ εἰς τόσων αἰώνων διάστημα ἀπὸ τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ καὶ πρὸ Χριστοῦ ἔτι παράνω, μήτε ἀπὸ τὴν πατρίδα τους Συρίαν ἔλειψέ ποτε τὸ αἰχμαλωτισθὲν γένος αὐτὸ τῶν Ἑβραίων, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη Ἀσίας καὶ Εὐρώπης καὶ εἰς ὅλον τὸν κόσμον ἐφύτρωσαν, αὔξησαν, ἐπλήθυναν, καὶ ἡ αἰχμαλωσία τους ἔγινε πολυπληθία, πλημμύρα, καὶ τοὺς ὠφέλησεν ὡς οὐδεμία ἄλλη εὐτυχία μὲ τὴν φρόνησιν καὶ καλήν τους οἰκονομίαν. Καὶ ἡμεῖς τὸ *μέγα ποτὲ καὶ ἐπιφανὲς τῶν Ἑλλήνων γένος*, τὸ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἕως τοῦ Ἀδριατικοῦ κόλπου καὶ Σικελίας ξεχειλισμένον, κινδυνεύει εἰς ὀλίγον καιρὸν νὰ σβύσῃ, νὰ ἐξαλειφθῇ καὶ ἀπ' αὐτὴν τὴν εὐρυχωροτάτην πατρικήν του γῆν, τὴν Ἑλλάδα, *μὲ τὴν ἀφροσύνην καὶ ἀβουλίαν του καὶ τῶν κοινῶν ἀπροφοησίαν*. Τέτοια δυστυχῆ τέλη ἀναμένουν ἐκεῖνο τὸ ταλαίπωρον γένος, ὁποῦ δὲν ἔλαβε *φρονίμους καὶ προνοητικοὺς προεστούς*· ὅθεν καὶ ἡ δυστυχία τοῦ γένους μας προέρχεται ἀπὸ τὴν ἀπρονοησίαν τὴν ἰδικήν μας, καὶ τὰ κακὰ ἡμῶν τῶν προεστώτων γίνονται κοινὰ κακὰ καὶ δυστυχήματα καὶ εἰς τὸν κοινὸν λαόν· τοῦτο μᾶς τὸ βεβαιοῖ καὶ ὁ θεόσοφος Σολωμών· « *τὰ τῶν ἀρχόντων κακὰ συμφορὰ τοῖς ἀρχομένοις* » (Σοφ. ἑ. 4). Καὶ βέβαια· ὅταν τὸ ἐξαίρετον μέρος, ἡ κεφαλὴ, παραφρονήσῃ, τότε, λέγουν καὶ οἱ ἰατροὶ, ἐγγὺς καὶ ὁ τοῦ ὅλου σώματος ἀφανισμὸς καὶ θάνατος· ὅθεν ἀναγκάζομαι, βιάζομαι, καὶ μαζὶ μὲ τὸν προφήτην Ἱερεμίαν βαρέως στενάζω· « *τὴν κοιλίαν μου, τὴν κοιλίαν μου ἀλγῶ, καὶ τὰ αἰσθητήρια τῆς καρδίας μου μαιμάσσει ἡ ψυχή μου, σπαράσσεται ἡ καρδία μου, οὐ σιωπήσομαι* » (Ἱερεμ. δ'. 19).

Χριστιανοί μου, σπλάγχνα τῆς ἐμῆς καρδίας, « *ὁ εὑρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτὴν*, » μᾶς διδάσκει ὁ Κύριός μας εἰς τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον· ἐγὼ ηὗρα τὴν ψυχήν μου, ὁποῦ εἶσθε σεῖς τὰ

ἀγαπητὰ πνευματικά μου τέκνα, καὶ ἀπώλεσα, ἔχασα αὐτὴν διὰ τὴν ἐδικήν σας ἀγάπην· ὅλας μου τὰς ψυχικὰς δυνάμεις τὰς ἐξώδευσα, τὰς ἔφθειρα διὰ τὴν κοινήν σας σύστασιν, καὶ τὸ νὰ μὴν ἀκολουθήσητε τὴν ἡμετέραν συμβουλήν, ὁπού εἶναι τὸ μόνον αὐτὸ συμφέρον σας, ἡ μόνη ὑγεία σας, ἐσεῖς θέλετε πλέον καὶ ἀῤῥωστεῖτε, θέλετε καὶ δυστυχεῖτε, θέλετε καὶ τιμωρεῖσθε, θέλετε καὶ κακοζῆτε, *δι' αὐτὰ τὰ τραχώματα, ὁποῦ εἶναι ἡ θελητιατική σας δυστυχία*· ἐγὼ δὲν κλαίω, λέγω, ἐκείνους τοὺς ἀνυπρόκοπους καὶ ἀναξίους, μήτε τοὺς ἀργοὺς καὶ ὀκνηροὺς καὶ τοὺς παρομοίους ἀνοήτους, τρελλοὺς καὶ ἀδιορθώτους, ἂς χαίρωνται αὐτοὶ ὅσον θέλουν, κατὰ τὸ παρὸν, ἐκεῖνα, ὁποῦ μὲ καιρὸν θέλουν κλαύσει ἀπαρηγόρητα καὶ ἀδιόρθωτα· κλαίω ὅμως ἐκείνους, ὁποῦ κυνηγοῦν τὸ καλόν τους, τὴν εὐτυχίαν τους, καὶ μολοντοῦτο πλανῶνται καὶ ἀπατῶνται εἰς τὸν δρόμον τῆς ζωῆς ὁποῦ περιπατοῦν, καὶ ἀλλοῦ εἶναι ὁ σκοπός τους νὰ φθάσουν, καὶ ἀλλοῦ καταντοῦν· αὐτοὺς, λέγω, ὁποῦ ἐλπίζουν εἰς μίαν ἡμέραν νὰ πλουτήσουν ἀπὸ τὰ ἄσπρα καὶ *τραχώματα* τῶν γάμων, καὶ καταντοῦν εἰς παντοτεινὰ δυστυχήματα διὰ ὅλην τους τὴν ζωήν· φανερὰ βλέπομεν ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος τὴν χάριν τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου, καὶ μακαρίζομεν τοὺς νυμφευομένους, φανερώτερα βλέπομεν πάλιν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τὴν δυστυχίαν τους, καὶ ἐλεεινολογοῦμεν τοὺς νυμφευομένους. Διατί εἰς τὴν ἀρχὴν, Χριστιανοί μου, νὰ χαίρεσθε καὶ ἐσεῖς εἰς τοὺς γάμους σας καὶ μαζύ σας νὰ συγχαιρώμεθα καὶ ὅλοι ἡμεῖς οἱ καλεσμένοι, καὶ ὕστερον νὰ ἀναστενάζητε καὶ ἐσεῖς διὰ τὸν ἑαυτόν σας, καὶ νὰ συναναστενάζωμεν καὶ ἡμεῖς οἱ ἄγαμοι διὰ λόγου σας, ὄντας δυνατὸν καὶ πρῶτα καὶ ὕστερα καὶ πάντοτε νὰ χαίρεσθε τὰ τοῦ γάμου καλὰ, ὅταν λείψῃ τὸ βάρος αὐτὸ καὶ τὸ φορτίον τοῦ *τραχώματος*; τοῦτο, ὁποῦ βαρύνει καὶ συντρίβει ὅλα τὰ μέλη τῶν συνοικούντων, ἀποτινάξατε μίαν φορὰν μὲ τελείαν ἀπόφασιν, καὶ εὐθὺς θέλετε καταλάβει μίαν ζωὴν ἐλαφρὰν καὶ ἐλευθέραν ἀπὸ πολλὰ λυπηρά. Λάβετε σκέψιν καὶ στοχασμὸν, πῶς ἄλλοι εἶσθε κατὰ τὸ παρὸν ἔγγαμοι, καὶ ἄλλοι πῶς θέλετε γένει μὲ τὸν καιρὸν ἔγγαμοι· ὁποῦ θέλει νὰ εἰπῇ, ἄλλοι εἶσθε πατέρες σήμερον, καὶ ἄλλοι

μέλλετε νὰ γενῆτε πατέρες αὔριον, ἢ μεθαύριον. Ἰδέτε τὰ χελιδόνια αὐτὰ, τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, πῶς προμηθεύουν τὸ πρῶτον τὴν φωλιάν τους, ἐκεῖνο ὁποῦ γνωρίζουν καὶ ἀναγκαῖον πρὸ τῆς τεκνογονίας των καὶ ἔπειτα γεννοβολοῦν. Καὶ τοῦτο εἶναι εἰς αὐτὰ μία πρόνοια καὶ προετοιμασία τοῦ μέλλοντος, ὁποῦ, ἀφοῦ γεννήσουν, νὰ μὴ κοπιάζουν εἰς ἄλλο τι πλέον, παρὰ εἰς μίαν καὶ μόνην τροφήν. Ἀλλ' ἐσεῖς καὶ πρὸ τῶν γάμων καὶ μετὰ τοὺς γάμους ἀδιάκοπα κοπιάζετε καὶ ἀδιάκοπα ταλαιπωρεῖσθε, καὶ τὸ αἴτιον, διὰ νὰ μὴ προστοχάζεσθε τὰ ὑστερινὰ καὶ κατόπιν σας. Καὶ τούτη εἶναι ἡ *λύσσα τοῦ τραχώματος, ἡ ἐπιθυμία τῶν ἄσπρων*, ὁποῦ φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ πλῆθος τῶν δυστυχιῶν.

Καλὸν πρᾶγμα εἶναι τὰ ἄσπρα, καὶ ἡμεῖς τὸ ὁμολογοῦμεν· καὶ πότε καλὸν εἰς τὸν δίδοντα· διότι τὸν ἐλευθερόνει ἀπὸ πολλοὺς κινδύνους, καὶ πότε καλὸν εἰς τὸν λαμβάνοντα· διότι ὁ ἕνας λαμβάνει τόκους, καὶ ὁ ἄλλος ἐπιτυχαίνει τὸ τέλος τῆς ὑποθέσεώς του καὶ θεραπεύει τὴν χρείαν του· ἀλλὰ τὸ νὰ ἦναι κακὰ καὶ ὀλέθρια ὁμοῦ καὶ εἰς τὸν δίδοντα ὁμοῦ καὶ εἰς τὸν λαμβάνοντα· τοῦτο ἀλλοῦ δὲν ἀκολουθεῖ παρὰ εἰς τοὺς γάμους σας, καθὼς εἰς τοὺς παρόντας καιροὺς τὸ ἐκαταστήσετε. Ἐσεῖς οἱ γονεῖς, ὁποῦ τὰ ἐδοκιμάσατε, εἶσθε καὶ ἱκανοὶ διδάσκαλοι εἰς τὰ τέκνα σας· ἐσεῖς πατέρες καὶ μητέρες ὁποῦ τὰ τραβᾶτε, ἐσεῖς πρέπει νὰ γενῆτε καὶ κήρυκες ἀξιόπιστοι, ἂν ἀγαπᾶτε τὸ συμφέρον τῶν τέκνων σας, ὁποῦ εἶναι ἡ ὀλιγοβάσανος καὶ ἀλυποτέρα ζωὴ, ἡ πρώτη καὶ μόνη ἀληθὴς εὐτυχία τοῦ ἀνθρώπου· καὶ τοῦτο εἶναι τὸ μέγα χρέος εἰς τοὺς συνετοὺς καὶ φρονίμους γονεῖς, ὄχι τὸ πῶς νὰ εὐτυχήσουν αὐτοὶ ἐφήμερα, ἀλλὰ τὸ πῶς νὰ παραδώσουν εἰς καλῆς τύχης χέρια τὰ ἰδιά τους τέκνα· ἀλλέως, γίνονται καὶ οἱ πατέρες ἀσπλαγχνοι, παιδοκτόνοι, ὡς κακοὶ διδάσκαλοι τῆς κακῆς ζωῆς εἰς τὰ τέκνα τους· ἀλλέως, χάνουν καὶ αἱ μητέρες τὸ νόμιμον δίκαιόν τους, τὸ ἐναίκιον, λέγω, τῶν ἐννέα μηνῶν τῆς κοιλίας τους, ἀφοῦ ἡ κόρη της ὑπανδευθῇ, καὶ εὐθὺς ἰδῇ τοῦ λόγου της εἰς βάσανα τῆς νεογεννήτου κόρης της· διὰ τοῦτο καὶ μὲ γεμάτο στόμα φωνάζει· *εἰς τί μὲ ὑπάνδρευσες, μητέρα μου; πάγει καὶ τὸ*

SISMANOGLIO MEGARO

τράχωμά μου, καὶ ἐγὼ γυμνὴ, καὶ ἄλλο δὲν ἀπόκτησα, παρὰ παιδιὰ καὶ βάσανα. Καὶ πάλιν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ὁ υἱός· *τί νὰ κάμω, μητέρα μου, μὲ αὐτὴν τὴν ἀχόρταστην νύμφην σου; καθημερινὰ μὲ τρώγει καὶ τρώγομαι.*

Μὰ ἂν θέλετε νὰ γένουν τὰ παιδιά σας εὐχάριστα εἰς τοῦ λόγου σας, χρεία νὰ γενῆτε πρῶτον καὶ ἐσεῖς, οἱ μέλλοντες γονεῖς, εἰς ἄλλους ὄντας γονεῖς εὐεργετικοὶ καὶ εὐγνώμονες, *μὲ τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ἄσπρων καὶ τὴν ἔλλειψιν τοῦ τραχώματος*, καὶ τότε λείπουν καὶ τὰ παράλογα ζητήματα, τότε καὶ τὰ παράπονα, τότε παύουν καὶ τὰ πικρὰ στόματα, τότε καὶ ἡ ζωὴ χωρὶς βάρος, ἐλευθέρα καὶ χαριεστάτη. Καὶ πῶς; ἀκούσατε. Ποῖος δὲν ἠξεύρει ὅτι ἡ κυβέρνησις ἑνὸς σπητίου εἶναι τὴν σήμερον τὰ ἄσπρα; καὶ ὅσον περισσότερον τὰ σκορπίζει, τόσον περισσότερον σμικρύνεται ἡ κυβέρνησίς του· ὅσον βέβαια γυμνόνεται τινας, τόσον περισσότερον ἀνάγκη καὶ νὰ κρυόνῃ· τώρα κατὰ τὸν τρόπον ὁποῦ βαδίζετε εἰς τοὺς γάμους, διὰ νὰ ἐνδύσῃ καὶ νὰ κυβερνήσῃ τὰς θυγατέρας του τινὰς, πρέπει ὅλος νὰ ξεγυμνωθῇ, καὶ τέλος πάντων τὸ ψῦχος νὰ τὸν φέρῃ εἰς θανατηφόρον τέλος· τοῦτο τὸ κακὸν τρέχει τὴν σήμερον εἰς τοὺς γάμους, καὶ διὰ τοῦτο καλὴν καὶ ἀναπαμένην ζωὴν δὲν ἔχουν τὰ ἀνδρόγυνα· εἰδὲ καὶ λείψῃ αὐτὴ ἡ γύμνωσις, καὶ φυλάξουν τὰς δυνάμεις των οἱ γονεῖς, τότε δυνατὸν νὰ εὕρουν τὴν ἄνεσιν καὶ τὴν καλὴν ζωὴν, ὁποῦ ἐπιθυμοῦν· διατὶ ἔχουν καὶ δὲν κρυόνουν, ἔχουν καὶ δὲν στενοχωροῦνται, δὲν λιμοκτονοῦν, καὶ δὲν ἔχουν μόνον τοῦτο τὸ κέρδος εἰς τὸ παρὸν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ μέλλον εὐτυχεστέραν ζωὴν θέλει περάσει τὸ ἀνδρόγυνον, ὅταν μὲ ἐκεῖνα ὁποῦ εἶχε, χωρὶς νὰ τὰ σκορπᾷ, ἠμπορῇ νὰ ἀποκτήσῃ καὶ ἄλλα πολλὰ περισσότερα εἰς τὸ ἑξῆς, ἐκεῖνα ὁποῦ τώρα δὲν ἔχει· ὅτι, ὅταν φυλαχθῇ ἡ πρώτη κυβέρνησις, τότε εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ αὐξήσῃ. Καὶ τοῦτη θέλει εἶσθαι ἡ εὐτυχεστάτη καὶ μακαρία ζωὴ εἰς ἕναν οἰκοκύρην, τὸ νὰ μὴ γένῃ ἐνδεὴς καὶ *ἰχτιάτσης* εἰς ἄλλον· τοῦτο τὸν φέρνει καὶ εἰς φόβον Θεοῦ, καὶ εἰς Χριστιανικὸν δρόμον· ὥστε καὶ εἰς τὸ παρὸν ὅταν δὲν τὰ χωρίσῃ καὶ τὰ μοιράσῃ, καὶ εἰς τὸ μέλλον ὅταν τὰ αὐξήσῃ, θέλει

ἔχει μεγαλώτατα κέρδη· τὰ αὐτὰ κέρδη ἀκολουθοῦν καὶ εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μέλλουν νὰ λάβουν γυναῖκας· διότι, μὴ λαμβάνωντας καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὴν γυναῖκά του ἄσπρα, ἐλεύθερος πλέον μένει καὶ αὐτὸς ἀπὸ τὰ *καθημερινὰ καὶ παράλογα ζητήματά της!* Καὶ τοιουτοτρόπως σώζει τὴν δύναμίν του, φυλάττει τὸν *σερμαγέ του*· ὅτι τί ἄσπρα τὸν ἔδωκε, καὶ τί ἔξοδα τὸν ζητεῖ; μένει λοιπὸν κατὰ τὴν δύναμίν του καὶ κατὰ τὴν τύχην του νὰ περιπατῇ, χωρὶς νὰ βιάζηται. Καὶ εἰμὲν ὁ Θεὸς τοῦ δώσῃ, τότε δίδει καὶ αὐτὸς, τότε καὶ χαρίζει, ἢ κἂν δὲν μένει χρεώστης νὰ τυραννῆται, καὶ τὸ περισσότερον δὲν χρεωστεῖ μήτε διὰ τὰς θυγατέρας του νὰ χάσῃ ὁλοτελῶς τὸ *ἔχι του*. Καὶ καθὼς μήτε ἄλλοι δὲν ἐμβῆκαν εἰς χρέη διὰ λόγου του, τὸ ἴδιον καὶ αὐτὸς δὲν θέλει ἔμβει εἰς χρέος διὰ τὰς θυγατέρας του, ἴσως καὶ θέλουν τὸν παρακαλέσει, ἂν ἔχῃ καὶ ὡραίας θυγατέρας· εἰδὲ καὶ εἶναι δυσειδεῖς καὶ δύσμορφαι, ἀλλ' ἡ νεότης, λέγουν οἱ σοφοὶ, ἔχει τὰ μάτιά της μεθυσμένα. Καὶ ὁποῦ σέρνει τὸ δοξάρι, μὲ ἕνα μάτι ρίπτει ταῖς σαΐταις του, καὶ μολοντοῦτο φθάνει εἰς τὸ σημάδι· ἔτσι *μονόφθαλμος εἶναι καὶ ἡ μεθυσμένη νεότης.*

Πόσοι γονεῖς καὶ ἐχρεώθησαν καὶ ἐγυμνώθησαν καὶ ἠφανίσθησαν διὰ νὰ ὑπανδρεύσουν μίαν καὶ μόνην θυγατέρα τους, καὶ τέλος ἀπ' ἐκεῖ ὁποῦ τὸ πρῶτον ἐμακαρίζοντο, ἐκατήντησαν ὕστερον εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν! πολλοὶ ἀναγκασμένοι ἀπὸ τὸ δυσκυβέρνητον τῶν τέκνων τους, μὲ τὰ βιψοκίνδυνα κολυμβήματά τους ἐβυθίσθησαν καὶ εἰς τὸ πέλαγος τοῦ τελείου τῶν ἀφανισμοῦ, καὶ τέλος ἔχασαν καὶ αὐτήν τους τὴν ζωήν· εἰδὲ καὶ ἀπὸ τοὺς ἑκατοστοὺς ἠδυνήθη ἕνας νὰ ἀντιπολεμήσῃ εἰς ὅλα αὐτὰ, ἀλλὰ, κατὰ τὸν παλαιὸν λόγον, *μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ*· δύο καὶ τρία σπήτια γένος δὲν συνιστᾷ, καὶ τὸ σήμερον διαδοχὴν δὲν φυλάττει· ἀλλὰ καὶ ποῖος, ὅσον τρελλὸς καὶ ἂν εἶναι, ὅταν στεφανόνεται, δὲν στοχάζεται πῶς θέλει γένει καὶ αὐτὸς μετ' ὀλίγον καιρὸν πατήρ; πολλοὶ νυμφίοι εἰς τὸν χρόνον πατέρες ἐφάνησαν· ὥστε διὰ μίαν ἡμέραν ἀπατηλῆς εὐτυχίας τοῦ *τραχώματος*, τί ἀνοησία αὐτὴ νὰ τυραννοῦνται εἰς ὅλην τους τὴν ζωήν; ἀλλὰ τέτοιαν ἀνοησίαν δὲν τὴν ἔχουν Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι,

ἔθνη ὁμόδουλά μας· ἀλλ᾽ εὐθὺς νέος τινὰς ἀναμεταξύ τους, εὐθὺς καὶ νυμφίος, εὐθὺς καὶ πατήρ· καὶ δὲν φοβεῖται τὸν γάμον· διατί δὲν φοβεῖται τὸν γάμον; διατὶ δὲν φοβεῖται τὴν πολυτεκνίαν· ἀλλ᾽ εἰς ἡμᾶς εἶναι ὅλα τὰ ἐναντία· ἐπιθυμοῦν οἱ γονεῖς νὰ ἰδοῦν ἐγγόνια, ἀλλ᾽ ἡ ἐπιθυμία τρέπεται εἰς φόβον· φοβᾶται ὁ πατὴρ νὰ λάβῃ νύμφην εἰς τὸν υἱόν του διὰ τὰ βάσανα ὁποῦ, τραβᾷ ὁ ἴδιος· βλέπει καὶ ὁ υἱὸς τὰ βάσανα τοῦ πατρὸς, καὶ φοβεῖται καὶ αὐτὸς τὸν γάμον, καὶ θρηνολογεῖ τὸ μάταιον ἄνθος τῆς νεότητός του, ὁποῦ καὶ τὸ νὰ μὴ λάβῃ γυναῖκα κακὸν, καὶ τὸ νὰ λάβῃ χειρότερον· τοιουτοτρόπως λοιπὸν τὰ ἄλλα ἔθνη χαίρονται τὴν νεότητά τους, χωρὶς νὰ φοβοῦνται πλῆθος θυγατέρων, ἐρήμωσιν σπητιῶν καὶ ἀθεράπευτον δυστυχίαν. Εἰ δὲ καὶ δὲν εὐτυχήσει τινὰς ἀπὸ αὐτοὺς, κἂν δὲν γυμνόνεται, κἂν δὲν ἀφανίζεται, ἀλλὰ ζοῦν κατὰ τὴν κατάστασιν καὶ τύχην, ὁποῦ τὰ ἐδιώρισεν ἡ ἀνωτάτω θεία πρόνοια, καὶ ὄχι κατὰ τὴν ἀπρονοησίαν τὴν ἰδικήν του καὶ ἀφροσύνην· πολλὰ καλὰ ἔχει ὁ γάμος τῶν νέων.

Ἀκούσατε, νέοι! Τὸν ἐμποδίζει ἀπὸ κακαῖς συναναστροφαῖς, ἀπὸ περιδιάβασαις καὶ ξεφαντώματα ἀπρεπῆ, αὐτὰ ὁποῦ φθείρουν εἰς τοὺς νέους τὰ ἤθη, περιμαζόνει τὸν νοῦν εἰς τὴν τέχνην, τὸν κάμνει ὅλον προσεκτικὸν εἰς τὴν πραγματείαν του, ὅλον ἔκδοτον εἰς τὸ ἐπάγγελμά του· καὶ τὰ ὅσα ἕνας πατέρας δὲν δύναται νὰ σωφρονίσῃ τὸν υἱόν του, ὁ μόνος γάμος, καὶ ἡ μόνη φροντὶς τῆς γυναικός του, ἀρκετὰ νὰ τὸν παιδεύσουν, νὰ τὸν διδάξουν· διὰ τοῦτο καὶ *ταμεῖον ἀρετῆς*, λέγει ἕνας σοφὸς τὴν γυναῖκα, τουτέστι *θησαυροφυλάκιον προκοπῆς*· ἀλλ᾽ αὐτὴ ὅλη ἡ γυμνασία καὶ ἡ σπουδὴ τῆς ἀρετῆς, αὐτὸς ὁ καλὸς διδάσκαλος, λείπει ἀπὸ τοὺς νέους, ὅταν καὶ ὁ γάμος τοὺς λείπῃ· πόσοι νέοι πρὸ τῶν γάμων τους φθείρουν καὶ σκορποῦν εἰς τὰς κακάς τους ὀρέξεις τόσα, ὅσα, ἂν εἶχον γυναῖκα νὰ τοὺς τὰ περιμαζώξῃ, νὰ τοὺς τὰ φυλάξῃ, ἤθελαν εἶσθαι ἱκανὰ εἰς κυβέρνησιν τῆς ζωῆς τους· ἀπὸ πολλὰ μάταια ἔξοδα ἐμποδίζει τὸν ἄνθρωπον ἡ φρόνιμος γυναῖκα· « *οἰκοφθόρον ἄνδρα κωλύει γυνὴ*, » λέγουν οἱ σοφοί· πολλαῖς γυναῖκες ἐστάθησαν εἰς τοὺς ἄνδρας τους τὸ πρῶτον

αἴτιον τῆς εὐτυχίας των· ἀλλέως, τὸ νὰ ἦναι τινὰς καὶ καθαρὸς εἰς τὰ ἤθη, καὶ ἐκ νεότητος δοσμένος εἰς αὔξησιν τῆς τύχης του, σπάνιον τοῦτο πρᾶγμα· ὅτι ἀπὸ ἀκάθαρτον ἄνθος ὑγιεινός ποτε καρπὸς δὲν γίνεται, καὶ ἀπὸ ἀσυνήθιστον βοῦν εἰς ζυγὸν γῆ δὲν καλλιεργεῖται· βλέπει τὸν πατέρα του ἕνας νέος νὰ κοπιάζῃ καὶ νὰ ταλαιπωρῆται νύκτα καὶ ἡμέραν, καὶ αὐτὸς ἀργὸς καὶ ἀφρόντιστος φθείρει καὶ δαπανᾷ, μὲ τὸ νὰ βάλλῃ τὰς ἐλπίδας τῆς εὐτυχίας του εἰς τὸν μέλλοντα πλοῦτον τῆς γυναικός του, καὶ τὴν προκοπήν του καὶ ἀξιότητά του εἰς γύμνωσιν κανενὸς σπητίου, ὁποῦ εἶναι ἡ μεγαλητέρα ἀπροκοπία καὶ ἀναξιότης. Καὶ τίς πλέον προκοπὴ ἐλπίζεται εἰς τὸ μέλλον ἀπὸ αὐτόν; ἀλλὰ καὶ τὸ νὰ ἐξοδεύῃ τὴν σήμερον καὶ νὰ φθείρῃ μία γυναῖκα εἰς περιττὰ στολίδια, ὁ ἄνδρας εἶναι ἡ αἰτία, καὶ ὄχι ἡ γυναῖκα· ἄσπρα ἐλπίζει ὁ νέος, ἄσπρα ζητεῖ καὶ ἄσπρα πέρνει· ἄσπρα τοῦ ζητεῖ καὶ αὐτὴ, τὸ δίκαιόν της γυρεύει. Καὶ ἐκεῖ ὁποῦ ὁ ἱερὸς καὶ θεῖος νόμος μεταξὺ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς μίαν στενωτάτην ἀγάπην διορίζει, ὑπερβαίνουσαν τὴν ἀγάπην πατρὸς καὶ μητρὸς, « *ἕνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα*, » τώρα, καθὼς βλέπομεν, δι᾽ ἕνα της στολίδι, αὐτὴ ἡ στενωτάτη ἀγάπη εἰς πλατυτάτην φιλονεικίαν καὶ μάχην καταντᾷ. Ἀλλὰ δὲν ἔχει χρείαν ἀπὸ τέτοια ἐκεῖνος ὁποῦ δὲν ἐχρειάσθηκεν ἄσπρα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ παραμικρὸν ὁποῦ ἤθελε τὴν στολίσει, μεγάλην χάριν θέλει τοῦ τὸ γνωρίσει, καὶ τοιουτοτρόπως σώζεται καὶ ἡ πρὸς τὸν ἄνδρα εὐλαβητικὴ καὶ χρεωστουμένη ἀγάπη· πολλὰ ἀνέλπιστα κακὰ καὶ ἐξαφνικὰ προξενοῦν οἱ τέτοιοι γάμοι, ὅσα καὶ νὰ τὰ ἀποφύγουν δὲν εἶναι τρόπος, καὶ νὰ ἐλευθερωθοῦν εἶναι ἀδύνατον, καὶ ἡμεῖς νὰ τὰ κοινολογοῦμεν ἀπρεπὲς καὶ ἀνάρμοστον· τόσον μόνον σᾶς λέγομεν, ὅτι ὅσον περισσότερα λαμβάνει τινὰς ἀπὸ τὴν γυναῖκά του, τόσον περισσότερα κακὰ ἐμβάζει εἰς τὸ σπῆτί του· φανερὰ τὰ λεγόμενα, ὅτι καὶ εἰς τὰ μάτια τῶν πολλῶν, ὅτι καὶ εἰς τὰ στόματα τοῦ φόρου· πολλὰ κακὰ εἰς τὴν ἀρχήν τους λανθάνουν τὸν ἄνθρωπον, κρύπτουν τὴν φύσιν τους, ἄλλο πρόσωπον δείχνουν, καὶ ἄλλο εἶναι· ὁ καιρὸς ὅμως καὶ ἡ δοκιμὴ τὰ φανερόνει εἰς τὸ μέσον,

καὶ τοῦτο εἶναι ὅπου κοινῶς οἱ πάντες λέγομεν, *ὀστερική μου γνῶσις, ἂς σὲ εἶχα πρῶτα*· αὐτὸ ὅμως τὸ *τράχωμα*, εὐθὺς ὁποῦ ἠκούσθη, εὐθὺς καὶ ἐφάνη, εὐθὺς καὶ ἔδειξε τὴν ὕστερην τοῦ γένους πυρκαϊάν· ὅλοι οἱ τότε ἄνθρωποι εὐθὺς ἐκατεράσθησαν, εὐθὺς ἐβλασφήμησαν τοῦ κακοῦ τούτου τὸν ἀρχηγὸν καὶ πρωταίτιον!

Θέκμα, θέκμα ἐλεεινὸν καὶ παίγνιον ἐκατασταθήκαμεν εἰς τοὺς ἀλλοφύλους· βλέπομεν τῆς πρώτης τάξεως κορίτσια εὐγενῶν, στολισμένα μὲ ἤθη εὐγενῆ καὶ χρηστὰ, καὶ δὲν τὰ χρειάζεται ὁ τοῦ εὐγενοῦς υἱὸς, ἀλλὰ ἄσπρα ζητεῖ, καὶ ἄσπρα πέρνει· βλέπομεν καὶ τῆς κατωτάτω τάξεως, καὶ ἕνας νεοπλούτης (καϊατσῆς) δὲν δύναται νὰ ὑπανδρεύσῃ τὸ κορίτσι του, *τράχωμα* τὸν ζητοῦν, καὶ πόθεν νὰ τὸ εὕρῃ; καὶ αὐτὸ εἶναι μία θελκματικὴ πτώχια, ὁποῦ ἀρχινᾷ ἀπὸ τὴν πρώτην τάξιν, καὶ φθάνει ἕως τὴν ἐσχάτην, καὶ ἐκεῖνο ὁποῦ δὲν μᾶς τὸ ἐγέννησαν οἱ πρόγονοι καὶ προπάτορές μας, τὸ ἐγέννησε τώρα σιμὰ εἰς τοὺς καιροὺς τούτους ἡ θελκματική μας μοχθηρία· καὶ πῶς νὰ μὴ θρηνολογῇ πλέον τινὰς ἐκείνους, ὁποῦ μέλλουν νὰ ἔλθουν εἰς γάμους; τί βλέπετε, *νέοι*, εἰς τοὺς πατέρας σας, τί βλέπετε εἰς ταῖς ἀδελφαῖς σας, καὶ τί ἐλπίζετε νὰ ἰδῆτε καὶ ἐσεῖς μὲ τοὺς γάμους σας; βλέπετε εἰς τοὺς γονεῖς σας μίαν στενοχωρημένην καὶ τεθλιμμένην ζωὴν, παντοτεινὰ νὰ ὑποφέρουν διὰ τὰ τέκνα τους· βλέπετε ταῖς ἀδελφαῖς σας εἰς μίαν ὀρφανίαν ἀνυπανδρίας, καὶ τί ἄλλην ζωὴν ἐλπίζετε νὰ ζήσετε καὶ ἐσεῖς καὶ τὰ τέκνα σας, ἀφοῦ καὶ ἐσεῖς πατέρες γενῆτε; Καὶ τὸ νὰ ὑπανδρευθῇ μία ἀπὸ ταῖς ἀδελφαῖς σας, τοῦτο ἀλλέως δὲν γίνεται, παρὰ μὲ τὴν εἰς τοῦ λόγου σας ἀδικίαν, καὶ ἡ φιλοτεχνία ἐκαταστάθη τὴν σήμερον εἰς ἀδικοτεχνίαν, ἡ μία ἀδελφὴ νὰ φορτώνεται, καὶ τὰ λοιπὰ ἀδέλφια νὰ ξεγυμνόνωνται· ἀλλὰ δὲν ἔπραττον οἱ ἀοίδιμοι προπάτορές μας αὐτὰ, ὄχι, ὄχι· ἐκεῖνοι, *μὰ τὴν εὐχήν τους*, ἔξευραν καὶ νὰ ἀποκτήσουν, ἔξευραν καὶ νὰ μεταχειρισθοῦν τὰ ἀποκτήματα, καὶ ὁ τότε νυμφίος δὲν ἐκαταδέχετο μὲ ξένους κόπους, μὲ ξένους κινδύνους καὶ μὲ τοὺς ἀναστεναγμοὺς τοῦ πενθεροῦ του νὰ ζήσῃ, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἰδίους κόπους, καὶ μὲ τὴν ἰδίαν του τύχην, διὰ τοῦτο καὶ δὲν ἐχρειάζετο

νὰ στολισθῇ ἀπὸ τὴν νύμφην ὁ γαμβρὸς, ἀλλ' αὐτὸς τὴν ἐστόλιζεν, ὅσον ἐδύνατο. Καὶ τούτη εἶναι ἡ ἀληθινὴ χάρις, τὸ νὰ δίδῃ τινὰς χωρὶς νὰ πέρνῃ· ἀλλ' ἡ τωρινὴ χάρις ὁποῦ γίνεται, εἶναι ἕνα χρεωστικὸν δόσιμον τῶν ἀνδρῶν εἰς τὰς γυναῖκας, ἕνα καθημερινὸν καὶ ἀδιάκοπον χαράτσι· πολλὰ ζητεῖ ἕνας γαμβρὸς, καὶ τὸ περισσότερον διὰ νὰ στολίζῃ τὴν γυναῖκά του· μὰ αὐτὰ δὲν φθείρονται; θέλει καὶ ἄλλα νέα· μὰ καὶ αὐτὰ ἄρθαρτα εἶναι; Καὶ τὸ νὰ *κορδόνεται ἐκείνη*, καὶ νὰ *ξεγυμνόνεται αὐτὸς*, εἶναι ἄλλη μεγαλητέρα ἀνοησία ἀπὸ αὐτήν; ἀλλὰ τὸ νὰ στολίζεται ἡ γυναῖκα, τοῦτο εἶναι κοινὴ φύσις τῶν γυναικῶν· τὸ δὲ ὑπὲρ τὸ μέτρον καὶ ὑπὲρ τὴν δύναμιν καὶ κατάστασιν τοῦ ἀνδρὸς, στολισμὸς εἶναι αὐτὸς, ἡ ὄνειδος τοῦ καθενός; ἐξίσου νὰ φορῇ ἡ τῆς πρώτης τάξεως, καὶ ἐξίσου ἡ τῆς κατωτάτω τάξεως, νὰ μὴ διαφέρῃ ἡ μία ἀπὸ τὴν ἄλλην ὅσον εἰς ἐνδύματα.

Εἶναι στολὴ τῆς γυναικὸς ἀληθινὴ, εἶναι ἐκεῖνο τὸ χρυσοῦν φόρεμα τῆς κεφαλῆς της, ἡ φρόνησίς της· τὰ σκουλαρίκιά της εἶναι, νὰ μὴν ἀκούῃ τὰ ἔξω τοῦ ὀσπητίου της, καὶ χαρχάλι της, ἡ σεμνότης καὶ ἐντροπὴ, ἐγκόλπιόν της, ἡ πρὸς τὸν ἄνδρα της στερεὰ πίστις, ζωνάρι της, ἡ σωφροσύνη· καὶ διαμαντένιά της βραχιόλια, ἡ ἀξιότης τῶν χειρῶν της καὶ καλὴ οἰκονομία. Εἰδὲ καὶ θέλει καὶ ἄλλα στολίδια, ἔχει ταῖς προκοπαῖς καὶ ταῖς ἀξιότητες τοῦ ἀνδρός της, καὶ δι' αὐτὰ τὰ στολίδια τοῦ ἀνδρός της, τιμοῦν καὶ τὴν *εὐγένειάν* της οἱ ἄνθρωποι· δι' αὐτὰ, λέγω, καὶ ὄχι διὰ τὰ δέρματα τῶν ζώων ὁποῦ φορεῖ, ἢ τοὺς ψεύτικους καθρέπτας τῆς γῆς. Ἀλλὰ τὴν σήμερον ἐκατέντησαν νὰ ἀρήσουν τοὺς πολυτίμους καὶ ἀληθινοὺς στολισμοὺς αἱ γυναῖκες, καὶ νὰ συνερίζεται μία τὴν ἄλλην εἰς τὴν *τρέλλαν μὲ τὰ τρελλὰ φορέματα*· πλὴν, ἂν θέλωμεν νὰ ὁμολογήσωμεν τὴν ἀλήθειαν, *τρελλότερος* εἶναι ἐκεῖνος ὁποῦ ταῖς ἀκούει, καὶ τοῦτο εἶναι τὸ θάρρος καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν *τραχωμάτων*· δύο τινὰ ἐπροξένησαν τὴν σήμερον τὰ *τραχώματα*· πρῶτον, φαντάζεται ὁ νέος ὅτι, ἂν πάρῃ τόσα, μὲ τόσα δύναται νὰ κυβερνήσῃ τὸ σπήτι του, καὶ αὐτοῦ εἶναι τὸ μέγα λάθος του· ἄσπρα μετρᾷ τινας καὶ πληρόνει εἰς

ἕνα πραγματευτὴν σίγουρον, καὶ τὰ χάνει, ὅτι πραγματευτὴς καὶ χωρὶς κίνδυνον καὶ ζημίαν, τοῦτο δὲν γίνεται· ἄσπρα μετρᾷ εἰς πρόσωπα ἀξιόλογα καὶ ἀξιωματικά, καὶ μαζὶ μὲ τὸ διάφορον χάνει καὶ τὸ κεφάλαιον. Καὶ ὅταν τὸ *τραίχωμα* εἶναι ἡ μόνη κυβέρνησίς του, πολλὰ ἀπατημένος εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ εἰς τὴν σφαῖραν τῆς τύχης ἐπακουμβᾷ· κανένα κακὸν δὲν εἶναι ἀνέλπιστον εἰς τὴν παροῦσάν μας ζωὴν, καὶ ὅσον φρόνιμος, ὅσον γνωστικὸς, ὅσον ἄξιος καὶ ἂν εἶναί τινας, ἀνάγκη νὰ ὑπόκειται εἰς τὰς περιστάσεις καὶ ἐναντίαν τῆς τύχης παλαίσματα, καὶ μήτε ὁ ἄνεμος ἔχει τὴν αὐτὴν πάντοτε δύναμιν, μήτε ἡ τύχη τοῦ καθενὸς τὴν αὐτὴν πάντοτε δεξιότητα· ἐξῦ τὸ ῥεῦμα τῆς τύχης, πάντοτε τρέχει, καὶ στέκεται οὐδέποτε· κοινὸς φίλος εἶναι τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅλους τοὺς ἀπατᾷ· σήμερον μᾶς δείχνει φιλίαν καὶ αὔριον ἔχθραν, καὶ ὅλοι οἱ μετρημένοι μας λογαριασμοὶ πίπτουν εἰς τὸ ἐναντίον· σήμερον ἔχει τινὰς σπῆτι, ἔχει καράβι, καὶ εἰς μίαν ὥραν μήτε σπῆτι, μήτε καράβι· ποῦ ἔμειναν τὰ *τραχώματα* ἐκείνων ὁποῦ τὰ ἐπῆραν; ποῖος ἐπρόκοψεν ἀπὸ αὐτά; ἄλλα τοὺς τὰ ἔφθειραν τὰ μάταια ἔξοδα, καὶ ἄλλα τοὺς τὰ ἄρπαξεν ἡ ἐναντία τύχη· καὶ ἄλλο δὲν τοὺς ἔμεινε, παρὰ ἕνα εὔκαιρον ὄνομα, μία συκοφαντία, πῶς τάχα τόσα ἐπῆραν ἀπὸ τὴν γυναῖκά τους· καὶ διὰ ἕνα εὔκαιρον ὄνομα, τόση ὕστερον τυραννία, τόση στενοχωρία καὶ ἀκυβερνησία καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὰ ἰδιά τους τέκνα· καὶ τί ἄλλο χειρότερον κακὸν καὶ εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς τὰ τέκνα τους; ἕνα τοῦτο πρῶτον αἴτιον τοῦ *τραχώματος*, ἡ ἀβέβαιος καὶ ἄστατος ἐλπὶς εἰς τὴν τύχην· δεύτερον αἴτιον ὁ τῦφος, ἡ κενοδοξία· ἡ κενοδοξία, λέγω, καὶ ὄχι ἡ φιλοδοξία, ὅτι ἡ φιλοδοξία εἶναι ἐπαινετὸν καὶ πρᾶγμα καὶ ὄνομα, καὶ τὸ νὰ ἦναί τινας φίλος τῆς ἀληθινῆς δόξης, τοῦτο εἶναι τὸ νὰ μὴ πράττῃ κανένα ἀνάξιον καὶ ἄπρεπον τῆς δόξης του· « *μὴ δὸς μῶμον τῇ δόξῃ σου* » (Σειρ. ιβ'. 14).

Ἀλλ' ἡμεῖς τὴν σήμερον, μικροί τε κοινῶς καὶ μεγάλοι, πράττοντες ὅσα ἀνάξια τῆς τιμῆς, τῆς ὑπολήψεώς μας, καὶ αὐτῆς τῆς εὐσεβείας, ἀντὶ τῆς ἀληθινῆς δόξης ἐκαταντήσαμεν εἰς κενοδοξίαν· καὶ *δόξαν* λέγομεν ὄχι κανένα πρᾶγμα κοινωφελὲς, καμμίαν βοήθειαν

εἰς τὸ δυστυχὲς γένος μας, κανένα ἡρωϊκὸν κατόρθωμα εἰς τὸ νὰ μᾶς ἐπαινέσῃ καὶ νὰ μᾶς εὐχηθῇ ὁ κοινὸς λαός· ἔπειτα μᾶς κακοφαίνεται, διατὶ ἐσήκωσαν καὶ τὴν πρέπουσαν τιμὴν καὶ ὑπακοὴν εἰς τοὺς μεγαλητέρους των οἱ μικρότεροι, ἀφοῦ οὐδεμιᾶς τάξεως οἱ πρωτεύοντες ἀναμεταξὺ εἰς τὸ γένος ἡμῶν προνοοῦν καὶ φροντίζουν τὸ κοινὸν συμφέρον τοῦ κοινοῦ λαοῦ· ὅθεν καὶ ὁ ποτὲ μακαρισμὸς τῶν προεστώτων ἐκατεστάθη τὴν σήμερον ὀνειδισμὸς καὶ ἐλεεινολογία· καὶ δικαίως· « *ἄρχοντος, οὐδὲν τοὺς ἀρχομένους ὠφελοῦντος, οὐδὲν ἐστιν ἀθλιώτερον* » (ἱερ. Νείλ.). Καὶ μολοντοῦτο, ὅσον ἄγονοι εἴμεθα καὶ ἄκαρποι εἰς τὰ κοινὰ τοῦ γένους ἀγαθὰ, τόσον μεταξύ μας τίς ὁ πρῶτος καὶ τίς ὁ δεύτερος κενοδοξοῦμεν· αὐτὴ ἡ νόσος τῆς κενοδοξίας, καὶ αὐτὸ τὸ μίασμα τῶν γεροντοτέρων, διεδόθη καὶ εἰς τοὺς νέους, καὶ δόξαν λέγουν, ὄχι τὸ νὰ μὴ πάρουν ἀπὸ τὸ ἀσθενὲς μέρος, τὸ νὰ μὴ χρειασθοῦν ἀπὸ τὴν γυναῖκά τους ἐκεῖνο ὁποῦ πρέπει εἰς ἕνα φρόνιμον ἄνδρα, ἀλλὰ τὸ νὰ πάρουν ὅσον δυνηθοῦν περισσότερα· καὶ τοῦτο εἶναι μία φανερὰ ἀνοησία, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος νὰ πέρνῃ τινὰς ἀδιάκριτα καὶ ἀλύπητα, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος νὰ ἐξοδεύῃ καὶ νὰ σκορπᾷ ἀστόχαστα· τί τὸν ὠφελοῦν τὰ εἰς τοὺς γάμους του ἔξοδα; τί τὰ εἰς τὴν νύμφην του χαρίσματα; τί τὰ εἰς ἄλλα περιττὰ καὶ μάταια τῆς κενῆς δόξης ἔξοδα, ὅταν, μετὰ τὴν φθορὰν τοῦ *τραχώματος*, δὲν τοῦ ἀπομένῃ ἄλλο τι, παρὰ μία ἀνωφελὴς μεταμέλεια; τέτοιαν φύσιν ἔχει ἡ κενοδοξία, νὰ μὴν εὐχαριστῆται εἰς τὰ παρόντα, νὰ ζητῇ τὰ μὴ παρόντα, καὶ τέλος νὰ χάνῃ καὶ τὰ ὄντα· εἶδε καὶ μετὰ ἕνα χρόνον ἤθελε τοῦ γεννηθῇ μία κόρη, σᾶς ἐρωτῶ, χρειαστεῖ εὐθὺς αὐτὸ τὸ *τράχωμα* ὁποῦ ἔλαβεν, ἢ ὄχι; εἶδε καὶ τὸν δεύτερον χρόνον καὶ ἄλλη κόρη, καὶ τὸν τρίτον καὶ καθεξῆς ἄλλαις κόραις, τί μεγαλητέρα δυστυχία ἀπ' αὐτὴν, νὰ αὐξάνῃ τὸ χρέος του μὲ τὴν αὔξησιν τῶν θυγατέρων του; ἢ τίς ἄλλη ἀθλιοτέρα ἀνοησία, διὰ νὰ πλουτήσῃ εἰς μίαν ἡμέραν μὲ τὸ *τράχωμα*, νὰ δυστυχῇ εἰς ὅλην του τὴν ζωήν; καὶ εἰς μίαν μόνην ξηρὰν ἐλπίδα πῶς θέλει εὐτυχήσει, εἰς μίαν ἄστατον τύχην πῶς θέλει τὸν βοηθήσει, νὰ βάζῃ ὅλαις ταῖς σιγουρότητες καὶ τῆς ἐδικῆς του

SISMANOGLIO MEGARO

κυβερνήσεως καὶ τῶν τέκνων του; τοῦτο εἶναι τὸ αἴτιον ὁποῦ τοὺς φέρνει καὶ εἰς μεγάλους κινδύνους, ψυχικούς τε καὶ σωματικούς. Καὶ τέλος, ἂν ἀποφύγουν τὸν ἕνα κίνδυνον καὶ τὸν ἄλλον, ἀλλὰ τέλος πάντων νὰ ἀποφύγουν ὅλους ἀδύνατον, ὥστε καὶ αὐτὸς ἀκυβέρνητος, ἀκυβέρνητα διὰ αὐτὸν καὶ τὰ παιδία του· ὥστε καὶ αὐτὸς εἰς μυρία κακὰ, εἰς μυρία κακὰ καὶ τὸ σπῆτί του· διὰ τέτοιους φανερὰ λέγει καὶ ὁ μακάριος Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον δευτέραν ἐπιστολήν· « *οἱ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου καὶ ἐπιθυμίας ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν* · » ἐπάνω λοιπὸν εἰς τέτοιους πάγους μιᾶς ἀβεβαίου τύχης καὶ μιᾶς ὀλισθηρᾶς κενοδοξίας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἀνοησίας, θεμελιόνουν τὰ ὑστερινά τους *οἱ τοῦ νῦν καιροῦ γαμβροί*· διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ εἰς τὴν μεγαλόπολιν καὶ βασιλεύουσαν πόλιν, ὅπου ὅσα φύλλα τοῦ κάμπου, τόσα καὶ ἔθνη διάφορα, συντρέχουν πανταχόθεν καὶ ἀποκτοῦν καὶ εὐτυχοῦν, καὶ μόνον τὸ γένος τῶν ὀρθοδόξων μένει ἀκυβέρνητον καὶ πτωχὸν, καὶ μόλις δύο, ἢ τρεῖς εἰς κάθε ἐνορίαν τῆς πόλεως σώζονται οἱ κυβερνημένοι, καὶ ἀκόμη ἀμφιβάλλομεν τὴν αἰτίαν τῆς δυστυχίας μας; δυστυχοῦν, δυστυχοῦν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ αἰφνίδια περιστατικὰ, δὲν εἶναί τινας νὰ μὴν ἐσκόνταψε, νὰ μὴν ἔπεσε καὶ ποτὲ, καὶ μάλιστα τόσον βαθύτερα, ὅσον καὶ ἀπὸ ὑψηλότερα μέρη πεσμένος, καὶ σχεδὸν ὅλος ὁ ἀνθρώπινος βίος δὲν εἶναι ἄλλο τι, παρὰ *μία συμφορά*· ἀλλὰ εἰς ὅλας τὰς συμφορὰς ἔχει καὶ κάποιαν δικαιολογίαν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἂν δὲν ἔχῃ ἄλλην τινὰ, ἀλλὰ κἂν τὸ τοῦ μέλλοντος ἀόρατον καὶ σκοτεινόν· τίς τὸ ἐπίστευεν, ὅτι καὶ ἀπὸ νερὸν εὐγαίνει φωτία; καὶ μολοντοῦτο πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν εἴδαμεν μίαν πυρκαϊὰν νὰ πλεύσῃ ἀπὸ τὰ ἀντικρυνὰ μέρη τοῦ Γαλατᾶ εἰς τὸ μέρος τῆς Πόλεως μὲ ἕνα ἐκπυρωμένον καράβι, καὶ τί φθορὰν ἔκαμε, δὲν εἶναι χρεία νὰ σᾶς τὸ εἰποῦμεν· ἀλλ᾽ εἰς ταῖς συμφοραῖς τῶν γάμων, τί ἀπολογίαν δύναται νὰ ἔχῃ τινάς; καὶ ἀφίνωντας ὅσα ἄλλα κακὰ τοῦ *τραχώματος*, ἀλλὰ πῶς δὲν εἶναι δανεικὰ, ἀλλὰ πῶς δὲν μέλλει νὰ τὰ πληρώσῃ διπλάσια καὶ τριπλάσια μὲ βαρυτάτους τόκους, κἂν

αὐτὸ δὲν τὸ ἠξεύρει; καὶ τί γνῶσις αὐτὴ νὰ κατατυραννοῦνται καὶ πατέρες καὶ τέκνα εἰς ὅλην τους τὴν ζωήν; φυλακὴν τοῦ πωλεῖ ὁ πενθερὸς μὲ τὸ *τράχωμα*, φυλακὴν μιᾶς ταλαιπώρου καὶ ἀθλίας ζωῆς ἀγοράζει καὶ ὁ γαμβρὸς, καὶ μήτε αὐτὸς ὁποῦ μέλλει νὰ γένῃ νέος πατὴρ, ἐλεύθερος ἀπ᾽ αὐτὴν, μήτε τὰ ἀθῶα παιδία τους, καὶ ἐκεῖνο τὸ κακὸν, ὁποῦ δὲν ἤθελε κάμει ὁ μεγαλήτερος ἐχθρὸς, τὸ κάμνουν οἱ πατέρες σήμερον θεληματικοὶ εἰς τὰ ἴδιά τους τέκνα· ῥητὰ καὶ ἄῤῥητα κακὰ προξενοῦν αὐτὰ τὰ *τραχώματα*, ὅσα καὶ εἰς λόγον δὲν ἔρχονται, καὶ εἰς γραφὴν δὲν ὑποπίπτουν· διὰ τοῦτο εὐθὺς ὁποῦ ἠκούσθη ἡ ἀναίρεσις αὐτῶν, εὐθὺς καὶ γέροντες καὶ νέοι, ἔγγαμοί τε καὶ ἄγαμοι, καὶ κυβερνημένοι καὶ ἀκυβέρνητοι, ὅσοι δηλαδὴ συνετοὶ καὶ εἰς τὸν νοῦν ἐπιδέξιοι, μὲ μίαν κοινὴν χαρὰν, μᾶς ἔδωσαν καὶ μίαν κοινὴν φωνὴν ὡς ἀπὸ ἑνὸς στόματος, καὶ ἀγκαλὰ νὰ μὴν ἔλειψαν μεταξὺ τούτων καὶ γνωμῶν ἐναντιότητες καὶ ἀντιλογίαις διάφοραις, ὁ καθεὶς κατὰ τὸν ἰδιόν του σκοπὸν κρίνωντας τὸ πρᾶγμα καὶ ἀποφασίζωντας, μολοντοῦτο ὁλόκληραις ἐνοριαις καὶ ὁλόκληρα *χουφέτια*, ἐγγράφως τε καὶ ἀγράφως, μᾶς ἐφανέρωσαν τὴν γνώμην, ἢ νὰ εἰπῶ φανερώτερα, τὴν ἀξιοδάκρυτόν τους κατάστασιν, τοῦτο γονεῖς ἀπαρηγόρητοι, τοῦτο παρθέναις ἀπηλπισμέναις, ὀρφανὰ εἰς ἀπώλειαν, φαμιλιαῖς ὁλόκληραις καὶ συνοικίαις εἰς πένθη, εἰς στεναγμοὺς, εἰς ῥητὰ καὶ ἄῤῥητα κακὰ, καὶ ὅλοι μέσα εἰς καθημερινοὺς σωματικοὺς καὶ ψυχικοὺς θανάτους.

Ὅθεν τέλος πάντων καὶ θερμῶς ἐδεήθησαν καὶ θερμότερον ἐπεκαλέσθησαν τὴν ἀντίληψιν καὶ βοήθειαν τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρὸς ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, φρονοῦντες καὶ λέγοντες, ὅσα καὶ μὲ τὴν πρᾶξιν λυπηρὰ ἐδοκίμασαν, καὶ μὲ τὴν ἀπελπισίαν ἐπρόσμεναν λυπηρότερα· δι᾽ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς καὶ πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων καὶ σήμερον πάλιν ἀρκετοὺς λόγους εἰς τὸ κοινὸν ἐξωδεύσαμεν, καὶ ἰδίως ὄχι ὀλίγους, καθὼς καὶ ἀρκετὸν καιρὸν ἐδώσαμεν εἰς διαφόρους περὶ τούτου βουλὰς καὶ σκέψεις, μετὰ τῶν εὐγενεστάτων ἀρχόντων καὶ προκρίτων τοῦ γένους μας, ἐξετάσαντες τὸ πρᾶγμα κοινότερον, ὅσον καὶ κοινὴ χρεία καὶ κοινωφελὲς τὸ ἀγαθόν. Τέλος δὲ, ψήφῳ τῆς περὶ

ἡμᾶς ἐν τῇ βασιλευούσῃ ἐνδημούσης ἱερᾶς Συνόδου, καὶ μὲ κοινὴν τοῦ γένους συναίνεσιν, τὰ κοινῶς στερχθέντα καὶ ἀποφανθέντα ἔδοξε καὶ κανονικῶς νὰ τὰ ἐπικυρώσωμεν, καὶ ἐπὶ τοῦ παρόντος συνοδικοῦ τύπου ἀνεξάλειπτα εἰς τὸν ἑξῆς ἅπαντα αἰῶνα νὰ τὰ παραδώσωμεν· καὶ τελευταῖον, διὰ τῆς πνευματικῆς μαχαίρας καὶ τοῦ καυστηρίου τῶν ἐπιτιμίων, ὅπου εἶναι τὰ τελευταῖα τῶν ἰατρῶν καὶ εἰς τὰ σωματικὰ πάθη καταφύγια, νὰ θεραπεύσωμεν τὸ κακόν.

ΚΑΝΩΝ Α΄.

« *Ὁ ἐπὶ χρήμασι κόρην μνηστευόμενος, καὶ χρήματα προβάλλων καὶ ἐξαιτῶν, ὁποίας ἂν εἴη τάξεως, ἐπικατάρατος.* »

ΚΑΝΩΝ Β΄.

« *Ἡ προῖξ ἐκ παλαιοῦ τοῦ χρόνου ὡς νενομοθετημένη, συστοιχοῦσι παισὶ τοῖς τῶν πατέρων ἴχνεσιν, ἐχέτω αὕτη ἀκωλύτως τὸ κῦρος ἐπὶ πάσης καὶ παντοίας τάξεως, καὶ ἀκωλύτως ἐνεργείσθω, μηδενὸς ὄντος τοῦ κωλύοντος νόμου.* »

ΚΑΝΩΝ Γ΄.

« *Τῶν κατὰ πόλεις καὶ χώρας οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς ὄντων τάξεως, ἀλλὰ τῶν μὲν μᾶλλον δυναμένων, τῶν δ' ἧττον, ἀνάγκη πᾶσα καὶ τὰ τῆς προικὸς ἀναλόγως τῇ τάξει παρακολουθεῖν.* »

ΚΑΝΩΝ Δ΄.

« *Ἵνα μὴ τοῦ ὀνόματος μόνον ἐναλλαγὴ, οὐχὶ δὲ τοῦ πράγματος ᾖ, καὶ πάλιν ἡ νῦν ἔρπουσα νόσος ταὐτὰ ἐπινέμηται, ὥρισται, κοινῇ τῶν ἁπάντων γνώμῃ, ἐν ὡρισμένῳ τῷ μέτρῳ προβαίνειν τὰ τῆς προικός· τοῦτο δ' ἂν εἴη, εἰ τοὺς μὲν τῆς πρώτης τάξεως, οἵοι εἰσιν οἱ ἐξ εὐγενῶν καὶ λαμπρῶν οἴκων, μέχρι τῶν ἓξ ἀμωσγέπως κοινῶς πουγγείων καλουμένων, προῖκα λαμβάνειν θεμιτὸν, καὶ μὴ πλέον· τοὺς δὲ τῆς δευτέρας τάξεως μέχρι τεσσάρων ὁπωσοῦν, καὶ μὴ πλέον· τοὺς δὲ τῆς τρίτης τάξεως μέχρι τῶν δύο· τοὺς δὲ τῆς τετάρτης μέχρι τοῦ ἑνὸς πουγγείου· τοὺς δὲ τῆς πέμπτης μέχρι τῶν τριακοσίων γροσίων, τοὺς δὲ τῆς ἕκτης μέχρι τῶν διακοσίων γροσίων, τοὺς δὲ τῆς ἑβδόμης μέχρι τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα· τοὺς δὲ τῆς ὀγδόης μέχρι τῶν ἑκατόν· τοὺς*

δὲ τῆς ἐννάτης μέχρι τῶν πεντήκοντα· ὥστε πρὸς τὰς ἄνω ἱεραρχίας, καὶ τὰ ἐπὶ γῆς τοῦ Γένους ἡμῶν εἰς ἐννέα τάξεις εὖ μάλα διακοσμούμενα, καὶ τὰ προικὸς εἰς ἔννατον ἀριθμὸν διακοσμείσθω, καθ' ἣν ἔλαχε τάξιν ὁ νυμφευθησόμενος. »

ΚΑΝΩΝ Ε΄.

« *Ἐξέστω τῷ βουλομένῳ καὶ δυναμένῳ ἐλευθέρως καταχαρίζεσθαι, ἡλίκα καὶ ὅσα καὶ οἷα, οὐ μὴν δ' ἐκ χρημάτων, οὐδ' ἐκ δανείων, τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξ ὧν πεπλούτηκεν ἄλλων ἀγαθῶν· τὴν γὰρ χάριν καὶ δωρεὰν οὐδεὶς νόμος ὑπευθύνει· τοῖς δὲ κληρονομοῦσι, τῶν νόμων συνεισφορὰν ἐπὶ τοῖς ἴσοις καὶ ὁμοίοις κελευόντων, ὅσα ἀπείρητο αὐτοῖς διαῤῥήδην, ταῦθ' ὅσια καὶ ἡμῖν ἀπειπεῖν.* »

ΚΑΝΩΝ ΣΤ΄.

« *Ἐν αἷς δὲ εἴθισται χώραις, οἷαί εἰσιν αἱ ἐν Βουλγαρίᾳ καὶ Ἀραβίᾳ, ἢ καὶ ἀλλαχόθι, ἀπ' οὐδένων χρημάτων καὶ δίχα προικὸς τὰς θυγατέρας ἐκδίδοσθαι, καὶ πρὸς τῷ μηδὲν μηδ' ὁτιοῦν λαμβάνειν τὸν νυμφίον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἰδίων διδόναι τοῖς τῆς νύμφης γονεῦσι θρεπτήρια καὶ τροφεῖα, τοῦτο τὸ ἔθος ἀκωλύτως ἐπικρατείτω, ὡς πολλῶν ἐπαίνων τὸ ἔργον ἄξιον.* »

ΚΑΝΩΝ Ζ΄.

« *Ἐν τῇ βασιλευούσῃ, ὡς τὰ πρῶτα φερομένη τῶν ἄλλων ἁπασῶν κατ' οἰκουμένην πόλεων, τὴν τῆς προικὸς διατίμησιν τοῦτον τὸν τρόπον ὁρίζομεν, κατὰ τὸν τῆς τάξεως βαθμόν· ἐν δὲ ταῖς λοιπαῖς τῶν πόλεων ὡς ὑποβεβηκυίαις, τοῖς τῆς πόλεως γέρουσι κατὰ δύναμιν τῶν ἐνοικούντων, τὴν τῆς προικὸς διατίμησιν ἀφίεμεν.* »

Ταῦτα τοιγαροῦν πρεσβεύει ὁ ἱερὸς οὗτος σύλλογος, καὶ τούς δε τοὺς κανόνας ἐν τῷ ἀρχείῳ τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐξέθετο ἡ νῦν περὶ ἡμᾶς ἐνδημοῦσα κατὰ τὴν βασιλεύουσαν σύνοδος, ἡ ἐκ μεγίστων μεγίστη, καὶ περὶ μεγίστων ἀείποτε τὰ κράτιστα καὶ ἄριστα βουλευσαμένη, κατὰ μῆνα Ἰανουάριον, Ἐπινεμήσεως ιέ. ἔτει σωτηρίῳ ᾳψξζ΄.

Ὃς δ' ἂν τῶν ἁπάντων παραβὰς τούς δε τοὺς ὅρους δράσῃ αὐτογνωμονῶν τὰ συνήθη, καὶ παρὰ τὰ νενομοθετημένα ἀπαλλαδιάσῃ, ἢ διακεῖσαι καὶ ἀνατρέψαι θελήσῃ αὐτὰ, ἀντιβαίνων τοῖς κειμένοις, ὁ τοιοῦτος, ὁποίας ἂν εἴη τάξεως καὶ βαθμοῦ, εἴτε τῶν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ βήματος, εἴτε τῶν ἔξω τοῦ βήματος, ἐπικατάρατος εἴη παρὰ τῆς μακαρίας καὶ παναγίας Τριάδος, τοῦ ἑνὸς τῇ φύσει Θεοῦ Κυρίου παντοκράτορος, καὶ ἀφωρισμένος τῆς τοῦ Χριστοῦ ποίμνης καὶ ἀπηλλοτριωμένος πάσης θείας χάριτος καὶ εὐλογίας, ξένος, γυμνὸς καὶ ἀμέτοχος τῶν ἐπὶ γῆς ἀγαθῶν τοῦ Ὑψίστου, οὐ μὴ συναγάγῃ ἀμητὸν, οὐδὲ σπέρμα σταχύων ἀμήσῃ, ἀντὶ δὲ τούτων ἀναβήσεται ἄκανθα, οὐδὲ δένδρον, οὐδὲ χόρτος ἐν τῷ κήπῳ αὐτοῦ, ἀλλ' ἔσται ὃν τρόπον ἔρημος ἐγκαταλελειμμένη, τὰ δὲ ἔργα τῶν χειρῶν αὐτοῦ ὡς χνοῦς ἀχύρου λικμώντων ἀπέναντι ἀνέμου, καὶ ὡς κονιορτὸς τροχοῦ διαρριπτόμενος εἰς ἀέρα, πᾶσα ἡ ἐμπορία αὐτοῦ εἰς προνομὴν καὶ ἅρπαγμα, καὶ φάγονται καὶ πίονται υἱοὶ ἀλλοτρίων ἐφ' οἷς ἐμόχθησε, πατάξαι Κύριος ὁ Θεὸς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ πένθος ἐπὶ πένθος νυκτὸς καὶ ἡμέρας πενθήσει, οὐ μὴ ἴδοι κληρονομίαν, οὐδὲ υἱὸς αὐτῷ ἢ θυγάτριον ἀπογεγαλακτισμένον, ἄρτον ζητήσει καὶ οὐ μὴ εὕρῃ, καὶ πρὸς τὸ ἔδαφος ἡ φωνὴ αὐτοῦ λιμώττοντος, ἄγγελος Κυρίου λικμησάτω τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ, καὶ καταδιωξάτω αὐτὸν, καὶ τρόπος οὐκ ἔσται αὐτῷ καταφυγῆς, οὐδὲ ὁ ἐξαιρούμενος ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ διώκοντος, τὸ δὲ ὄνομα αὐτοῦ εἰς ὄνειδος καὶ ἐξουθένημα ἐνώπιον πάντων, καὶ ταχὺς γένοιτο εἰς πύλας ᾅδου, καταλιπὼν τὰ ἔτη αὐτοῦ, καὶ μετὰ θάνατον ἅλυτος καὶ τύμπανον καὶ μερὶς τοῦ προδότου Ἰούδα, καὶ ἔνοχος τοῦ πυρὸς τῆς γεέννης, καὶ ὑπὸ κατάραν καὶ δεσμὸν ἀδιάῤῥηκτον τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων καὶ θεοφόρων Πατέρων, ἔτι δὲ καὶ τῶν γονέων αὐτοῦ καὶ πάππων καὶ ἡμῶν ἁπάντων· ἐξ ἐναντίας δὲ ὁ φυλάξας ἀπαράβατα καὶ ἀδιάστιστα τὰ κοινῇ ψήφῳ νενομοθετημένα, καὶ τῷ κανόνι τούτῳ συστοιχήσας, εὐλογημένος εἴη παρὰ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου καὶ ζωοποιοῦ καὶ ἀδιαιρέτου Τριάδος, εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίαμα ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ καὶ ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀλιγοστὰ αὐτῷ χιλιοστὰ γένοιτο, καὶ τὰ

μικρὰ μέγιστα· εὐοδοθήτωσαν αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ, καὶ δοξασθήτω ἐνώπιον Κυρίου, σπέρμα μακρόβιον δώῃ αὐτῷ Κύριος καὶ ὄνομα αἰώνιον, καὶ τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας αὐτοῦ προσευχομένου δεκτὰ παρὰ τῷ Θεῷ, καὶ προστεθείη χρόνος ἐπὶ χρόνον ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ, καὶ τὰ ἔκγονα αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν λαῶν, καὶ πᾶς ὁ ὁρῶν αὐτοὺς ἐπιγνώσεται αὐτοὺς, ὅτι οὗτοί εἰσι σπέρμα εὐλογημένον ἀπὸ Θεοῦ, ἔχον καὶ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων τῆς Ἐκκλησίας πατέρων, καὶ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν πατέρων αὐτοῦ. Τάδε ἐλάλησε τὸ βιβλίον τοῦτο, ῥήματα Κυρίου ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς τὸν αἰῶνα.

» ΣΑΜΟΥΗΛ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΑΠΟΦΑΙΝΕΤΑΙ, ΕΧΩΝ ΚΑΙ ΤΑΣ ΓΝΩΜΑΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ, ΤΟΥ ΤΕ ΠΡΩΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΥΡ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΝΥΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΚΥΡ ΦΙΛΗΜΟΝΟΣ.

» ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΕΦΡΑΙΜ, ΣΥΝΑΙΝΟΥΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΚΥΡ ΠΑΡΘΕΝΙΟΥ ΣΥΝΑΠΟΦΑΙΝΕΤΑΙ.

ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΜΑΚΑΡΙΟΣ.
ΕΦΕΣΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΣ.
ΚΥΖΙΚΟΥ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ.
ΝΙΚΟΜΗΔΕΙΑΣ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ.
ΝΙΚΑΙΑΣ ΑΝΘΙΜΟΣ.
ΧΑΛΚΗΔΟΝΟΣ ΙΩΑΝΝΙΚΙΟΣ.
ΔΕΡΚΩΝ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ.
ΠΡΟΥΣΗΣ ΜΕΛΕΤΙΟΣ.
ΚΡΗΤΗΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ.
ΜΙΤΥΛΗΝΗΣ ΑΝΘΙΜΟΣ.
ΒΙΔΥΝΗΣ ΙΩΣΗΦ.
ΜΕΣΗΜΒΡΙΑΣ ΑΝΘΙΜΟΣ.
ΑΓΧΙΑΛΟΥ ΑΝΑΝΙΑΣ.

ΝΑΥΠΛΙΟΥ ΒΕΝΕΔΙΚΤΟΣ.
ΓΑΝΟΥ ΚΑΙ ΧΩΡΑΣ ΠΡΟΚΟΠΙΟΣ.
ΕΥΡΙΠΟΥ ΓΕΔΕΩΝ.
ΤΡΑΠΕΖΟΥΝΤΟΣ ΙΕΡΟΘΕΟΣ.
ΝΥΣΣΗΣ ΓΑΒΡΙΗΛ.
ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ ΙΕΡΕΜΙΑΣ.
ΣΑΜΑΚΟΒΙΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΣ.
ΡΑΣΚΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ.
ΒΟΣΝΑΣ ΣΕΡΑΦΕΙΜ.
ΠΕΛΑΓΟΝΙΑΣ ΑΡΣΕΝΙΟΣ.
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ ΕΥΘΥΜΙΟΣ.
ΒΟΔΕΝΩΝ ΓΕΡΜΑΝΟΣ.
ΚΟΡΙΤΖΑΣ ΓΕΝΝΑΔΙΟΣ.
ΤΙΒΕΡΙΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΝΑΝΙΑΣ.
ΓΡΕΒΕΝΩΝ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.
ΣΙΣΑΝΙΟΥ ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ.
ΔΥΡΡΑΧΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.
ΣΒΟΡΝΙΚΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ.
ΜΟΓΛΗΝΩΝ ΝΑΘΑΝΑΗΛ.
ΧΑΛΔΙΑΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.
ΣΑΝΤΟΡΙΝΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ.
ΑΓΑΘΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΟΦΥΤΟΣ.
ΩΛΕΝΗΣ ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ. ΚΑΡΠΑΘΟΥ ΔΑΝΙΗΛ.
ΝΙΣΣΑΒΑΣ ΑΝΘΙΜΟΣ, ΘΑΤΜΑΚΟΥ ΣΕΡΑΦΕΙΜ.
ΠΡΩΗΝ ΠΡΟΪΛΑΒΟΥ ΦΙΛΟΘΕΟΣ.
ΕΙΡΗΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΑΝΘΙΜΟΣ.
ΠΡΩΗΝ ΩΛΕΝΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΣ.
» ΕΥΡΙΠΟΥ ΑΝΘΙΜΟΣ.
» ΝΕΟΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ ΓΕΡΑΣΙΜΟΣ.
» ΤΣΕΡΝΙΚΗΣ ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ.
» ΣΚΟΠΙΩΝ ΑΝΘΙΜΟΣ.
» ΠΤΟΛΕΜΑΪΔΟΣ ΣΩΦΡΟΝΙΟΣ.

SISMANOGLIO FASCARO

ΣΑΜΟΥΗΛ ΕΛΕΩ, ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ,

ΤΑΙΣ

ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΑΓΙΑΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΙΣ ΕΝ

ΚΥΡΙΩ ΧΑΙΡΕΙΝ.

Εἰ μὲν τὰ παρὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἀγαπητοὶ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ καὶ συλλειτουργοί, πρὸς ἡμᾶς ἅπαντας ὑπηργμένα, τῶν τε κακῶν πολλάκις ἀπαλλαγῆναι οὐ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγαθῶν ἱκανῶς ἐμφορηθῆναι, καὶ ταῦτα καὶ εἰς τὸ μέλλον ὁμοίως ποιήσειν ὑμῖν ἐλπίζετε, δίκαιον ἄρα καὶ τοῖς νῦν καλῶς αὐτῇ δεδογμένοις ἐκθύμως πειθαρχεῖν, καὶ ὡς ἑτοίμως ὑπείκειν· ἢ δεινὸν ἂν εἴη καὶ σχέτλιον, εἰ τῶν μὲν παρ᾽ αὐτῆς μετέχειν ἐθέλετε εὐεργετημάτων, τοῦ δὲ συνευδοκεῖν καὶ συναγωνίζεσθαι μακρὰν ἀφέξεσθε· εἰ δὲ ταύτης οὐδένα λόγον ἔχετε, ἢ καὶ τοσούτων ἀχαριστεῖτε τῶν προϋπηργμένων, τοῦ τε ἀποτυχεῖν καὶ τῶν ἐλπίδων ψευσθῆναι ὑμεῖς αἴτιοι· τοῦ γὰρ μετανοεῖν ἄλλοι οὐδένες· εἰ δὲ μηδέτερον ἀξιοῦτε, παρεγγυῶμεν πᾶσιν ὑμῖν, φανερῶν γενομένων διὰ τοῦ ἤδη στελλομένου τύπου τῶν ἐναγχος ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τοῦ καθ᾽ ἡμᾶς Ἀποστολικοῦ καὶ οἰκουμενικοῦ θρόνου πεπραγμένων σὺν τῇ περὶ ἡμᾶς ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων ἱερᾷ Συνόδῳ, πᾶσαν νεανικὴν σπουδὴν καταβαλεῖν καὶ πάντα πονῆσαι προθύμως,

ἐξ ὧν συναγωνισταὶ καὶ σύμμαχοι ἔσεσθε τῶν ὁσίως ἡμῖν ἀμφὶ τοὺς γάμους δεδογμένων· οὐ γὰρ ἔστιν, ὑπὲρ ὧν κοινωφελεστέρων ἐργάσαιτο ἄνθρωπος· τῇ δὲ τεκνοτρόφῳ μητρὶ καὶ τὰ πρεσβεῖα κατὰ χρέος ἀποδώσετε· οὐκέτι γὰρ, εἰ καλὸν, ὃ πάσῃ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ καλὸν ἔδοξεν, ἀλλὰ δι᾽ ὧν ἕτερος ἑτέρου προθυμότεροι φανεῖσθε, τοῦτο δεῖ σκοπεῖν· ἵνα, οἷς μὲν πρόθυμοι ἔσεσθε, τοῦ προσήκοντος ἐπαίνου τύχητε, ἀφ᾽ ὧν δὲ τάχιστα σπουδάσετε, καὶ ὑπεραγαπηθῆτε· ἔσται δὲ ταῦτα οὐ χαλεπῶς, ἂν εἰς κοινὴν ἀκρόασιν, ἱερᾶς ἁγιστείας τελουμένης, προκειμένου τε τῶν ὡραίων πυλῶν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, ἀπὸ ἱερατικῆς στολῆς τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ ἀνελλειπῶς ἀναγνωσθῇ ὑφ᾽ ὑμῶν τῶν προέδρων· ὅμοια τοῖς ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίᾳ πεπραγμένοις, ὅτε καὶ αὐτοχειρὶ ἡμῶν ἕκαστος τῶν ἐκ τοῦ βήματος συστοιχῶν τοῖς κειμένοις ὑπογράψει κατ᾽ ὄψιν τοῦ λαοῦ· συνετῶν γὰρ ἀνδρῶν, οἵτινες ἀδελφὰ τοῖς ἀδελφοῖς ἐρρόνησαν, οἱ δ᾽ αὐτοὶ καὶ δημωφελέστεροι ἂν τοῖς κοινοῖς προσφέροιντο πράγμασιν· ὃς δ᾽ ἂν ὑπερόπτης φανεὶς, ἢ ῥάθυμος, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ταύτης αὐθεντίας καταφρονήσῃ, οἵας ἂν εἴη τάξεως καὶ βαθμοῦ, τό γε νῦν εἶναι, τοῖς συνοδικοῖς ἐπιτιμίοις ἔνοχος καὶ ὑπόδικος ἔσται· ὅτι δὲ καὶ ἕξεδρος πάσης τε ἱερολογίας καὶ ἱεροπραξίας ἐξεληλαμένος, τὰ κατόπιν ἀτυχήματα τρανῶς αὐτῷ μηνύσει· ἀλλ᾽ οὐκ ἔσται ὑμῶν, οὐκ ἔσται, οὐδὲ μὴ γένηται, ὅντινα, ἢ μικρὸν ἢ μέγαν, ἡ Ἐκκλησία μὴ προσέχοντα εὕροι τοῖς κειμένοις. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν, ἀδελφοί.

ΣΑΜΟΥΗΛ Ο ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

ΤΟΙΣ ΕΝΤΥΓΧΑΝΟΥΣΙΝ.

Ἐπὶ πολλῶν ἄν τις ἴδοι καὶ τὰ μὴ λόγου, οὐδὲν ἧττον ἄξια λόγου πρὸς τὰς καθ᾽ ἡμέραν χρείας εὐφυῶς παρευδοκιμοῦντα, ἔνθα περ δέον ἐκ τῶν εἰκότων ἐπιχειρεῖν· τὰ δ᾽ ἐκ τῶν ἐνόντων παρατεκταίνεσθαι ἐθέλει, ὡς ἐν ὀλίγῳ τῷ μέσῳ χρόνῳ καὶ ὅσ᾽ ἐκ τοῦ ῥάστου παρατεχνεύεσθαι ὁ κατεπείγων ὑπαγορεύει καιρὸς, εἰ δ᾽ αὐτοσχέδια καὶ ἀνέργαστα ταῦθ᾽ ὡς ἐξ ἑτοίμου, τὴν χρείαν μέν τοι γε ἐπιεικῶς ἀναπληροῖ· τοῦτο δ᾽ ἄρα πεπόνθαμεν καὶ ἡμεῖς πρὸς τούς δε τοὺς λόγους, τῆς μὲν χρείας ἀπαιτούσης τὸ παραυτίκα, τοῦ καιροῦ δὲ μὴ συγχωροῦντος ἡμῖν τὰς εἰς λογικὴν καλλιτεχνίαν ἀναβολὰς, ἄλλως τε καὶ τοῖς τὰ κοινὰ πράττειν αἱρουμένοις, καὶ ὧν οὐδὲν ἄλλο, ἢ συνεχὴς ἄντικρυς ἀσχολία ὁ βίος καὶ πολύπλαγκτος μέριμνα, τούτων δ᾽ ἕκαστον ὅλας νύκτας καὶ ἡμέρας κατακόπους ἕλκοντα καὶ κατα-πεπονημένας, εἶτα τὸν αὐτὸν ἅμα καὶ τὰ σπουδαῖα τῶν λόγων γυμνάζεσθαι, ὥστε ἐπ᾽ ἀμφοῖν κρατιστεύειν εὐημεροῦντα, λόγου τε δεινότητι καὶ πράξεων εὐτυχίᾳ, οὐχ ὅπως ῥάδιον, ὅσα γε κἀμὲ εἰδέναι, ἀλλ᾽ οὐδ᾽ ἐφικτὸν παντάπασι τοῦτο πέφυκε· χωρὶς δὲ τούτων, καὶ ἧς προὐχειρισάμεθα ὑποθέσεως μυριάνδρῳ ὑποκειμένης ψηφοφορίᾳ καὶ οἱονεὶ ὑπὸ τοῦ τυχόντος συμπατουμένης (ὑπερβολὴ δὲ δυσχερείας τοῦτο, τὸ πᾶσιν ὁμοίως ἀρέσαι ὅ,τι καὶ τῷ λόγῳ ὀρθὸν), ἐξόν τε τῷ βουλομένῳ ὅ,τι πλεῖστα λογοποιεῖσθαι, καὶ πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτῷ ἑκάστης ἡμέρας διαχειροτονεῖν, εἴτι καὶ ἡδομένῳ, εἴτι καὶ ἀσμένῳ, καὶ πάλιν μεταχειροτονεῖν τὰ φθάσαντα, ἀλλὰ καὶ ψῆφοι, νῦν μὲν σώζουσαι, νῦν δὲ καθαιροῦσαι καὶ μεταπίπτουσαι ἄλλαι, καὶ τοὺς λόγους εἰς τοὐπίσω μεθεῖλκον καὶ μετεκάλουν εἰς τοὔμπαλιν, μηδὲν εἰπεῖν ἔχοντας τῶν λελογισμένων, πλεῖστα δὲ τῶν πρὸς δόξαν καὶ χάριν καὶ παρ᾽ ἡμέραν παλινάγρετα· πρὸς γοῦν τοιαύτην δυσκολίαν ἔγνωμεν, τῶν μὲν πραγμάτων μὴ ὑστερῆσαι, καὶ ὅσον μὴ κατόπιν

ἀπολειφθῆναι ἐμφρονέστερον ἡγησάμενοι καὶ κηδεμονικώτερον, ἢ ὡς ἔμπροσθεν γενέσθαι τῶν λόγων, τοῖς μὲν παρέργως ἐχρησάμεθα παρὰ πολὺ τῆς ἀξίας κατωτέρω, τοῖς δὲ πράγμασι παρ' ὁτιοῦν ἐπιπονωτέρως πρὸς αὐτοῖς ὅλην ἐξ ἀρχῆς τὴν γνώμην ἔχοντες καὶ σπουδήν· τὸ γὰρ πράττειν, τοῦ λέγειν ὕστερον ὂν τῇ τάξει, πρότερον τῇ δυνάμει καὶ κρεῖττόν ἐστιν· λόγος οὗτος σοφῶν. Ἀλλὰ δὴ καὶ ψῆφος αὕτη κατ' ἐμὴν κρίσιν ὁσία καὶ δικαία, μὴ ὁποτέρου τοῦ λόγου, ἀλλ' ἐξ ὁποτέρου τοῦ βίου, εἴτις λόγοις οὖ, πράξεσι δὲ εἰς τὰ κοινὰ ἐξεταζόμενος, τῷ μὴ καλῶς πράττοντι γένει πολιτῶν ἐν τοῖς μάλιστα εὐδοκιμώτατος ἀναφανείη· εἰ δὲ μή γε, οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ πάμμεγα καταγελασθήσεται.

Ἔρρωσθε καὶ μέμνησθε ὅτι ἡ τῶν κοινῶν ἀπαλλαγὴ σωτηρίας ἐστὶν ἀρχή.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΙΝΑΞ

ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ.

Ὁμιλία πρώτη.

§. 1. Ἔννοια τοῦ Χριστιανικοῦ γάμου. Σελ. 1
2. Ὅτι ὁ γάμος συνέστη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. 2
3. Τί σημαίνει ὁ γάμος. 3
4. Ὅτι ὁ Χριστιανικὸς γάμος ἐστὶ μυστήριον. 8
5. Τὸ φυσικὸν καὶ ὑπερφυσικὸν ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ γάμου. 12

Ὁμιλία δευτέρα.

§. 6. Ὅτι ὁ Χριστιανικὸς γάμος σύγκειται ἐξ ἑνὸς ἀνδρὸς καὶ μιᾶς γυναικός. 15
7. Ὁ Χριστιανικὸς γάμος ἐστὶ δεσμὸς αὐτοπροαίρετος καὶ ἀπαραβίαστος. 17
8. Ὁ Χριστιανικὸς γάμος ὑπάρχει ἀδιάσπαστος. 18

Ὁμιλία τρίτη.

§. 9. Ὑπὸ τίνος τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. 26
10. Ποῦ τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. 27
11. Πῶς τελεῖται τὸ μυστήριον τοῦ γάμου. 28
12. Περὶ τοῦ ἀῤῥαβῶνος. —
13. Περὶ τῆς στέψεως. 32

Ὁμιλία τετάρτη.

§. 14. Περὶ τῶν ἀμοιβαίων καθηκόντων τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναικός. 40

Ὁμιλία πέμπτη.

§. 15. Περὶ τῶν καθηκόντων τῶν γονέων πρὸς τὰ τέκνα αὐτῶν. 55

Διαταγαὶ Γάμων, ἤτοι λόγοι Σαμουὴλ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως. 70

Λόγος πρῶτος· κατὰ τῶν ἐπὶ χρήμασι γυναῖκας λαμβανόντων 71

Λόγος δεύτερος· κατὰ τῶν αὐτῶν. 95

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

Σελ.	στ.	ἀντὶ	ἀνάγνωθι
8	29	πόσον	πόσων
11	27	Benaudotium	Renaudotium
32	26	*ταῖς*	*τοῖς*
44	7	ἐλλάττωσιν	ἐλάττωσιν
—	25	γῦναῖκας	γυναῖκας
45	30	παραγγέλει	παραγγέλλει
47	1	ἐλλαττωθῇ	ἐλαττωθῇ
68	8	αὕτη δι᾽ αὐτον	δι᾽ αὐτὰ
71	17	*ἡτοίμασας*	*ἡτοίμασας*
72	11	Χριστιανικός σου	Χριστιανικός του
77	16	ἐξονσίαν	ἐξουσίαν
79	9	πλουτίσῃς	πλουτήσῃς
87	3	σωρώτατα	σοφώτατα
—	5	τὴν τελευταῖαν	τὴν τελευταίαν
91	11	λοι	λοιπὸν
120	12	ἡ τῶν κοινῶν ἀπαλλαγὴ	ἡ τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴ

SISMANOGLIO MEGARON

SISMANOGLIO

Εὑρίσκεται παρὰ τῷ Κυρίῳ Σ. Ἀνδρεάδῃ Βιβλιο-
πώλῃ, ἐν Γαλατᾷ.

SISMANOGLIO
MEGARO

Τιμᾶται γρόσια 12.